ทยฺยรฏฺฐสฺส
เตปิฏกำ

๒๕๔๙ พุทฺธวสฺเส

อภิธมฺมปิฏเก
ปฏฺฐานปาลิ
[จตุตฺโถ ภาโค]
ปาลิวิโสธกตฺเถเรหิ วิโสธิตา

ภูมิพลสฺส ปรมินฺทมหาราชวรสฺส
ปริปุณฺณสฏฺฐิวสฺเส สิริรชฺชมงฺคลมหกมฺมกาเล
ทยฺยสงฺฆมหาเถรสมาคเมน มุทฺทาปิตา

๔๓

ที่ระลึกในโอกาสพิธีรายสมบัติครบ ๖๐ ปี พุทธศักราช ๒๕๔๙

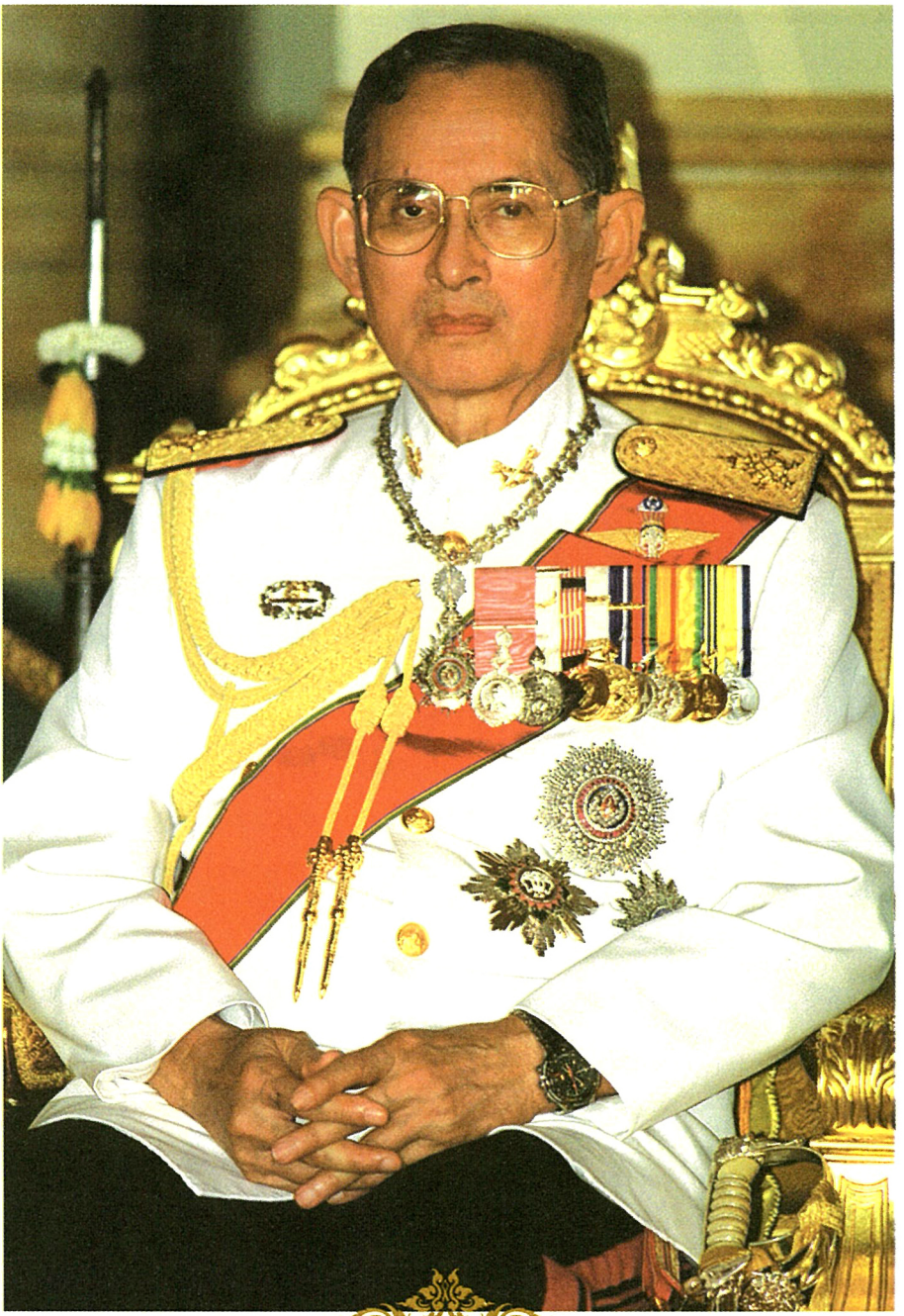

คำนำ

มหาเถรสมาคม ได้ปรารภการจัดกิจกรรมร่วมงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๙ แล้วมีมติให้จัดพิมพ์พระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทย เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการผู้มีความรู้และทรงธรรมวินัยพิจารณาตรวจสอบแก้ไขต้นฉบับให้ถูกต้อง โดยใช้พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ ปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ เป็นต้นฉบับ เพราะได้ตระหนักถึงความสำคัญของพระไตรปิฎกในฐานะเป็นพระบรมศาสดาแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งพระมหากษัตริย์ไทยและประชาชนชาวไทยได้นับถือพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติไทย และพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะและเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภกมาโดยตลอด ดังที่ปรากฏเป็นหลักฐาน เช่น

ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง หลักที่ ๑ ด้าน ๒ *"คนเมืองสุโขทัยนี้มักทาน มักทรงศีล มักโอยทาน พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองสุโขทัยนี้ ทั้งชาวแม่ชาวเจ้า ท่วยปั่ว ท่วยนาง ลูกเจ้าขุน ทั้งสิ้นทั้งหลาย ทั้งผู้ชาย ทั้งผู้หญิง ฝูงท่วย มีศรัทธาใน***พระพุทธศาสนา** *ทรงศีลเมื่อพรรษาทุกคน เมื่อออกพรรษากรานกฐินเดือนหนึ่งจึงแล้ว..."*

พระบรมสัตยาธิฏฐานของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ที่ตรัสประกาศแก่เทพยดาทั้งปวงว่า *"ให้บังเกิดมาในประยูรมหาเศวตฉัตร จะให้บำรุง***พระพุทธศาสนา** *ไฉนจึงมิช่วยให้สว่างแลเห็นข้าศึกเล่า"* พอตกพระโอษฐ์ลง *พระพายก็พัดควันอันเป็นหมอกมืดนั้นสว่างไป...*

น้ำพระราชหฤทัยและพระราชดำรัสของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช *"พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ จะให้เราเข้ารีตดังนั้นหรือ เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่มาก เพราะในราชวงศ์ของเราก็นับถือ***พระพุทธศาสนา***มาช้านานแล้ว จะให้เปลี่ยน*

ศาสนา อย่างนี้เป็นการยากอยู่ และถ้าพระเจ้าผู้สร้างฟ้าสร้างดินจะต้องการให้คนทั่วโลกได้นับถือศาสนาอันเดียวกันแล้ว พระเจ้ามิจัดการให้เป็นเช่นนั้นเสียแล้วหรือ?" "จริงอยู่ เมื่อฟอลคอนในเวลาหมอบอยู่ข้างพระบาทเจ้ากรุงสยามได้แปลคำชักชวนที่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ได้รับสั่งมากับราชทูตนั้น ฟอลคอนก็กลัวจนตัวสั่น และสมเด็จพระนารายณ์ทรงพระกรุณาโปรดให้อภัยแก่ฟอลคอน แต่ก็ได้รับสั่งว่า **ได้ทรงนับถือศาสนาอันได้นับถือต่อ ๆ กันมาถึง ๒,๒๒๘ ปีแล้ว เพราะฉะนั้น ที่จะให้พระองค์เปลี่ยนศาสนาเสียนั้นเป็นการที่พระองค์จะทำไม่ได้"**

พระราชปณิธานของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

"อันตัวพ่อ ชื่อว่า พระยาตาก
ทนทุกข์ยาก กู้ชาติ พระศาสนา
ถวายแผ่นดิน ให้เป็น พุทธบูชา
แด่พระศาสนา สมณะ พระพุทธโคดม
ให้ยืนยง คงถ้วน ห้าพันปี
สมณะพราหมณ์ชี ปฏิบัติ ให้พอสม
เจริญสมถะ วิปัสสนา พ่อชื่นชม
ถวายบังคม รอยบาท พระศาสดา
คิดถึงพ่อ พ่ออยู่ คู่กับเจ้า
ชาติของเรา คงอยู่ คู่พระศาสนา
พุทธศาสนา อยู่ยง คู่องค์กษัตรา
พระศาสดา ฝากไว้ ให้คู่กัน"

พระราชปณิธานของพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

"ตั้งใจจะอุปถัมภก ยอยกพระพุทธศาสนา
ป้องกันขอบขัณฑสีมา รักษาประชาชนและมนตรี"

พระราชศรัทธาของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย *"ศุภมัสดุ ๑๑๗๙ ศก... พระบาทสมเด็จบรมธรรมิกมหาราชารามาธิราช บรมนารถบรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว...* **ทรงพระราชศรัทธาจะยกรื้อวิสาขบูชามหายัญพิธี** *อันขาดประเพณีมานั้นให้กลับคืนเจียรฐิติกาล ปรากฏสำหรับแผ่นดินสืบไป จะให้เป็นอัตตัตถประโยชน์และปรัตถประโยชน์ ทรงพระราชศรัทธาจะให้สัตว์โลก ข้าขอบขัณฑเสมาทั้งปวงจำเริญอายุและอยู่เย็นเป็นสุขปราศจากทุกข์ภัยในชั่วนี้แลชั่วหน้า..."*

น้ำพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว *"ด้วยกำลังทรงพระมหากรุณาเมตตากับไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินเป็นอันมาก ทรงพระกรุณาดำรัสให้จดหมาย (คือ จด) กระแสพระราชโองการปฏิญาณยกพระนาม* **พระรัตนตรัยสรณาคมน์อันอุดมเป็นประธานพยานอันยิ่ง** *ให้เห็นความจริงในพระบรมหฤทัย แล้วทรงพระราชดำรัสยอมอนุญาตให้เจ้าพระยาพระคลังว่าที่สมุหพระกลาโหม พระยาศรีพัฒน์รัตนราชโกษา พระยาราชสุภาวดีกับขุนนางผู้น้อยทั้งปวง จงมีความสโมสรสามัคคีรสปรึกษาพร้อมกัน เมื่อเห็นว่าพระบรมวงศานุวงศ์พระองค์ใดที่มีวัยวุฒิปรีชารอบรู้ราชานุวัตร* **จะเป็นศาสนูปถัมภกยกพระบวรพุทธศาสนา** *แลจะปกป้องไพร่ฟ้าอาณาประชาราษฎร์รักษาแผ่นดินให้เป็นสุขสวัสดิ์โดยยิ่ง เป็นที่ยินดีแก่มหาชนทั้งปวงได้ก็สุดแท้แต่จะเห็นดีประนีประนอมพร้อมใจกัน ยกพระบรมวงศานุวงศ์พระองค์นั้นขึ้นเสวยมไหสวรรยาธิปัตย์ราชสืบสันตติวงศ์ดำรงราชประเพณีต่อไปเถิด อย่าได้กริ่งเกรงพระราชอัธยาศัยเลย เอาแต่ให้ได้เป็นสุขทั่วหน้า อย่าให้เกิดการรบราฆ่าฟันกันให้ได้ความทุกข์ร้อนแก่ราษฎร..."*

พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงประกาศพระราชทานส่วนพระราชกุศลในการที่ทรงบริจาคเพชรใหญ่ประดับพระอุณาโลมพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร *"การพระราชบริจาคอันนี้ทรงพระราชดำริ เห็นว่าไม่ขัดขวางเป็นเหตุให้ท่านผู้ใดขุ่นเคืองขัดใจเลย* **พระนครนี้เป็น**

ถิ่นที่ของคนนับถือพระพุทธศาสนามาแต่เดิม ไม่ใช่แผ่นดินของศาสนาอื่น *คนที่ถือศาสนาอื่นมาแต่อื่นก็ดี อยู่ในเมืองนี้ก็ดี จะโทมนัสน้อยใจด้วยริษยาแก่พระพุทธศาสนาเพราะบูชาอันนี้ไม่ได้ ด้วยไม่ใช่เมืองของศาสนาตัวเลย ถ้าโทมนัสก็ชื่อว่าโลภล่วงเกินไป...”*

พระราชปฏิญาณและพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราช *“ข้าพเจ้าจะไม่มีจิตยินดีน้อมไปในศาสดาอื่นนอกจาก*สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระธรรมอันพระองค์ได้ตรัสรู้ชอบดีแล้ว กับทั้งพระสงฆ์หมู่ใหญ่ *อันได้ประพฤติตามคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นเลยเป็นอันขาด จนตราบกว่าสิ้นชีวิต...”*

พระราชนิพนธ์และพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว “พระพุทธศาสนาเป็น*ศาสนาสำหรับชาติเรา เราจำเป็นต้องถือด้วยความกตัญญูต่อบิดา มารดา และต้นโคตรวงศ์ของเรา... เมื่อรู้สึกแน่นอนแล้วว่า ศาสนาในสมัยนี้เป็นของที่แยกจากชาติไม่ได้... ถ้าข้าพเจ้าจะขอแก่ท่านทั้งหลายว่า* **พุทธศาสนาเป็นของไทย** เรามาชวนกันนับถือ**พระพุทธศาสนา***เถิด...* **ผู้ที่แปลงศาสนา คนเขาดูถูกยิ่งเสียกว่าผู้ที่แปลงชาติ...** *เพราะเหตุฉะนั้น เป็นความจำเป็นที่เราทั้งหลายผู้เป็นไทย จะต้องมั่นอยู่ในศาสนาพระพุทธซึ่งเป็นศาสนาสำหรับชาติเรา...”* และพระองค์ได้พระราชทานความหมายแห่งไตรรงค์ไว้ดังนี้

“ขอรำรำพรรณบรรยาย ความคิดเครื่องหมาย
แห่งสีทั้งสามงามถนัด
ขาวคือบริสุทธิ์ศรีสวัสดิ์ **หมายพระไตรรัตน์**
และธรรมะคุ้มจิตไทย...”

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว *“แต่บ้านเมืองในลานนาถึงกาลวิบัติ* **พระพุทธศาสนา***ก็เศร้าหมองจนสงฆมณฑล*

เสื่อมทรามระส่ำระสายมาช้านาน... มาจนถึงรัชกาลสมเด็จพระปิยมหาราช พระบรมชนกนาถของเราจึงได้เริ่มทรงจัดการฟื้นพระพุทธศาสนาในมณฑลนี้ **มาโดยทรงพระราชดำริจะให้พุทธจักรและอาณาจักรเจริญรุ่งเรืองสมกับสมัย** *เป็นต้นว่า ในการสั่งสอนประชาชนทั้งหลายให้รัฐบาลเอาเป็นธุระสั่งสอนส่วนคดีโลก ให้พระสงฆ์รับภาระการสั่งสอนส่วนคดีธรรมเป็นอุปการะแก่กัน ดังนี้ สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชของเราก็ได้โปรดให้จัดการสืบมาโดยทางนั้น"*

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช รัชกาลปัจจุบัน ได้ตรัสพระปฐมบรมราชโองการซึ่งเป็นพระราชปณิธานแก่ปวงชนชาวไทยในพระราชพิธีพระบรมราชาภิเษก เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ ในพระบรมมหาราชวัง ว่า **"เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม"** ได้มีพระราชดำรัสตรัสลาผนวชต่อพระบรมวงศานุวงศ์ คณะองคมนตรี คณะรัฐมนตรี คณะทูตานุทูต สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และข้าราชการ ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๙๙ ว่า "โดยที่**พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติของเรา** *ทั้งตามความศรัทธาเชื่อมั่นของข้าพเจ้าก็เห็นเป็นศาสนาที่ดีศาสนาหนึ่ง เนื่องในบรรดาสัจธรรมคำสั่งสอนอันชอบด้วยเหตุผล จึงเคยคิดอยู่ว่า ถ้าโอกาสอำนวย ข้าพเจ้าควรจักได้บวชสักเวลาหนึ่งตามราชประเพณี ซึ่งจักเป็นทางสนองพระคุณบุรพการีตามคตินิยมด้วย..."* และได้มีพระราชดำรัสในโอกาสพระสันตะปาปา จอห์น พอล ที่ ๒ เข้าเฝ้า ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๒๗ ว่า **"คนไทยเป็นศาสนิกที่ดีทั่วกัน ส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา อันเป็นศาสนาประจำชาติ"**

การดำเนินงานตรวจชำระสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกให้คงความบริสุทธิ์แห่งพระบาลีพุทธพจน์ซึ่งเป็นหลักวิชาการทางพระพุทธศาสนาจำเป็นต้องอาศัยความสุขุมคัมภีรภาพด้านความรู้ความชำนาญในภาษาบาลีของพระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตทั้งหลาย จึงนับว่าเป็นงานที่มี

ความสำคัญอย่างยิ่งและเป็นกุศลกิจอันยิ่งใหญ่ที่กระทำได้ยาก ดังนั้น การที่พระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตทั้งหลายมีอิทธิบาทธรรมร่วมกันตรวจชำระสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี จึงควรแก่การอนุโมทนาสาธุการของบรรดาพุทธบริษัททั้งหลาย เพราะตราบใดที่พระไตรปิฎกยังคงความบริสุทธิ์อยู่ ย่อมเป็นที่มั่นใจได้ว่า ปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธก็ดำรงอยู่ ก่อให้เกิดสันติสุขแก่มวลมนุษยชาติตราบนั้น

ในนามของมหาเถรสมาคม ขอแสดงความชื่นชมยินดีต่อคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ และคณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกที่ได้ดำเนินการจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ นับเป็นการเฉลิมพระเกียรติและถวายเป็นพระราชกุศลแด่ สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ เนื่องในวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ดังกล่าว

ขออานุภาพแห่งมหากุศลอันยิ่งใหญ่ที่เกิดจากการร่วมแรงร่วมใจของพระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตทั้งหลายที่ได้ร่วมกันพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยซึ่งถือว่าเป็นพระบรมศาสดาแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในครั้งนี้ ได้โปรดอภิบาลคุ้มครองรักษาสมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ตลอดถึงพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ ให้ทรงพระเกษมสำราญ มีพระชนมายุยิ่งยืนนาน สถิตมั่นเป็นมิ่งขวัญร่มเกล้าของเหล่าพสกนิกรชาวไทยสืบไปตลอดจิรัฐิติกาล เทอญ

สมเด็จพระพุฒาจารย์

(สมเด็จพระพุฒาจารย์)

ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

คำปรารภ

ศาสนธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เดิมทีนั้น เรียกว่า **พระธรรมวินัย** *พระธรรม* ได้แก่คำสั่งสอนที่แสดงหลักความจริงที่ควรรู้และแนะนำหลักความดีที่ควรประพฤติ *พระวินัย* ได้แก่ข้อบัญญัติที่ทรงวางไว้เป็นหลักกำกับความประพฤติให้เป็นระเบียบเรียบร้อยเสมอกัน กาลต่อมาเมื่อพระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพาน พระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ทรงบัญญัติไว้ในกาลโอกาสต่าง ๆ มีความสำคัญยิ่งในฐานะเป็นพระบรมศาสดาแทนพระพุทธองค์ โดยมีหลักฐานปรากฏในมหาปรินิพพานสูตร (ที.ม. ๑๐/๒๑๖) ว่า ขณะที่ทรงพระประชวรจวนจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระพุทธองค์หาได้ทรงตั้งพระสาวกรูปใดรูปหนึ่งไว้ในตำแหน่งพระบรมศาสดาไม่ หากแต่ตรัสกะท่านพระอานนท์พุทธอุปัฏฐากว่า

โย โว อานนฺท มยา ธมฺโม จ วินโย จ เทสิโต ปญฺญตฺโต, โส โว มมจฺจเยน สตฺถา.

แปลความว่า *"ดูก่อนอานนท์ ธรรมและวินัยอันใดที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วแก่พวกเธอ ธรรมและวินัยอันนั้นจักเป็นศาสดาของพวกเธอโดยกาลล่วงไปแห่งเรา"*

จากพระพุทธพจน์นี้เป็นหลักฐานยืนยันถึงความสำคัญของพระธรรมวินัย ซึ่งได้รับการสังคายนารวบรวมประมวลเป็นบทสวดสำหรับสอบทานความถูกต้องมิให้คลาดเคลื่อนไปจากที่พระพุทธองค์ตรัสสั่งสอนจริงด้วยสังฆานุมัติพร้อมกันครั้งแรกโดยพระอรหันตเถระ ๕๐๐ รูป ภายหลังพุทธปรินิพพานได้ ๓ เดือน การสังคายนาพระธรรมวินัยในครั้งแรกนั้นได้ยกเอาพระพุทธพจน์ที่ทรงแสดงโปรดเวไนยสัตว์ตลอดระยะเวลา ๔๕ พรรษา ขึ้นสู่การพิจารณาสอบทานรับรองความบริสุทธิ์ถูกต้องในท่ามกลางสงฆ์ แล้วประมวลจัด

เป็นหมวด ไว้ ๓ หมวดใหญ่ เรียกว่า **พระไตรปิฎก** อันประกอบด้วย *พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก* และ*พระอภิธรรมปิฎก*

พระวินัยปิฎก *หมวดพระวินัย* ว่าด้วยพระพุทธบัญญัติที่ทรงวางหลักความประพฤติและมารยาทอันเป็นแบบอย่างเยี่ยงอารยชนของผู้เข้ามาบวชประพฤติพรหมจรรย์ชั้นสูงในพระพุทธศาสนา เป็นประมวลพระพุทธดำรัสตรัสสั่งสอนเกี่ยวกับศีลหรือสิกขาบทตลอดจนพิธีกรรมและขนบธรรมเนียมของพระสงฆ์ อันเป็นกฎระเบียบที่พระภิกษุและพระภิกษุณีต้องปฏิบัติโดยเคร่งครัด นอกจากนี้ยังได้ประมวลเหตุการณ์พุทธประวัติที่สำคัญ ๆ นับตั้งแต่แรกตรัสรู้เสวยวิมุตติสุขเป็นต้นไปพร้อมทั้งประวัติการทำสังคายนาไว้ด้วย มี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แบ่งออกเป็น ๕ คัมภีร์ คือ *มหาวิภังค์ ภิกขุนีวิภังค์ มหาวรรค จุลลวรรค* และ*ปริวาร* โดยพระไตรปิฎกของไทยเราจัดพิมพ์เป็น ๘ เล่มหนังสือ ในจำนวน ๔๕ เล่ม ได้แก่พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑ ถึงเล่มที่ ๘

พระสุตตันตปิฎก *หมวดพระสูตร* ว่าด้วยประมวลพระธรรมเทศนาตรัสบรรยายธรรมของพระพุทธองค์ที่ตรัสให้เหมาะแก่บุคคลและโอกาส เป็นประมวลหลักพุทธธรรมที่ทรงแสดงโดยบุคลาธิษฐานหรือทรงใช้สมมติโวหารตลอดจนบทคาถาประพันธ์ เรื่องเล่า และเรื่องราวชั้นเดิมที่แสดงถึงประวัติของพระพุทธองค์และพระอรหันตสาวกทั้งหลาย มี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แบ่งออกเป็น ๕ คัมภีร์ เรียกว่า *นิกาย ๕* คือ *ทีฆนิกาย มัชฌิมนิกาย สังยุตตนิกาย อังคุตตรนิกาย* และ*ขุททกนิกาย* โดยพระไตรปิฎกของไทยเราจัดพิมพ์เป็น ๒๕ เล่มหนังสือ ในจำนวน ๔๕ เล่ม ได้แก่พระไตรปิฎกเล่มที่ ๙ ถึงเล่มที่ ๓๓

พระอภิธรรมปิฎก *หมวดพระอภิธรรม* ว่าด้วยประมวลพระพุทธพจน์อันเกี่ยวกับหลักปรมัตถธรรมที่เป็นความหมายที่แท้จริงของสรรพสิ่ง เป็นประมวลคำอธิบายหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาล้วน ๆ โดยธรรมาธิษฐาน

คือไม่ยกบุคคล สถานที่ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ อันเป็นสมมติบัญญัติเข้ามาประกอบความ มี ๔๒,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แบ่งออกเป็น ๗ คัมภีร์ คือ *ธัมมสังคณี วิภังค์ ธาตุกถา ปุคคลบัญญัติ กถาวัตถุ ยมก* และ*ปัฏฐาน* โดยพระไตรปิฎกของไทยเราจัดพิมพ์เป็น ๑๒ เล่มหนังสือ ในจำนวน ๔๕ เล่ม ได้แก่พระไตรปิฎกเล่มที่ ๓๔ ถึงเล่มที่ ๔๕

พระไตรปิฎก จัดเป็นหนึ่งในพระสัทธรรม ๓ คือปริยัตติสัทธรรมที่ประมวลไว้ซึ่งนวังคสัตถุศาสน์ทั้งหมด เป็นปทัฏฐานให้เกิดปฏิปัตติสัทธรรม คือศีล สมาธิ ปัญญา และนำไปสู่การบรรลุปฏิเวธสัทธรรม คือมรรค ผล นิพพานในที่สุด ดังนั้น จึงถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในทางพระพุทธศาสนา ดังพระปรารภของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ในคราวจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช ๒๕๓๐ ความว่า

> *"พระไตรปิฎกเป็นพระคัมภีร์ที่รวบรวมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่พระอรหันตสาวกได้รับภาระธุระสั่งสอนสืบต่อกันมา เป็นพระคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา เท่ากับเป็นสัญลักษณ์ของพระบรมศาสดา พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนผู้สนใจพระพุทธศาสนามีความจำเป็นต้องศึกษาหาความรู้จากพระไตรปิฎก เพราะฉะนั้น คัมภีร์พระไตรปิฎกนี้พระเถรานุเถระแต่ปางก่อนจึงได้ช่วยกันรักษาสืบต่อกันมา ในการสร้างวัดวาอารามสมัยก่อนนั้น จะต้องสร้างหอไตรประจำวัด ซึ่งเป็นที่เก็บรักษาพระไตรปิฎกอันประกอบด้วยคัมภีร์ใบลาน พระภิกษุสามเณรผู้บวชในพระพุทธศาสนาจะเป็นศาสนทายาท ก็จำเป็นต้องศึกษาภาษาบาลีอันเป็นภาษาที่จารึกในคัมภีร์พระไตรปิฎก พร้อมทั้งอรรถกถา ฎีกา โยชนา สัททาวิเสส อันเป็นคัมภีร์ประกอบเพื่อให้เข้าใจเนื้อความพระไตรปิฎกนั้น พระมหากษัตริย์ทรงนับถือพระพุทธศาสนาในปางก่อน*

จึงได้ให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาเล่าเรียนหาความรู้ในพระไตรปิฎกนั้นๆ ให้แตกฉาน เพื่อนำเอาความรู้มาสั่งสอนแก่พุทธศาสนิกชน สำหรับในประเทศไทย พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะมาตลอดสาย และได้ทรงให้พระภิกษุสงฆ์ได้ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมคือพระไตรปิฎกนี้สืบต่อกันมา ทรงถือเป็นพระราชกิจสำคัญ มีการสอบพระปริยัติธรรมเพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้แสดงความรู้ที่ได้ศึกษาพระไตรปิฎกนั้นๆ และทรงปูนบำเหน็จความสามารถแก่พระภิกษุสามเณรผู้สอบไล่ได้พระปริยัติธรรม ซึ่งทุกวันนี้ได้ขยายวงกว้างออกมาเป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลีสนามหลวง ตลอดจนพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ให้พระภิกษุสามเณรผู้ทรงความรู้ทำการสังคายนาพระไตรปิฎก ถือเป็นการทรงบำเพ็ญพระราชกุศลอันยิ่งใหญ่..."

พระไตรปิฎกของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทได้รับการนำสืบๆ กันมาด้วย*ภาษามคธ* หรือ*ภาษาบาลี* อันหมายถึงภาษาที่รักษาไว้ซึ่งพระพุทธพจน์ โดยวิธีมุขปาฐะหรือมุขบาฐ คือวิธีทรงจำนำสืบต่อ ๆ กันด้วยการสาธยายท่องจำกัน สั่งสอนกันจากปากสู่ปาก หรือวิธีบอกเล่ากล่าวสอนจากอาจารย์สู่ศิษย์โดยโวหารต่างๆ เป็นเวลาถึง ๔ พุทธศตวรรษ จึงได้รับการจารึกเป็นลายลักษณ์อักษรลงในใบลานในคราวสังคายนาครั้งที่ ๕ ในประเทศศรีลังกา เมื่อพุทธศักราช ๔๓๓ ตลอดระยะเวลาดังกล่าวนี้ ถ้าในสมัยใดมีความฟั่นเฝือเลอะเลือนจำกันมาผิด มีข้อบกพร่องผิดพลาดอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือมีคำสอนของลัทธิอื่นเข้ามาปะปนในพระไตรปิฎก อันเป็นเหตุให้พระสงฆ์ประพฤติผิดหลักพระธรรมวินัย บรรดาพระอรหันต์หรือพระมหาเถระในยุคสมัยนั้นๆ ก็จะถือเอาเป็นภารธุระดำเนินการประชุมพระสงฆ์ทำสังคายนาเพื่อสอบทานสวดรับรองความถูกต้องพร้อมกันเป็นครั้ง ๆ โดยประวัติการทำสังคายนานั้น สามครั้งแรกทำในประเทศอินเดีย ครั้งที่ ๔ และครั้งที่ ๕

ทำในประเทศศรีลังกา ซึ่งในการทำสังคายนาครั้งที่ ๕ นี้เอง พระเถระสังคีติกาจารย์ทั้งหลายได้คำนึงถึงว่า *"ในอนาคต กุลบุตรคงมีศรัทธาน้อยลง และปัญญาที่จะทรงจำพระธรรมวินัยสืบอายุพระพุทธศาสนาคงน้อยลงด้วย ควรที่คณะสงฆ์จะสังคายนาพระธรรมวินัยแล้วลงบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร"* เพราะประจักษ์ที่พวกทมิฬไม่นับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งปกครองประเทศศรีลังกาแล้วทำให้เกิดภัยพิบัติอย่างใหญ่หลวงต่อพระพุทธศาสนา เป็นเหตุให้พระภิกษุสาวกทั้งหลายต่างพากันปลีกตนไปอยู่ตามป่าเขาอย่างลำเค็ญ มีความฝืดเคืองด้วยภิกษาหาร ต้องอดทนอยู่อย่างลำบากถึง ๑๒ ปี แต่ท่านเหล่านั้นหาคำนึงถึงความลำบากทางกายของตนไม่ ต่างช่วยกันทรงจำพระไตรปิฎกท่านละหนึ่งนิกายบ้าง สองนิกายบ้าง ถึงแม้ไม่มีอะไรจะฉันเป็นภัตตาหาร ก็ฉันใบไม้แทน เพื่อให้ร่างกายมีกำลังทรงอยู่เพียงเพื่อสาธยายท่องบ่นทบทวนพระไตรปิฎกที่ทรงจำไว้นั้น ทั้งนี้เพื่อมิให้พระไตรปิฎกที่ทรงจำไว้นั้นสูญไปพร้อมกับชีวิตของท่าน เพราะขณะนั้นพระภิกษุสาวกที่ทรงจำพระไตรปิฎกได้มีจำนวนน้อยเต็มที บางท่านเกิดเตโชธาตุในท้องกำเริบก็ต้องนอนเอาทรายกลบท้อง เพื่อให้ดูดความร้อนจากร่างกายแล้วสาธยายทบทวนพระไตรปิฎกนั้นมิให้ลืมเลือนสูญหายไป เมื่อได้ประจักษ์ชัดถึงการทรงจำพระไตรปิฎกด้วยวิธีมุขปาฐะว่าไม่อาจจะรักษาพระไตรปิฎกไว้ได้ต่อไป จึงได้มีมติจารึกพระไตรปิฎกลงในใบลานเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยภาษามคธ พร้อมทั้งจารึกอรรถกถา (คัมภีร์อธิบายความแห่งพระไตรปิฎก) ด้วยภาษาสิงหล แล้วนำสืบเผยแผ่ไปยังประเทศต่างๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนา และต่อมาเมื่อวิทยาการด้านการพิมพ์เจริญขึ้น ได้มีการพิมพ์พระไตรปิฎกเป็นรูปเล่มหนังสือ โดยใช้อักษรของประเทศนั้น ๆ จึงปรากฏเป็นพระไตรปิฎกฉบับอักษรสิงหล ฉบับอักษรเทวนาครี ฉบับอักษรพม่า ฉบับอักษรขอม ฉบับอักษรไทย ฉบับอักษรโรมัน ฉบับอักษรมอญ เป็นต้น และเมื่อจะจัด

พิมพ์หรือจัดสร้างซ้ำแต่ละครั้งเนื่องในวโรกาสสำคัญๆ ก็จะมีการสังคายนาตรวจชำระสอบทานเพื่อคงความบริสุทธิ์บริบูรณ์โดยการนำคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับอักษรต่าง ๆ มาเทียบเคียงกัน ตรวจสอบให้ลงกันสมกันเป็นสำคัญ โดยมีการจัดทำเครื่องหมายวรรคตอน จัดทำเชิงอรรถแสดงปาฐะที่ต่างกัน พร้อมทั้งจัดทำดัชนีคือปทานุกรม นามานุกรม คาถานุกรม และธัมมประเภทแสดงลำดับหมวดธรรม เพื่อสะดวกในการสืบค้นดังที่ปรากฏในปัจจุบัน

สำหรับประเทศไทย ได้นำพระไตรปิฎกจากประเทศศรีลังกามาสืบทอดศึกษาเล่าเรียนกันโดยลำดับ โดยในส่วนที่เกี่ยวกับการสังคายนาตรวจชำระสอบทานพระไตรปิฎกในประเทศไทย มีประวัติการดำเนินงานในแต่ละยุคสมัยที่พระบุรพมหากษัตริย์ไทยผู้ทรงเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภกและทรงเป็นพุทธมามกะ ทรงโปรดฯ รับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ ดังปรากฏตามหลักฐานที่บันทึกไว้ ดังนี้

ในรัชสมัยของพระเจ้าติโลกราชแห่งเชียงใหม่ ได้มีการสังคายนาพระไตรปิฎกจารึกลงในใบลานด้วยอักษรธรรมล้านนาขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อพุทธศักราช ๒๐๒๐ ต่อมา ในสมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ภายหลังจากที่ทรงกู้อิสรภาพจัดการบ้านเมืองไทยเสร็จแล้ว ทรงใฝ่พระทัยในการพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ทรงปรารภว่าพระไตรปิฎกกระจัดกระจายเสียหายไปมาก จึงทรงโปรดฯ ให้อัญเชิญพระไตรปิฎกจากเมืองนครศรีธรรมราชซึ่งมีความสมบูรณ์มารวบรวมไว้ที่กรุงธนบุรี เมื่อพุทธศักราช ๒๓๑๓

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี เมื่อพุทธศักราช ๒๓๓๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ ทรงโปรดฯ ให้รวบรวมคัมภีร์พระไตรปิฎกในส่วนที่กระจัดกระจายให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นแล้วทรงอาราธนาพระเถรานุเถระและเชิญราชบัณฑิตผู้ทรงความรู้ ให้ทำการสังคายนาตรวจ

ชำระพระไตรปิฎก แล้วทรงโปรดฯ ให้ช่างคัดลอกจำลองพระไตรปิฎกพร้อมทั้งอรรถกถาและฎีกาจารึกด้วยอักษรขอมลงในใบลาน จำนวน ๓,๗๘๖ ผูก พร้อมทั้งปิดทองหีบ ปกหน้า ปกหลัง และกรอบ เรียกว่า *พระไตรปิฎกฉบับทอง* ต่อมา พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ ทรงโปรดฯ ให้มีการซ่อมส่วนคัมภีร์พระไตรปิฎกที่ชำรุดให้สมบูรณ์ และทรงโปรดฯ ให้สร้างฉบับใหม่ขึ้นมาอีก เรียกว่า *ฉบับรดน้ำแดง* แม้ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ก็ทรงโปรดฯ ให้สร้างคัมภีร์พระไตรปิฎก ๕ ฉบับ มี*ฉบับรดน้ำเอก ฉบับเทพชุมนุม* เป็นต้น พร้อมทั้งทรงโปรดฯ ให้อาราธนาพระมหาเถระเข้าไปถวายพระธรรมเทศนาในพระบรมมหาราชวัง โดยให้เรียบเรียงพระไตรปิฎก อรรถกถา และฎีกา เป็นสำนวนพระธรรมเทศนา และในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ก็ทรงโปรดฯ ให้สร้างคัมภีร์พระไตรปิฎกที่ขาดหายไปให้ครบสมบูรณ์ พร้อมทั้งทรงโปรดฯ ให้สร้างฉบับใหม่ขึ้นมาอีก เรียกว่า *ฉบับล่องชาด*

พระไตรปิฎกทั้ง ๔ รัชสมัยแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ดังกล่าวมานี้ยังเป็นภาษาบาลีอักษรขอม ดังนั้น ในปีพุทธศักราช ๒๔๓๑ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ จึงทรงโปรดฯ ให้มีการสังคายนาชำระพระไตรปิฎกและปริวรรตบาลีอักษรขอมเป็นบาลีอักษรไทย และทรงโปรดฯ ให้จัดพิมพ์เป็นเล่มหนังสือขึ้นเป็นครั้งแรก จำนวน ๓๙ เล่ม รวม ๑,๐๐๐ ชุด เพื่อฉลองในวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๒๕ ปี

ต่อมา พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ทรงมีพระราชประสงค์อุทิศพระราชกุศลถวายแด่พระบรมเชษฐาธิราช พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ จึงทรงโปรดฯ ให้มีการตรวจชำระต้นฉบับที่ขาดหายไปเพิ่มอีกจากที่มีอยู่ ๓๙ เล่ม และจัดพิมพ์เป็น ๔๕ เล่ม จบบริบูรณ์ เพื่อให้เท่ากับจำนวนพรรษาที่พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญ

พุทธกิจ การตรวจชำระพระไตรปิฎกครั้งนี้คณะสงฆ์กระทำอย่างโอฬารยิ่ง โดยปรับปรุงแก้ไขเครื่องหมายวรรคตอน ใช้เครื่องหมายพินทุแทนยามักการ เริ่มจัดทำตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๔๖๘ จนถึงปีพุทธศักราช ๒๔๗๓ จึงแล้วเสร็จ และเรียกชื่อพระไตรปิฎกฉบับนี้ว่า **สฺยามรฏฺฐสฺส เตปิฏกํ** : *พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ* พิมพ์จำนวน ๑,๕๐๐ ชุด ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่ได้มีการจัดพิมพ์คัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับอักษรไทยครบสมบูรณ์ และพระไตรปิฎกบาลีฉบับสยามรัฐนี้ได้มีการพิมพ์ซ้ำสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม พระไตรปิฎกที่ได้รับการตรวจชำระและจัดพิมพ์ทั้งหมดนับแต่สมัยโบราณมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ ๗ เป็นภาษาบาลีหรือภาษามคธ แม้จะได้มีการแปลเป็นภาษาไทยมาช้านานแล้วตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา แต่ก็ยังมิได้มีการแปลอย่างเป็นทางการในนามของคณะสงฆ์ จึงต่อมา ในปีพุทธศักราช ๒๔๘๓ คณะสงฆ์โดยได้รับพระบรมราชูปถัมภ์จากพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘ ได้ประชุมกันดำเนินการแปลพระไตรปิฎกภาษาบาลีเป็นภาษาไทยบริบูรณ์และจัดพิมพ์เป็นครั้งแรก เรียกว่า **พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง** โดยแปลตามความในพระไตรปิฎกภาษาบาลี แล้วพิมพ์เป็นเล่ม ๒,๕๐๐ ชุด ชุดละ ๘๐ เล่ม เพื่อให้เท่ากับจำนวนพระชนมายุของพระพุทธเจ้าส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งแปลเป็นสำนวนเทศนา โดยถือเอาพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐเป็นต้นฉบับ พิมพ์ลงในใบลาน ๑,๒๕๐ กัณฑ์ เพื่อให้เท่ากับจำนวนพระอรหันตสาวกในครั้งพุทธกาลที่มาเฝ้าพระพุทธเจ้าโดยมินัดหมายเพื่อประชุมฟังพระโอวาทปาติโมกข์ในคราวจาตุรงคสันนิบาต ดิถีเพ็ญแห่งมาฆมาส อนึ่ง การแปลและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกครั้งนี้กระทำเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองในโอกาสที่พระพุทธศาสนาได้ดำรงมั่นมาครบ ๒๕ พุทธศตวรรษ อีกส่วนหนึ่งด้วย

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงนี้ คณะสงฆ์ได้ดำเนินการตรวจชำระจัดพิมพ์สืบต่อมาเนื่องในวโรกาสสำคัญอีก ๓ วาระ รวมเป็น ๔ วาระด้วยกัน

กล่าวคือ วาระที่ ๒ พิมพ์ในปีพุทธศักราช ๒๕๑๔ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช เนื่องในมหามงคลวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๒๕ ปี จำนวน ๒,๐๐๐ ชุด ชุดละ ๔๕ เล่ม วาระที่ ๓ พิมพ์ในปีพุทธศักราช ๒๕๒๑ จำนวน ๒,๐๐๐ ชุด และวาระที่ ๔ พิมพ์ในปีพุทธศักราช ๒๕๒๕ จำนวน ๓,๐๐๐ ชุด เนื่องในวโรกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบ ๒๐๐ ปี

ปีพุทธศักราช ๒๕๒๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ทรงมีพระราชดำริว่า *พระพุทธวจนะอันเรียกว่าพระไตรปิฎกย่อมเป็นหนังสือที่ประมวลพระธรรมวินัยของสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ซึ่งยังบริบูรณ์และตั้งมั่นอยู่ตราบใด ก็ย่อมเป็นหลักของพุทธบริษัทที่จะปฏิบัติให้เป็นสัมมาปฏิบัติ ถึงความงอกงามรุ่งเรืองอยู่ตราบนั้น* จึงทรงมีพระราชศรัทธาเลื่อมใสพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ในการสังคายนาพระไตรปิฎกถวายตามที่สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ถวายพระพร เนื่องในมงคลดิถีที่มีพระชนมพรรษาจะบรรจบ ๕ รอบนักษัตร ในวันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐ และมีพระบรมราชโองการประกาศขออาราธนาสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก สมเด็จพระราชาคณะ พระราชาคณะ พระสงฆ์เปรียญธรรมพร้อมด้วยศาสนบัณฑิต เป็นภารธุระดำเนินการสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎกให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เพื่อความเจริญรุ่งเรืองสถาพรแห่งพระบวรพุทธศาสนาสืบไป

การสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎกเนื่องในมหามงคลวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๕ รอบนักษัตร ในปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ นี้ คณะสงฆ์ได้มอบให้กระทรวงศึกษาธิการโดยกรมการศาสนา ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับสนองงานคณะสงฆ์ขณะนั้นเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ โดยรัฐบาลซึ่งมี พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็น

นายกรัฐมนตรีขณะนั้นได้จัดสรรงบประมาณอุดหนุน และได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกอบพระราชพิธีพระฤกษ์ ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม แล้วได้ดำเนินการสังคายนาตรวจชำระในรูปของคณะกรรมการ ประกอบด้วย คณะกรรมการสังคีติการกสงฆ์ คณะกรรมการปาลิวิโสธกะ คณะกรรมาธิการแห่งสังคีติการกสงฆ์ คณะกรรมการศาสนบัณฑิต ทั้งฝ่ายบรรพชิตและฝ่ายคฤหัสถ์ และคณะกรรมการดำเนินการและประสานงาน และมีสังฆานุมัติให้ใช้ตำหนักสมเด็จ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ เป็นสถานที่ตรวจชำระ โดยนำพระไตรปิฎกที่ได้ดำเนินการจัดพิมพ์เป็นฉบับหลวงแล้วนั้นมาตรวจสอบให้มีความถูกต้องทั้งฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย กล่าวคือ ในส่วนของฉบับภาษาบาลี ได้ใช้ **พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐ** เป็นต้นฉบับสอบเทียบกับพระไตรปิฎกฉบับอื่นๆ โดยได้ตั้งข้อ ย่อหน้า ยกหัวข้อสูตรหรือมาติกาให้เห็นชัดเจน และได้อ้างหน้าคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ ฉบับฉัฏฐสังคีติ (อักษรพม่า) ฉบับอักษรเทวนาครี และฉบับอักษรโรมัน ในบรรทัดแรกของหน้านั้นๆ เพื่อสะดวกต่อการค้นคว้าของนักศึกษา รวมทั้งบอกเลขบรรทัดแต่ละหน้าของพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีนี้ไว้ด้วย สำหรับฉบับภาษาไทย ได้นำ **พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง** มาเป็นต้นฉบับในการตรวจสอบพิจารณาสำนวนแปล

การดำเนินการสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎกตามที่กล่าวมานี้ได้แล้วเสร็จทันพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบนักษัตร และเรียกชื่อพระไตรปิฎกฉบับนี้ว่า **ทยฺยรฏฺฐสฺส สงฺคีติเตปิฏกำ ๒๕๓๐ พุทฺธวสฺเส** : *พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช ๒๕๓๐* โดยจัดพิมพ์ฉบับภาษาบาลีจำนวน ๑,๐๐๐ ชุด และจัดพิมพ์ฉบับภาษาไทย จำนวน ๓,๐๐๐ ชุด

ต่อมา พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช ๒๕๓๐ ทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยดังกล่าวนี้ได้มีพุทธศาสนิกชนผู้มีจิตศรัทธา

สร้างถวายวัดจนหมดลง โดยเหตุที่พระไตรปิฎกนั้นเป็นพระคัมภีร์ที่มีความสำคัญ **คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม**จึงเตรียมการที่จะจัดพิมพ์ซ้ำ แต่เพื่อให้เป็นไปตามประเพณีที่ทำกันมา คือก่อนจะจัดพิมพ์พระไตรปิฎกแต่ละครั้งต้องมีการประชุมสงฆ์ผู้ทรงความรู้และศาสนบัณฑิตตรวจชำระสอบทานความถูกต้องในเบื้องต้น กอปรกับได้พิจารณาเห็นว่าพระไตรปิฎกฉบับสังคายนาฯ ในส่วนภาษาบาลีนั้น แม้จะดำเนินการตรวจชำระจากคณะกรรมการสังคีติการกสงฆ์ในครั้งนั้นมาแล้ว แต่ก็ยังมีปาฐะที่บกพร่องผิดพลาดอยู่บ้างในบางเล่ม บางสูตร บางข้อ ทั้งนี้เพราะมีข้อจำกัดด้านเวลาและขั้นตอนการจัดพิมพ์เป็นสำคัญ แม้ในส่วนฉบับภาษาไทยก็ปรากฏว่าสูตรเดียวกันซึ่งมีบทพระบาลีเหมือนกัน หรือข้อความพระบาลีอย่างเดียวกันแต่ปรากฏต่างที่กันกลับมีข้อความสำนวนแปลที่ไม่ลงกันสมกัน เป็นต้น ทั้งนี้เพราะเกิดจากคณะกรรมการแปลมีหลายชุดจึงแปลสำนวนต่างกัน แต่เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า พระไตรปิฎกนั้นเป็นพระคัมภีร์สำคัญในพระพุทธศาสนาสำหรับศึกษาค้นคว้าอ้างอิงของพุทธบริษัท หาใช่เป็นหนังสืออ่านทั่วไปไม่ แม้จะเป็นฉบับภาษาไทยก็ควรที่จะมีเอกภาพในด้านสำนวนคำแปลที่เป็นแบบอย่างและมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของบัณฑิตชน ดังนั้น เพื่อให้การจัดพิมพ์พระไตรปิฎกเผยแพร่ในปัจจุบันมีข้อบกพร่องผิดพลาดน้อยที่สุด คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมจึงแต่งตั้งคณะกรรมการสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวนี้ได้มีฉันทานุมัติชำระสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนา ทั้ง ๔๕ เล่ม เป็นอันดับแรก โดยกำหนดแนวทาง คือ ให้สอบทานคำแปลของพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาให้ถูกต้องสมบูรณ์ มิให้ตกหล่นคลาดเคลื่อนจากบทปาฐะในพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนา หากพบว่าตกหล่น ก็แปลเพิ่มให้สมบูรณ์ หากพบว่าคลาดเคลื่อน ก็แปลให้ถูกต้องตามนัยอรรถกถา และหากพบว่าสำนวนคำแปลของสูตรใด หรือข้อใดที่ปรากฏหลายที่ทั้งในเล่มเดียวกันหรือ

ต่างเล่มไม่ตรงกัน ซึ่งเมื่อเทียบเคียงกับฉบับภาษาบาลีแล้วปรากฏว่ามีข้อความพระบาลีอย่างเดียวกัน ก็ปรับแก้สำนวนให้ตรงกัน เป็นต้น

คณะกรรมการดังกล่าวนี้ได้เพียรพยายามดำเนินการตรวจสอบต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาสำเร็จเพียงขั้นตอนการสอบทานคำแปลมิให้ตกหล่นจากต้นฉบับภาษาบาลี โดยมิได้ปรับแก้สำนวนคำแปลที่ลักลั่นกันในบางสูตรให้ลงกันสมกัน จึงต่อมา คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมได้มีมติให้ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ. ๙, ราชบัณฑิต) วัดราชโอรสาราม รับเป็นภารธุระดำเนินการสานต่อในขั้นตอนที่เหลือให้สำเร็จเรียบร้อย ซึ่งในเบื้องต้น พระธรรมกิตติวงศ์ ได้นำต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนา ที่คณะกรรมการดังกล่าวได้สอบทานคำแปลกับฉบับภาษาบาลีไว้แล้วนั้นมาให้คณะศิษย์ดำเนินการบันทึกข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์เพื่อให้เกิดความสะดวกในการปรับแก้สำนวนและการเชื่อมโยงข้อมูลแล้วได้ศึกษาการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อที่จะได้ดำเนินการปรับแก้สำนวนคำแปลในเครื่องคอมพิวเตอร์ด้วยตนเอง อันเป็นการลัดขั้นตอนที่ไม่ต้องพิมพ์ข้อมูลออกมาเป็นปรู๊ฟเพื่อตรวจและสั่งแก้ ซึ่งช่วยประหยัดทั้งด้านเวลาและวัสดุประกอบการพิมพ์ พร้อมทั้งได้เตรียมรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพระไตรปิฎกภาษาไทยจากแหล่งต่างๆ ที่พระโบราณาจารย์ได้แปลไว้ เช่น พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงและฉบับอื่นๆ เพื่อจัดหามาเป็นอุปการะสอบทานเทียบเคียงประกอบการปรับแก้สำนวนคำแปล และที่สำคัญ ได้นำคัมภีร์อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่นายพร รัตนสุวรรณ ได้ประชุมศาสนบัณฑิตตรวจชำระและจัดพิมพ์อย่างครบบริบูรณ์มาเป็นอุปกรณ์ประกอบการปรับแก้สำนวนคำแปลให้ถูกต้องตามพุทธาธิบาย นอกจากนี้ยังได้จัดหาซีดีรอมพระไตรปิฎกฉบับคอมพิวเตอร์ที่มหาวิทยาลัยมหิดลจัดทำไว้มาสืบค้นข้อความพระบาลีที่ซ้ำกันเพื่อจะได้ปรับสำนวนคำแปลให้เป็นเอกภาพกันอีกด้วย เมื่อเสร็จขั้นตอนการบันทึกข้อมูลดังกล่าวแล้ว จึงได้ดำเนินการ

ปรับแก้ข้อมูลสำนวนคำแปลพระไตรปิฎกภาษาไทยในเครื่องคอมพิวเตอร์ไปตามลำดับเล่ม จนแล้วเสร็จทั้ง ๔๕ เล่ม พร้อมที่จะให้พิสูจน์อักษรก่อนเสนออนุมัติจัดพิมพ์ แต่ได้พิจารณาเห็นว่า พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงและฉบับสังคายนาที่พระโบราณาจารย์ได้แปลและจัดทำไว้นั้น มิได้ทำเชิงอรรถคือคำอธิบายศัพท์หรือข้อความที่ยากต่อความเข้าใจไว้ ดังนั้น เพื่อเอื้อประโยชน์ ในการอ่านพระไตรปิฎกให้เข้าใจสำหรับประชาชนทั่วไปและสามารถเป็นแหล่งค้นคว้าอ้างอิงที่ถูกต้องอันเหมาะแก่ยุคสมัยปัจจุบันที่เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ จึงได้เพิ่มขั้นตอนการจัดทำเชิงอรรถขึ้นโดยกำหนดแนวทางในการจัดทำ คือทำคำอธิบายเฉพาะคำศัพท์วิชาการทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎกซึ่งแปลทับศัพท์ไว้หรือข้อความที่ยากต่อความเข้าใจ โดยตรวจดูคำอธิบายจากคัมภีร์อรรถกถาภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาฯ ที่อธิบายหรือแยกประเภทศัพท์หรือข้อความแห่งพระบาลีนั้นๆ เป็นเบื้องต้นแล้วแปลสรุปความเป็นภาษาไทยที่กะทัดรัด พร้อมทั้งอ้างอิงคัมภีร์อรรถกถาเป็นอักษรย่อและบอกเล่มหรือหน้าไว้ในวงเล็บเพื่อประโยชน์ในการสืบค้นอ้างอิงของผู้ต้องการหลักฐานอ้างอิงหรือต้องการศึกษาพระพุทธศาสนาชั้นสูง ในกรณีคำแปลภาษาไทยที่ไม่นิยมใช้ซึ่งเกรงว่าคนทั่วไปอ่านแล้วไม่เข้าใจและต้องเสียเวลาเปิดดูความหมายในพจนานุกรม โดยที่คัมภีร์อรรถกถาก็ไม่ได้ให้คำอธิบายไว้ เช่น คำว่า *ทิม* ซึ่งหมายถึงศาลาแถวหรือห้องแถวสำหรับเป็นที่พักหรือเก็บของ ก็ได้ทำเชิงอรรถไว้โดยอ้างที่มาจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หรืออธิบายเพิ่มเติมตามสมควร พร้อมทั้งบอกหน้ากำกับไว้เพื่อการสืบค้น เป็นต้น ซึ่งขั้นตอนการจัดทำเชิงอรรถพร้อมทั้งจัดหน้าวรรคตอนนี้ได้อาศัยความละเอียดและใช้เวลาในการจัดทำเป็นอย่างมาก

การจัดทำต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาฯ เพื่อเสนอจัดพิมพ์ดังกล่าวนี้ ได้ใช้เวลาในการดำเนินการจัดทำเป็นเวลานาน จึงแล้วเสร็จเป็นข้อมูลต้นฉบับอยู่ในคอมพิวเตอร์ ในส่วนของการจัดทำต้นฉบับ

พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนาฯ นั้นยังมิได้มีการตรวจชำระสอบทานแต่อย่างใด จนถึงปีพุทธศักราช ๒๕๔๘ **คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม** ปรารภเหตุที่พระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทรงดำรงอยู่ในฐานะองค์เอกอัครศาสนูปถัมภกและทรงเป็นพุทธมามกะ พระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์แต่ละพระองค์อันเกี่ยวเนื่องกับการพระพุทธศาสนานอกจากจะทรงอุปถัมภ์พระสงฆ์ให้สามารถบริหารงานปกครอง งานการศาสนศึกษา งานเผยแผ่ งานสาธารณูปการ งานสาธารณสงเคราะห์ และงานการศึกษาสงเคราะห์อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว พระราชกรณียกิจอันเกี่ยวเนื่องกับการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาอีกส่วนหนึ่ง ก็คือทรงโปรดฯ ให้มีการตรวจชำระจัดพิมพ์พระไตรปิฎก ซึ่งพระราชกรณียกิจส่วนนี้ได้อำนวยผลให้พระสงฆ์และประชาชนมีหลักในการศึกษา ปฏิบัติ และเผยแผ่พระพุทธศาสนาอันก่อให้เกิดความดำรงมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาคู่กับชาติไทยตราบเท่าทุกวันนี้ ดังนั้น ในมหามงคลโรกาสที่ **พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์แห่งราชอาณาจักรไทย ตั้งแต่วันที่ ๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๘๙ นับเวลาถึงปัจจุบัน เป็นปีที่ ๖๐** สมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภารพระองค์ได้เสด็จดำรงสยามรัฐสีมาราชอาณาจักร ทรงประพฤติปฏิบัติพระองค์มั่นคงอยู่ในทศพิธราชธรรมและจักรวรรดิวัตร ประสิทธิ์ประสาทความไพบูลย์รุ่งเรืองวัฒนาสถาพร ทรงพระมหากรุณาแก่พสกนิกรถ้วนหน้า คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่มีต่อพสกนิกร ประเทศชาติและพระพุทธศาสนา จึงมีมติให้จัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย เพื่อเป็นการเฉลิมพระบุญญาธิการและเฉลิมพระเกียรติคุณพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และเพื่อเป็นการสืบสานพระไตรปิฎกให้เป็น

หลักสำคัญของพระพุทธศาสนาในการศึกษาสัมมาปฏิบัติของพุทธบริษัท ซึ่งกิจกรรมส่วนนี้นับเป็นหนึ่งในแปดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติ ในวโรกาสมหามงคลสมัยที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๙

ในการประชุมมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๒๗/๒๕๔๘ เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๔๘ มหาเถรสมาคมได้มีมติเห็นชอบแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ ประกอบด้วยบรรพชิต ๔๑ รูป คฤหัสถ์ ๔ คน รวม ๔๕ รูป/คน โดยมี สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ ป.ธ. ๙) วัดสระเกศ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช เป็นประธานกรรมการ พระพรหมมุนี (จุนท์ พฺรหฺมคุตฺโต ป.ธ. ๙) วัดบวรนิเวศวิหาร พระพรหมเวที (สนิท ชวนปญฺโญ ป.ธ. ๙) วัดไตรมิตรวิทยาราม เป็นรองประธานกรรมการ และพระราชสุธี (โสภณ โสภณจิตฺโต ป.ธ. ๙) วัดเทวราชกุญชร เป็นเลขานุการ ซึ่งต่อมา เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๔๙ คณะกรรมการ ฯ นี้ได้ประชุมพิจารณาแนวทางในการดำเนินงานจัดพิมพ์พระไตรปิฎกภาษาบาลีและภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ และได้ข้อสรุปเป็นแนวปฏิบัติว่า ในการดำเนินงานตรวจชำระพระไตรปิฎกภาษาบาลี ให้นำพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนา พุทธศักราช ๒๕๓๐ เป็นต้นฉบับในการตรวจชำระ และให้นำพระไตรปิฎกฉบับอื่นๆ มาเทียบเคียงโดยให้ทำเชิงอรรถในปาฐะที่ต่างกันไว้ ส่วนการตรวจชำระพระไตรปิฎกภาษาไทย ให้นำต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาฯ ที่พระธรรมกิตติวงศ์และคณะได้จัดทำไว้แล้วตามมติมหาเถรสมาคม มาตรวจสอบคำแปลและจัดทำหัวข้อให้ตรงกันกับพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนาฯ ที่คณะกรรมการตรวจชำระแล้ว ทั้งนี้ประธานคณะกรรมการฯ ได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานกองงานพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เป็น ๓ กอง คือ

๑. คณะทำงานกองงานพระวินัยปิฎก จำนวน ๒๕ รูป/คน มี พระธรรมคุณาภรณ์ (เอื้อน หาสธมฺโม ป.ธ. ๙, Ph.D.) วัดสามพระยา เป็น ประธาน

๒. คณะทำงานกองงานพระสุตตันตปิฎก จำนวน ๑๙ รูป มี พระวิสุทธิวงศาจารย์ (วิเชียร อโนมคุโณ ป.ธ. ๙, พธ.ด. กิตติมศักดิ์) วัด ปากน้ำ เป็นประธาน

๓. คณะทำงานกองงานพระอภิธรรมปิฎก จำนวน ๒๑ รูป/คน มี พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม ป.ธ. ๙, Ph.D.) วัดพิชยญาติการาม เป็น ประธาน

ในการพิจารณาตรวจต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาบาลีนั้น ได้นำ พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับอื่นๆ ทั้งในและต่างประเทศมาเทียบเคียง ตรวจสอบทำเชิงอรรถในปาฐะที่ต่างกัน จำนวน ๗ ฉบับ ประกอบด้วย พระไตรปิฎกบาลี อักษรไทย ๓ ฉบับ คือ (๑) ทยฺยรฏฺฐสฺส สงฺคีติเตปิฏกำ (๒๕๓๐ พุทฺธวสฺเส) (๒) สฺยามรฏฺฐสฺส เตปิฏกำ (๒๕๒๕ พุทฺธวสฺเส) (๓) มหาจุฬาเตปิฏกำ (อนุสฺสรณียำ ๒๕๐๐ พุทฺธวสฺเส) และพระไตรปิฎก บาลีอักษรต่างประเทศ ๔ ฉบับ คือ (๑) ฉฏฺฐสงฺคีติเตปิฏกำ (พระไตรปิฎก บาลีอักษรพม่า ฉบับฉัฏฐสังคายนา พิมพ์ พ.ศ. ๒๕๓๘) (๒) อิงฺคลิสเตปิฏกำ (พระไตรปิฎกบาลีอักษรโรมัน ฉบับสมาคมบาลีปกรณ์) (๓) สีหฬเตปิฏกำ (พระไตรปิฎกบาลีอักษรสิงหล) (๔) นาลนฺทาเทวนาครีปาลิเตปิฏกำ (พระ ไตรปิฎกบาลีอักษรเทวนาครี ฉบับมหาวิทยาลัยนาลันทา)

คณะทำงานแต่ละกองงานได้เพียรพยายามพิจารณาตรวจต้นฉบับ พระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็ม กำลังความสามารถ เริ่มตั้งแต่เดือนกันยายน พุทธศักราช ๒๕๔๙ เป็นต้นมา จึงทำให้การพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี และฉบับภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ สำเร็จลุล่วงด้วยดี

บัดนี้ การพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกภาษาบาลีและภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในมหามงคลสมัยที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ได้บรรลุผลเสร็จสิ้นแล้ว นับว่าสำเร็จได้โดยอาศัยพระบารมีพระบรมเดชานุภาพแห่งองค์พระมหากษัตริยาธิราชกอปรด้วยความวิริยะอุตสาหะอุทิศเวลาเป็นพุทธบูชาของคณะกรรมการพระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตผู้ดำเนินการพิจารณาตรวจต้นฉบับและความร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ขออานุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัยและอานุภาพแห่งกุศลเจตนาในการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ ครั้งนี้ จงเป็นพลวปัจจัยดลบันดาลให้พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชสมเด็จพระบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระราชโอรส พระราชธิดา พร้อมทั้งพระบรมวงศานุวงศ์ ทรงเจริญพระชนมายุยิ่งยืนนาน สถิตในไอศวรรยราชสมบัติ ทั้งสุขโสมนัสสวัสดีจงเกิดมีในที่ทุกสถาน ขอให้รัฐบาลในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจงประสบความสำเร็จในการบริหารราชการแผ่นดิน ขออาณาประชาราษฎร์และสรรพสัตว์ทุกหมู่เหล่าจงอยู่เย็นเป็นสุขภายใต้พระบรมโพธิสมภาร เจริญงอกงามในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตลอดจิรัฐิติกาล เทอญ

สทา ทิปฺปตุ สทฺธมฺโม ตถาคตปฺปเวทิโต
ทสฺเสนฺโต สพฺพโลกสฺส อุชุมคฺคํ วิสุทฺธิยา.

ขอพระสัทธรรมที่พระตถาคตเจ้าทรงประกาศไว้ แสดงทางตรงเพื่อความบริสุทธิ์แก่โลกทั้งปวง จงรุ่งเรืองทุกเมื่อ เทอญ.

มหาเถรสมาคม

THE PAḶĪ ALPHABET
IN THAI AND ROMAN CHARACTERS

VOWELS

อ = a -า = ā ◌ิ = i ◌ี = ī ◌ุ = u ◌ู = ū เ- = e โ- = o

CONSONANTS WITH VOWEL "A"

ก = ka	ข = kha	ค = ga	ฆ = gha	ง = ṅa
จ = ca	ฉ = cha	ช = ja	ฌ = jha	ญ = ña
ฏ = ṭa	ฐ = ṭha	ฑ = ḍa	ฒ = ḍha	ณ = ṇa
ต = ta	ถ = tha	ท = da	ธ = dha	น = na
ป = pa	ผ = pha	พ = ba	ภ = bha	ม = ma

ย = ya ร = ra ล = la ว = va ส = sa ห = ha ฬ = ḷa ◌ = ṃ

VOWELS IN COMBINATION

ก = ka	กา = kā	กิ = ki	กี = kī	กุ = ku	กู = kū	เก = ke	โก = ko
ข = kha	ขา = khā	ขิ = khi	ขี = khī	ขุ = khu	ขู = khū	เข = khe	โข = kho

FIGURES

๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๐
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0

ทยฺยรฏฺฐสฺส เตปิฏเก
สงฺเกตวิญฺญาปนำ

อิ.	=	อิงฺคลิสเตปิฏกำ
ฉ.	=	ฉฏฺฐสงฺคีติเตปิฏกำ
ทยฺ.	=	ทยฺยรฏฺฐสฺส สงฺคีติเตปิฏกำ (๒๕๓๐ พุทฺธวสฺเส)
เท.	=	นาลนฺทาเทวนาคริปาลิเตปิฏกำ
โป.	=	โปราณเตปิฏกำ
มหา.	=	มหาจุฬาเตปิฏกำ (อนุสฺสรณีย์ ๒๕๐๐ พุทฺธวสฺเส)
สี.	=	สีหฬเตปิฏกำ
สฺยา.	=	สฺยามรฏฺฐสฺส เตปิฏกำ (๒๕๒๕ พุทฺธวสฺเส)

อภิธมฺมปิฏเก
ปฏฺฐานปาลิยา จตุตฺถภาเค
กิตฺตนปตฺตํ

มาติกา		องฺเก
	๑๐. มหนฺตรทุกํ	๑
๕๕.	สารมฺมณทุกํ	๑
๕๖.	จิตฺตทุกํ	๒๔
๕๗.	เจตสิกทุกํ	๕๑
๕๘.	จิตฺตสมฺปยุตฺตทุกํ	๘๐
๕๙.	จิตฺตสํสฏฺฐทุกํ	๑๐๐
๖๐.	จิตฺตสมุฏฺฐานทุกํ	๑๐๑
๖๑.	จิตฺตสหภูทุกํ	๑๓๓
๖๒.	จิตฺตานุปริวตฺติทุกํ	๑๕๓
๖๓.	จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานทุกํ	๑๕๓
๖๔.	จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานสหภูทุกํ	๑๗๔
๖๕.	จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานานุปริวตฺติทุกํ	๑๗๕
๖๖.	อชฺฌตฺติกทุกํ	๑๗๕
๖๗.	อุปาทาทุกํ	๒๑๐
๖๘.	อุปาทินฺนทุกํ	๒๔๑
	๑๑. อุปาทานโคจฺฉกํ	**๒๗๖**
๖๙.	อุปาทานทุกํ	๒๗๖
๗๐.	อุปาทานิยทุกํ	๒๙๙

มาติกา **องฺเก**

๗๑. อุปาทานสมฺปยุตฺตทุกํ ๒๙๙
๗๒. อุปาทานอุปาทานิยทุกํ ๓๒๘
๗๓. อุปาทานอุปาทานสมฺปยุตฺตทุกํ ๓๓๓
๗๔. อุปาทานวิปฺปยุตฺตอุปาทานิยทุกํ ๓๓๙

๑๒. กิเลสโคจฺฉกํ **๓๔๑**

๗๕. กิเลสทุกํ ๓๔๑
๗๖. สงฺกิเลสิกทุกํ ๓๖๒
๗๗. สงฺกิลิฏฺฐทุกํ ๓๖๓
๗๘. กิเลสสมฺปยุตฺตทุกํ ๓๘๐
๗๙. กิเลสสงฺกิเลสิกทุกํ ๓๘๐
๘๐. กิเลสสงฺกิลิฏฺฐทุกํ ๓๘๓
๘๑. กิเลสกิเลสสมฺปยุตฺตทุกํ ๓๙๐
๘๒. กิเลสวิปฺปยุตฺตสงฺกิเลสิกทุกํ ๓๙๑

๑๓. ปิฏฺฐิทุกํ **๓๙๑**

๘๓. ทสฺสเนนปหาตพฺพทุกํ ๓๙๑
๘๔. ภาวนายปหาตพฺพทุกํ ๔๑๑
๘๕. ทสฺสเนนปหาตพฺพเหตุกทุกํ ๔๑๙
๘๖. ภาวนายปหาตพฺพเหตุกทุกํ ๔๔๕
๘๗. สวิตกฺกทุกํ ๔๕๑
๘๘. สวิจารทุกํ ๔๗๖
๘๙. สปฺปีติกทุกํ ๔๗๖
๙๐. ปีติสหคตทุกํ ๔๙๕
๙๑. สุขสหคตทุกํ ๔๙๕

มาติกา **องฺเก**

๙๒. อุเปกฺขาสหคตทุกํ ๕๐๓
๙๓. กามาวจรทุกํ ๕๑๖
๙๔. รูปาวจรทุกํ ๕๓๗
๙๕. อรูปาวจรทุกํ ๕๕๙
๙๖. ปริยาปนฺนทุกํ ๕๗๖
๙๗. นิยฺยานิกทุกํ ๕๗๗
๙๘. นิยตทุกํ ๕๙๑
๙๙. สอุตฺตรทุกํ ๖๐๐
๑๐๐. สรณทุกํ ๖๐๐

ปฏฺฐานปาลิมาติกา นิฏฺฐิตา.

ปทานุกฺกโม ๖๑๓
ลกฺขิตพฺพปทานํ อนุกฺกมณิกา ๖๑๙

อภิธมฺมปิฏเก

ธมฺมานุโลเม

ทุกปฏฺฐานปาลิ

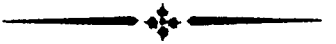

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

๑๐. มหนฺตรทุกํ

๕๕. สารมฺมณทุกํ ๑. ปฏิจฺจวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๑] สารมฺมณํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สารมฺมโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: สารมฺมณํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

สารมฺมณํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อนารมฺมโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา สารมฺมเณ ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๒)

สารมฺมณํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สารมฺมโณ จ อนารมฺมโณ จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: สารมฺมณํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปึ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

[๒] อนารมฺมณํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อนารมฺมโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ มหาภูเต ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ, กฏตฺตารูปึ อุปาทารูปึ. (๑)

อนารมฺมณํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สารมฺมโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ๎ ปฏิจฺจ สารมฺมณา ขนฺธา. (๒)

อนารมฺมณํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สารมฺมโณ จ อนารมฺมโณ จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ๎ ปฏิจฺจ สารมฺมณา ขนฺธา, มหาภูเต ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปี. (๓)

[๓] สารมฺมณญฺจ อนารมฺมณญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สารมฺมโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ สารมฺมณํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุ๎ญฺจ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (๑)

สารมฺมณญฺจ อนารมฺมณญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อนารมฺมโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: สารมฺมเณ ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปี. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๒)

สารมฺมณญฺจ อนารมฺมณญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สารมฺมโณ จ อนารมฺมโณ จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ สารมฺมณํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุ๎ญฺจ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ สารมฺมเณ ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปี. (๓)

อารมฺมณปจฺจโย

[๔] สารมฺมณํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สารมฺมโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: สารมฺมณํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ

อนารมฺมณํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สารมฺมโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ๎ ปฏิจฺจ สารมฺมณา ขนฺธา.

สารมฺมณญฺจ อนารมฺมณญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สารมฺมโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ สารมฺมณํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (สงฺขิตฺตํ.)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๕] เหตุยา นว, อารมฺมเณ ตีณิ, อธิปติยา ปญฺจ, อนนฺตเร ตีณิ, สมนนฺตเร ตีณิ, สหชาเต นว, อญฺญมญฺเญ ฉ, นิสฺสเย นว, อุปนิสฺสเย ตีณิ, ปุเรชาเต เอกํ, อาเสวเน เอกํ, กมฺเม นว, วิปาเก นว, อาหาเร นว, อินฺทฺริเย นว, ฌาเน นว, มคฺเค นว, สมฺปยุตฺเต ตีณิ, วิปฺปยุตฺเต นว, อตฺถิยา นว, นตฺถิยา ตีณิ, วิคเต ตีณิ, อวิคเต นว.

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๑. วิภงฺควาโร

นเหตุปจฺจโย

[๖] สารมฺมณํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สารมฺมโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ สารมฺมณํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจ-สหคเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

สารมฺมณํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อนารมฺมโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุเก สารมฺมเณ ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ: อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๒)

สารมฺมณํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สารมฺมโณ จ อนารมฺมโณ จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ สารมฺมณํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปี ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

[๗] อนารมฺมณํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อนารมฺมโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ อสญฺญสตฺตานํ เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ (๑)

อนารมฺมณํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สารมฺมโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุ-ปจฺจยา: อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ ปฏิจฺจ สารมฺมณา ขนฺธา. (๒)

อนารมฺมณํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สารมฺมโณ จ อนารมฺมโณ จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ ปฏิจฺจ สารมฺมณา ขนฺธา. มหาภูเต ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปี. (๓)

[๘] สารมฺมณญฺจ อนารมฺมณญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สารมฺมโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ สารมฺมณํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (๑)

สารมฺมณญฺจ อนารมฺมณญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อนารมฺมโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุเก สารมฺมเณ ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปี. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๒)

สารมฺมณญฺจ อนารมฺมณญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สารมฺมโณ จ อนารมฺมโณ จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ สารมฺมณํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ สารมฺมเณ ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปี. (๓)

นอารมฺมณปจฺจโย

[๙] สารมฺมณํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อนารมฺมโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณปจฺจยา: สารมฺมเณ ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

อนารมฺมณํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อนารมฺมโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณปจฺจยา. (ยาว อสญฺญสตฺตา.) (๑)

สารมฺมณญฺจ อนารมฺมณญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อนารมฺมโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณปจฺจยา: สารมฺมเณ ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๑๐] นเหตุยา นว, นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา นว, นอนนฺตเร ตีณิ, นสมนนฺตเร ตีณิ, นอญฺญมญฺเญ ตีณิ, นอุปนิสฺสเย ตีณิ, นปุเรชาเต นว, [๑]นปจฺฉาชาเต นว,[๑] นอาเสวเน นว, นกมฺเม เทฺว, นวิปาเก ปญฺจ, นอาหาเร เอกํ, นอินฺทฺริเย เอกํ, นฌาเน เทฺว, นมคฺเค นว, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต เทฺว, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

[๑-๑] สฺยา. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ.

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียํ

[๑๑] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา นว ฯเปฯ นกมฺเม[๑] เอกํ ฯเปฯ นวิปฺปยุตฺเต[๑] เอกํ. (สงฺขิตฺตํ.)

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมํ

[๑๒] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ ตีณิ ฯเปฯ สหชาเต นว ฯเปฯ มคฺเค เอกํ[๒] ฯเปฯ อวิคเต นว.

(สหชาตวาโรปิ ปฏิจฺจวารสทิโส.)

---

๕๕. สารมฺมณทุกํ ๓. ปจฺจยวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๑๓] สารมฺมณํ ธมฺมํ ปจฺจยา สารมฺมโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ตีณิ. (ปฏิจฺจสทิสา.)

[๑๔] อนารมฺมณํ ธมฺมํ ปจฺจยา อนารมฺมโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ มหาภูเต ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ, กฏตฺตารูปํ, อุปาทารูปํ. (๑)

[๑-๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ. [๒] สฺยา. มคฺเค นว.

อนารมฺมณํ ธมฺมํ ปจฺจยา สารมฺมโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: วตฺถุ ปจฺจยา สารมฺมณา ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ ปจฺจยา สารมฺมณา ขนฺธา. (๒)

อนารมฺมณํ ธมฺมํ ปจฺจยา สารมฺมโณ จ อนารมฺมโณ จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: วตฺถุ ปจฺจยา สารมฺมณา ขนฺธา. มหาภูเต ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

[๑๕] สารมฺมณญฺจ อนารมฺมณญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา สารมฺมโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: สารมฺมณํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

สารมฺมณญฺจ อนารมฺมณญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา อนารมฺมโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: สารมฺมเณ ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๒)

สารมฺมณญฺจ อนารมฺมณญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา สารมฺมโณ จ อนารมฺมโณ จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: สารมฺมณํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ สารมฺมเณ ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

อารมฺมณปจฺจโย

[๑๖] สารมฺมณํ ธมฺมํ ปจฺจยา สารมฺมโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา สารมฺมณํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

อนารมฺมณํ ธมฺมํ ปจฺจยา สารมฺมโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: จกฺขายตนํ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณํ ฯเปฯ กายายตนํ ปจฺจยา กายวิญฺญาณํ. วตฺถุ ปจฺจยา สารมฺมณา ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

สารมฺมณญฺจ อนารมฺมณญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา สารมฺมโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: จกฺขุวิญฺญาณสหคตํ เอกํ ขนฺธญฺจ จกฺขายตนญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ กายวิญฺญาณสหคตํ ฯเปฯ สารมฺมณํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๑๗] เหตุยา นว, อารมฺมเณ ตีณิ, อธิปติยา นว, อนนฺตเร ตีณิ, สมนนฺตเร ตีณิ, สหชาเต นว, อญฺญมญฺเญ ฉ, นิสฺสเย นว, อุปนิสฺสเย ตีณิ, ปุเรชาเต ตีณิ, อาเสวเน ตีณิ, กมฺเม นว, วิปาเก นว, อาหาเร นว, อินฺทฺริเย นว, ฌาเน นว, มคฺเค นว, สมฺปยุตฺเต ตีณิ, วิปฺปยุตฺเต นว, อตฺถิยา นว, นตฺถิยา ตีณิ, วิคเต ตีณิ, อวิคเต นว.

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๑. วิภงฺควาโร

นเหตุปจฺจโย

[๑๘] สารมฺมณํ ธมฺมํ ปจฺจยา สารมฺมโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: ตีณิ. (ปฏิจฺจวารสทิสา.)

อนารมฺมณํ ธมฺมํ ปจฺจยา อนารมฺมโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ อสญฺญสตฺตานํ เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ(๑)

อนารมฺมณํ ธมฺมํ ปจฺจยา สารมฺมโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: จกฺขายตนํ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณํ ฯเปฯ กายายตนํ ปจฺจยา กายวิญฺญาณํ. วตฺถุ ปจฺจยา อเหตุกา สารมฺมณา ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ วตฺถุ ปจฺจยา วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๒)

อนารมฺมณํ ธมฺมํ ปจฺจยา สารมฺมโณ จ อนารมฺมโณ จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นเหตุปจฺจยา: วตฺถุ ปจฺจยา อเหตุกา[๑] สารมฺมณา ขนฺธา. มหาภูเต ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

[๑๙] สารมฺมณญฺจ อนารมฺมณญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา สารมฺมโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: จกฺขุวิญฺญาณสหคตํ เอกํ ขนฺธญฺจ จกฺขายตนญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ กายวิญฺญาณสหคตํ ฯเปฯ อเหตุกํ สารมฺมณํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

สารมฺมณญฺจ อนารมฺมณญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา อนารมฺมโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุเก[๑] สารมฺมเณ ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๒)

สารมฺมณญฺจ อนารมฺมณญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา สารมฺมโณ จ อนารมฺมโณ จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ[๑] สารมฺมณํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ อเหตุเก[๑] สารมฺมเณ ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ อเหตุกํ[๑] สารมฺมณํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ อเหตุเก สารมฺมเณ ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปจฺจยา กฏตฺตารูปํ ฯเปฯ (สงฺขิตฺตํ.) (๓)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๒๐] นเหตุยา นว, นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา นว, นอนนฺตเร ตีณิ, นสมนนฺตเร ตีณิ, นอญฺญมญฺเญ ตีณิ, นปุเรชาเต นว, นปจฺฉาชาเต นว, นอาเสวเน นว, นกมฺเม จตฺตาริ, นวิปาเก นว, นอาหาเร เอกํ, นอินฺทฺริเย เอกํ, นฌาเน จตฺตาริ, นมคฺเค นว, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต เทฺว, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียํ

[๒๑] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา นว ฯเปฯ นกมฺเม เอกํ ฯเปฯ นวิปฺปยุตฺเต เอกํ. (สงฺขิตฺตํ.)

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมํ

[๒๒] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ ตีณิ, อนนฺตเร ตีณิ, สมนนฺตเร ตีณิ, สหชาเต นว ฯเปฯ มคฺเค ตีณิ ฯเปฯ อวิคเต นว.

(นิสฺสยวาโร ปจฺจยวารสทิโส.)

---

๕๕. สารมฺมณทุกํ ๕. สํสฏฺฐวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมาทิปจฺจยา

[๒๓] สารมฺมณํ ธมฺมํ สํสฏฺโฐ สารมฺมโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: สารมฺมณํ เอกํ ขนฺธํ สํสฏฺฐา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ สํสฏฺฐา เทฺว ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ[๑] ฯเปฯ

[๒๔] เหตุยา เอกํ, อารมฺมเณ เอกํ, อธิปติยา เอกํ, (สพฺพตฺถ เอกํ.) อวิคเต เอกํ.

อนุโลมํ.

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

[๒๕] สารมฺมณํ ธมฺมํ สมฺปฏิจฺฉนฺโต สารมฺมโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ สารมฺมณํ เอกํ ขนฺธํ สมฺปฏิจฺฉนฺตา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ สมฺปฏิจฺฉนฺโต วิจิกิจฺฉาสหคโต[๑] อุทฺธจฺจสหคโต โมโห.[๒] (สงฺขิตฺตํ.[๒])

[๒๖] นเหตุยา เอกํ, นอธิปติยา เอกํ, นปุเรชาเต เอกํ, นปจฺฉาชาเต เอกํ, นอาเสวเน เอกํ, นกมฺเม เอกํ, นวิปากเก เอกํ, นฌาเน เอกํ, นมคฺเค เอกํ, นวิปฺปยุตฺเต เอกํ.

ปจฺจนียํ.

(เอวํ อิตเร เทฺว คณนาปิ สมฺปยุตฺตวาราปิ กาตพฺพา.)

---

๕๕. สารมฺมณทุกํ ๗. ปญฺหาวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๒๗] สารมฺมโณ ธมฺโม สารมฺมณสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: สารมฺมณา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

สารมฺมโณ ธมฺโม อนารมฺมณสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: สารมฺมณา เหตู จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย.

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

[๒-๒] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "โมโห สงฺขิตฺตนฺติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๒)

สารมฺมโณ ธมฺโม สารมฺมณสฺส จ อนารมฺมณสฺส จ ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: สารมฺมณา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

อารมฺมณปจฺจโย

[๒๘] สารมฺมโณ ธมฺโม สารมฺมณสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ กตฺวา[๑] ตํ ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ ราโค[๑] อุปฺปชฺชติ ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ปุพฺเพ สุจิณฺณานิ ฯเปฯ ฌานา ฯเปฯ [๒] อริยา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา มคฺคํ ปจฺจเวกฺขนฺติ, ผลํ ปจฺจเวกฺขนฺติ. ปหีเน กิเลเส ปจฺจเวกฺขนฺติ. วิกฺขมฺภิเต กิเลเส ปจฺจเวกฺขนฺติ. ปุพฺเพ สมุทาจิณฺเณ กิเลเส ชานนฺติ. สารมฺมเณ ขนฺเธ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. เจโตปริยญาเณน สารมฺมณจิตฺตสมงฺคิสฺส จิตฺตํ ชานาติ. อากาสานญฺจายตนํ วิญฺญาณญฺจายตนสฺส ฯเปฯ อากิญฺจญฺญายตนํ เนวสญฺญานาสญฺญายตนสฺส ฯเปฯ สารมฺมณา ขนฺธา อิทฺธิวิธญาณสฺส, เจโตปริยญาณสฺส, ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณสฺส, ยถากมฺมูปคญาณสฺส, อนาคตํสญาณสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

[๑-๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

[๒] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "อริยา โคตฺรภุ โวทานํ ปจฺจเวกฺขนฺติ ปาโจ ทิสฺสติ.

[๒๙] อนารมฺมโณ ธมฺโม สารมฺมณสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณ-ปจฺจเยน ปจฺจโย: อริยา นิพฺพานํ ปจฺจเวกฺขนฺติ. นิพฺพานํ โคตฺรภุสฺส, โวทานสฺส, มคฺคสฺส, ผลสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปี ปสฺสติ. ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุณาติ. รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ กายวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ อนารมฺมณา ขนฺธา อิทฺธิวิธญาณสฺส,[๑] ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณสฺส,[๒] อนาคตํสญาณสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อธิปติปจฺจโย

[๓๐] สารมฺมโณ ธมฺโม สารมฺมณสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ กตฺวา ตํ ครุ๋ กตฺวา ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ๋ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. ปุพฺเพ สุจิณฺณานิ ฯเปฯ ฌานา วุฏฺฐหิตฺวา ฌานํ ฯเปฯ อริยา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา มคฺคํ ครุ๋ ฯเปฯ ผลํ ครุ๋ ฯเปฯ สารมฺมเณ ขนฺเธ ครุ๋ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ๋ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. **สหชาตาธิปติ:** สารมฺมณา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

---

[๑] สฺยา. “เจโตปริยญาณสฺสาติ ปาโฐ ทิสฺสติ.

[๒] สฺยา. “ยถากมฺมูปคญาณสฺสาติ ปาโฐ ทิสฺสติ.

สารมฺมโณ ธมฺโม อนารมฺมณสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: **สหชาตาธิปติ**: สารมฺมณา อธิปติ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

สารมฺมโณ ธมฺโม สารมฺมณสฺส จ อนารมฺมณสฺส จ ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: **สหชาตาธิปติ:** สารมฺมณา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๓๑] อนารมฺมโณ ธมฺโม สารมฺมณสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณาธิปติ:** อริยา นิพฺพานํ ครุ๋ กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติ. นิพฺพานํ โคตฺรภุสฺส, โวทานสฺส, มคฺคสฺส, ผลสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. จกฺขุ๋ ฯเปฯ วตฺถุ๋ ครุ๋ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ๋ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. (๑)

อนนฺตราทิปจฺจยา

[๓๒] สารมฺมโณ ธมฺโม สารมฺมณสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา สารมฺมณา ฯเปฯ ผลสมาปตฺติยา อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. สมนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: เอกํ. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: สตฺต. (ปฏิจฺจวาเร สหชาตสทิสา.) อญฺญมญฺญปจฺจเยน ปจฺจโย: ฉ. (ปฏิจฺจวาเร อญฺญมญฺญสทิสา.) นิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: สตฺต. (ปจฺจยวาเร นิสฺสยสทิสา.)

อุปนิสฺสยปจฺจโย

[๓๓] สารมฺมโณ ธมฺโม สารมฺมณสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย อนนฺตรูปนิสฺสโย ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ** ปกตูปนิสฺสโย: สทฺธํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ มานํ ชปฺเปติ. ทิฏฺฐึ คณฺหาติ. สีลํ ฯเปฯ ปญฺญํ...ราคं[๑]... ปตฺถนํ... กายิกํ สุขํ... กายิกํ ทุกฺขํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. ปาณํ หนติ ฯเปฯ สงฺฆํ ภินฺทติ. สทฺธา ฯเปฯ ปญฺญา ฯเปฯ ราโค ฯเปฯ ปตฺถนา... กายิกํ สุขํ... กายิกํ ทุกฺขํ สทฺธาย ฯเปฯ ปญฺญาย ฯเปฯ ราคสฺส ฯเปฯ ปตฺถนาย ฯเปฯ กายิกสฺส สุขสฺส... กายิกสฺส ทุกฺขสฺส มคฺคสฺส... ผลสมาปตฺติยา อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อนารมฺมโณ ธมฺโม สารมฺมณสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย** [๒] **ปกตูปนิสฺสโย** ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย อุตุ... โภชนํ... เสนาสนํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. ปาณํ หนติ ฯเปฯ สงฺฆํ ภินฺทติ. อุตุ... โภชนํ... เสนาสนํ สทฺธาย ฯเปฯ ปตฺถนาย... กายิกสฺส สุขสฺส... กายิกสฺส ทุกฺขสฺส มคฺคสฺส... ผลสมาปตฺติยา อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

ปุเรชาตปจฺจโย

[๓๔] อนารมฺมโณ ธมฺโม สารมฺมณสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** จกฺขุ

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ. [๒] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "อนนฺตรูปนิสฺสโยติ ปาโฐ ทิสฺสติ.

ฯเปฯ วตฺถุ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปํ ปสฺสติ. ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุณาติ. รูปายตนํ จกฺขุ-วิญฺญาณสฺส ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ กายวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ **วตฺถุปุเรชาตํ:** จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ กายายตนํ กายวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ วตฺถุ สารมฺมณานํ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

ปจฺฉาชาตาเสวนปจฺจยา

[๓๕] สารมฺมโณ ธมฺโม อนารมฺมณสฺส ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาต-ปจฺจเยน ปจฺจโย: เอกํ.

สารมฺมโณ ธมฺโม สารมฺมณสฺส ธมฺมสฺส อาเสวนปจฺจเยน ปจฺจโย: เอกํ.

กมฺมปจฺจโย

[๓๖] สารมฺมโณ ธมฺโม สารมฺมณสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. **สหชาตา:** สารมฺมณา เจตนา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ **นานาขณิกา** : สารมฺมณา เจตนา วิปากานํ ขนฺธานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

สารมฺมโณ ธมฺโม อนารมฺมณสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. **สหชาตา:** สารมฺมณา เจตนา จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ[๑] ฯเปฯ **นานาขณิกา** :

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

สารมฺมณา เจตนา กฏตฺตารูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

สารมฺมโณ ธมฺโม สารมฺมณสฺส จ อนารมฺมณสฺส จ ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. **สหชาตา** สารมฺมณา เจตนา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ **นานาขณิกา:** สารมฺมณา เจตนา วิปากานํ ขนฺธานํ กฏตฺตา จ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

วิปากาหารปจฺจยา

[๓๗] สารมฺมโณ ธมฺโม สารมฺมณสฺส ธมฺมสฺส วิปากปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ.

สารมฺมโณ ธมฺโม สารมฺมณสฺส ธมฺมสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ.

อนารมฺมโณ ธมฺโม อนารมฺมณสฺส ธมฺมสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย: กพฬีกาโร อาหาโร อิมสฺส กายสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อินฺทฺริยปจฺจโย

[๓๘] สารมฺมโณ ธมฺโม สารมฺมณสฺส ธมฺมสฺส อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย: ตีณิ.

อนารมฺมโณ ธมฺโม อนารมฺมณสฺส ธมฺมสฺส อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย: รูปชีวิตินฺทฺริยํ กฏตฺตารูปานํ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อนารมฺมโณ ธมฺโม สารมฺมณสฺส ธมฺมสฺส อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย: จกฺขุนฺทฺริยํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ กายินฺทฺริยํ กายวิญฺญาณสฺส

อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

สารมฺมโณ จ อนารมฺมโณ จ ธมฺมา สารมฺมณสฺส ธมฺมสฺส อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย: จกฺขุนฺทฺริยญฺจ จกฺขุวิญฺญาณญฺจ จกฺขุวิญฺญาณสหคตานํ ขนฺธานํ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ กายินฺทฺริยญฺจ กายวิญฺญาณญฺจ กายวิญฺญาณสหคตานํ ขนฺธานํ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

ฌานาทิปจฺจยา

[๓๙] สารมฺมโณ ธมฺโม สารมฺมณสฺส ธมฺมสฺส ฌานปจฺจเยน ปจฺจโย: ตีณิ. มคฺคปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ สมฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: เอกํ.

วิปฺปยุตฺตปจฺจโย

[๔๐] สารมฺมโณ ธมฺโม อนารมฺมณสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

อนารมฺมโณ ธมฺโม สารมฺมณสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. **สหชาตํ:** ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ สารมฺมณานํ ขนฺธานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปุเรชาตํ:** จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ กายายตนํ กายวิญฺญาณสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. วตฺถุ[๑] สารมฺมณานํ ขนฺธานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย.[๑] (๑)

[๑-๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสนฺติ, สฺยา. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ.

อตฺถิปจฺจโย

[๔๑] สารมฺมโณ ธมฺโม สารมฺมณสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สารมฺมโณ เอโก ขนฺโธ ติณฺณนฺนํ ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ เทฺว ขนฺธา ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

สารมฺมโณ ธมฺโม อนารมฺมณสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๒)

สารมฺมโณ ธมฺโม สารมฺมณสฺส จ อนารมฺมณสฺส จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: (ปฏิจฺจสทิสํ.) (๓)

[๔๒] อนารมฺมโณ ธมฺโม อนารมฺมณสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, อาหารํ, อินฺทฺริยํ. **สหชาตํ:** เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) (๑)

อนารมฺมโณ ธมฺโม สารมฺมณสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. **สหชาตं** ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ สารมฺมณานํ ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปุเรชาตं** จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปี ปสฺสติ. ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุณาติ. รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ กายวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ กายายตนํ กายวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ วตฺถุ สารมฺมณานํ ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

[๔๓] สารมฺมโณ จ อนารมฺมโณ จ ธมฺมา สารมฺมณสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. **สหชาโต:** จกฺขุวิญฺญาณสหคโต เอโก ขนฺโธ จ จกฺขายตนญฺจ ติณฺณนฺนํ ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ เทฺว ขนฺธา จ ฯเปฯ

กายวิญฺญาณสหคโต เอโก ขนฺโธ จ กายายตนญฺจ ติณฺณนฺนํ ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ เทฺว ขนฺธา จ ฯเปฯ สารมฺมโณ เอโก ขนฺโธ จ วตฺถุ จ ติณฺณนฺนํ ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ เทฺว ขนฺธา จ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

สารมฺมโณ จ อนารมฺมโณ จ ธมฺมา อนารมฺมณสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ, อินฺทฺริยํ. **สหชาตา:** สารมฺมณา ขนฺธา จ มหาภูตา จ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ **ปจฺฉาชาตา:** สารมฺมณา ขนฺธา จ กพฬีกาโร อาหาโร จ อิมสฺส กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตา:** สารมฺมณา ขนฺธา จ รูปชีวิตินฺทฺริยญฺจ กฏตฺตารูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๔๔] เหตุยา ตีณิ, อารมฺมเณ เทฺว, อธิปติยา จตฺตาริ, อนนฺตเร เอกํ, สมนนฺตเร เอกํ, สหชาเต สตฺต, อญฺญมญฺเญ ฉ, นิสฺสเย สตฺต, อุปนิสฺสเย เทฺว, ปุเรชาเต เอกํ, ปจฺฉาชาเต เอกํ, อาเสวเน เอกํ, กมฺเม ตีณิ, วิปาเก ตีณิ, อาหาเร จตฺตาริ, อินฺทฺริเย ฉ, ฌาเน ตีณิ, มคฺเค ตีณิ, สมฺปยุตฺเต เอกํ, วิปฺปยุตฺเต เทฺว, อตฺถิยา สตฺต, นตฺถิยา เอกํ, วิคเต เอกํ, อวิคเต สตฺต.

๒. ปจฺจนียุทฺธาโร

[๔๕] สารมฺมโณ ธมฺโม สารมฺมณสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

สารมฺมโณ ธมฺโม อนารมฺมณสฺส ธมฺมสฺส สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

สารมฺมโณ ธมฺโม สารมฺมณสฺส จ อนารมฺมณสฺส จ ธมฺมสฺส สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๔๖] อนารมฺมโณ ธมฺโม อนารมฺมณสฺส ธมฺมสฺส สหชาต-ปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อนารมฺมโณ ธมฺโม สารมฺมณสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

สารมฺมโณ จ อนารมฺมโณ จ ธมฺมา สารมฺมณสฺส ธมฺมสฺส สหชาตปจฺจเยน[๑] ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน[๑] ปจฺจโย. (๑)

สารมฺมโณ จ อนารมฺมโณ จ ธมฺมา อนารมฺมณสฺส ธมฺมสฺส สหชาตปจฺจเยน[๑] ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน[๑] ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

[๑-๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ "สหชาตํ ปุเรชาตํ ปจฺฉาชาตํ อาหารํ อินฺทฺริยนฺติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๔๗] นเหตุยา สตฺต, นอารมฺมเณ สตฺต ฯเปฯ นสมนนฺตเร สตฺต, นสหชาเต ฉ, นอญฺญมญฺเญ ฉ, นนิสฺสเย ฉ, นอุปนิสฺสเย สตฺต, นปุเรชาเต สตฺต, นปจฺฉาชาเต สตฺต ฯเปฯ นมคฺเค สตฺต, นสมฺปยุตฺเต ฉ, นวิปฺปยุตฺเต ปญฺจ, โนอตฺถิยา จตฺตาริ, โนนตฺถิยา สตฺต, โนวิคเต สตฺต, โนอวิคเต จตฺตาริ.

---

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียํ

[๔๘] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา ฯเปฯ นสมนนฺตเร ตีณิ, นอญฺญมญฺเญ เอกํ, นอุปนิสฺสเย ตีณิ ฯเปฯ นมคฺเค ตีณิ, นสมฺปยุตฺเต เอกํ, นวิปฺปยุตฺเต เอกํ, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

---

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมํ

[๔๙] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ เทฺว, อธิปติยา จตฺตาริ, อนนฺตเร เอกํ. (อนุโลมมาติกา กาตพฺพา.) ฯเปฯ อวิคเต สตฺต.

สารมฺมณทุกํ นิฏฺฐิตํ.

---

๕๖. จิตฺตทุกํ ๑. ปฏิจฺจวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๕๐] จิตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนจิตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา กฏตฺตา จ รูปํ. (๑)

โนจิตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนจิตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: โนจิตฺตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. เทฺว ขนฺเธ ปฏิจฺจ เอโก ขนฺโธ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ ขนฺเธ ปฏิจฺจ วตฺถุ, วตฺถุ ปฏิจฺจ ขนฺธา. เอกํ มหาภูตํ ปฏิจฺจ ฯเปฯ (๑)

โนจิตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: โนจิตฺเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ โนจิตฺเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ ปฏิจฺจ จิตฺตํ. (๒)

โนจิตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺโต จ โนจิตฺโต จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: โนจิตฺตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ โนจิตฺตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ กฏตฺตา จ รูปํ. เทฺว ขนฺเธ ปฏิจฺจ เอโก ขนฺโธ จิตฺตญฺจ กฏตฺตา จ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ ปฏิจฺจ จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา. (๓)

จิตฺตญฺจ โนจิตฺตญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนจิตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: โนจิตฺตํ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา

จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปึ. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ จิตฺตญฺจ[๑] มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปึ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ โนจิตฺตํ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา กฏตฺตา จ รูปึ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ โนจิตฺตา ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตญฺจ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปึ.[๒] (๑)

อารมฺมณปจฺจโย

[๕๑] จิตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนจิตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: จิตฺตํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

โนจิตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนจิตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: โนจิตฺตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ ปฏิจฺจ ขนฺธา. (๑)

โนจิตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: โนจิตฺเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ โนจิตฺเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ ปฏิจฺจ จิตฺตํ. (๒)

โนจิตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺโต จ โนจิตฺโต จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อารมฺมณปจฺจยา: โนจิตฺตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ. เทฺว ขนฺเธ ปฏิจฺจ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ โนจิตฺตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ ปฏิจฺจ จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา. (๓)

[๑,๒] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ,

จิตฺตญฺจ โนจิตฺตญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนจิตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: โนจิตฺตํ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ โนจิตฺตา ขนฺธา. (๑) (สงฺขิตฺตํ.)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๕๒] เหตุยา ปญฺจ, อารมฺมเณ ปญฺจ, อธิปติยา ปญฺจ, อนนฺตเร ปญฺจ, สมนนฺตเร ปญฺจ, สหชาเต ปญฺจ, อญฺญมญฺเญ ปญฺจ, นิสฺสเย ปญฺจ, อุปนิสฺสเย ปญฺจ, ปุเรชาเต ปญฺจ, อาเสวเน ปญฺจ, กมฺเม ปญฺจ, วิปากเ ปญฺจ, อาหาเร ปญฺจ, อินฺทฺริเย ปญฺจ, ฌาเน ปญฺจ, มคฺเค ปญฺจ, สมฺปยุตฺเต ปญฺจ, วิปฺปยุตฺเต ปญฺจ, อตฺถิยา ปญฺจ, นตฺถิยา ปญฺจ, วิคเต ปญฺจ, อวิคเต ปญฺจ.

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๑. วิภงฺควาโร

นเหตุปจฺจโย

[๕๓] จิตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนจิตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุ-ปจฺจยา: อเหตุกํ จิตฺตํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตํ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉาสหคตํ อุทฺธจฺจสหคตํ จิตฺตํ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

โนจิตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนจิตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ โนจิตฺตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ เปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.)

วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

โนจิตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุเก โนจิตฺเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตํ. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ โนจิตฺเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตํ. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ ปฏิจฺจ จิตฺตํ. (๒)

โนจิตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺโต จ โนจิตฺโต จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ โนจิตฺตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุก-ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ[๑] วตฺถุ ปฏิจฺจ จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา. (๓)

จิตฺตญฺจ โนจิตฺตญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนจิตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ โนจิตฺตํ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ อเหตุก-ปฏิสนฺธิกฺขเณ โนจิตฺตํ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา กฏตฺตา จ รูปํ. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ โนจิตฺตา ขนฺธา. วิจิกิจฺฉาสหคตํ อุทฺธจฺจ-สหคตํ จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตเก จ ขนฺเธ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

นอารมฺมณปจฺจโย

[๕๔] จิตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนจิตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณปจฺจยา: จิตฺตํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

โนจิตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนจิตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณปจฺจยา: โนจิตฺเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) (๒)

จิตฺตญฺจ โนจิตฺตญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนจิตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณปจฺจยา: จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตเก จ ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. จิตฺตญฺจ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตเก จ ขนฺเธ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปํ. จิตฺตญฺจ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปํ. (๑)

นอธิปตฺยาทิปจฺจยา

[๕๕] จิตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนจิตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอธิปติปจฺจยา ปญฺจ. นอนนฺตรปจฺจยา ฯเปฯ นอุปนิสฺสยปจฺจยา. ตีณิ.

นปุเรชาตาทิปจฺจยา

[๕๖] จิตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนจิตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นปุเรชาตปจฺจยา: อรูเป จิตฺตํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. จิตฺตํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา กฏตฺตา จ รูปํ. (๑)

โนจิตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนจิตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นปุเรชาต-ปจฺจยา: อรูเป โนจิตฺตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ โนจิตฺเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) (๑)

โนจิตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นปุเรชาตปจฺจยา: อรูเป โนจิตฺเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ ปฏิจฺจ จิตฺตํ. (๒)

โนจิตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺโต จ โนจิตฺโต จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นปุเรชาตปจฺจยา: อรูเป โนจิตฺตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ. เทฺว ขนฺเธ[๑] ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ ปฏิจฺจ จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา. (๓)

จิตฺตญฺจ โนจิตฺตญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนจิตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นปุเรชาตปจฺจยา: อรูเป โนจิตฺตํ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ โนจิตฺเต ขนฺเธ จ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. จิตฺตญฺจ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ โนจิตฺตา ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตเก ขนฺเธ จ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปํ. จิตฺตญฺจ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปํ. (๑)

นปจฺจฉาชาตปจฺจยา. นอาเสวนปจฺจยา.

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

นกมฺมปจฺจโย

[๔๗] จิตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนจิตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นกมฺม-ปจฺจยา: จิตฺตํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา เจตนา. (๑)

โนจิตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนจิตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นกมฺมปจฺจยา: โนจิตฺเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา เจตนา. พาหิรํ... อาหารสมุฏฺฐานํ... อุตุสมุฏฺฐานํ ฯเปฯ (๑)

จิตฺตญฺจ โนจิตฺตญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนจิตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นกมฺมปจฺจยา: โนจิตฺเต ขนฺเธ จ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา เจตนา (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๔๘] นเหตุยา ปญฺจ, นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา ปญฺจ, นอนนฺตเร ตีณิ, นสมนนฺตเร ตีณิ, นอญฺญมญฺเญ ตีณิ, นอุปนิสฺสเย ตีณิ, นปุเรชาเต ปญฺจ, นปจฺฉาชาเต ปญฺจ, นอาเสวเน ปญฺจ, นกมฺเม ตีณิ, นวิปาเก ปญฺจ, นอาหาเร เอกํ, นอินฺทฺริเย เอกํ, นฌาเน ปญฺจ, นมคฺเค ปญฺจ, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต ปญฺจ, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียํ

[๕๙] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา ปญฺจ.

(สงฺขิตฺตํ.)

---

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมํ

[๖๐] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ ปญฺจ, อนนฺตเร ปญฺจ, (สพฺพตฺถ ปญฺจ,) มคฺเค ตีณิ ฯเปฯ อวิคเต ปญฺจ.

(สหชาตวาโร ปฏิจฺจวารสทิโส.)

---

๕๖. จิตฺตทุกํ ๓. ปจฺจยวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๖๑] จิตฺตํ ธมฺมํ ปจฺจยา โนจิตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตํ ปจฺจยา สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

โนจิตฺตํ ธมฺมํ ปจฺจยา โนจิตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: โนจิตฺตํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ยาว มหาภูตา) วตฺถุ ปจฺจยา โนจิตฺตา ขนฺธา. (๑)

โนจิตฺตํ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: โนจิตฺเต ขนฺเธ ปจฺจยา จิตฺตํ. วตฺถุ ปจฺจยา จิตฺตํ ปฏิสนฺธิกฺขเณ โนจิตฺเต ขนฺเธ ปจฺจยา จิตฺตํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ ปจฺจยา จิตฺตํ. (๒)

โนจิตฺตํ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺโต จ โนจิตฺโต จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: โนจิตฺตํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ วตฺถุ ปจฺจยา จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ โนจิตฺตํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ กฏตฺตา จ รูปํ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ ปจฺจยา จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา. (๓)

จิตฺตญฺจ โนจิตฺตญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา โนจิตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: โนจิตฺตํ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ จิตฺตญฺจ มหาภูเต จ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. จิตฺตญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา โนจิตฺตา ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ โนจิตฺตํ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา กฏตฺตา จ รูปํ. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตญฺจ มหาภูเต จ ปจฺจยา กฏตฺตารูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา โนจิตฺตา ขนฺธา. (๑)

อารมฺมณปจฺจโย

[๖๒] จิตฺตํ ธมฺมํ ปจฺจยา โนจิตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: เอกํ. (ปฏิจฺจวารสทิสํ.)

โนจิตฺตํ ธมฺมํ ปจฺจยา โนจิตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: โนจิตฺตํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา. เทฺว

ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ๎ ปจฺจยา ขนฺธา. จกฺขายตนํ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณสหคตา ขนฺธา ฯเปฯ กายายตนํ ปจฺจยา กายวิญฺญาณสหคตา ขนฺธา. วตฺถุ๎ ปจฺจยา โนจิตฺตา ขนฺธา. (๑)

โนจิตฺตํ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: โนจิตฺเต ขนฺเธ ปจฺจยา จิตฺตํ. วตฺถุ๎ ปจฺจยา จิตฺตํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ โนจิตฺเต ขนฺเธ ปจฺจยา จิตฺตํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ๎ ปจฺจยา จิตฺตํ. จกฺขายตนํ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณ๎ ฯเปฯ กายายตนํ ปจฺจยา กายวิญฺญาณ๎. (๒)

โนจิตฺตํ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺโต จ โนจิตฺโต จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อารมฺมณปจฺจยา: โนจิตฺตํ เอกํ ขนฺธ๎ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ วตฺถุ๎ ปจฺจยา จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ๎ ปจฺจยา จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา. จกฺขายตนํ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณ๎ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา ฯเปฯ กายายตนํ ปจฺจยา กายวิญฺญาณ๎ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา. (๓)

จิตฺตญฺจ โนจิตฺตญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา โนจิตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: โนจิตฺตํ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ จิตฺตญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา โนจิตฺตา ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา โนจิตฺตา ขนฺธา. จกฺขายตนญฺจ จกฺขุวิญฺญาณญฺจ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณ-สหคตา ขนฺธา ฯเปฯ กายายตนํ จ ฯเปฯ (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

---

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๖๓] เหตุยา ปญฺจ, อารมฺมเณ ปญฺจ, อธิปติยา ปญฺจ, (สพฺพตฺถ ปญฺจ,) อวิคเต ปญฺจ.

---

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๑. วิภงฺควาโร

นเหตุปจฺจโย

[๖๔] จิตฺตํ ธมฺมํ ปจฺจยา โนจิตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ จิตฺตํ ปจฺจยา สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉาสหคตํ อุทฺธจฺจสหคตํ จิตฺตํ ปจฺจยา วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

[๖๕] โนจิตฺตํ ธมฺมํ ปจฺจยา โนจิตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ โนจิตฺตํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) จกฺขายตนํ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณสหคตา ขนฺธา ฯเปฯ กายายตนํ ปจฺจยา กายวิญฺญาณสหคตา ขนฺธา. วตฺถุ ปจฺจยา อเหตุกา โนจิตฺตา ขนฺธา. วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

โนจิตฺตํ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุเก โนจิตฺเต ขนฺเธ ปจฺจยา จิตฺตํ. วตฺถุ ปจฺจยา จิตฺตํ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ ปจฺจยา จิตฺตํ. จกฺขายตนํ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณํ ฯเปฯ กายายตนํ ปจฺจยา

กายวิญฺญาณนฺ.[๑] (๒)

โนจิตฺตํ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺโต จ โนจิตฺโต จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ โนจิตฺตํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปนฺ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ วตฺถุ ปจฺจยา จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ ปจฺจยา จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา. จกฺขายตนนฺ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณนฺ ฯเปฯ กายายตนนฺ ปจฺจยา[๒] กายวิญฺญาณนฺ. (๓)

จิตฺตญฺจ โนจิตฺตญฺจ ธมฺมนฺ ปจฺจยา โนจิตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกนฺ โนจิตฺตนฺ เอกนฺ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปนฺ. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ จิตฺตญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา โนจิตฺตา ขนฺธา. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา โนจิตฺตา ขนฺธา. จกฺขายตนญฺจ จกฺขุวิญฺญาณญฺจ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณสหคตา ขนฺธา ฯเปฯ กายายตนญฺจ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ จ จิตฺตญฺจ ปจฺจยา วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑) (สงฺขิตฺตนฺ.)

๒. ปจฺจยปจฺจนียนฺ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธนฺ

[๖๖] นเหตุยา ปญฺจ, นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา ปญฺจ, นอนนฺตเร ตีณิ, นสมนนฺตเร ตีณิ, นอญฺญมญฺเญ ตีณิ, นอุปนิสฺสเย

[๑,๒] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

ตีณิ, นปุเรชาเต ปญฺจ, นปจฺฉาชาเต ปญฺจ, นอาเสวเน ปญฺจ, นกมฺเม ตีณิ, นวิปาเก ปญฺจ, นอาหาเร เอกํ, นอินฺทฺริเย เอกํ, นฌาเน ปญฺจ, นมคฺเค ปญฺจ, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต ปญฺจ, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียํ

[๖๗] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา ปญฺจ. (สงฺขิตฺตํ.)

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมํ

[๖๘] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ ปญฺจ, อนนฺตเร ปญฺจ, (สพฺพตฺถ ปญฺจ,) มคฺเค ตีณิ ฯเปฯ อวิคเต ปญฺจ.

(นิสฺสยวาโร ปจฺจยวารสทิโส.)

---

๕๖. จิตฺตทุกํ ๕. สํสฏฺฐวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมาทิปจฺจยา

เหตุปจฺจโย

[๖๙] จิตฺตํ ธมฺมํ สํสฏฺโฐ โนจิตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตํ สํสฏฺฐา สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

โนจิตฺตํ ธมฺมํ สํสฏฺโฐ โนจิตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: โนจิตฺตํ เอกํ ขนฺธํ สํสฏฺฐา เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ สํสฏฺโฐ เอโก ขนฺโธ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

โนจิตฺตํ ธมฺมํ สสฏฺโจ จิตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: โนจิตฺเต ขนฺเธ สสฏฺจ์ จิตฺตํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๒)

โนจิตฺตํ ธมฺมํ สสฏฺโจ จิตฺโต จ โนจิตฺโต จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: โนจิตฺตํ เอกํ ขนฺธ์ สสฏฺจา เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ' เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

จิตฺตญฺจ โนจิตฺตญฺจ ธมฺมํ สสฏฺโจ โนจิตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: โนจิตฺตํ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ สสฏฺจา เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (สงฺขิตฺตํ.)

เหตุยา ปญฺจ, อารมฺมเณ ปญฺจ, อธิปติยา ปญฺจ, (สพฺพตฺถ ปญฺจ) อวิคเต ปญฺจ. (สงฺขิตฺตํ.)

นเหตุยา ปญฺจ, นอธิปติยา ปญฺจ, นปุเรชาเต ปญฺจ, นปจฺฉาชาเต ปญฺจ, นอาเสวเน ปญฺจ, นกมฺเม ตีณิ, นวิปาเก ปญฺจ, นฌาเน ปญฺจ, นมคฺเค ปญฺจ, นวิปฺปยุตฺเต ปญฺจ.

(เอวํ อิตเร เทฺว คณนาปิ สมฺปยุตฺตวาโรปิ สพฺเพ กาตพฺพา.)

---

๕๖. จิตฺตทุกํ ๗. ปญฺหาวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๗๐] โนจิตฺโต ธมฺโม โนจิตฺตสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: โนจิตฺตา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

โนจิตฺโต ธมฺโม จิตฺตสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: โนจิตฺตา เหตู จิตฺตสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๒)

โนจิตฺโต ธมฺโม จิตฺตสฺส จ โนจิตฺตสฺส จ ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: โนจิตฺตา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสฺส จ จิตฺต-สมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

อารมฺมณปจฺจโย

[๗๑] จิตฺโต ธมฺโม จิตฺตสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: จิตฺตํ อารพฺภ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ. (มูลํ กาตพฺพํ.) จิตฺตํ อารพฺภ โนจิตฺตา ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. (มูลํ กาตพฺพํ) จิตฺตํ อารพฺภ จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. (๓)

[๗๒] โนจิตฺโต ธมฺโม โนจิตฺตสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ทานํ ทตฺวา, สีลํ สมาทิยิตฺวา ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ กตฺวา ตํ ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ ราโค อุปฺปชฺชติ ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ปุพฺเพ สุจิณฺณานิ ฯเปฯ ฌานา วุฏฺฐหิตฺวา ฌานํ ฯเปฯ อริยา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา มคฺคํ ปจฺจเวกฺขนฺติ. ผลํ ปจฺจเวกฺขนฺติ, นิพฺพานํ ปจฺจเวกฺขนฺติ, นิพฺพานํ โคตฺรภุสฺส, โวทานสฺส, มคฺคสฺส, ผลสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. อริยา โนจิตฺเต ปหีเน กิเลเส ปจฺจเวกฺขนฺติ, วิกฺขมฺภิเต กิเลเส ปจฺจเวกฺขนฺติ. ปุพฺเพ สมุทาจิณฺเณ กิเลเส ชานนฺติ. จกฺขุํ ฯเปฯ วตฺถุ โนจิตฺเต ขนฺเธ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปึ ปสฺสติ. ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุณาติ. เจโตปริยญาเณน โนจิตฺตสมงฺคิสฺส จิตฺตํ ชานาติ. อากาสานญฺจายตนํ ฯเปฯ อากิญฺจญฺญายตนํ ฯเปฯ รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสหคตานํ

ขนฺธานํ ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ กายวิญฺญาณสหคตานํ[๑] ขนฺธานํ ฯเปฯ โนจิตฺตา ขนฺธา อิทฺธิวิธญาณสฺส, เจโตปริยญาณสฺส, ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณสฺส, ยถากมฺมูปคญาณสฺส, อนาคตํสญาณสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

โนจิตฺโต ธมฺโม จิตฺตสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ทานํ ทตฺวา ฯเปฯ (ปรมคมนสทิสํ. นินฺนานากรณํ. อิมํ นานํ.) รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ กายวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ โนจิตฺตา ขนฺธา อิทฺธิวิธญาณสฺส ฯเปฯ อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

โนจิตฺโต ธมฺโม จิตฺตสฺส จ โนจิตฺตสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ทานํ ทตฺวา ฯเปฯ (ปรมคมนสทิสํ. นินฺนานากรณํ. อิมํ นานํ.) รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ กายวิญฺญาณสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ ฯเปฯ โนจิตฺตา ขนฺธา อิทฺธิวิธญาณสฺส ฯเปฯ อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

จิตฺโต จ โนจิตฺโต จ ธมฺมา จิตฺตสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตเก จ ขนฺเธ อารพฺภ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ. ตีณิ.

อธิปติปจฺจโย

[๗๓] จิตฺโต ธมฺโม จิตฺตสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณาธิปติ:** จิตฺตํ ครุ กตฺวา จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ. (๑)

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

จิตฺโต ธมฺโม โนจิตฺตสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** จิตฺตํ ครุ๋ กตฺวา โนจิตฺตา ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. **สหชาตาธิปติ:** จิตฺตาธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

จิตฺโต ธมฺโม จิตฺตสฺส จ โนจิตฺตสฺส จ ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. **อารมฺมณาธิปติ:** จิตฺตํ ครุ๋ กตฺวา จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. (๓)

[๗๔] โนจิตฺโต ธมฺโม โนจิตฺตสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ กตฺวา ตํ ครุ๋ กตฺวา ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ๋ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. ปุพฺเพ ฯเปฯ ฌานา ฯเปฯ อริยา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา มคฺคํ ครุ๋ กตฺวา[๑] ปจฺจเวกฺขนฺติ, ผลํ ครุ๋ กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติ, นิพฺพานํ ครุ๋ กตฺวา[๑] ปจฺจเวกฺขนฺติ, นิพฺพานํ โคตฺรภุสฺส, โวทานสฺส, มคฺคสฺส, ผลสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. จกฺขุ๋ ฯเปฯ วตฺถุ๋ โนจิตฺเต ขนฺเธ ครุ๋ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ๋ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. **สหชาตาธิปติ:** โนจิตฺตา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

โนจิตฺโต ธมฺโม จิตฺตสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: (เทฺวปิ คมนา ปจมคมนสทิสา. นินฺนานากรณา. อารมฺมณาธิปติ สหชาตาธิปติ กาตพฺพา.) (๒)

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

จิตฺโต จ โนจิตฺโต จ ธมฺมา จิตฺตสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ. (ตีณิปิ ครุการมฺมณา กาตพฺพา. อารมฺมณาธิปติเยว.)

อนนฺตรปจฺจโย

[๗๕] จิตฺโต ธมฺโม จิตฺตสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมํ ปุริมํ จิตฺตํ ปจฺฉิมสฺส ปจฺฉิมสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

จิตฺโต ธมฺโม โนจิตฺตสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุริมํ ปุริมํ จิตฺตํ ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ โนจิตฺตานํ ขนฺธานํ [๑] อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. จิตฺตํ วุฏฺฐานสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

จิตฺโต ธมฺโม จิตฺตสฺส จ โนจิตฺตสฺส จ ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมํ ปุริมํ จิตฺตํ ปจฺฉิมสฺส ปจฺฉิมสฺส จิตฺตสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๗๖] โนจิตฺโต ธมฺโม โนจิตฺตสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา โนจิตฺตา ขนฺธา ฯเปฯ ผลสมาปตฺติยา อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (อิเม เทฺวปิ ปูเรตุกาเมน กาตพฺพา. ปุริมคมนสทิสา.)

จิตฺโต จ โนจิตฺโต จ ธมฺมา จิตฺตสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมํ ปุริมํ จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา ปจฺฉิมสฺส

---

[๑] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "จิตฺตสฺสาติ ปาโฐ ทิสฺสติ.

ปจฺฉิมสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ ปุจฺฉิตพฺพํ.) ปุริมํ ปุริมํ จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ โนจิตฺตานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา วุฏฺฐานสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ ปุจฺฉิตพฺพํ.) ปุริมํ ปุริมํ จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา ปจฺฉิมสฺส ปจฺฉิมสฺส จิตฺตสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

สมนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปญฺจ.[๑] (ปฏิจฺจวารสทิสา.) อญฺญมญฺญปจฺจเยน ปจฺจโย: ปญฺจ.[๑] (ปฏิจฺจวารสทิสา.) นิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปญฺจ. (ปจฺจยวารสทิสา.)

อุปนิสฺสยปจฺจโย

[๗๗] จิตฺโต ธมฺโม จิตฺตสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ **ปกตูปนิสฺสโย:** จิตฺตํ จิตฺตสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ.

โนจิตฺโต ธมฺโม โนจิตฺตสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ **ปกตูปนิสฺสโย:** สทฺธํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ มานํ ชปฺเปติ. ทิฏฺฐึ คณฺหาติ. สีลํ ฯเปฯ เสนาสนํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ เปฯ สงฺฆํ ภินฺทติ. สทฺธา ฯเปฯ เสนาสนํ สทฺธาย ฯเปฯ มคฺคสฺส, ผลสมาปตฺติยา อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

โนจิตฺโต ธมฺโม จิตฺตสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย (อิเม เทฺวปิ ปูเรตุกาเมน สพฺพตฺถ กาตพฺพา. ปธมคมนสทิสา. นินฺนานากรณา.)

จิตฺโต จ โนจิตฺโต จ ธมฺมา จิตฺตสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ **ปกตูปนิสฺสโย:** จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา จิตฺตสฺส อุปนิสฺสย-ปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ.

ปุเรชาตปจฺจโย

[๗๘] โนจิตฺโต ธมฺโม โนจิตฺตสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปํ ปสฺสติ. ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุณาติ. รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณ-สหคตานํ ขนฺธานํ ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ กายวิญฺญาณสหคตานํ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. **วตฺถุปุเรชาตํ:** จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสหคตานํ ขนฺธานํ ฯเปฯ กายายตนํ ฯเปฯ วตฺถุ โนจิตฺตานํ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

โนจิตฺโต ธมฺโม จิตฺตสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปํ ปสฺสติ. ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุณาติ. รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ กายวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ **วตฺถุปุเรชาตํ** จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ กายายตนํ กายวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ วตฺถุ จิตฺตสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

โนจิตฺโต ธมฺโม จิตฺตสฺส จ โนจิตฺตสฺส จ ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปํ ปสฺสติ. ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุณาติ. รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส จ สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ ฯเปฯ **วตฺถุปุเรชาตํ:** จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ กายายตนํ กายวิญฺญาณสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ ฯเปฯ วตฺถุ จิตฺตสฺส จ สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

ปจฺฉาชาตาเสวนปจฺจยา

[๗๙] จิตฺโต ธมฺโม โนจิตฺตสฺส ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

โนจิตฺโต ธมฺโม โนจิตฺตสฺส ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

จิตฺโต จ โนจิตฺโต จ ธมฺมา โนจิตฺตสฺส ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

จิตฺโต ธมฺโม จิตฺตสฺส ธมฺมสฺส อาเสวนปจฺจเยน ปจฺจโย. นว.

กมฺมปจฺจโย

[๘๐] โนจิตฺโต ธมฺโม โนจิตฺตสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. **สหชาตา:** โนจิตฺตา เจตนา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน

ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ[๑] ฯเปฯ นานาขณิกา โนจิตฺตา เจตนา วิปากานํ ขนฺธานํ กฏตฺตา จ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

โนจิตฺโต ธมฺโม จิตฺตสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. **สหชาตา** : โนจิตฺตา เจตนา จิตฺตสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ **นานาขณิกา :** โนจิตฺตา เจตนา วิปากสฺส จิตฺตสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

โนจิตฺโต ธมฺโม จิตฺตสฺส จ โนจิตฺตสฺส จ ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. **สหชาตา:** โนจิตฺตา เจตนา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสฺส จ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ **นานาขณิกา:** โนจิตฺตา เจตนา วิปากานํ ขนฺธานํ จิตฺตสฺส จ กฏตฺตา จ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

วิปากาทิปจฺจยา

[๘๑] จิตฺโต ธมฺโม โนจิตฺตสฺส ธมฺมสฺส วิปากปจฺจเยน ปจฺจโย. ปญฺจ. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. ปญฺจ. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปญฺจ.

โนจิตฺโต ธมฺโม โนจิตฺตสฺส ธมฺมสฺส ฌานปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. มคฺคปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. สมฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปญฺจ.

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ

วิปฺปยุตฺตปจฺจโย

[๘๒] จิตฺโต ธมฺโม โนจิตฺตสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

โนจิตฺโต ธมฺโม โนจิตฺตสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. **สหชาตา :** โนจิตฺตา ขนฺธา จิตฺต-สมุฏฺฐานานํ รูปานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ โนจิตฺตา ขนฺธา กฏตฺตารูปานํ[๑] ฯเปฯ โนจิตฺตา ขนฺธา วตฺถุสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย วตฺถุ ขนฺธานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปุเรชาตํ:** จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสหคตานํ ขนฺธานํ ฯเปฯ กายายตนํ กายวิญฺญาณ-สหคตานํ ขนฺธานํ ฯเปฯ วตฺถุ โนจิตฺตานํ ขนฺธานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตา:** โนจิตฺตา ขนฺธา ปุเรชาตสฺส อิมสฺส กายสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

โนจิตฺโต ธมฺโม จิตฺตสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. **สหชาตํ** ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ จิตฺตสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปุเรชาตํ:** จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ กายายตนํ กายวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ วตฺถุ จิตฺตสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

โนจิตฺโต ธมฺโม จิตฺตสฺส จ โนจิตฺตสฺส จ ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺต-ปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. **สหชาตํ:** ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ จิตฺตสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย.

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

ปุเรชาตํ: จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ กายายตนํ กายวิญฺญาณสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ ฯเปฯ วตฺถุ จิตฺตสฺส จ สมฺปยุตฺตกานญฺจ[๑] ขนฺธานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

จิตฺโต จ โนจิตฺโต จ ธมฺมา โนจิตฺตสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺต-ปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

อตฺถิปจฺจโย

[๘๓] จิตฺโต ธมฺโม โนจิตฺตสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

โนจิตฺโต ธมฺโม โนจิตฺตสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ, อินฺทฺริยํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

โนจิตฺโต ธมฺโม จิตฺตสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. **สหชาตา:** โนจิตฺตา ขนฺธา จิตฺตสฺส[๒] อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย.[๒] ปฏิสนฺธิกฺขเณ โนจิตฺตา[๓] ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ จิตฺตสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปุเรชาตํ:** จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อนิจฺจโต ฯเปฯ (ปุเรชาตสทิสํ, สงฺขิตฺตํ.) (๒)

โนจิตฺโต ธมฺโม จิตฺตสฺส จ โนจิตฺตสฺส จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. **สหชาโต:** โนจิตฺโต เอโก ขนฺโธ ทฺวินฺนํ ขนฺธานํ จิตฺตสฺส จ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อตฺถิปจฺจเยน

๑,๒,๓ ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ โนจิตฺโต เอโก ขนฺโธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ จิตฺตสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปุเรชาตํ:** จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ ฯเปฯ (ปุเรชาตสทิสํ, สงฺขิตฺตํ.) (๓)

[๘๔] จิตฺโต จ โนจิตฺโต จ ธมฺมา โนจิตฺตสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิ-ปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ, อินฺทฺริยํ. **สหชาโต:** โนจิตฺโต เอโก ขนฺโธ จ จิตฺตญฺจ ทฺวินฺนํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. เทฺว ขนฺธา จ ฯเปฯ **สหชาตํ:** จิตฺตญฺจ วตฺถุญฺจ โนจิตฺตานํ ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (ปฏิสนฺธิกฺขเณปิ เทฺว.) **สหชาตํ:** จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **สหชาตํ:** จิตฺตญฺจ มหาภูตา จ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (ปฏิสนฺธิกฺขเณปิ เทฺว.) **ปจฺฉาชาตํ :** จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา ปุเรชาตสฺส อิมสฺส กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตํ :** จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา กพฬีกาโร อาหาโร จ อิมสฺส กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตํ :** จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา รูปชีวิตินฺทฺริยญฺจ กฏตฺตารูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๘๕] เหตุยา ตีณิ, อารมฺมเณ นว, [๑] อธิปติยา นว, [๑] อนนฺตเร นว, สมนนฺตเร นว, สหชาเต ปญฺจ, อญฺญมญฺเญ ปญฺจ, นิสฺสเย ปญฺจ, อุปนิสฺสเย นว, ปุเรชาเต ตีณิ, ปจฺฉาชาเต ตีณิ, อาเสวเน

[๑-๑] สฺยา. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ.

นว, กมฺเม ตีณิ, วิปาเก ปญฺจ, อาหาเร ปญฺจ, อินฺทฺริเย ปญฺจ, ฌาเน ตีณิ, มคฺเค ตีณิ, สมฺปยุตฺเต ปญฺจ, วิปฺปยุตฺเต ปญฺจ, อตฺถิยา ปญฺจ, นตฺถิยา นว, วิคเต นว, อวิคเต ปญฺจ.

๒. ปจฺจนียุทฺธาโร

[๘๖] จิตฺโต ธมฺโม จิตฺตสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

จิตฺโต ธมฺโม โนจิตฺตสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

จิตฺโต ธมฺโม จิตฺตสฺส จ โนจิตฺตสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๘๗] โนจิตฺโต ธมฺโม โนจิตฺตสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

โนจิตฺโต ธมฺโม จิตฺตสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

โนจิตฺโต ธมฺโม จิตฺตสฺส จ โนจิตฺตสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณ-ปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๘๘] จิตฺโต จ โนจิตฺโต จ ธมฺมา จิตฺตสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณ-

ปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

จิตฺโต จ โนจิตฺโต จ ธมฺมา โนจิตฺตสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณ-ปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

จิตฺโต จ โนจิตฺโต จ ธมฺมา จิตฺตสฺส จ โนจิตฺตสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๘๙] นเหตุยา นว นอารมฺมเณ นว. (สพฺพตฺถ นว.) โนอวิคเต นว.

---

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียํ

[๙๐] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ ตีณิ ฯเปฯ นสมนนฺตเร ตีณิ, นอญฺญมญฺเญ เอกํ, นอุปนิสฺสเย ตีณิ, (สพฺพตฺถ ตีณิ.) นมคฺเค ตีณิ, นสมฺปยุตฺเต เอกํ, นวิปฺปยุตฺเต ตีณิ, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

---

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมํ

[๙๑] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว.

(อนุโลมมาติกา กาตพฺพา.)

จิตฺตทุกํ นิฏฺฐิตํ.

---

๕๗. เจตสิกทุกกัง ๑. ปฏิจจวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมัง ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๙๒] เจตสิกัง ธมฺมัง ปฏิจฺจ เจตสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: เจตสิกัง เอกัง ขนฺธัง ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ปฏิจฺจ เอโก ขนฺโธ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

เจตสิกัง ธมฺมัง ปฏิจฺจ อเจตสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: เจตสิเก ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตญฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปัง. ปฏิสนฺธิกฺขเณ เจตสิเก ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตญฺจ กฏตฺตา จ รูปัง. (๒)

เจตสิกัง ธมฺมัง ปฏิจฺจ เจตสิโก จ อเจตสิโก จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: เจตสิกัง เอกัง ขนฺธัง ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปัง. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

[๙๓] อเจตสิกัง ธมฺมัง ปฏิจฺจ อเจตสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตัง ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานัง รูปัง. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตัง ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปัง. จิตฺตัง ปฏิจฺจ วตฺถุ วตฺถุ ปฏิจฺจ จิตฺตัง. เอกัง มหาภูตัง ฯเปฯ มหาภูเต ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานัง รูปัง, กฏตฺตารูปัง, อุปาทารูปัง. (๑)

อเจตสิกัง ธมฺมัง ปฏิจฺจ เจตสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตัง ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตัง ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ ปฏิจฺจ เจตสิกา ขนฺธา. (๒)

อเจตสิกัง ธมฺมัง ปฏิจฺจ เจตสิโก จ อเจตสิโก จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตัง ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา

จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตํ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ ปฏิจฺจ จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา. (๓)

[๙๔] เจตสิกญฺจ อเจตสิกญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ เจตสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: เจตสิกํ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ เจตสิกํ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ เจตสิกํ เอกํ ขนฺธญฺจ [๑] วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (๑)

เจตสิกญฺจ อเจตสิกญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อเจตสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: เจตสิเก ขนฺเธ จ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. เจตสิเก ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ เจตสิเก ขนฺเธ จ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ เจตสิเก ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ เจตสิเก ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ จิตฺตํ. (๒)

เจตสิกญฺจ อเจตสิกญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ เจตสิโก จ อเจตสิโก จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: เจตสิกํ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ เจตสิกํ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา กฏตฺตา จ รูปํ. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ เจตสิกํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ. เทฺว ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ เอโก

---

[๑] สฺยา. เอตฺถนฺตเร “จิตฺตญฺจาติ ปาโฐ ทิสฺสติ.

ขนฺโธ จิตฺตญฺจ. (๓)

อารมฺมณปจฺจโย

[๙๕] เจตสิกำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ เจตสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: เจตสิกำ เอกำ ขนฺธำ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

เจตสิกำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ อเจตสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: เจตสิเก ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตำ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๒)

เจตสิกำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ เจตสิโก จ อเจตสิโก จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อารมฺมณปจฺจยา: เจตสิกำ เอกำ ขนฺธำ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

[๙๖] อเจตสิกำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ อเจตสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุำ ปฏิจฺจ จิตฺตำ. (๑)

อเจตสิกำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ เจตสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณ-ปจฺจยา: จิตฺตำ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตำ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุำ ปฏิจฺจ เจตสิกา ขนฺธา. (๒)

อเจตสิกำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ เจตสิโก จ อเจตสิโก จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อารมฺมณปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุำ ปฏิจฺจ จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา. (๓)

เจตสิกญฺจ อเจตสิกญฺจ ธมฺมำ ปฏิจฺจ เจตสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: เจตสิกำ เอกำ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ เจตสิกำ เอกำ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ เจตสิกำ เอกำ

ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (๑)

เจตสิกญฺจ อเจตสิกญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อเจตสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ เจตสิเก ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ จิตฺตํ. (๒)

เจตสิกญฺจ อเจตสิกญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ เจตสิโก จ อเจตสิโก จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อารมฺมณปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ เจตสิกํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (๓)

อธิปติปจฺจโย

[๙๗] เจตสิกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ เจตสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อธิปติปจฺจยา. (สงฺขิตฺตํ.)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๙๘] เหตุยา นว, อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว, อนนฺตเร นว, สมนนฺตเร นว, สหชาเต นว, อญฺญมญฺเญ นว, นิสฺสเย นว, อุปนิสฺสเย นว, ปุเรชาเต ปญฺจ, อาเสวเน ปญฺจ, กมฺเม นว, (สพฺพตฺถ นว.) อวิคเต นว.

๒. ปจฺจยปจฺจนียำ ๑. วิภงฺควาโร

นเหตุปจฺจโย

[๙๙] เจตสิกำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ เจตสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกำ เจตสิกำ เอกำ ขนฺธำ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจ-สหคเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

เจตสิกำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ อเจตสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุเก เจตสิเก ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตญฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปำ. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๒)

เจตสิกำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ เจตสิโก จ อเจตสิโก จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกำ เจตสิกำ เอกำ ขนฺธำ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปำ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุก-ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

[๑๐๐] อเจตสิกำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ อเจตสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกำ จิตฺตำ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานำ รูปำ. อเหตุก-ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตำ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปำ. จิตฺตำ ปฏิจฺจ วตฺถุ, วตฺถุ ปฏิจฺจ จิตฺตำ. เอกำ มหาภูตำ ฯเปฯ อสญฺญสตฺตานำ เอกำ มหาภูตำ ฯเปฯ (๑)

อเจตสิกำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ เจตสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกำ จิตฺตำ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตำ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ ปฏิจฺจ เจตสิกา ขนฺธา. วิจิกิจฺฉาสหคตำ อุทฺธจฺจสหคตำ จิตฺตำ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๒)

อเจตสิกำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ เจตสิโก จ อเจตสิโก จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกำ จิตฺตำ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปำ. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตำ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา กฏตฺตา จ รูปำ. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุำ ปฏิจฺจ จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา. (๓)

[๑๐๑] เจตสิกญฺจ อเจตสิกญฺจ ธมฺมำ ปฏิจฺจ เจตสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกำ เจตสิกำ เอกำ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ เจตสิกำ เอกำ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ เจตสิกำ เอกำ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ จ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

เจตสิกญฺจ อเจตสิกญฺจ ธมฺมำ ปฏิจฺจ อเจตสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุเก เจตสิเก ขนฺเธ จ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานำ รูปำ. อเหตุเก เจตสิเก ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานำ รูปำ. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ เจตสิเก ขนฺเธ จ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปำ. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ เจตสิเก ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปำ. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ เจตสิเก ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ จิตฺตำ. (๒)

เจตสิกญฺจ อเจตสิกญฺจ ธมฺมำ ปฏิจฺจ เจตสิโก จ อเจตสิโก จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกำ เจตสิกำ เอกำ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปำ. อเหตุกปฏิสนฺธิก-ขเณ เจตสิกำ เอกำ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา กฏตฺตา จ รูปำ. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ เจตสิกำ เอกำ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (๓)

นอารมฺมณปจฺจโย

[๑๐๒] เจตสิกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อเจตสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณปจฺจยา: เจตสิเก ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

อเจตสิกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อเจตสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณ-ปจฺจยา: จิตฺตํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) (๑)

เจตสิกญฺจ อเจตสิกญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อเจตสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณปจฺจยา: เจตสิเก ขนฺเธ จ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. เจตสิเก ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. (ปฏิสนฺธิกฺขเณ เทฺวปิ กาตพฺพา, สงฺขิตฺตํ.)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๑๐๓] นเหตุยา นว, นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา นว, นอนนฺตเร ตีณิ, นสมนนฺตเร ตีณิ, นอญฺญมญฺเญ ตีณิ, นอุปนิสฺสเย ตีณิ, นปุเรชาเต นว, นปจฺฉาชาเต นว, นอาเสวเน นว, นกมฺเม จตฺตาริ, นวิปาเก นว, นอาหาเร เอกํ, นอินฺทฺริเย เอกํ, นฌาเน ฉ, นมคฺเค นว, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต ฉ, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียํ

[๑๐๔] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา นว. (สงฺขิตฺตํ.)

---

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมํ

[๑๐๕] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ นว, อนนฺตเร นว ฯเปฯ ปุเรชาเต ปญฺจ, อาเสวเน ปญฺจ, กมฺเม นว, (สพฺพตฺถ นว.) มคฺเค ตีณิ ฯเปฯ อวิคเต นว.

(สหชาตวาโรปิ ปฏิจฺจวารสทิโส.)

---

๕๗. เจตสิกทุกํ ๓. ปจฺจยวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๑๐๖] เจตสิกํ ธมฺมํ ปจฺจยา เจตสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ตีณิ. (ปฏิจฺจสทิสา.)

อเจตสิกํ ธมฺมํ ปจฺจยา อเจตสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตํ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. วตฺถุ ปจฺจยา จิตฺตํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตํ ปจฺจยา กฏตฺตารูปํ. จิตฺตํ ปจฺจยา วตฺถุ, วตฺถุ ปจฺจยา จิตฺตํ. เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ (๑)

อเจตสิกำ ธมฺมำ ปจฺจยา เจตสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตำ ปจฺจยา สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา, วตฺถุ ปจฺจยา เจตสิกา ขนฺธา. (ปฏิสนฺธิกฺขเณ เทฺวปิ กาตพฺพา.) (๒)

อเจตสิกำ ธมฺมำ ปจฺจยา เจตสิโก จ อเจตสิโก จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตำ ปจฺจยา สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปำ. วตฺถุ ปจฺจยา จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา. (ปฏิสนฺธิกฺขเณ เทฺวปิ กาตพฺพา.) (๓)

[๑๐๗] เจตสิกญฺจ อเจตสิกญฺจ ธมฺมำ ปจฺจยา เจตสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: เจตสิกำ เอกำ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ เจตสิกำ เอกำ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (ปฏิสนฺธิกฺขเณ เทฺวปิ กาตพฺพา.) (๑)

เจตสิกญฺจ อเจตสิกญฺจ ธมฺมำ ปจฺจยา อเจตสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: เจตสิเก ขนฺเธ จ จิตฺตญฺจ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานำ รูปำ. เจตสิเก ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานำ รูปำ. เจตสิเก ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา จิตฺตำ. (ปฏิสนฺธิกฺขเณ ตีณิปิ กาตพฺพา.) (๒)

เจตสิกญฺจ อเจตสิกญฺจ ธมฺมำ ปจฺจยา เจตสิโก จ อเจตสิโก จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: เจตสิกำ เอกำ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปำ. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ เจตสิกำ เอกำ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (ปฏิสนฺธิกฺขเณ เทฺวปิ กาตพฺพา.) (๓)

อารมฺมณปจฺจโย

[๑๐๘] เจตสิกํ ธมฺมํ ปจฺจยา เจตสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: ตีณิ. (ปฏิจฺจสทิสา.)

อเจตสิกํ ธมฺมํ ปจฺจยา อเจตสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: จกฺขายตนํ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณํ ฯเปฯ กายายตนํ ปจฺจยา กายวิญฺญาณํ. วตฺถุ ปจฺจยา จิตฺตํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

อเจตสิกํ ธมฺมํ ปจฺจยา เจตสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: จกฺขายตนํ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณสหคตา ขนฺธา ฯเปฯ กายายตนํ ปจฺจยา ฯเปฯ จิตฺตํ ปจฺจยา สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. วตฺถุ ปจฺจยา เจตสิกา ขนฺธา. (ปฏิสนฺธิกฺขเณ เทฺวปิ กาตพฺพา.) (๒)

อเจตสิกํ ธมฺมํ ปจฺจยา เจตสิโก จ อเจตสิโก จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อารมฺมณปจฺจยา: จกฺขายตนํ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณํ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา ฯเปฯ กายายตนํ ปจฺจยา ฯเปฯ วตฺถุ ปจฺจยา จิตฺตํ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา. (ปฏิสนฺธิกฺขเณ เอกํ.) (๓)

[๑๐๙] เจตสิกญฺจ อเจตสิกญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา เจตสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: จกฺขุวิญฺญาณสหคตํ เอกํ ขนฺธญฺจ จกฺขุวิญฺญาณญฺจ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ จกฺขุวิญฺญาณสหคตํ เอกํ ขนฺธญฺจ จกฺขายตนญฺจ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ กายวิญฺญาณสหคตํ ฯเปฯ เจตสิกํ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ เจตสิกํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (ปฏิสนฺธิกฺขเณ เทฺว.) (๑)

เจตสิกญฺจ อเจตสิกญฺจ ธมฺมำ ปจฺจยา อเจตสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: จกฺขุวิญฺญาณสหคเต ขนฺเธ จ จกฺขายตนญฺจ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณำ ฯเปฯ กายวิญฺญาณสหคเต ฯเปฯ เจตสิเก ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา จิตฺตำ. (ปฏิสนฺธิกฺขเณ เอกำ.) (๒)

เจตสิกญฺจ อเจตสิกญฺจ ธมฺมำ ปจฺจยา เจตสิโก จ อเจตสิโก จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อารมฺมณปจฺจยา: จกฺขุวิญฺญาณสหคตำ เอกำ ขนฺธญฺจ จกฺขายตนญฺจ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา จกฺขุวิญฺญาณญฺจ. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ เจตสิกำ เอกำ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (ปฏิสนฺธิกฺขเณ เอกำ. สงฺขิตฺตำ.) (๓)

๑. ปจฺจยานุโลมำ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๑๑๐] เหตุยา นว, อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว, (สพฺพตฺถ นว.) ปุเรชาเต นว, อาเสวเน นว ฯเปฯ อวิคเต นว.

---

๒. ปจฺจยปจฺจนียำ ๑. วิภงฺควาโร

นเหตุปจฺจโย

[๑๑๑] เจตสิกำ ธมฺมำ ปจฺจยา เจตสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกำ เจตสิกำ. (สงฺขิตฺตำ.)

(นว ปญฺหา ปญฺจวิญฺญาณมฺปิ ยถา อารมฺมณปจฺจยา เอวํ กาตพฺพํ. ตีสุเยว โมโห. สพฺเพ ปญฺหา ปวตฺติปฏิสนฺธิยา กาตพฺพา อสมฺโมหนฺเตน.)

---

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๑๑๒] นเหตุยา นว, นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา นว, นอนนฺตเร ตีณิ, นสมนนฺตเร ตีณิ, นอญฺญมญฺเญ ตีณิ, นอุปนิสฺสเย ตีณิ, นปุเรชาเต นว, นปจฺฉาชาเต นว, นอาเสวเน นว, นกมฺเม ตีณิ,[๑] นวิปาเก นว, นอาหาเร เอกํ, นอินฺทฺริเย เอกํ, นฌาเน นว, นมคฺเค นว, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต ฉ, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

---

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียํ

[๑๑๓] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา นว. (สงฺขิตฺตํ.)

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ "จตฺตารีติ ปาโฐ ทิสฺสติ.

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมํ

[๑๑๔] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ นว, อนนฺตเร นว, (สพฺพตฺถ นว.) มคฺเค ตีณิ ฯเปฯ อวิคเต นว.

(นิสฺสยวาโร[๑] ปจฺจยวารสทิโส.)

---

๕๗. เจตสิกทุกํ ๕. สํสฏฺฐวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๑๑๕] เจตสิกํ ธมฺมํ สํสฏฺโฐ เจตสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: เจตสิกํ เอกํ ขนฺธํ สํสฏฺจา เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

เจตสิกํ ธมฺมํ สํสฏฺโฐ อเจตสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: เจตสิเก ขนฺเธ สํสฏฺจ์ จิตฺตํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๒)

เจตสิกํ ธมฺมํ สํสฏฺโฐ เจตสิโก จ อเจตสิโก จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: เจตสิกํ เอกํ ขนฺธํ สํสฏฺจา เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

อเจตสิกํ ธมฺมํ สํสฏฺโฐ เจตสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตํ สํสฏฺจา สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

เจตสิกญฺจ อเจตสิกญฺจ ธมฺมํ สํสฏฺโจ เจตสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: เจตสิกา เอกา ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ สํสฏฺจา เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑) (สงฺขิตฺตํ.)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๑๑๖] เหตุยา ปญฺจ, อารมฺมเณ ปญฺจ, อธิปติยา ปญฺจ, (สพฺพตฺถ ปญฺจ.) อวิคเต ปญฺจ.

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๑. วิภงฺควาโร

[๑๑๗] เจตสิกา ธมฺมา สํสฏฺโจ เจตสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา. (เอวํ ปญฺจปิ ปญฺหา กาตพฺพา, ตีสุเยว[๑] โมโห. สงฺขิตฺตํ.)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๑๑๘] นเหตุยา ปญฺจ, นอธิปติยา ปญฺจ, นปุเรชาเต ปญฺจ, นปจฺฉาชาเต ปญฺจ, นอาเสวเน ปญฺจ, นกมฺเม ตีณิ, นวิปากเก ปญฺจ, นฌาเน ปญฺจ, นมคฺเค ปญฺจ, นวิปฺปยุตฺเต ปญฺจ.

(เอวํ อิตเร เทฺว คณนาปิ สมฺปยุตฺตวาโรปิ กาตพฺโพ.)

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ตีณีเยวาติ ปาโฐ ทิสฺสติ.

๕๗. เจตสิกทุกกำ ๗. ปญฺหาวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมำ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๑๑๙] เจตสิโก ธมฺโม เจตสิกสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: เจตสิกา เหตู สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

เจตสิโก ธมฺโม อเจตสิกสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: เจตสิกา เหตู จิตฺตสฺส จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานำ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๒)

เจตสิโก ธมฺโม เจตสิกสฺส จ อเจตสิกสฺส จ ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: เจตสิกา เหตู สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ จิตฺตสฺส จ จิตฺต-สมุฏฺฐานานญฺจ รูปานำ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

อารมฺมณปจฺจโย

[๑๒๐] เจตสิโก ธมฺโม เจตสิกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน[๑] ปจฺจโย: เจตสิเก ขนฺเธ อารพฺภ เจตสิกา ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. (มูลำ ปุจฺฉิตพฺพำ.) เจตสิเก ขนฺเธ อารพฺภ จิตฺตำ อุปฺปชฺชติ. (มูลำ ปุจฺฉิตพฺพำ.) เจตสิเก ขนฺเธ อารพฺภ เจตสิกา ขนฺธา จ จิตฺตญฺจ อุปฺปชฺชนฺติ (๓)

---

[๑] สฺยา. เหตุปจฺจเยน.

[๑๒๑] อเจตสิโก ธมฺโม อเจตสิกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: อริยา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา ฯเปฯ ผลํ ปจฺจเวกฺขนฺติ, นิพฺพานํ ปจฺจเวกฺขนฺติ. นิพฺพานํ โคตฺรภุสฺส, โวทานสฺส, มคฺคสฺส, ผลสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อเจตสิเก ขนฺเธ อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปํ ปสฺสติ. ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุณาติ. เจโตปริยญาเณน อเจตสิกจิตฺตสมงฺคิสฺส[๑] จิตฺตํ ชานาติ. อากาสานญฺจายตนํ ฯเปฯ อากิญฺจญฺญายตนํ ฯเปฯ รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ กายวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ อเจตสิกา ขนฺธา อิทฺธิวิธญาณสฺส, เจโตปริยญาณสฺส, ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณสฺส, อนาคตํสญาณสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อเจตสิโก ธมฺโม เจตสิกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: อริยา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา ฯเปฯ นิพฺพานํ ปจฺจเวกฺขนฺติ. (ปฐมคมนสทิสํ.) จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อเจตสิเก ขนฺเธ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปํ ปสฺสติ. ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุณาติ. เจโตปริยญาเณน อเจตสิกจิตฺตสมงฺคิสฺส จิตฺตํ ชานาติ. อากาสานญฺจายตนํ ฯเปฯ อากิญฺจญฺญายตนํ เนวสญฺญานาสญฺญายตนสฺส ฯเปฯ รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสหคตานํ ขนฺธานํ ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ กายวิญฺญาณสหคตานํ ขนฺธานํ ฯเปฯ อเจตสิกา ขนฺธา อิทฺธิวิธญาณสฺส, เจโตปริยญาณสฺส, ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณสฺส, อนาคตํสญาณสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

อเจตสิโก ธมฺโม เจตสิกสฺส จ อเจตสิกสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: อริยา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา ฯเปฯ นิพฺพานำ ปจฺจเวกฺขนฺติ. (ปจมคมนสทิสำ.) จกฺขุำ ฯเปฯ วตฺถุำ อเจตสิเก ขนฺเธ อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตำ อารพฺภ จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปำ ปสฺสติ ฯเปฯ รูปายตนำ จกฺขุวิญฺญาณสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานำ อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนำ กายวิญฺญาณสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานำ ฯเปฯ อเจตสิกา ขนฺธา อิทฺธิวิธญาณสฺส, เจโตปริยญาณสฺส, ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณสฺส, [๑] อนาคตำสญาณสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๑๒๒] เจตสิโก จ อเจตสิโก จ ธมฺมา เจตสิกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: เจตสิเก ขนฺเธ จ จิตฺตญฺจ อารพฺภ เจตสิกา ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. (มูลำ ปุจฺฉิตพฺพำ.) เจตสิเก ขนฺเธ จ จิตฺตญฺจ อารพฺภ จิตฺตำ อุปฺปชฺชติ. (มูลำ ปุจฺฉิตพฺพำ.) เจตสิเก ขนฺเธ จ จิตฺตญฺจ อารพฺภ เจตสิกา ขนฺธา จ จิตฺตญฺจ อุปฺปชฺชนฺติ. (๓)

อธิปติปจฺจโย

[๑๒๓] เจตสิโก ธมฺโม เจตสิกสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** เจตสิเก ขนฺเธ ครุำ กตฺวา เจตสิกา ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. **สหชาตาธิปติ:** เจตสิกา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย.

---

[๑] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "ยถากมมฺมุปคญาณสฺสาติ ปาโจ ทิสฺสติ.

(มูลํ ปุจฺฉิตพฺพํ.) **อารมฺมณาธิปติ:** เจตสิเก ขนฺเธ ครุ กตฺวา จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ. สหชาตาธิปติ: เจตสิกา อธิปติ จิตฺตสฺส จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ ปุจฺฉิตพฺพํ) **อารมฺมณาธิปติ:** เจตสิเก ขนฺเธ ครุ กตฺวา เจตสิกา ขนฺธา จ จิตฺตญฺจ อุปฺปชฺชนฺติ. **สหชาตาธิปติ:** เจตสิกา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสฺส จ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๑๒๔] อเจตสิโก ธมฺโม อเจตสิกสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** อริยา มคฺคา[๑] วุฏฺฐหิตฺวา ฯเปฯ นิพฺพานํ ครุ กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติ. นิพฺพานํ โคตฺรภุสฺส, โวทานสฺส, มคฺคสฺส, ผลสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. จกฺขุ เปฯ วตฺถุ อเจตสิเก ขนฺเธ ครุ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ กตฺวา จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ. **สหชาตาธิปติ:** อเจตสิกา อธิปติ [๒] จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อเจตสิโก ธมฺโม เจตสิกสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** อริยา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา ฯเปฯ นิพฺพานํ ครุ กตฺวา ฯเปฯ (ปฐมคมนสทิสํ.) จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อเจตสิเก ขนฺเธ ครุ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ, ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. **สหชาตาธิปติ:** อเจตสิกา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อเจตสิโก ธมฺโม เจตสิกสฺส จ อเจตสิกสฺส จ ธมฺมสฺส อธิปติ-ปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:**

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

[๒] สฺยา. "จิตฺตสฺส จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจาติ ปาโฐ ทิสฺสติ.

อริยา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา ฯเปฯ นิพฺพานํ ฯเปฯ (ปจฺจมคมนํ.) อเจตสิเก ขนฺเธ ครุๆ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตๆ ครุๆ กตฺวา เจตสิกา ขนฺธา จ จิตฺตญฺจ อุปฺปชฺชนฺติ. **สหชาตาธิปติ:** อเจตสิกา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

เจตสิโก จ อเจตสิโก จ ธมฺมา เจตสิกสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ. ตีณิ. (อารมฺมณาธิปติเยว.)

อนนฺตราทิปจฺจยา

[๑๒๕] เจตสิโก ธมฺโม เจตสิกสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา เจตสิกา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ เจตสิกานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลๆ ปุจฺฉิตพฺพๆ.) ปุริมา ปุริมา เจตสิกา ขนฺธา ปจฺฉิมสฺส ปจฺฉิมสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลๆ ปุจฺฉิตพฺพๆ.) ปุริมา ปุริมา เจตสิกา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ เจตสิกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสฺส จ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๑๒๖] อเจตสิโก ธมฺโม อเจตสิกสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมๆ ปุริมๆ จิตฺตๆ ปจฺฉิมสฺส ปจฺฉิมสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. อนุโลมๆ โคตฺรภุสฺส ฯเปฯ ผลสมาปตฺติยา อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อเจตสิโก ธมฺโม เจตสิกสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (เอวๆ ตีณิ กาตพฺพานิ, ปจฺจมคมนสทิสๆ. ปูเรตฺวา กาตพฺพๆ. นินฺนานากรณนฺ.)

เจตสิโก จ อเจตสิโก จ ธมฺมา เจตสิกสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. (อาวชฺชนาปิ วุฏฺฐานมฺปิ นตฺถิ.)

สมนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. (ปฏิจฺจวารสทิสํ.) อญฺญมญฺญปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. (ปฏิจฺจวารสทิสํ.) นิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. (ปจฺจยวารสทิสํ.)

อุปนิสฺสยปจฺจโย

[๑๒๗] เจตสิโก ธมฺโม เจตสิกสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ **ปกตูปนิสฺสโย:** เจตสิกา ขนฺธา เจตสิกานํ ขนฺธานํ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ ปุจฺฉิตพฺพํ. ตีณิ อุปนิสฺสยา.) เจตสิกา ขนฺธา จิตฺตสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ ปุจฺฉิตพฺพํ. ตีณิ อุปนิสฺสยา.) เจตสิกา ขนฺธา เจตสิกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสฺส จ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๑๒๘] อเจตสิโก ธมฺโม อเจตสิกสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย:** อุตุํ... โภชนํ... เสนาสนํ จิตฺตํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ สงฺฆํ ภินฺทติ. อุตุํ... โภชนํ... เสนาสนํ จิตฺตํ สทฺธาย ฯเปฯ ปญฺญาย... ราคสฺส ฯเปฯ ปตฺถนาย... กายิกสฺส สุขสฺส, กายิกสฺส ทุกฺขสฺส, มคฺคสฺส, ผลสมาปตฺติยา อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อเจตสิโก ธมฺโม เจตสิกสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ **ปกตูปนิสฺสโย:** อุตุํ... โภชนํ... เสนาสนํ จิตฺตํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ (ตีณิ. ปฐมคมนสทิสํ. นินฺนานากรณํ.)

เจตสิโก จ อเจตสิโก จ ธมฺมา เจตสิกสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสย-ปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ.

ปุเรชาตปจฺจโย

[๑๒๙] อเจตสิโก ธมฺโม อเจตสิกสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปิ ปสฺสติ. ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุณาติ. รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ กายวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ **วตฺถุปุเรชาตํ:** จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ กายายตนํ กายวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ วตฺถุ จิตฺตสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อเจตสิโก ธมฺโม เจตสิกสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปิ ปสฺสติ. ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุณาติ. รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสหคตานํ ขนฺธานํ ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ กายวิญฺญาณสหคตานํ ขนฺธานํ ฯเปฯ **วตฺถุปุเรชาตํ:** จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสหคตานํ ขนฺธานํ ฯเปฯ กายายตนํ ฯเปฯ วตฺถุ เจตสิกานํ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อเจตสิโก ธมฺโม เจตสิกสฺส จ อเจตสิกสฺส จ ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปิ ปสฺสติ. ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุณาติ. รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ ฯเปฯ วตฺถุปุเรชาตํ: จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ

ขนฺธานำ ฯเปฯ กายายตนำ ฯเปฯ วตฺถุ จิตฺตสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานำ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

ปจฺฉาชาตาเสวนปจฺจยา

[๑๓๐] เจตสิโก ธมฺโม อเจตสิกสฺส ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (สงฺขิตฺตำ.)

อเจตสิโก ธมฺโม อเจตสิกสฺส ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (สงฺขิตฺตำ.)

เจตสิโก จ อเจตสิโก จ ธมฺมา อเจตสิกสฺส ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (สงฺขิตฺตำ.)

เจตสิโก ธมฺโม เจตสิกสฺส ธมฺมสฺส อาเสวนปจฺจเยน ปจฺจโย. (สงฺขิตฺตำ.)

กมฺมปจฺจโย

[๑๓๑] เจตสิโก ธมฺโม เจตสิกสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. สหชาตา: เจตสิกา เจตนา สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ[๑] ฯเปฯ นานาขณิกา: เจตสิกา เจตนา วิปากานำ ขนฺธานำ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

เจตสิโก ธมฺโม อเจตสิกสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. สหชาตา: เจตสิกา เจตนา จิตฺตสฺส จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ นานาขณิกา: เจตสิกา เจตนา วิปากสฺส จิตฺตสฺส กฏตฺตา จ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

เจตสิโก ธมฺโม เจตสิกสฺส จ อเจตสิกสฺส จ ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. **สหชาตา:** เจตสิกา เจตนา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสฺส จ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ[๑] ฯเปฯ **นานาขณิกา:** เจตสิกา เจตนา วิปากานํ ขนฺธานํ จิตฺตสฺส กฏตฺตา จ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

วิปากาทิปจฺจยา

[๑๓๒] เจตสิโก ธมฺโม เจตสิกสฺส ธมฺมสฺส วิปากปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. ฌานปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. มคฺคปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. สมฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปญฺจ.

วิปฺปยุตฺตปจฺจโย

[๑๓๓] เจตสิโก ธมฺโม อเจตสิกสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

อเจตสิโก ธมฺโม อเจตสิกสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. **สหชาตํ:** จิตฺตํ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตํ กฏตฺตารูปานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. จิตฺตํ วตฺถุสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. วตฺถุ จิตฺตสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปุเรชาตํ:** จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ กายายตนํ กายวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ วตฺถุ จิตฺตสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตํ:** จิตฺตํ ปุเรชาตสฺส อิมสฺส กายสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อเจตสิโก ธมฺโม เจตสิกสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. สหชาตํ: ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ เจตสิกานํ ขนฺธานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตํ: จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสหคตานํ ขนฺธานํ ฯเปฯ กายายตนํ กายวิญฺญาณสหคตานํ ขนฺธานํ ฯเปฯ วตฺถุ เจตสิกานํ ขนฺธานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อเจตสิโก ธมฺโม เจตสิกสฺส จ อเจตสิกสฺส จ ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. สหชาตํ: ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ เจตสิกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสฺส จ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตํ: จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ ฯเปฯ กายายตนํ กายวิญฺญาณสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ[๑] ฯเปฯ วตฺถุ จิตฺตสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

เจตสิโก จ อเจตสิโก จ ธมฺมา อเจตสิกสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺต-ปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตำ, ปจฺฉาชาตำ. (สงฺขิตฺตำ.)

อตฺถิปจฺจโย

[๑๓๔] เจตสิโก ธมฺโม เจตสิกสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: เอกำ. (ปฏิจฺจวารสทิสำ.)

เจตสิโก ธมฺโม อเจตสิกสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตำ, ปจฺฉาชาตำ. (สงฺขิตฺตำ.) (๒)

เจตสิโก ธมฺโม เจตสิกสฺส จ อเจตสิกสฺส จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: เอกำ. (ปฏิจฺจวารสทิสำ.) (๓)

[๑๓๕] อเจตสิโก ธมฺโม อเจตสิกสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตำ, ปุเรชาตำ, ปจฺฉาชาตำ, อาหารำ, อินฺทฺริยำ. (สงฺขิตฺตำ.) (๑)

อเจตสิโก ธมฺโม เจตสิกสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตำ, ปุเรชาตำ. **สหชาตำ:** จิตฺตำ เจตสิกานำ ขนฺธานำ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตำ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ เจตสิกานำ ขนฺธานำ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปุเรชาตำ:** จกฺขุำ ฯเปฯ วตฺถุำ อนิจฺจโต ฯเปฯ (ปุเรชาตสทิสำ, นินฺนานากรณำ.) (๒)

อเจตสิโก ธมฺโม เจตสิกสฺส จ อเจตสิกสฺส จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตำ, ปุเรชาตำ. **สหชาตำ:** จิตฺตำ สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานำ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตำ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ เจตสิกานำ ขนฺธานำ จิตฺตสฺส จ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปุเรชาตำ:** จกฺขุำ ฯเปฯ วตฺถุำ อนิจฺจโต ฯเปฯ (ปุเรชาตสทิสำ นินฺนานำ.) (๓)

[๑๓๖] เจตสิโก จ อเจตสิโก จ ธมฺมา เจตสิกสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. **สหชาโต:** จกฺขุวิญฺญาณสหคโต เอโก ขนฺโธ จ จกฺขายตนญฺจ ทฺวินฺนํ ขนฺธานํ ฯเปฯ กายวิญฺญาณสหคโต ฯเปฯ เจตสิโก เอโก ขนฺโธ จ วตฺถุ จ จิตฺตญฺจ ทฺวินฺนํ ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. เทฺว ขนฺธา จ ฯเปฯ **สหชาโต:** เจตสิโก เอโก ขนฺโธ จ จิตฺตญฺจ ทฺวินฺนํ ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. เทฺว ขนฺธา จ ฯเปฯ (ปฏิสนฺธิกฺขเณ เทฺวปิ กาตพฺพา.) (๑)

เจตสิโก จ อเจตสิโก จ ธมฺมา อเจตสิกสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ, อินฺทฺริยํ. **สหชาตา:** จกฺขุวิญฺญาณสหคตา ขนฺธา จ จกฺขายตนญฺจ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ กายวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ เจตสิกา ขนฺธา จ จิตฺตญฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. เจตสิกา ขนฺธา จ จิตฺตญฺจ มหาภูตา จ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **สหชาตา:** เจตสิกา ขนฺธา จ วตฺถุ จ จิตฺตสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (ปฏิสนฺธิกฺขเณ ตีณิปิ กาตพฺพา.) **ปจฺฉาชาตา:** เจตสิกา ขนฺธา จ จิตฺตญฺจ ปุเรชาตสฺส อิมสฺส กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตา:** เจตสิกา ขนฺธา จ จิตฺตญฺจ กพฬีกาโร อาหาโร จ อิมสฺส กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตา:** เจตสิกา ขนฺธา จ จิตฺตญฺจ รูปชีวิตินฺทฺริยญฺจ กฏตฺตารูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

เจตสิโก จ อเจตสิโก จ ธมฺมา เจตสิกสฺส จ อเจตสิกสฺส จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. **สหชาโต:** จกฺขุวิญฺญาณสหคโต เอโก ขนฺโธ จ จกฺขายตนญฺจ ทฺวินฺนํ ขนฺธานํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส จ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ กายวิญฺญาณสหคโต

เอโก ขนฺโธ จ กายายตนญฺจ ทฺวินฺนํ ขนฺธานํ กายวิญฺญาณสฺส จ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. เทฺว ขนฺธา จ ฯเปฯ **สหชาโต:** เจตสิโก เอโก ขนฺโธ จ วตฺถุ จ ทฺวินฺนํ ขนฺธานํ จิตฺตสฺส จ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. เทฺว ขนฺธา จ ฯเปฯ (ปฏิสนฺธิยา เทฺว กาตพฺพา.) (๓)

๑. ปจฺจยานุโลมं ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธं

[๑๓๗] เหตุยา ตีณิ, อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว, อนนฺตเร นว, สมนนฺตเร นว, สหชาเต นว, อญฺญมญฺเญ นว, นิสฺสเย นว, อุปนิสฺสเย นว, ปุเรชาเต ตีณิ] ปจฺฉาชาเต ตีณิ, อาเสวเน นว, กมฺเม ตีณิ, วิปาเก นว, อาหาเร นว, อินฺทฺริเย นว, ฌาเน ตีณิ, มคฺเค ตีณิ, สมฺปยุตฺเต ปญฺจ, วิปฺปยุตฺเต ปญฺจ, อตฺถิยา นว, นตฺถิยา นว, วิคเต นว, อวิคเต นว.

อนุโลมं.

---

๒. ปจฺจนียุทฺธาโร

[๑๓๘] เจตสิโก ธมฺโม เจตสิกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

เจตสิโก ธมฺโม อเจตสิกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

เจตสิโก ธมฺโม เจตสิกสฺส จ อเจตสิกสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๑๓๙] อเจตสิโก ธมฺโม อเจตสิกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อเจตสิโก ธมฺโม เจตสิกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อเจตสิโก ธมฺโม เจตสิกสฺส จ อเจตสิกสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๑๔๐] เจตสิโก จ อเจตสิโก จ ธมฺมา เจตสิกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

เจตสิโก จ อเจตสิโก จ ธมฺมา อเจตสิกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณ-ปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. [๑] อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

เจตสิโก จ อเจตสิโก จ ธมฺมา เจตสิกสฺส จ อเจตสิกสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๑๔๑] นเหตุยา นว, นอารมฺมเณ นว, (สพฺพตฺถ นว,) โนอวิคเต นว.

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียํ

[๑๔๒] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา ตีณิ, นอนนฺตเร ตีณิ, นสมนนฺตเร ตีณิ, นอญฺญมญฺเญ เอกํ, นอุปนิสฺสเย ตีณิ, (สพฺพตฺถ ตีณิ,) นมคฺเค ตีณิ, นสมฺปยุตฺเต เอกํ, นวิปฺปยุตฺเต เอกํ,[๒] โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมํ

[๑๔๓] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว, (อนุโลมมาติกา กาตพฺพา.) ฯเปฯ อวิคเต นว.

เจตสิกทุกํ นิฏฺฐิตํ.

---

[๑] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโยติ ปาโฐ ทิสฺสติ.

[๒] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ตีณีติ สงฺขฺยาวาโร ทิสฺสติ.

๕๘. จิตฺตสมฺปยุตฺตทุกํ ๑. ปฏิจฺจวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๑๔๔] จิตฺตสมฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสมฺปยุตฺตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ปฏิจฺจ เอโก ขนฺโธ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

จิตฺตสมฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตวิปฺปยุตฺโต[๑] ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา จิตฺตสมฺปยุตฺเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปี ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๒)

จิตฺตสมฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมฺปยุตฺโต จ จิตฺตวิปฺปยุตฺโต จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสมฺปยุตฺตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปี. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

[๑๔๕] จิตฺตวิปฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ มหาภูเต ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปี ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ มหาภูเต ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปี, อุปาทารูปี. (๑)

จิตฺตวิปฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ ปฏิจฺจ จิตฺตสมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. (๒)

---

[๑] สฺยา. จิตฺตสมฺปยุตฺโต.

จิตฺตวิปฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมฺปยุตฺโต จ จิตฺตวิปฺปยุตฺโต จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ ปฏิจฺจ จิตฺตสมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. มหาภูเต ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปํ. (๓)

[๑๔๖] จิตฺตสมฺปยุตฺตญฺจ จิตฺตวิปฺปยุตฺตญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสมฺปยุตฺตํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (๑)

จิตฺตสมฺปยุตฺตญฺจ จิตฺตวิปฺปยุตฺตญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสมฺปยุตฺเต ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสมฺปยุตฺเต ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปํ. (๒)

จิตฺตสมฺปยุตฺตญฺจ จิตฺตวิปฺปยุตฺตญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมฺปยุตฺโต จ จิตฺตวิปฺปยุตฺโต จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสมฺปยุตฺตํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ จิตฺตสมฺปยุตฺเต ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปํ. (๓)

อารมฺมณปจฺจโย

[๑๔๗] จิตฺตสมฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: จิตฺตสมฺปยุตฺตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

จิตฺตวิปฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ ปฏิจฺจ จิตฺตสมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. (๑)

จิตฺตสมฺปยุตฺตญฺจ จิตฺตวิปฺปยุตฺตญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสมฺปยุตฺตํ

เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา: เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๑๔๘] เหตุยา นว, อารมฺมเณ ตีณิ, อธิปติยา ปญฺจ, อนนฺตเร ตีณิ, สมนนฺตเร ตีณิ, สหชาเต นว, อญฺญมญฺเญ ฉ, นิสฺสเย นว, อุปนิสฺสเย ตีณิ, ปุเรชาเต เอกํ, อาเสวเน เอกํ, กมฺเม นว, วิปาเก นว, อาหาเร นว, อินฺทฺริเย นว, ฌาเน นว, มคฺเค นว, สมฺปยุตฺเต ตีณิ, วิปฺปยุตฺเต นว, อตฺถิยา นว, นตฺถิยา ตีณิ, วิคเต ตีณิ, อวิคเต นว.

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๑. วิภงฺควาโร

นเหตุปจฺจโย

[๑๔๙] จิตฺตสมฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ จิตฺตสมฺปยุตฺตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉา-สหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

(เอวํ นวปิ ปญฺหา กาตพฺพา. อเหตุกนฺติ สพฺพตฺถ นิยาเมตพฺพํ, เอกเยว โมหมูลํ[๑] ปูเรตพฺพํ.)

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ "โมหํ มูลปเท อิติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

นอารมฺมณปจฺจโย

[๑๕๐] จิตฺตสมฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณปจฺจยา: จิตฺตสมฺปยุตฺเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺต-สมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

จิตฺตวิปฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณปจฺจยา: เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) (๑)

จิตฺตสมฺปยุตฺตญฺจ จิตฺตวิปฺปยุตฺตญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณปจฺจยา: จิตฺตสมฺปยุตฺเต ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ เอกํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๑๕๑] นเหตุยา นว, นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา นว, นอนนฺตเร ตีณิ, นสมนนฺตเร ตีณิ, นอญฺญมญฺเญ ตีณิ, นอุปนิสฺสเย ตีณิ, นปุเรชาเต นว, นปจฺฉาชาเต นว, นอาเสวเน นว, นกมฺเม เทฺว, นวิปาเก ปญฺจ, นอาหาเร เอกํ, นอินฺทฺริเย เอกํ, นฌาเน เอกํ,[๑] นมคฺเค นว, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต เทฺว, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ "เทฺวติ ปาโฐ ทิสฺสติ.

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียํ

[๑๕๒] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา นว ฯเปฯ นกมฺเม เอกํ, นวิปาเก ปญฺจ, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต เอกํ, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

---

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมํ

[๑๕๓] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ ตีณิ, อนนฺตเร ตีณิ, สมนนฺตเร ตีณิ ฯเปฯ อญฺญมญฺเญ ฉ ฯเปฯ ปุเรชาเต เอกํ, อาเสวเน เอกํ, กมฺเม นว ฯเปฯ มคฺเค เอกํ ฯเปฯ อวิคเต นว.

(สหชาตวาโร ปฏิจฺจวารสทิโส.)

---

๕๘. จิตฺตสมฺปยุตฺตทุกํ ๓. ปจฺจยวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๑๕๔] จิตฺตสมฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺตสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ตีณิ. (ปฏิจฺจสทิสา.)

จิตฺตวิปฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺตวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: เอกํ. (ปฏิจฺจสทิสํ.) (๑)

จิตฺตวิปฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺตสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: วตฺถุ ปจฺจยา จิตฺตสมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ

ฯเปฯ (๒)

จิตฺตวิปฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺตสมฺปยุตฺโต จ จิตฺตวิปฺปยุตฺโต จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: วตฺถุ ปจฺจยา จิตฺตสมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. มหาภูเต ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปี. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

[๑๔๕] จิตฺตสมฺปยุตฺตญฺจ จิตฺตวิปฺปยุตฺตญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺตสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสมฺปยุตฺตํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

จิตฺตสมฺปยุตฺตญฺจ จิตฺตวิปฺปยุตฺตญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺตวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสมฺปยุตฺเต ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปี. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๒)

จิตฺตสมฺปยุตฺตญฺจ จิตฺตวิปฺปยุตฺตญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺตสมฺปยุตฺโต จ จิตฺตวิปฺปยุตฺโต จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสมฺปยุตฺตํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ จิตฺตสมฺปยุตฺเต ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปี. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

อารมฺมณปจฺจโย

[๑๔๖] จิตฺตสมฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺตสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: เอกํ. (ปฏิจฺจสทิสํ.) (๑)

จิตฺตวิปฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺตวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: จกฺขายตนํ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณสหคตา ขนฺธา ฯเปฯ กายายตนํ ปจฺจยา กายวิญฺญาณสหคตา ขนฺธา ฯเปฯ วตฺถุ ปจฺจยา จิตฺตสมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

จิตฺตสมฺปยุตฺตญฺจ จิตฺตวิปฺปยุตฺตญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺตสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: จกฺขุวิญฺญาณสหคตํ เอกํ ขนฺธญฺจ จกฺขายตนญฺจ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ กายวิญฺญาณสหคตํ เอกํ ขนฺธญฺจ กายายตนญฺจ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา ฯเปฯ จิตฺตสมฺปยุตฺตํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๑๕๗] เหตุยา นว, อารมฺมเณ ตีณิ, อธิปติยา นว, อนนฺตเร ตีณิ, สมนนฺตเร ตีณิ, สหชาเต นว, อญฺญมญฺเญ ฉ, นิสฺสเย นว, อุปนิสฺสเย ตีณิ, ปุเรชาเต ตีณิ, อาเสวเน ตีณิ, กมฺเม นว ฯเปฯ อวิคเต นว.

---

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๑. วิภงฺควาโร

นเหตุปจฺจโย

[๑๕๘] จิตฺตสมฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺตสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: ตีณิ. (ปฏิจฺจสทิสา.)

จิตฺตวิปฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺตวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) (๑)

จิตฺตวิปฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺตสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: จกฺขายตนํ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณสหคตา ขนฺธา ฯเปฯ กายายตนํ ฯเปฯ วตฺถุ ปจฺจยา อเหตุกา จิตฺตสมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ วตฺถุ ปจฺจยา วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๒)

จิตฺตวิปฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺตสมฺปยุตฺโต จ จิตฺตวิปฺปยุตฺโต จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นเหตุปจฺจยา: วตฺถุ ปจฺจยา อเหตุกา จิตฺตสมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. มหาภูเต ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

จิตฺตสมฺปยุตฺตญฺจ จิตฺตวิปฺปยุตฺตญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺตสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: จกฺขุวิญฺญาณสหคตํ เอกํ ขนฺธญฺจ จกฺขายตนญฺจ ปจฺจยา เทฺว[๑] ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ กายวิญฺญาณสหคตํ เอกํ ขนฺธญฺจ กายายตนญฺจ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ จ[๑] ฯเปฯ อเหตุกํ จิตฺตสมฺปยุตฺตํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ อเหตุก-ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (เอวํ เทฺว ปญฺหา ปวตฺติปฏิสนฺธิ กาตพฺพา. สงฺขิตฺตํ.)

[๑-๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๑๕๙] นเหตุยา นว, นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา นว, นอนนฺตเร ตีณิ, นสมนนฺตเร ตีณิ, [๑]นอญฺญมญฺเญ ตีณิ,[๑] นอุปนิสฺสเย ตีณิ, นปุเรชาเต นว, นปจฺฉาชาเต นว, นอาเสวเน นว, นกมฺเม จตฺตาริ, นวิปาเก นว, นอาหาเร เอกํ, นอินฺทฺริเย เอกํ, นฌาเน จตฺตาริ, นมคฺเค นว, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต เทฺว, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียํ

[๑๖๐] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ ตีณิ ฯเปฯ นกมฺเม ตีณิ ฯเปฯ นวิปฺปยุตฺเต เอกํ, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

---

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมํ

[๑๖๑] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ ตีณิ ฯเปฯ มคฺเค ตีณิ ฯเปฯ อวิคเต นว.

(นิสฺสยวาโร ปจฺจยวารสทิโส.)

---

[๑] สฺยา. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ. ฉ. ทิสฺสนฺติ.

๕๘. จิตฺตสมฺปยุตฺตทุกํ ๕. สํสฏฺฐวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมาทิปจฺจยา

[๑๖๒] จิตฺตสมฺปยุตฺตํ ธมฺมํ สํสฏฺโฐ จิตฺตสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสมฺปยุตฺตํ เอกํ ขนฺธํ สํสฏฺฐา เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ

เหตุยา เอกํ, อารมฺมเณ เอกํ, อธิปติยา เอกํ, (สพฺพตฺถ เอกํ..) อวิคเต เอกํ.

นเหตุยา เอกํ, นอธิปติยา เอกํ, นปุเรชาเต เอกํ, นปจฺฉาชาเต เอกํ, นอาเสวเน เอกํ, นกมฺเม เอกํ, นวิปากเก เอกํ, นฌาเน เอกํ, นมคฺเค เอกํ, นวิปฺปยุตฺเต เอกํ.

(เอวํ อิตเร เทฺว คณนาปิ สมฺปยุตฺตวาโรปิ กาตพฺโพ.)

---

๕๘. จิตฺตสมฺปยุตฺตทุกํ ๗. ปญฺหาวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๑๖๓] จิตฺตสมฺปยุตฺโต ธมฺโม จิตฺตสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: จิตฺตสมฺปยุตฺตา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

จิตฺตสมฺปยุตฺโต ธมฺโม จิตฺตวิปฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: จิตฺตสมฺปยุตฺตา เหตู จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๒)

จิตฺตสมฺปยุตฺโต ธมฺโม จิตฺตสมฺปยุตฺตสฺส จ จิตฺตวิปฺปยุตฺตสฺส จ ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: จิตฺตสมฺปยุตฺตา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

อารมฺมณปจฺจโย

[๑๖๔] จิตฺตสมฺปยุตฺโต ธมฺโม จิตฺตสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ กตฺวา ตํ ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ ราโค อุปฺปชฺชติ ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ปุพฺเพ สุจิณฺณานิ ฯเปฯ ฌานา วุฏฺฐหิตฺวา ฌานํ ฯเปฯ อริยา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา มคฺคํ ปจฺจเวกฺขนฺติ, ผลํ ปจฺจเวกฺขนฺติ. ปหีเน กิเลเส ฯเปฯ วิกฺขมฺภิเต กิเลเส ปจฺจเวกฺขนฺติ. ปุพฺเพ สมุทาจิณฺเณ กิเลเส ชานนฺติ. จิตฺตสมฺปยุตฺเต ขนฺเธ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. เจโตปริยญาเณน จิตฺตสมฺปยุตฺตสมงฺคิสฺส จิตฺตํ ชานนฺติ. อากาสานญฺจายตนํ วิญฺญาณญฺจายตนสฺส ฯเปฯ อากิญฺจญฺญายตนํ เนวสญฺญานาสญฺญายตนสฺส ฯเปฯ จิตฺตสมฺปยุตฺตา ขนฺธา อิทฺธิวิธญาณสฺส, เจโตปริยญาณสฺส, ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณสฺส, ยถากมฺมูปคญาณสฺส, อนาคตํสญาณสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

[๑๖๕] จิตฺตวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม จิตฺตสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย; อริยา นิพฺพานํ ปจฺจเวกฺขนฺติ. นิพฺพานํ โคตฺรภุสฺส, โวทานสฺส, มคฺคสฺส, ผลสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ จิตฺตวิปฺปยุตฺเต ขนฺเธ อนิจฺจโต ฯเปฯ

โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปํ ปสฺสติ. ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุณาติ. รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสหคตานํ ขนฺธานํ ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ ฯเปฯ จิตฺตวิปฺปยุตฺตา ขนฺธา อิทฺธิวิธญาณสฺส, ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณสฺส, [๑] อนาคตํสญาณสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อธิปติปจฺจโย

[๑๖๖] จิตฺตสมฺปยุตฺโต ธมฺโม จิตฺตสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อธิปติ-ปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ กตฺวา[๒] ตํ ครุํ กตฺวา ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุํ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. ปุพฺเพ ฯเปฯ ฌานา ฯเปฯ อริยา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา มคฺคํ ครุํ กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติ.[๒] ผลํ ครุํ กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติ. จิตฺตสมฺปยุตฺเต ขนฺเธ ครุํ กตฺวา อสฺสาเทนฺติ อภินนฺทนฺติ, ตํ ครุํ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. **สหชาตาธิปติ:** จิตฺตสมฺปยุตฺตา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

จิตฺตสมฺปยุตฺโต ธมฺโม จิตฺตวิปฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. **สหชาตาธิปติ:** จิตฺตสมฺปยุตฺตา อธิปติ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

---

[๑] สฺยา. อิธ "ยถากมฺมูปคญาณสฺสาติ ปาโฐ ทิสฺสติ. [๒] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

จิตฺตสมฺปยุตฺโต ธมฺโม จิตฺตสมฺปยุตฺตสฺส จ จิตฺตวิปฺปยุตฺตสฺส จ ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. **สหชาตาธิปติ** : จิตฺตสมฺปยุตฺตา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๑๖๗] จิตฺตวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม จิตฺตสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. **อารมฺมณาธิปติ**: อริยา นิพฺพานํ ครุ กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติ. นิพฺพานํ โคตฺรภุสฺส, โวทานสฺส, มคฺคสฺส, ผลสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ จิตฺตวิปฺปยุตฺเต ขนฺเธ ครุ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. (๑)

อนนฺตราทิปจฺจยา

[๑๖๘] จิตฺตสมฺปยุตฺโต ธมฺโม จิตฺตสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา จิตฺตสมฺปยุตฺตา ขนฺธา ฯเปฯ ผลสมาปตฺติยา อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. สมนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. สตฺต (ปฏิจฺจสทิสา, ปญฺหาวฏฺฏนา นตฺถิ) อญฺญมญฺญปจฺจเยน ปจฺจโย. ฉ. (ปฏิจฺจสทิสา.) นิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. สตฺต. (ปจฺจยวารสทิสา, ปญฺหาวฏฺฏนา นตฺถิ.)

อุปนิสฺสยปจฺจโย

[๑๖๙] จิตฺตสมฺปยุตฺโต ธมฺโม จิตฺตสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ **ปกตูปนิสฺสโย:** สทฺธํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ มานํ ชปฺเปติ, ทิฏฺฐึ คณฺหาติ, สีลํ ฯเปฯ ปตฺถนํ. กายิกํ

สุขํ... กายิกํ ทุกฺขํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ ปาณํ หนติ ฯเปฯ สงฺฆํ ภินฺทติ. สทฺธา ฯเปฯ กายิกํ ทุกฺขํ สทฺธาย ฯเปฯ มคฺคสฺส, ผลสมาปตฺติยา อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

จิตฺตวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม จิตฺตสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณูปนิสฺสโย, [๑] ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ **ปกตูปนิสฺสโย:** อุตุํ... โภชนํ. เสนาสนํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ สงฺฆํ ภินฺทติ. อุตุ... โภชนํ. เสนาสนํ สทฺธาย ฯเปฯ ผลสมาปตฺติยา อุปนิสฺสย-ปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

ปุเรชาตปจฺจโย

[๑๗๐] จิตฺตวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม จิตฺตสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาต-ปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** จกฺขุํ ฯเปฯ วตฺถุ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปํ ปสฺสติ. ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุณาติ. รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสหคตานํ ขนฺธานํ ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ ฯเปฯ **วตฺถุปุเรชาตํ:** จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสหคตานํ ขนฺธานํ ฯเปฯ กายายตนํ ฯเปฯ วตฺถุ จิตฺตสมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

ปจฺฉาชาตาเสวนปจฺจยา

[๑๗๑] จิตฺตสมฺปยุตฺโต ธมฺโม จิตฺตวิปฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: (สงฺขิตฺตํ.) เอกํ. อาเสวนปจฺจเยน ปจฺจโย: เอกํ.

---

[๑] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "อนนฺตรูปนิสฺสโยติ ปาโฐ ทิสฺสติ.

กมฺมปจฺจโย

[๑๗๒] จิตฺตสมฺปยุตฺโต ธมฺโม จิตฺตสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส กมฺม-ปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. **สหชาตา:** จิตฺตสมฺปยุตฺตา เจตนา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ **นานาขณิกา:** จิตฺตสมฺปยุตฺตา เจตนา วิปากานํ ขนฺธานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

จิตฺตสมฺปยุตฺโต ธมฺโม จิตฺตวิปฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. **สหชาตา:** จิตฺตสมฺปยุตฺตา เจตนา จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ[๑] ฯเปฯ **นานาขณิกา:** จิตฺตสมฺปยุตฺตา เจตนา กฏตฺตารูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

จิตฺตสมฺปยุตฺโต ธมฺโม จิตฺตสมฺปยุตฺตสฺส จ จิตฺตวิปฺปยุตฺตสฺส จ ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. **สหชาตา:** จิตฺตสมฺปยุตฺตา เจตนา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ[๑] ฯเปฯ **นานาขณิกา:** จิตฺตสมฺปยุตฺตา เจตนา วิปากานํ ขนฺธานํ กฏตฺตา จ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

วิปากาหารปจฺจยา

[๑๗๓] จิตฺตสมฺปยุตฺโต ธมฺโม จิตฺตสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส วิปากปจฺจเยน ปจฺจโย: ตีณิ.

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

จิตฺตสมฺปยุตฺโต ธมฺโม จิตฺตสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย: ตีณิ.

จิตฺตวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม จิตฺตวิปฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย: กพฬีกาโร อาหาโร อิมสฺส กายสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย.(๑)

อินฺทฺริยาทิปจฺจยา

[๑๗๔] จิตฺตสมฺปยุตฺโต ธมฺโม จิตฺตสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย: ตีณิ.

จิตฺตวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม จิตฺตวิปฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย: รูปชีวิตินฺทฺริยํ กฏตฺตารูปานํ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

จิตฺตวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม จิตฺตสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย: จกฺขุนฺทฺริยํ จกฺขุวิญฺญาณสหคตานํ ขนฺธานํ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ กายินฺทฺริยํ ฯเปฯ (๒)

จิตฺตสมฺปยุตฺโต จ จิตฺตวิปฺปยุตฺโต จ ธมฺมา จิตฺตสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย: จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ จกฺขุวิญฺญาณสหคตานํ ขนฺธานํ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย เปฯ กายินฺทฺริยญฺจ สุขินฺทฺริยญฺจ ฯเปฯ กายินฺทฺริยญฺจ ทุกฺขินฺทฺริยญฺจ กายวิญฺญาณสหคตานํ ขนฺธานํ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

ฌานปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. มคฺคปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. สมฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. เอกํ.

วิปฺปยุตฺตปจฺจโย

[๑๗๕] จิตฺตสมฺปยุตฺโต ธมฺโม จิตฺตวิปฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

จิตฺตวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม จิตฺตสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺต-ปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. **สหชาตํ:** ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ จิตฺตสมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปุเรชาตํ:** จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสหคตานํ ขนฺธานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ กายายตนํ ฯเปฯ วตฺถุ จิตฺตสมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อตฺถิปจฺจโย

[๑๗๖] จิตฺตสมฺปยุตฺโต ธมฺโม จิตฺตสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: เอกํ. (ปฏิจฺจสทิสํ.) (๑)

จิตฺตสมฺปยุตฺโต ธมฺโม จิตฺตวิปฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๒)

จิตฺตสมฺปยุตฺโต ธมฺโม จิตฺตสมฺปยุตฺตสฺส จ จิตฺตวิปฺปยุตฺตสฺส จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (ปฏิจฺจสทิสํ.) (๓)

[๑๗๗] จิตฺตวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม จิตฺตวิปฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, อาหารํ, อินฺทฺริยํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

จิตฺตวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม จิตฺตสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. **สหชาตํ:** ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ จิตฺตสมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปุเรชาตํ:** จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อนิจฺจโต ฯเปฯ (ปุเรชาตสทิสํ.) (๒)

[๑๗๘] จิตฺตสมฺปยุตฺโต จ จิตฺตวิปฺปยุตฺโต จ ธมฺมา จิตฺต-สมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. **สหชาโต:** จกฺขุวิญฺญาณสหคโต เอโก ขนฺโธ จ จกฺขายตนญฺจ ทฺวินฺนํ ขนฺธานํ ฯเปฯ[๑] กายวิญฺญาณสหคโต[๒] เอโก ขนฺโธ จ กายายตนญฺจ ทฺวินฺนํ ขนฺธานํ[๑] ฯเปฯ จิตฺตสมฺปยุตฺโต เอโก ขนฺโธ จ วตฺถุ จ ทฺวินฺนํ ขนฺธานํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

จิตฺตสมฺปยุตฺโต จ จิตฺตวิปฺปยุตฺโต จ ธมฺมา จิตฺตวิปฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ, อินฺทฺริยํ. **สหชาตา:** จิตฺตสมฺปยุตฺตา ขนฺธา จ มหาภูตา จ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ **ปจฺฉาชาตา:** จิตฺตสมฺปยุตฺตกา ขนฺธา จ กพฬีกาโร อาหาโร จ อิมสฺส กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตา:** จิตฺตสมฺปยุตฺตกา ขนฺธา จ รูปชีวิตินฺทฺริยญฺจ กฏตฺตารูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๑๗๙] เหตุยา ตีณิ, อารมฺมเณ เทฺว, อธิปติยา จตฺตาริ, อนนฺตเร เอกํ, สมนนฺตเร เอกํ, สหชาเต สตฺต, อญฺญมญฺเญ ฉ, นิสฺสเย สตฺต, อุปนิสฺสเย เทฺว, ปุเรชาเต เอกํ, ปจฺฉาชาเต เอกํ,

---

[๑] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "กายายตนํ จิตฺตสมฺปยุตฺโตติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.
[๒] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

อาเสวเน เอกํ, กมฺเม ตีณิ, วิปาเก ตีณิ, อาหาเร จตฺตาริ, อินฺทฺริเย ฉ, ฌาเน ตีณิ, มคฺเค ตีณิ, สมฺปยุตฺเต เอกํ, วิปฺปยุตฺเต เทฺว, อตฺถิยา สตฺต, นตฺถิยา เอกํ, วิคเต เอกํ, อวิคเต สตฺต.

อนุโลมํ.

---

๒. ปจฺจนียุทฺธาโร

[๑๘๐] จิตฺตสมฺปยุตฺโต ธมฺโม จิตฺตสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

จิตฺตสมฺปยุตฺโต ธมฺโม จิตฺตวิปฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

จิตฺตสมฺปยุตฺโต ธมฺโม จิตฺตสมฺปยุตฺตสฺส จ จิตฺตวิปฺปยุตฺตสฺส จ ธมฺมสฺส สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๑๘๑] จิตฺตวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม จิตฺตวิปฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส สหชาต-ปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

จิตฺตวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม จิตฺตสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

จิตฺตสมฺปยุตฺโต จ จิตฺตวิปฺปยุตฺโต จ ธมฺมา จิตฺตสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย.[๑] ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย.[๑] (๑)

จิตฺตสมฺปยุตฺโต จ จิตฺตวิปฺปยุตฺโต จ ธมฺมา จิตฺตวิปฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย.[๑] ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย.[๑] (๒)

---

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๑๘๒] นเหตุยา สตฺต, นอารมฺมเณ สตฺต, นอธิปติยา สตฺต, นอนนฺตเร สตฺต, นสมนนฺตเร สตฺต, นสหชาเต ฉ, นอญฺญมญฺเญ ฉ, นนิสฺสเย ฉ, นอุปนิสฺสเย สตฺต, นปุเรชาเต สตฺต, (สพฺพตฺถ สตฺต.) นสมฺปยุตฺเต ฉ, นวิปฺปยุตฺเต ปญฺจ, โนอตฺถิยา จตฺตาริ, โนนตฺถิยา สตฺต, โนวิคเต สตฺต, โนอวิคเต จตฺตาริ.

---

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียํ

[๑๘๓] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา ตีณิ, นอนนฺตเร ตีณิ, นสมนนฺตเร ตีณิ, นอญฺญมญฺเญ เอกํ, นอุปนิสฺสเย

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ "สหชาตํ อินฺทฺริยนฺติ ปาโฐ ทิสฺสติ.

ตีณิ, (สพฺพตฺถ ตีณิ.) นสมฺปยุตฺเต เอกํ, นวิปฺปยุตฺเต เอกํ, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

---

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมํ

[๑๘๔] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ เทฺว, อธิปติยา จตฺตาริ, (อนุโลมมาติกา กาตพฺพา.) ฯเปฯ อวิคเต สตฺต.

จิตฺตสมฺปยุตฺตทุกํ นิฏฺฐิตํ.

---

๕๙. จิตฺตสํสฏฺฐทุกํ ๑. ปฏิจฺจวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๑๘๕] จิตฺตสํสฏฺฐํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสํสฏฺโฐ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสํสฏฺฐํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

จิตฺตสํสฏฺฐํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตวิสํสฏฺโฐ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสํสฏฺเจ ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๒)

(จิตฺตสํสฏฺฐทุกํ ยถา จิตฺตสมฺปยุตฺตทุกํ เอวํ กาตพฺพํ, นินฺนานากรณํ.)

จิตฺตสํสฏฺฐทุกํ นิฏฺฐิตํ.

---

๖๐. จิตฺตสมุฏฺฐานทุกํ ๑. ปฏิจฺจวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๑๘๖] จิตฺตสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสมุฏฺฐานํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสมุฏฺฐานํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ มหาภูเต ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ อุปาทารูปํ. (๑)

จิตฺตสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตํ กฏตฺตา จ รูปํ. (๒)

จิตฺตสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสมุฏฺฐานํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสมุฏฺฐานํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ กฏตฺตา จ รูปํ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๓)

[๑๘๗] โนจิตฺตสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตํ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปํ. จิตฺตํ ปฏิจฺจ วตฺถุ, วตฺถุ ปฏิจฺจ จิตฺตํ. เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ มหาภูเต ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปํ, อุปาทารูปํ. (๑)

โนจิตฺตสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ

วตฺถุ๎ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานา ขนฺธา. (๒)

โนจิตฺตสมุฏฺฐานำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตำ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา กฏตฺตา จ รูปำ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ๎ ปฏิจฺจ จิตฺตำ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา. (๓)

[๑๘๘] จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ โนจิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ ธมฺมำ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสมุฏฺฐานำ เอกำ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปำ. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสมุฏฺฐานำ เอกำ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสมุฏฺฐานำ เอกำ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (๑)

จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ โนจิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ ธมฺมำ ปฏิจฺจ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ จ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปำ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปำ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ จิตฺตำ. (๒)

จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ โนจิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ ธมฺมำ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสมุฏฺฐานำ เอกำ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา กฏตฺตา จ รูปำ. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสมุฏฺฐานำ เอกำ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (๓)

อารมฺมณปจฺจโย

[๑๘๙] จิตฺตสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: จิตฺตสมุฏฺฐานํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

จิตฺตสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: จิตฺตสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๒)

จิตฺตสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อารมฺมณปจฺจยา: จิตฺตสมุฏฺฐานํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

[๑๙๐] โนจิตฺตสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ ปฏิจฺจ จิตฺตํ. (๑)

โนจิตฺตสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: จิตฺตํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานา ขนฺธา. (๒)

โนจิตฺตสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อารมฺมณปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ ปฏิจฺจ จิตฺตํ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา. (๓)

[๑๙๑] จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ โนจิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: จิตฺตสมุฏฺฐานํ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสมุฏฺฐานํ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว

ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสมุฏฺฐานํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๑)

จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ โนจิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ จิตฺตํ. (๒)

จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ โนจิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อารมฺมณปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสมุฏฺฐานํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๓)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๑๙๒] เหตุยา นว, อารมฺมเณ นว, อธิปติยา ปญฺจ, อนนฺตเร นว, สมนนฺตเร นว, สหชาเต นว, อญฺญมญฺเญ นว, นิสฺสเย นว, อุปนิสฺสเย นว, ปุเรชาเต ปญฺจ, อาเสวเน ปญฺจ, กมฺเม นว, วิปาเก นว, อาหาเร นว, อินฺทฺริเย นว, ฌาเน นว, มคฺเค นว, สมฺปยุตฺเต นว, (สพฺพตฺถ นว.) อวิคเต นว.

อนุโลมํ.

---

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๑. วิภงฺควาโร

นเหตุปจฺจโย

[๑๙๓] จิตฺตสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ จิตฺตสมุฏฺฐานํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสมุฏฺฐานํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ จิตฺตสมุฏฺฐานํ เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ มหาภูเต ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ, อุปาทารูปํ. วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

จิตฺตสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุเก จิตฺตสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตํ. อเหตุก-ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตํ กฏตฺตา จ รูปํ. (๒)

จิตฺตสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ จิตฺตสมุฏฺฐานํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

[๑๙๔] โนจิตฺตสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตํ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปํ. จิตฺตํ ปฏิจฺจ วตฺถุ, วตฺถุ ปฏิจฺจ จิตฺตํ. เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา กาตพฺพา.) (๑)

โนจิตฺตสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ จิตฺตํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตํ ฯเปฯ อเหตุก-

ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ๋ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานา ขนฺธา. วิจิกิจฺฉาสหคเต[๑] อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๒)

โนจิตฺตสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา กฏตฺตา จ รูปี. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ๋ ปฏิจฺจ จิตฺตํ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา. (๓)

[๑๙๕] จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ โนจิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ จิตฺตสมุฏฺฐานํ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปี. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุก-ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสมุฏฺฐานํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ จ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ โนจิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนจิตฺต-สมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ จ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปี. อเหตุก-ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปี. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ จิตฺตํ. (๒)

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ อิยํ ปาโฐ ทิสฺสติ.

จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ โนจิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสมุฏฺฐานํ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา กฏตฺตา จ รูปํ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสมุฏฺฐานํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๓)

นอารมฺมณปจฺจโย

[๑๙๖] จิตฺตสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณปจฺจยา: จิตฺตสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. จิตฺตสมุฏฺฐานํ เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ มหาภูเต ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ, อุปาทารูปํ. (๑)

จิตฺตสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปํ. (๒)

[๑๙๗] โนจิตฺตสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตํ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปํ. จิตฺตํ ปฏิจฺจ วตฺถุ. เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) (๑)

โนจิตฺตสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณปจฺจยา: จิตฺตํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. (๒)

จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ โนจิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณปจฺจยา: จิตฺตสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ จ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. จิตฺตญฺจ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. (๑)

จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ โนจิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนจิตฺต-สมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ จ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๒)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๑๙๘] นเหตุยา นว, นอารมฺมเณ ฉ, นอธิปติยา นว, นอนนฺตเร ฉ, นสมนนฺตเร ฉ, นอญฺญมญฺเญ ฉ, นอุปนิสฺสเย ฉ, นปุเรชาเต นว, นปจฺฉาชาเต นว, นอาเสวเน นว, นกมฺเม จตฺตาริ, นวิปาเก ปญฺจ, นอาหาเร เอกํ, นอินฺทฺริเย เอกํ, นฌาเน ฉ, นมคฺเค นว, นสมฺปยุตฺเต ฉ, นวิปฺปยุตฺเต ฉ, โนนตฺถิยา ฉ, โนวิคเต ฉ.

---

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียํ

[๑๙๙] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ ฉ, นอธิปติยา นว ฯเปฯ นกมฺเม ตีณิ, นวิปาเก ปญฺจ, นสมฺปยุตฺเต ฉ, นวิปฺปยุตฺเต ปญฺจ, โนนตฺถิยา ฉ โนวิคเต ฉ.

---

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมํ

[๒๐๐] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ นว, อนนฺตเร นว, สมนนฺตเร นว ฯเปฯ ปุเรชาเต ปญฺจ, อาเสวเน ปญฺจ ฯเปฯ ฌาเน ตีณิ,[๑] มคฺเค ตีณิ ฯเปฯ อวิคเต นว.

(สหชาตวาโร ปฏิจฺจวารสทิโส.)

---

๖๐. จิตฺตสมุฏฺฐานทุกํ ๓. ปจฺจยวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๒๐๑] จิตฺตสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ตีณิ (ปฏิจฺจวารสทิสา.)

โนจิตฺตสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ ปจฺจยา โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: วตฺถุ ปจฺจยา จิตฺตํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ปฏิจฺจวารสทิสา.) (๑)

โนจิตฺตสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตํ ปจฺจยา สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. วตฺถุ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานา ขนฺธา. (ปฏิสนฺธิกฺขเณ เทฺวปิ กาตพฺพา.) (๒)

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ "นวาติ ปาโฐ ทิสฺสติ.

โนจิตฺตสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: วตฺถุ ปจฺจยา จิตฺตํ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ เทฺว. (ปฏิจฺจวารสทิสา.) (๓)

[๒๐๒] จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ โนจิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสมุฏฺฐานํ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ จิตฺตสมุฏฺฐานํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (ปฏิสนฺธิกฺขเณ เทฺวปิ ปฏิจฺจสทิสา.) (๑)

จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ โนจิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา โนจิตฺต-สมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา จิตฺตํ. (ปฏิสนฺธิกฺขเณ ตีณิปิ กาตพฺพา. ปฏิจฺจวารสทิสา.) (๒)

จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ โนจิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสมุฏฺฐานํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (ปฏิสนฺธิกฺขเณ เทฺวปิ กาตพฺพา. ปฏิจฺจวารสทิสา.) (๓)

อารมฺมณปจฺจโย

[๒๐๓] จิตฺตสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: ตีณิ. (ปฏิจฺจวารสทิสา.)

โนจิตฺตสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ ปจฺจยา โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: จกฺขายตนํ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณํ ฯเปฯ กายายตนํ ปจฺจยา กายวิญฺญาณํ ฯเปฯ วตฺถุ ปจฺจยา จิตฺตํ. (๑)

โนจิตฺตสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: [๒] จกฺขายตนํ [๑] ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณสหคตา ขนฺธา [๑] ฯเปฯ กายายตนํ ปจฺจยา กายวิญฺญาณสหคตา ขนฺธา. จิตฺตํ ปจฺจยา สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. วตฺถุ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานา ขนฺธา. (ปฏิสนฺธิกฺขเณ เทฺวปิ.) (๒)

โนจิตฺตสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อารมฺมณปจฺจยา: จกฺขายตนํ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณํ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา ฯเปฯ กายายตนํ ฯเปฯ วตฺถุ ปจฺจยา จิตฺตํ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

[๒๐๔] จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ โนจิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: จิตฺตสมุฏฺฐานํ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ เปฯ จิตฺตสมุฏฺฐานํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (ปฏิสนฺธิกฺขเณ เทฺวปิ กาตพฺพา.) (๑)

จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ โนจิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา โนจิตฺต-สมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: จกฺขุวิญฺญาณสหคเต ขนฺเธ จ จกฺขายตนญฺจ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณํ ฯเปฯ กายวิญฺญาณ-สหคเต ฯเปฯ จิตฺตสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา จิตฺตํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๒)

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

[๒] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "จกฺขุวิญฺญาณํ ปจฺจยา สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา กายวิญฺญาณํ..." อิติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ โนจิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อารมฺมณปจฺจยา: จกฺขุวิญฺญาณสหคตํ เอกํ ขนฺธญฺจ จกฺขายตนญฺจ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา จกฺขุวิญฺญาณญฺจ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ กายวิญฺญาณสหคตํ ฯเปฯ จิตฺตสมุฏฺฐานํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓) (สงฺขิตฺตํ.)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๒๐๕] เหตุยา นว, อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว, (สพฺพตฺถ นว.) อวิคเต นว.

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๑. วิภงฺควาโร

นเหตุปจฺจโย

[๒๐๖] จิตฺตสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: (สพฺเพ นวปิ ปญฺหา กาตพฺพา, ปฏิจฺจวารสทิสา. ปญฺจวิญฺญาณมฺปิ กาตพฺพํ. ตีณิเยว โมโห.)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๒๐๗] นเหตุยา นว, นอารมฺมเณ ฉ, นอธิปติยา นว, นอนนฺตเร ฉ, นสมนนฺตเร ฉ, นอญฺญมญฺเญ ฉ, นอุปนิสฺสเย ฉ, นปุเรชาเต นว, นปจฺฉาชาเต นว, นอาเสวเน นว, นกมฺเม จตฺตาริ, นวิปาเก นว, นอาหาเร เอกํ, นอินฺทฺริเย เอกํ, นฌาเน

นว, นมคฺเค นว, นสมฺปยุตฺเต ฉ, นวิปฺปยุตฺเต ฉ, โนนตฺถิยา ฉ, โนวิคเต ฉ.

(เอวํ อิตเร เทฺว คณนาปิ นิสฺสยวาโรปิ กาตพฺพา.)

๖๐. จิตฺตสมุฏฺฐานทุกํ ๕. สสฏฺฐวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมาทิปจฺจยา

[๒๐๘] จิตฺตสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ สสฏฺโฐ จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสมุฏฺฐานํ เอกํ ขนฺธํ สสฏฺฐา เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

จิตฺตสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ สสฏฺโฐ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ สสฏฺฐํ จิตฺตํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๒)

จิตฺตสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ สสฏฺโฐ จิตฺตสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสมุฏฺฐานํ เอกํ ขนฺธํ สสฏฺฐา เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

[๒๐๙] โนจิตฺตสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ สสฏฺโฐ จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสสฏฺฐา สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ โนจิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ ธมฺมํ สสฏฺโฐ จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสมุฏฺฐานํ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ สสฏฺฐา เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

เหตุยา ปญฺจ, อารมฺมเณ ปญฺจ, (สพฺพตฺถ ปญฺจ.) อวิคเต ปญฺจ.

จิตฺตสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ สสฏฺโฐ จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา. (ปญฺจ ปญฺหา กาตพฺพา. ตีณิ. โมโห.)

นเหตุยา ปญฺจ, นอธิปติยา ปญฺจ, นปุเรชาเต ปญฺจ, นปจฺฉาชาเต ปญฺจ, นอาเสวเน ปญฺจ, นกมฺเม ตีณิ, นวิปาเก ปญฺจ, นฌาเน ปญฺจ, นมคฺเค ปญฺจ, นวิปฺปยุตฺเต ปญฺจ.

(เอวํ อิตเร เทฺว คณนาปิ สมฺปยุตฺตวาโรปิ กาตพฺพา.)

---

๖๐. จิตฺตสมุฏฺฐานทุกํ ๗. ปญฺหาวาโร
๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร
เหตุปจฺจโย

[๒๑๐] จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: จิตฺตสมุฏฺฐานา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: จิตฺตสมุฏฺฐานา เหตู จิตฺตสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสมุฏฺฐานา เหตู จิตฺตสฺส กฏตฺตา จ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส จ โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส จ ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: จิตฺตสมุฏฺฐานา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ

ขนฺธานํ จิตฺตสฺส จ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

อารมฺมณปจฺจโย

[๒๑๑] จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: จิตฺตสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ อารพฺภ จิตฺตสมุฏฺฐานา ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. (มูลํ กาตพฺพํ.) จิตฺตสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ อารพฺภ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ. (มูลํ กาตพฺพํ.) จิตฺตสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ อารพฺภ จิตฺตสมุฏฺฐานา ขนฺธา จ จิตฺตญฺจ อุปฺปชฺชนฺติ. (๓)

[๒๑๒] โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: อริยา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา มคฺคํ ปจฺจเวกฺขนฺติ. ผลํ[๑] ฯเปฯ นิพฺพานํ ปจฺจเวกฺขนฺติ. นิพฺพานํ โคตฺรภุสฺส, โวทานสฺส, มคฺคสฺส, ผลสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ โนจิตฺตสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปี ปสฺสติ ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุณาติ. เจโตปริยญาเณน โนจิตฺตสมุฏฺฐานจิตฺตสมงฺคิสฺส จิตฺตํ ชานาติ. อากาสานญฺจายตนํ ฯเปฯ อากิญฺจญฺญายตนํ ฯเปฯ รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ ฯเปฯ โนจิตฺตสมุฏฺฐานา ขนฺธา อิทฺธิวิธญาณสฺส, เจโตปริยญาณสฺส, ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณสฺส, [๒] อนาคตํสญาณสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ. [๒] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "ยถากมฺมูปคญาณสฺสาติ ทิสฺสติ.

โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: อริยา มคฺคา[๑] ฯเปฯ นิพฺพานํ ปจฺจเวกฺขนฺติ. (ปฐมคมนสทิสํ.) จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ โนจิตฺตสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปึ ปสฺสติ ฯเปฯ รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสหคตานํ ขนฺธานํ ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ ฯเปฯ โนจิตฺตสมุฏฺฐานา ขนฺธา อิทฺธิวิธญาณสฺส, เจโตปริยญาณสฺส, ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณสฺส, อนาคตํสญาณสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส จ โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: อริยา มคฺคา ฯเปฯ นิพฺพานํ ปจฺจเวกฺขนฺติ. (ปฐมคมนสทิสํ.) โนจิตฺตสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปึ[๑] ปสฺสติ. ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุณาติ.[๑] รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ ฯเปฯ โนจิตฺตสมุฏฺฐานา ขนฺธา อิทฺธิวิธญาณสฺส, เจโตปริยญาณสฺส, ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณสฺส, อนาคตํสญาณสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

จิตฺตสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. (อารพฺภ กาตพฺพา.)

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

อธิปติปจฺจโย

[๒๑๓] จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อธิปติ-ปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** จิตฺตสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ ครุๆ กตฺวา จิตฺตสมุฏฺฐานา ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. **สหชาตาธิปติ:** จิตฺตสมุฏฺฐานา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (ตีณิปิ. อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปตีปิ กาตพฺพา.) (๓)

โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อธิปติ-ปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณาธิปติ:** อริยา มคฺคา[๑] ฯเปฯ นิพฺพานํ ครุๆ กตฺวา ฯเปฯ โนจิตฺตสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ ครุๆ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุๆ กตฺวา จิตฺตๆ อุปฺปชฺชติ. (๑)

โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** อริยา มคฺคา[๑] ฯเปฯ นิพฺพานํ ครุๆ กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติ[๑] ฯเปฯ โนจิตฺตสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ ครุๆ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุๆ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. **สหชาตาธิปติ:** โนจิตฺตสมุฏฺฐานา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส จ โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส จ ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณาธิปติ:** อริยา มคฺคา

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

ฯเปฯ นิพฺพานํ ครุ๎ กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติ ฯเปฯ โนจิตฺตสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ ครุ๎ กตฺวา ฯเปฯ จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. (๓)

จิตฺตสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. **อารมฺมณาธิปติ:** ตีณิ (อารมฺมณาธิปติเยว.)

อนนฺตรสมนนฺตรปจฺจยา

[๒๑๔] จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ตีณิ. (วุฏฺฐานํ นตฺถิ.)

โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตร-ปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมํ ปุริมํ จิตฺตํ ปจฺฉิมสฺส[๑] ปจฺฉิมสฺส ฯเปฯ นิโรธา วุฏฺฐหนฺตสฺส เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ ผลสมาปตฺติยา อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (อิตเร เทฺว คณนา, อิมสฺส สทิสาเยว กาตพฺพา.)

จิตฺตสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: (ตีณิ กาตพฺพา. วุฏฺฐานํ นตฺถิ.) สมนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย.

สหชาตาทิปจฺจยา

[๒๑๕] จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: (ปฏิจฺจวารสทิสํ.) อญฺญมญฺญปจฺจเยน ปจฺจโย. (ปฏิจฺจวารสทิสํ.) นิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (ปจฺจยวารสทิสํ.)

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

อุปนิสฺสยปจฺจโย

[๒๑๖] จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสย-ปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย** ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: (ตีณิ ปญฺหา กาตพฺพา.) (๓)

โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสย-ปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย** ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: อุตุ๋... โภชนํ... เสนาสนํ จิตฺตํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ สงฺฆํ ภินฺทติ. อุตุ... โภชนํ... เสนาสนํ จิตฺตสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย** ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: อุตุ๋... โภชนํ... เสนาสนํ จิตฺตํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ สงฺฆํ ภินฺทติ. อุตุ... โภชนํ... เสนาสนํ จิตฺตํ สทฺธาย ฯเปฯ มคฺคสฺส, ผลสมาปตฺติยา อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส จ โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส จ ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย** ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: อุตุ๋... โภชนํ... เสนาสนํ จิตฺตํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ สงฺฆํ ภินฺทติ. อุตุ... โภชนํ... เสนาสนํ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ ขนฺธานํ จิตฺตสฺส จ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

จิตฺตสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย** ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: ตีณิ.

ปุเรชาตปจฺจโย

[๒๑๗] จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** จิตฺตสมุฏฺฐาเน รูเป ฯเปฯ โผฏฺฐพฺเพ อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสติ ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปึ ปสฺสติ. ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุณาติ. รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสหคตานํ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ กายวิญฺญาณสหคตานํ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาต-ปจฺจเยน ปจฺจโย. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** จิตฺตสมุฏฺฐาเน รูเป ฯเปฯ โผฏฺฐพฺเพ อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปึ ปสฺสติ. ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุณาติ. รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ กายวิญฺญาณสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส จ โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส จ ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** จิตฺต-สมุฏฺฐาเน รูเป ฯเปฯ โผฏฺฐพฺเพ อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปึ ปสฺสติ. ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุณาติ. รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ ฯเปฯ (๓)

[๒๑๘] โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** จกฺขุ ฯเปฯ กายํ. รูเป ฯเปฯ โผฏฺฐพฺเพ วตฺถุ[๑] อนิจฺจโต ฯเปฯ ตํ อารพฺภ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปึ ปสฺสติ. ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุณาติ. รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ ฯเปฯ **วตฺถุปุเรชาตํ:** จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ กายายตนํ ฯเปฯ วตฺถุ จิตฺตสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปึ ปสฺสติ ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุณาติ. รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสหคตานํ ขนฺธานํ ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ ฯเปฯ **วตฺถุปุเรชาตํ:** จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสหคตานํ ขนฺธานํ ฯเปฯ กายายตนํ ฯเปฯ วตฺถุ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส จ โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส จ ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อนิจฺจโต ฯเปฯ ตํ อารพฺภ จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปึ ปสฺสติ ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุณาติ. รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ ฯเปฯ **วตฺถุปุเรชาตํ:** จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ ฯเปฯ

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

กายายตนํ ฯเปฯ วตฺถุ จิตฺตสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๒๑๙] จิตฺตสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา จิตฺต-สมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ.** จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปายตนญฺจ จกฺขายตนญฺจ จกฺขุวิญฺญาณ-สหคตานํ ขนฺธานํ ฯเปฯ จิตฺตสมุฏฺฐานํ โผฏฺฐพฺพายตนญฺจ กายายตนญฺจ กายวิญฺญาณสหคตานํ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปายตนญฺจ วตฺถุ จ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ จิตฺตสมุฏฺฐานํ โผฏฺฐพฺพายตนญฺจ วตฺถุ จ ฯเปฯ (๑)

จิตฺตสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ.** จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปายตนญฺจ จกฺขายตนญฺจ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ จิตฺตสมุฏฺฐานํ โผฏฺฐพฺพายตนญฺจ กายายตนญฺจ กายวิญฺญาณสฺส ปุเร-ชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปายตนญฺจ วตฺถุ จ จิตฺตสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ จิตฺตสมุฏฺฐานํ โผฏฺฐพฺพายตนญฺจ วตฺถุ จ ฯเปฯ (๒)

จิตฺตสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส จ โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส จ ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ.** จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปายตนญฺจ จกฺขายตนญฺจ จกฺขุวิญฺญาณสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ ปุเรชาต-ปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ จิตฺตสมุฏฺฐานํ โผฏฺฐพฺพายตนํ จ ฯเปฯ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปายตนญฺจ วตฺถุ จ จิตฺตสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ จิตฺตสมุฏฺฐานํ โผฏฺฐพฺพายตนญฺจ

วตฺถุ จ ฯเปฯ (๓)

ปจฺฉาชาตาเสวนปจฺจยา

[๒๒๐] จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: ปจฺฉาชาตา: จิตฺตสมุฏฺฐานา ขนฺธา ปุเรชาตสฺส อิมสฺส จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส กายสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (อิมินากาเรนว ปจฺฉาชาโต วิตฺถาเรตพฺโพ.) อาเสวนปจฺจเยน ปจฺจโย. นว.

กมฺมวิปากปจฺจยา

[๒๒๑] จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส กมฺม-ปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. **สหชาตา:** จิตฺตสมุฏฺฐานา เจตนา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ[๑] ฯเปฯ **นานาขณิกา:** จิตฺตสมุฏฺฐานา เจตนา วิปากานํ ขนฺธานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. **สหชาตา:** จิตฺตสมุฏฺฐานา เจตนา จิตฺตสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ **นานาขณิกา:** จิตฺตสมุฏฺฐานา เจตนา วิปากสฺส จิตฺตสฺส กฏตฺตา จ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส จ โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส จ ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. สหชาตา:

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

จิตฺตสมุฏฺฐานา เจตนา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสฺส จ จิตฺต-สมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ นานาขณิกา: จิตฺตสมุฏฺฐานา เจตนา วิปากานํ ขนฺธานํ จิตฺตสฺส จ กฏตฺตา จ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส วิปากปจฺจเยน ปจฺจโย. นว.

อาหารปจฺจโย

[๒๒๒] จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. จิตฺตสมุฏฺฐานา อาหารา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (มูลํ กาตพฺพํ.) จิตฺตสมุฏฺฐานา อาหารา จิตฺตสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ จิตฺตสมุฏฺฐาโน กพฬีกาโร อาหาโร อิมสฺส โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส กายสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) จิตฺตสมุฏฺฐานา อาหารา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสฺส จ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ

[๒๒๓] โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ โนจิตฺตสมุฏฺฐานา อาหารา กฏตฺตารูปานํ อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน กพฬีกาโร อาหาโร อิมสฺส โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส กายสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) โนจิตฺตสมุฏฺฐานา อาหารา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (มูลํ กาตพฺพํ.) ปฏิสนฺธิกฺขเณ โนจิตฺตสมุฏฺฐานา อาหารา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ กฏตฺตา จ รูปานํ อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๒๒๔] จิตฺตสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา จิตฺต-สมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. จิตฺตสมุฏฺฐานา จ โนจิตฺตสมุฏฺฐานา จ อาหารา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺต-สมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (มูลํ กาตพฺพํ.) ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสมุฏฺฐานา จ โนจิตฺตสมุฏฺฐานา จ อาหารา กฏตฺตารูปานํ อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. จิตฺตสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน จ กพฬีกาโร อาหาโร อิมสฺส โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส กายสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสมุฏฺฐานา จ โนจิตฺตสมุฏฺฐานา จ อาหารา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ กฏตฺตา จ รูปานํ อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

อินฺทฺริยาทิปจฺจยา

[๒๒๕] จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ.

โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อินฺทฺริย-ปจฺจเยน ปจฺจโย ปฏิสนฺธิกฺขเณ โนจิตฺตสมุฏฺฐานา อินฺทฺริยา กฏตฺตารูปานํ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ จกฺขุนฺทฺริยํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ กายินฺทฺริยํ กายวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ รูปชีวิตินฺทฺริยํ กฏตฺตารูปานํ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) โนจิตฺตสมุฏฺฐานา อินฺทฺริยา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ จกฺขุนฺทฺริยํ จกฺขุวิญฺญาณสหคตานํ ขนฺธานํ ฯเปฯ กายินฺทฺริยํ ฯเปฯ (มูลํ กาตพฺพํ.) ปฏิสนฺธิกฺขเณ โนจิตฺตสมุฏฺฐานา อินฺทฺริยา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ กฏตฺตา จ รูปานํ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย.

จกฺขุนฺทฺริยํ [๑] จกฺขุวิญฺญาณสฺส[๒] จกฺขุวิญฺญาณสหคตานญฺจ ขนฺธานํ[๒] ฯเปฯ กายินฺทฺริยํ ฯเปฯ (๓)

[๒๒๖] จิตฺตสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย: จิตฺตสมุฏฺฐานา จ โนจิตฺตสมุฏฺฐานา จ อินฺทฺริยา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ จกฺขุวิญฺญาณสหคตานํ ขนฺธานํ ฯเปฯ กายินฺทฺริยญฺจ สุขินฺทฺริยญฺจ ฯเปฯ กายินฺทฺริยญฺจ ทุกฺขินฺทฺริยญฺจ กายวิญฺญาณสหคตานํ ขนฺธานํ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสมุฏฺฐานา จ โนจิตฺตสมุฏฺฐานา จ อินฺทฺริยา กฏตฺตารูปานํ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ จกฺขุวิญฺญาณสฺส เปฯ กายินฺทฺริยญฺจ ฯเปฯ (มูลํ กาตพฺพํ.) ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสมุฏฺฐานา จ โนจิตฺตสมุฏฺฐานา จ อินฺทฺริยา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ กฏตฺตา จ รูปานํ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ จกฺขุวิญฺญาณสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. กายินฺทฺริยํ จ ฯเปฯ (๓)

ฌานปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ, มคฺคปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ, สมฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปญฺจ ฯเปฯ

---

[๑] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "จกฺขุวิญฺญาณสหคตานํ ขนฺธานํ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโยติ อิเม ปาจา ทิสฺสนฺติ. [๒] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

วิปฺปยุตฺตปจฺจโย

[๒๒๗] จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺต-ปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. สหชาตํ: ปฏิสนฺธิกฺขเณ. (สงฺขิตฺตํ.) (๒)

จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส จ โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส จ ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๓)

[๒๒๘] โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. สหชาตํ: ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตํ กฏตฺตา รูปานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. จิตฺตํ [๑] วตฺถุสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. วตฺถุ[๒] จิตฺตสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย.[๒] ปุเรชาตํ: จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ กายายตนํ กายวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ วตฺถุ จิตฺตสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตา: โนจิตฺตสมุฏฺฐานา ขนฺธา ปุเรชาตสฺส อิมสฺส โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส กายสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺต-ปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๒)

---

[๑] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "วตฺถุ จิตฺตสฺสาติ ปาโฐ ทิสฺสติ.

[๒-๒] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส จ โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส จ ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๓)

[๒๒๙] จิตฺตสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

จิตฺตสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๒)

จิตฺตสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส จ โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส จ ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๓)

อตฺถิปจฺจโย

[๒๓๐] จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๒)

จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส จ โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๓)

โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ, อินฺทฺริยํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๒)

โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส จ โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ. (สงฺขิตฺตํ) (๓)

[๒๓๑] จิตฺตสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. สหชาโต: จกฺขุวิญฺญาณสหคโต เอโก ขนฺโธ ฯเปฯ (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

จิตฺตสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ, อินฺทฺริยํ. สหชาตา: จกฺขุวิญฺญาณสหคตา ขนฺธา จ จกฺขายตนญฺจ จกฺขุวิญฺญาณสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ กายวิญฺญาณสหคตา ฯเปฯ สหชาตา: จิตฺตสมุฏฺฐานา ฯเปฯ (ปจฺจยวารสทิสํ ปฏิสนฺธิปิ ปวตฺติปิ กาตพฺพา. สพฺเพสมฺปิ ปญฺหานํ.) ปจฺฉาชาตา: จิตฺตสมุฏฺฐานา ขนฺธา จ จิตฺตญฺจ ปุเรชาตสฺส อิมสฺส โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตา: จิตฺตสมุฏฺฐานา ขนฺธา จ จิตฺตญฺจ กพฬีกาโร อาหาโร จ อิมสฺส โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตา: จิตฺตสมุฏฺฐานา ขนฺธา จ จิตฺตญฺจ รูปชีวิตินฺทฺริยญฺจ กฏตฺตารูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

จิตฺตสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส จ โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. สหชาโต: จกฺขุวิญฺญาณสหคโต ฯเปฯ (สงฺขิตฺตํ.) (๓) ปจฺจยาวาโร สหชาตวารสทิโส สหชาตปทา สพฺเพ กาตพฺพา. นตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. วิคตปจฺจเยน ปจฺจโย. อวิคตปจฺจเยน ปจฺจโย.

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๒๓๒] เหตุยา ตีณิ, อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว, อนนฺตเร นว, สมนนฺตเร นว, สหชาเต นว, อญฺญมญฺเญ นว, นิสฺสเย นว, อุปนิสฺสเย นว, ปุเรชาเต นว, ปจฺฉาชาเต นว, อาเสวเน นว, กมฺเม ตีณิ, วิปากเ นว, (สพฺพตฺถ นว,) อินฺทฺริเย นว, ฌาเน ตีณิ, มคฺเค ตีณิ, สมฺปยุตฺเต ปญฺจ, วิปฺปยุตฺเต นว, ฯเปฯ อวิคเต นว.

อนุโลมํ.

---

๒. ปจฺจนียุทฺธาโร

[๒๓๓] จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส จ โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๒๓๔] โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส จ โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๒๓๕] จิตฺตสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

จิตฺตสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒) [๑]

จิตฺตสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส จ โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๒๓๖] นเหตุยา นว, นอารมฺมเณ นว, (สพฺพตฺถ นว,) โนอวิคเต นว.

---

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียํ

[๒๓๗] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา ตีณิ, นอนนฺตเร ตีณิ, นสมนนฺตเร ตีณิ, นอญฺญมญฺเญ เทฺว, นอุปนิสฺสเย ตีณิ ฯเปฯ นมคฺเค ตีณิ, นสมฺปยุตฺเต เทฺว, นวิปฺปยุตฺเต ตีณิ, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

---

[๑] สฺยา. อิเชว "อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโยติ ปาโฐ ทิสฺสติ.

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมํ

[๒๓๘] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว, (อนุโลมคณนา กาตพฺพา.) ฯเปฯ อวิคเต นว.

จิตฺตสมุฏฺฐานทุกํ นิฏฺฐิตํ.

---

๖๑. จิตฺตสหภูทุกํ ๑. ปฏิจฺจวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๒๓๙ จิตฺตสหภุํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสหภู ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสหภุํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตสหภุ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสหภุํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๑)

จิตฺตสหภุํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนจิตฺตสหภู ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสหภู ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตํ โนจิตฺตสหภู จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสหภู ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตํ กฏตฺตา จ รูปํ. (๒)

จิตฺตสหภุํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสหภู จ โนจิตฺตสหภู จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสหภุํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ จิตฺตสหภุ จ โนจิตฺตสหภุ จ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสหภุํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ กฏตฺตา จ รูปํ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๓)

[๒๔๐] โนจิตฺตสหภุํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนจิตฺตสหภู ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตํ ปฏิจฺจ โนจิตฺตสหภุ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปี. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตํ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปี. จิตฺตํ ปฏิจฺจ วตฺถุ, วตฺถุ ปฏิจฺจ จิตฺตํ. เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ มหาภูเต ปฏิจฺจ โนจิตฺตสหภุ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปี, กฏตฺตารูปี อุปาทารูปี. (๑)

โนจิตฺตสหภุํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสหภู ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา จิตฺตสหภุ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปี. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ ปฏิจฺจ จิตฺตสหภู ขนฺธา. มหาภูเต ปฏิจฺจ จิตฺตสหภุ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปี, อุปาทารูปี. (๒)

โนจิตฺตสหภุํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสหภู จ โนจิตฺตสหภู จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา จิตฺตสหภุ จ โนจิตฺตสหภุ จ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปี. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา กฏตฺตา จ รูปี. ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ ปฏิจฺจ จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา. มหาภูเต ปฏิจฺจ จิตฺตสหภุ จ โนจิตฺตสหภุ จ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปี, อุปาทารูปี. (๓)

[๒๔๑] จิตฺตสหภุญฺจ โนจิตฺตสหภุญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสหภู ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสหภุํ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตสหภุ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปี. เทฺว ขนฺเธ[๑] จ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสหภุํ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสหภุ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ จิตฺตสหภู ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสหภุ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ, อุปาทารูปํ. (๑)

จิตฺตสหภุญฺจ โนจิตฺตสหภุญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนจิตฺตสหภู ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสหภู ขนฺเธ จ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ โนจิตฺตสหภุ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสหภู ขนฺเธ จ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสหภู ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ จิตฺตํ. จิตฺตสหภู ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ โนจิตฺตสหภุ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ, กฏตฺตารูปํ, อุปาทารูปํ. (๒)

จิตฺตสหภุญฺจ โนจิตฺตสหภุญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสหภู จ โนจิตฺตสหภู จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสหภุ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. จิตฺตสหภุ จ โนจิตฺตสหภุ จ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสหภุ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา กฏตฺตา จ รูปํ. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสหภุ เอก ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ จิตฺตสหภู ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปํ, อุปาทารูปํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๓)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๒๔๒] เหตุยา นว, อารมฺมเณ นว, (อรูปึ สพฺพํ อุทฺธริตพฺพํ. จิตฺตสมุฏฺฐานทุกสทิสํ.) อธิปติยา นว, (มหาภูตา ฉสุปิ ปญฺเหสุ กาตพฺพา. อธิปติยา ตีสุ นตฺถิ.) อนนฺตเร นว, สมนนฺตเร นว, สหชาเต นว, อญฺญมญฺเญ นว, นิสฺสเย นว, อุปนิสฺสเย นว,

ปุเรชาเต ปญฺจ, อาเสวเน ปญฺจ, กมฺเม นว, (สพฺพตฺถ นว,) อวิคเต นว.

---

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๑. วิภงฺควาโร

นเหตุปจฺจโย

[๒๔๓] จิตฺตสหภุํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสหภู ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ จิตฺตสหภุํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. จิตฺตสหภุ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุก-ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (เอวํ นวปิ ปญฺหา กาตพฺพา. "อเหตุก"นฺติ นิยาเมตพฺพํ. ยถา อนุโลเม ลพฺภติ, เอวํ กาตพฺพํ. ตีณิ. โมโห. ยถา จิตฺตสมุฏฺฐานทุเก เอวเมว กาตพฺพา.)

นกมฺมปจฺจโย

[๒๔๔] จิตฺตสหภุํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสหภู ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นกมฺมปจฺจยา: จิตฺตสหภู ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสหภู เจตนา.

โนจิตฺตสหภุํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนจิตฺตสหภู ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นกมฺมปจฺจยา: พาหิรํ... อาหารสมุฏฺฐานํ... อุตุสมุฏฺฐานํ ฯเปฯ

โนจิตฺตสหภุํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสหภู ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นกมฺมปจฺจยา: จิตฺตํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา เจตนา.

จิตฺตสหภุญฺจ โนจิตฺตสหภุญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสหภู ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นกมฺมปจฺจยา: จิตฺตสหภู ขนฺเธ จ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา เจตนา.

นฆานปจฺจโย

[๒๔๕] จิตฺตสหภุํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสหภู ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นฆานปจฺจยา. ปญฺจวิญฺญาณสหคตํ ฯเปฯ

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๒๔๖] นเหตุยา นว, นอารมฺมเณ นว, นอธิปติยา นว, นอนนฺตเร นว, นสมนนฺตเร นว, นอญฺญมญฺเญ นว, นอุปนิสฺสเย นว, นปุเรชาเต นว, นปจฺฉาชาเต นว, นอาเสวเน นว, นกมฺเม จตฺตาริ, นวิปาเก นว, นอาหาเร เอกํ, นอินฺทฺริเย เอกํ, นฆาเน ฉ, นมคฺเค นว, นสมฺปยุตฺเต นว, นวิปฺปยุตฺเต ฉ, โนนตฺถิยา นว, โนวิคเต นว. (เอวํ อิตเร, เทฺวปิ คณนา กาตพฺพา.)

(สหชาตวาโรปิ ปฏิจฺจวารสทิโส.)

๖๑. จิตฺตสหภูทุกํ ๓. ปจฺจยวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๒๔๗] จิตฺตสหภุํ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺตสหภู ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ตีณิ. (ปฏิจฺจสทิสา.)

โนจิตฺตสหภุํ ธมฺมํ ปจฺจยา โนจิตฺตสหภู ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: วตฺถุ ปจฺจยา จิตฺตํ. จิตฺตํ ปจฺจยา โนจิตฺตสหภุ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ปฏิจฺจวารสทิสํ. สพฺเพ มหาภูตา.) (๑)

โนจิตฺตสหภุํ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺตสหภู ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตํ ปจฺจยา สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา จิตฺตสหภุ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. วตฺถุ ปจฺจยา จิตฺตสหภู ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (สพฺเพ มหาภูตา. ปฏิจฺจสทิสํ.) (๒)

โนจิตฺตสหภุํ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺตสหภู จ โนจิตฺตสหภู จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตํ ปจฺจยา สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา จิตฺตสหภุ จ โนจิตฺตสหภุ จ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. วตฺถุ ปจฺจยา จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ปฏิจฺจสทิสํ. สพฺเพ มหาภูตา.) (๓)

[๒๔๘] จิตฺตสหภุญฺจ โนจิตฺตสหภุญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺตสหภู ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสหภุ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา จิตฺตสหภุ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ จิตฺตสหภุ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ปฏิจฺจสทิสํ. สพฺเพ มหาภูตา.) (๑)

จิตฺตสหภุญฺจ โนจิตฺตสหภุญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา โนจิตฺตสหภู ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสหภู ขนฺเธ จ จิตฺตญฺจ ปจฺจยา โนจิตฺตสหภุ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปี. จิตฺตสหภู ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา จิตฺตี. จิตฺตสหภู ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปจฺจยา โนจิตฺตสหภุ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปี. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ปฏิจฺจสทิสํ. สพฺเพ มหาภูตา.) (๒)

จิตฺตสหภุญฺจ โนจิตฺตสหภุญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺตสหภู จ โนจิตฺตสหภู จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสหภุ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา. จิตฺตสหภุ จ โนจิตฺตสหภุ จ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปี. จิตฺตสหภุ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ปฏิจฺจสทิสํ. สพฺเพ มหาภูตา.) (๓)

อารมฺมณปจฺจโย

[๒๔๙] จิตฺตสหภุ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺตสหภู ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา. ตีณิ. (ปฏิจฺจสทิสํ.)

โนจิตฺตสหภุ ธมฺมํ ปจฺจยา โนจิตฺตสหภู ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา ฯเปฯ จกฺขายตนํ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณํ ฯเปฯ กายายตนํ ฯเปฯ (อิมํ จิตฺตสมุฏฺฐานทุกํ ปจฺจยวาเร อารมฺมณสทิสํ. ฉนฺนมฺปิ อิเมสํ ปญฺจวิญฺญาณมูลา กาตพฺพา. สงฺขิตฺตี.)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๒๕๐] เหตุยา นว, อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว, (สพฺพตฺถ นว.) อวิคเต นว.

---

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๑. วิภงฺควาโร

นเหตุปจฺจโย

[๒๕๑] จิตฺตสหภุ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺตสหภู ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ จิตฺตสหภุ เอกํ ขนฺธํ ฯเปฯ (สงฺขิตฺตํ. สพฺพํ กาตพฺพํ. ปจฺจยวารสฺส ปญฺจวิญฺญาณํ ฉนฺนมฺปิ มูลา กาตพฺพา. สพฺเพ มหาภูตา ตีณิเยว. โมโห. สงฺขิตฺตํ.)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๒๕๒] นเหตุยา นว, นอารมฺมเณ นว, นอธิปติยา นว, นอนนฺตเร นว, นสมนนฺตเร นว, นอญฺญมญฺเญ นว, นอุปนิสฺสเย นว, นปุเรชาเต นว, นปจฺฉาชาเต นว, นอาเสวเน นว, นกมฺเม จตฺตาริ, นวิปาเก นว, นอาหาเร เอกํ, นอินฺทฺริเย เอกํ, นฌาเน นว, นมคฺเค นว, นสมฺปยุตฺเต นว, นวิปฺปยุตฺเต ฉ, โนนตฺถิยา นว, โนวิคเต นว.

---

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียํ

[๒๕๓] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ นว, (สพฺพตฺถ นว.) นกมฺเม ตีณิ, นวิปาเก นว, นสมฺปยุตฺเต นว, นวิปฺปยุตฺเต ปญฺจ, โนนตฺถิยา นว, โนวิคเต นว.

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมํ

[๒๕๔] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ นว, อนนฺตเร นว, (สพฺพตฺถ นว.) มคฺเค ตีณิ ฯเปฯ อวิคเต นว.

(นิสฺสยวาโร ปจฺจยวารสทิโส.)

---

๖๑. จิตฺตสหภูทุกํ ๕. สสฏฺฐวาโร

๑-๔. ปจฺจยานุโลมาทิปจฺจยา

[๒๕๕] จิตฺตสหภุ ธมฺมํ สสฏฺโฐ จิตฺตสหภู ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสหภุ เอกํ ขนฺธํ สสฏฺฐา เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

จิตฺตสหภุ ธมฺมํ สสฏฺโฐ โนจิตฺตสหภู ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสหภู ขนฺเธ สสฏฺฐํ จิตฺตํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๒)

จิตฺตสหภุ ธมฺมํ สสฏฺโฐ จิตฺตสหภู จ โนจิตฺตสหภู จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสหภุ เอกํ ขนฺธํ สสฏฺฐา เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

[๒๕๖] โนจิตฺตสหภุ ธมฺมํ สํสฏฺโฐ จิตฺตสหภู ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตํ สํสฏฺฐา สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

จิตฺตสหภุญฺจ โนจิตฺตสหภุญฺจ ธมฺมํ สํสฏฺโฐ จิตฺตสหภู ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสหภุ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ สํสฏฺฐา เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (สงฺขิตฺตํ.) (๒)

เหตุยา ปญฺจ, อารมฺมเณ ปญฺจ, (สพฺพตฺถ ปญฺจ.) อวิคเต ปญฺจ.

อนุโลมํ.

นเหตุยา ปญฺจ, (ตีณิ, โมโห.) นอธิปติยา ปญฺจ, นปุเรชาเต ปญฺจ, นปจฺฉาชาเต ปญฺจ, นอาเสวเน ปญฺจ, นกมฺเม ตีณิ, นวิปาเก ปญฺจ, นฌาเน ปญฺจ, นมคฺเค ปญฺจ, นวิปฺปยุตฺเต ปญฺจ.

(อิตเร เทฺว คณนาปิ สมฺปยุตฺตวาโรปิ สพฺเพ กาตพฺพา.)

---

๖๑. จิตฺตสหภูทุกํ ๗. ปญฺหาวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๒๕๗] จิตฺตสหภู ธมฺโม จิตฺตสหภุสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: จิตฺตสหภู เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสหภูนญฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน. ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

จิตฺตสหภู ธมฺโม โนจิตฺตสหภุสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: จิตฺตสหภู เหตู จิตฺตสฺส โนจิตฺตสหภูนํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสหภู เหตู จิตฺตสฺส กฏตฺตา จ รูปานำ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

จิตฺตสหภู ธมฺโม จิตฺตสหภุสฺส จ โนจิตฺตสหภุสฺส จ ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: จิตฺตสหภู เหตู สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ จิตฺตสฺส จ จิตฺตสหภูนญฺจ โนจิตฺตสหภูนญฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานานำ รูปานำ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

อารมฺมณปจฺจโย

[๒๕๘] จิตฺตสหภู ธมฺโม จิตฺตสหภุสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. (จิตฺตสมุฏฺฐานทุกสทิสำ. นินฺนานากรณำ.)

อธิปติปจฺจโย

[๒๕๙] จิตฺตสหภู ธมฺโม จิตฺตสหภุสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. (อารมฺมณาธิปติปิ สหชาตาธิปติปิ กาตพฺพา.)

โนจิตฺตสหภู ธมฺโม โนจิตฺตสหภุสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. (อารมฺมณาธิปติปิ สหชาตาธิปติปิ อิเมสมฺปิ ติณฺณำ กาตพฺพา. นวปิ ปญฺหา จิตฺตสมุฏฺฐานทุกสทิสา. อนฺเต ตีณิ อารมฺมณาธิปติเยว.)

อนนฺตราทิปจฺจยา

[๒๖๐] จิตฺตสหภู ธมฺโม จิตฺตสหภุสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. (จิตฺตสมุฏฺฐานทุกสทิสํ. นินฺนานากรณํ.) สมนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. (ปฏิจฺจวารสทิสา.[๑]) สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. (ปฏิจฺจวารสทิสา.) อญฺญมญฺญปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. (ปฏิจฺจวารสทิสา.) นิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. (ปจฺจยวารสทิสา.) อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. (จิตฺตสมุฏฺฐานทุกสทิสา.)

ปุเรชาตปจฺจโย

[๒๖๑] โนจิตฺตสหภู ธมฺโม โนจิตฺตสหภุสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาต-ปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. ตีณิ. (โนจิตฺต-สหภูมูลํเยว ลพฺภติ. จิตฺตสมุฏฺฐานทุกสทิสา. ตีณิปิ นินฺนานากรณํ.)

ปจฺฉาชาตาเสวนปจฺจยา

[๒๖๒] จิตฺตสหภู ธมฺโม โนจิตฺตสหภุสฺส ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาต-ปจฺจเยน ปจฺจโย: ปจฺฉาชาตา: จิตฺตสหภู ขนฺธา ปุเรชาตสฺส อิมสฺส โนจิตฺตสหภุสฺส กายสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

โนจิตฺตสหภู ธมฺโม โนจิตฺตสหภุสฺส ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ (๑)

---

[๑] ฉ. ปฏิจฺจสทิสา.

จิตฺตสหภู จ โนจิตฺตสหภู จ ธมฺมา โนจิตฺตสหภุสฺส ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (สงฺขิตฺตํ) อาเสวนปจฺจเยน ปจฺจโย. นว.

กมฺมปจฺจโย

[๒๖๓] จิตฺตสหภู ธมฺโม จิตฺตสหภุสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. สหชาตา: จิตฺตสหภู เจตนา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสหภูนํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ นานาขณิกา: จิตฺตสหภู เจตนา วิปากานํ จิตฺตสหภูนํ ขนฺธานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

จิตฺตสหภู ธมฺโม โนจิตฺตสหภุสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. สหชาตา: จิตฺตสหภู เจตนา จิตฺตสฺส โนจิตฺตสหภูนํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ[๑] ฯเปฯ นานาขณิกา: จิตฺตสหภู เจตนา วิปากสฺส จิตฺตสฺส กฏตฺตา จ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

จิตฺตสหภู ธมฺโม จิตฺตสหภุสฺส จ โนจิตฺตสหภุสฺส จ ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. สหชาตา: จิตฺตสหภู เจตนา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสฺส จ จิตฺตสหภูนญฺจ โนจิตฺตสหภูนญฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ[๑] ฯเปฯ นานาขณิกา: จิตฺตสหภู เจตนา วิปากานํ ขนฺธานํ จิตฺตสฺส กฏตฺตา จ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

วิปากาทิปจฺจยา

[๒๖๔] จิตฺตสหภู ธมฺโม จิตฺตสหภุสฺส ธมฺมสฺส วิปากปจฺจเยน ปจฺจโย. (จิตฺตสมุฏฺฐานทุกสทิสํ.) อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. (จิตฺตสมุฏฺฐานทุกสทิสา. อิมมฺปิ เอกํ กพฬีการอาหารสทิสํ.)

จิตฺตสหภู ธมฺโม จิตฺตสหภุสฺส ธมฺมสฺส อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. (จิตฺตสมุฏฺฐานทุกสทิสํ. นินฺนานากรณํ.) ฌานปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. มคฺคปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. สมฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปญฺจ.

วิปฺปยุตฺตปจฺจโย

[๒๖๕] จิตฺตสหภู ธมฺโม จิตฺตสหภุสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: **สหชาตา:** จิตฺตสหภู ขนฺธา จิตฺตสหภูนํ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

จิตฺตสหภู ธมฺโม โนจิตฺตสหภุสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. **สหชาตา:** จิตฺตสหภู ขนฺธา โนจิตฺตสหภูนํ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ ปจฺฉาชาตา: จิตฺตสหภู ขนฺธา ปุเรชาตสฺส อิมสฺส โนจิตฺตสหภุสฺส กายสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

จิตฺตสหภู ธมฺโม จิตฺตสหภุสฺส จ โนจิตฺตสหภุสฺส จ ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. **สหชาตา:** จิตฺตสหภู ขนฺธา จิตฺตสหภูนญฺจ โนจิตฺตสหภูนญฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๒๖๖] โนจิตฺตสหภู ธมฺโม โนจิตฺตสหภุสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺต-ปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. **สหชาตํ:** จิตฺตํ โนจิตฺตสหภูนํ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย.

ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตํ กฏตฺตารูปานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย จิตฺตํ วตฺถุสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. วตฺถุ จิตฺตสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปุเรชาตํ:** จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ กายายตนํ ฯเปฯ วตฺถุ จิตฺตสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตํ:** จิตฺตํ ปุเรชาตสฺส อิมสฺส โนจิตฺตสหภุสฺส กายสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

โนจิตฺตสหภู ธมฺโม จิตฺตสหภุสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. **สหชาตํ:** จิตฺตํ จิตฺตสหภูนํ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปุเรชาตํ:** จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสหคตานํ ขนฺธานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ กายายตนํ ฯเปฯ วตฺถุ จิตฺตสหภูนํ ขนฺธานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

โนจิตฺตสหภู ธมฺโม จิตฺตสหภุสฺส จ โนจิตฺตสหภุสฺส จ ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **สหชาตํ:** จิตฺตํ จิตฺตสหภูนญฺจ โนจิตฺตสหภูนญฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ **วตฺถุปุเรชาตํ:** จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ วิปฺปยุตฺต-ปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ กายายตนํ ฯเปฯ วตฺถุ จิตฺตสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๒๖๗] จิตฺตสหภู จ โนจิตฺตสหภู จ ธมฺมา จิตฺตสหภุสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: **สหชาตา:** จิตฺตสหภู ขนฺธา จ จิตฺตญฺจ จิตฺตสหภูนํ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

จิตฺตสหภู จ โนจิตฺตสหภู จ ธมฺมา โนจิตฺตสหภุสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. **สหชาตา:** จิตฺตสหภู [๑] ขนฺธา จ จิตฺตญฺจ โนจิตฺตสหภูนํ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ วิปฺปยุตฺต-ปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ **ปจฺฉาชาตา:** จิตฺตสหภู [๒] ขนฺธา จ จิตฺตญฺจ[๓] ปุเรชาตสฺส อิมสฺส โนจิตฺตสหภุสฺส กายสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

จิตฺตสหภู จ โนจิตฺตสหภู จ ธมฺมา จิตฺตสหภุสฺส จ โนจิตฺต-สหภุสฺส จ ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: จิตฺตสหภู [๒] ขนฺธา จ จิตฺตญฺจ จิตฺตสหภูนญฺจ โนจิตฺตสหภูนญฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

อตฺถิปจฺจโย

[๒๖๘] จิตฺตสหภู ธมฺโม จิตฺตสหภุสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: จิตฺตสหภู เอโก ขนฺโธ ฯเปฯ (ปฏิจฺจสทิสํ.) (๑)

จิตฺตสหภู ธมฺโม โนจิตฺตสหภุสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๒)

จิตฺตสหภู ธมฺโม จิตฺตสหภุสฺส จ โนจิตฺตสหภุสฺส จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: จิตฺตสหภู เอโก ขนฺโธ ฯเปฯ (ปฏิจฺจสทิสํ.) (๓)

โนจิตฺตสหภู ธมฺโม โนจิตฺตสหภุสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ, อินฺทฺริยํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

---

[๑] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "จ โนจิตฺตสหภู จาติ ปาโฐ ทิสฺสติ.

[๒] สฺยา. เอตฺถนฺตเร " จ โนจิตฺตสหภู จาติ ปาโฐ ทิสฺสติ. [๓] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

โนจิตฺตสหภู ธมฺโม จิตฺตสหภุสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๒)

โนจิตฺตสหภู ธมฺโม จิตฺตสหภุสฺส จ โนจิตฺตสหภุสฺส จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๓)

[๒๖๙] จิตฺตสหภู จ โนจิตฺตสหภู จ ธมฺมา จิตฺตสหภุสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. **สหชาโต:** จกฺขุวิญฺญาณสหคโต เอโก ขนฺโธ จ จกฺขายตนญฺจ จกฺขุวิญฺญาณญฺจ ทฺวินฺนํ ขนฺธานํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (สพฺพํ ปฏิสนฺธิยํ กาตพฺพํ. สหชาตํ ปุเรชาตมฺปิ.) (๑)

จิตฺตสหภู จ โนจิตฺตสหภู จ ธมฺมา โนจิตฺตสหภุสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ, อินฺทฺริยํ. **สหชาตา:** จกฺขุวิญฺญาณสหคตา ขนฺธา จ จกฺขายตนญฺจ จกฺขุวิญฺญาณสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ กายวิญฺญาณสหคตา ฯเปฯ จิตฺตสหภู ขนฺธา จ จิตฺตญฺจ โนจิตฺตสหภูนํ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **สหชาตา:** จิตฺตสหภู ขนฺธา จ วตฺถุ จ จิตฺตสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **สหชาตา:** จิตฺตสหภู ขนฺธา จ มหาภูตา จ โนจิตฺตสหภูนํ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (ปฏิสนฺธิกฺขเณ ตีณิปิ กาตพฺพา.) **ปจฺฉาชาตา:** จิตฺตสหภู ขนฺธา จ[๑] จิตฺตญฺจ ปุเรชาตสฺส อิมสฺส โนจิตฺตสหภุสฺส กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตา:** จิตฺตสหภู ขนฺธา จ[๑] กพฬีกาโร

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

อาหาโร จ อิมสฺส โนจิตฺตสหภุสฺส กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตา:** จิตฺตสหภู ขนฺธา จ รูปชีวิตินฺทฺริยญฺจ กฏตฺตารูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

จิตฺตสหภู จ โนจิตฺตสหภู จ ธมฺมา จิตฺตสหภุสฺส จ โนจิตฺตสหภุสฺส จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. **สหชาโต:** จกฺขุวิญฺญาณสหคโต เอโก ขนฺโธ จ จกฺขายตนํ จ ฯเปฯ (ปจฺจยวารสทิสํ.) (๓)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๒๗๐] เหตุยา ตีณิ, อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว, อนนฺตเร นว, สมนนฺตเร นว, สหชาเต นว, อญฺญมญฺเญ นว, นิสฺสเย นว, อุปนิสฺสเย นว, ปุเรชาเต ตีณิ, ปจฺฉาชาเต ตีณิ, อาเสวเน นว, กมฺเม ตีณิ, วิปากเ นว, อาหาเร นว, อินฺทฺริเย นว, ฌาเน ตีณิ, มคฺเค ตีณิ, สมฺปยุตฺเต ปญฺจ, วิปฺปยุตฺเต นว, อตฺถิยา นว, นตฺถิยา นว, วิคเต นว, อวิคเต นว.

อนุโลมํ.

---

๒. ปจฺจนียุทฺธาโร

[๒๗๑] จิตฺตสหภู ธมฺโม จิตฺตสหภุสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

จิตฺตสหภู ธมฺโม โนจิตฺตสหภุสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

จิตฺตสหภู ธมฺโม จิตฺตสหภุสฺส จ โนจิตฺตสหภุสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๒๗๒] โนจิตฺตสหภู ธมฺโม โนจิตฺตสหภุสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

โนจิตฺตสหภู ธมฺโม จิตฺตสหภุสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

โนจิตฺตสหภู ธมฺโม จิตฺตสหภุสฺส จ โนจิตฺตสหภุสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๒๗๓] จิตฺตสหภู จ โนจิตฺตสหภู จ ธมฺมา จิตฺตสหภุสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

จิตฺตสหภู จ โนจิตฺตสหภู จ ธมฺมา โนจิตฺตสหภุสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

จิตฺตสหภู จ โนจิตฺตสหภู จ ธมฺมา จิตฺตสหภุสฺส จ โนจิตฺต-สหภุสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๒๗๔] นเหตุยา นว, นอารมฺมเณ นว, (สพฺพตฺถ นว.) โนอวิคเต นว.

---

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียํ

[๒๗๕] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา ตีณิ, นอนนฺตเร ตีณิ, นสมนนฺตเร ตีณิ, นอญฺญมญฺเญ ตีณิ, นอุปนิสฺสเย ตีณิ, (สพฺพตฺถ ตีณิ,) นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต ตีณิ, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมํ

[๒๗๖] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว, (อนุโลมมาติกา กาตพฺพา.)

จิตฺตสหภูทุกํ นิฏฺฐิตํ.

---

๖๒. จิตฺตานุปริวตฺติทุกํ ๑. ปฏิจฺจวาโร

[๒๗๗] จิตฺตานุปริวตฺตึ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตานุปริวตฺติ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตานุปริวตฺตึ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตานุปริวตฺตึ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ยถา จิตฺตสหภูทุกํ, เอวํ อิมํ ทุกํ กาตพฺพํ, นินฺนานากรณํ.)

จิตฺตานุปริวตฺติทุกํ นิฏฺฐิตํ.

---

๖๓. จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานทุกํ ๑. ปฏิจฺจวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๒๗๘] จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ปฏิจฺจ เอโก ขนฺโธ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตํ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตํ กฏตฺตา จ รูปํ. (๒)

จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ

จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปึ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

[๒๗๙] โนจิตฺตสหฏฺฐสมุฏฺฐานำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ โนจิตฺตสหฏฺฐ-สมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตำ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานำ รูปึ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตำ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปึ. จิตฺตำ ปฏิจฺจ วตฺถุ, วตฺถุำ ปฏิจฺจ จิตฺตำ. เอกำ มหาภูตำ ฯเปฯ มหาภูเต ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานำ รูปึ, กฏตฺตารูปึ, อุปาทารูปึ. (๑)

โนจิตฺตสหฏฺฐสมุฏฺฐานำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ จิตฺตสหฏฺฐสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตำ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตำ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุำ ปฏิจฺจ จิตฺตสหฏฺฐสมุฏฺฐานา ขนฺธา. (๒)

โนจิตฺตสหฏฺฐสมุฏฺฐานำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ จิตฺตสหฏฺฐสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสหฏฺฐสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตำ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปึ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตำ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา กฏตฺตา จ รูปึ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุำ ปฏิจฺจ จิตฺตำ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา. (๓)

[๒๘๐] จิตฺตสหฏฺฐสมุฏฺฐานญฺจ โนจิตฺตสหฏฺฐสมุฏฺฐานญฺจ ธมฺมำ ปฏิจฺจ จิตฺตสหฏฺฐสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสหฏฺฐ-สมุฏฺฐานำ เอกำ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสหฏฺฐสมุฏฺฐานำ เอกำ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสหฏฺฐ-สมุฏฺฐานำ เอกำ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๑)

จิตฺตสหฏฺฐสมุฏฺฐานญฺจ โนจิตฺตสหฏฺฐสมุฏฺฐานญฺจ ธมฺมำ ปฏิจฺจ โนจิตฺตสหฏฺฐสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสหฏฺฐ-สมุฏฺฐาเน ขนฺเธ จ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานำ รูปึ. จิตฺตสหฏฺฐ-

สมุฏฺฐาเน ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปี. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ จ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปี. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปี. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ จิตฺตํ. (๒)

จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานญฺจ โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานํ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปี. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานํ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา กฏตฺตา จ รูปี. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (สงฺขิตฺตํ.) (๓)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๒๘๑] เหตุยา นว, อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว, อนนฺตเร นว, สมนนฺตเร นว, สหชาเต นว, อญฺญมญฺเญ นว, นิสฺสเย นว, อุปนิสฺสเย นว, ปุเรชาเต ปญฺจ, อาเสวเน ปญฺจ, กมฺเม นว, วิปาเก นว, (สพฺพตฺถ นว.) อวิคเต นว.

อนุโลมํ.

---

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๑. วิภงฺควาโร

นเหตุปจฺจโย

[๒๘๒] จิตฺตสมฺปยุตฺตธมฺมานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมฺปยุตฺตธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ จิตฺตสมฺปยุตฺตธมฺมานํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

จิตฺตสมฺปยุตฺตธมฺมานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนจิตฺตสมฺปยุตฺตธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุเก จิตฺตสมฺปยุตฺตธมฺมาเน ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตํ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๒)

จิตฺตสมฺปยุตฺตธมฺมานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมฺปยุตฺตธมฺมา โน จ โนจิตฺต-สมฺปยุตฺตธมฺมา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ จิตฺตสมฺปยุตฺตธมฺมานํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

[๒๘๓] โนจิตฺตสมฺปยุตฺตธมฺมานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนจิตฺตสมฺปยุตฺต-ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ จิตฺตํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตํ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปํ จิตฺตํ ปฏิจฺจ วตฺถุ, วตฺถุ ปฏิจฺจ จิตฺตํ. เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) (๑)

โนจิตฺตสมฺปยุตฺตธมฺมานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมฺปยุตฺตธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ จิตฺตํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. อเหตุก-ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ ปฏิจฺจ จิตฺตสมฺปยุตฺตธมฺมานา ขนฺธา. วิจิกิจฺฉาสหคตํ อุทฺธจฺจสหคตํ จิตฺตํ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๒)

โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ จิตฺตํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. อเหตุก-ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา กฏตฺตา จ รูปํ. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ ปฏิจฺจ จิตฺตํ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา. (๓)

[๒๘๔] จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานญฺจ โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานํ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานํ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ จ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานญฺจ โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุเก จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ จ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. อเหตุเก จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ จ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปํ. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสํสฏฺฐ-สมุฏฺฐาเน ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปํ. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ จิตฺตํ. (๒)

จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานญฺจ โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานํ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ

(อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ เทฺวปิ กาตพฺพา.) (๓)

นอารมฺมณปจฺจโย

[๒๘๕] จิตฺตสมฺปยุตฺตธมฺมานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนจิตฺตสมฺปยุตฺตธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณปจฺจยา: จิตฺตสมฺปยุตฺตธมฺเม ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

โนจิตฺตสมฺปยุตฺตธมฺมานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนจิตฺตสมฺปยุตฺตธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณปจฺจยา: จิตฺตํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตํ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปํ. จิตฺตํ ปฏิจฺจ วตฺถุ. เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) (๑)

จิตฺตสมฺปยุตฺตธมฺมานญฺจ โนจิตฺตสมฺปยุตฺตธมฺมานญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนจิตฺตสมฺปยุตฺตธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณปจฺจยา: จิตฺตสมฺปยุตฺตธมฺเม ขนฺเธ จ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. จิตฺตสมฺปยุตฺตธมฺเม ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. (ปฏิสนฺธิกฺขเณ เทฺว กาตพฺพา.[๑] สงฺขิตฺตํ.) (๑)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๒๘๖] นเหตุยา นว, นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา นว, นอนนฺตเร ตีณิ, นสมนนฺตเร ตีณิ, นอญฺญมญฺเญ ตีณิ, นอุปนิสฺสเย

---

[๑] ฉ., เท. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

ตีณิ, นปุเรชาเต นว, นปจฺฉาชาเต นว, นอาเสวเน นว, นกมฺเม จตฺตาริ, นวิปาเก นว, นอาหาเร เอกํ, นอินฺทฺริเย เอกํ, นฌาเน ฉ, นมคฺเค นว, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต ฉ, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

---

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียํ

[๒๘๗] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ ตีณิ. (สงฺขิตฺตํ.)

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมํ

[๒๘๘] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ นว, อนนฺตเร นว. (สงฺขิตฺตํ.)

(สหชาตวาโร ปฏิจฺจวารสทิโส.)

---

๖๓. จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานทุกํ ๓. ปจฺจยวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๒๘๙] จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: (สงฺขิตฺตํ.) ตีณิ. (ปฏิจฺจวารสทิสา.)

โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ ปจฺจยา โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตํ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปี. วตฺถุ ปจฺจยา จิตฺตํ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ยาว มหาภูตา.) (๑)

โนจิตฺตสมฺปยุตฺตธมฺมานุโลเม ทุกปฏฺฐานปาลิ

อารมฺมณปจฺจโย

[๒๙๑] จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: ตีณิ. (ปฏิจฺจสทิสา.)

โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ ปจฺจยา โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: จกฺขายตนํ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณํ ฯเปฯ กายายตนํ ฯเปฯ วตฺถุ ปจฺจยา จิตฺตํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: จกฺขายตนํ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณสหคตา ขนฺธา ฯเปฯ กายายตนํ ฯเปฯ จิตฺตํ ปจฺจยา สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. วตฺถุ ปจฺจยา จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานา ขนฺธา. (ปฏิสนฺธิกฺขเณ เทฺวปิ กาตพฺพา.) (๒)

โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อารมฺมณปจฺจยา: จกฺขายตนํ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณํ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา ฯเปฯ กายายตนํ ฯเปฯ วตฺถุ ปจฺจยา จิตฺตํ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา. (ปฏิสนฺธิกฺขเณ เอกํ กาตพฺพํ.[๑]) (๓)

[๒๙๒] จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานญฺจ โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: จกฺขุวิญฺญาณสหคตํ เอกํ ขนฺธญฺจ จกฺขายตนญฺจ จกฺขุวิญฺญาณญฺจ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ กายวิญฺญาณสหคตํ ฯเปฯ

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

จิตฺตสัสฏฺฐสมุฏฺฐานำ เอกำ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ จิตฺตสัสฏฺฐสมุฏฺฐานำ เอกำ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (ปฏิสนฺธิกฺขเณ เทฺว กาตพฺพา.) (๑)

จิตฺตสัสฏฺฐสมุฏฺฐานญฺจ โนจิตฺตสัสฏฺฐสมุฏฺฐานญฺจ ธมฺมำ ปจฺจยา โนจิตฺตสัสฏฺฐสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: จกฺขุวิญฺญาณสหคเต ขนฺเธ จ จกฺขายตนญฺจ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณำ ฯเปฯ กายวิญฺญาณสหคเต ฯเปฯ จิตฺตสัสฏฺฐสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา จิตฺตำ. (ปฏิสนฺธิกฺขเณ เอกำ กาตพฺพำ.[๑]) (๒)

จิตฺตสัสฏฺฐสมุฏฺฐานญฺจ โนจิตฺตสัสฏฺฐสมุฏฺฐานญฺจ ธมฺมำ ปจฺจยา จิตฺตสัสฏฺฐสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสัสฏฺฐสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อารมฺมณปจฺจยา: จิตฺตสัสฏฺฐสมุฏฺฐานำ เอกำ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (ปฏิสนฺธิกฺขเณ เอกำ กาตพฺพำ สงฺขิตฺตำ.) (๓)

๑. ปจฺจยานุโลมำ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๒๙๓] เหตุยา นว, อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว, (สพฺพตฺถ นว,) อวิคเต นว.

๒. ปจฺจยปจฺจนียำ ๑. วิภงฺควาโร

[๒๙๔] จิตฺตสัสฏฺฐสมุฏฺฐานำ ธมฺมำ ปจฺจยา จิตฺตสัสฏฺฐสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา. (เอวำ นว ปญฺหา กาตพฺพา. ปจฺจยวาเร ปญฺจวิญฺญาณมฺปิ กาตพฺพำ. ตีณิเยว. โมโห.)

---

[๑] ฉ., เท. ทิสฺสติ.

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๒๙๕] นเหตุยา นว, นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา นว, นอนนฺตเร ตีณิ, นสมนนฺตเร ตีณิ, นอญฺญมญฺเญ ตีณิ, นอุปนิสฺสเย ตีณิ, นปุเรชาเต นว, นปจฺฉาชาเต นว, นอาเสวเน นว, นกมฺเม จตฺตาริ, นวิปาเก นว, นอาหาเร เอกํ, นอินฺทฺริเย เอกํ, นฌาเน นว, นมคฺเค นว, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต ปญฺจ,[๑] โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

(เอวํ อิตเร เทฺว คณนาปิ นิสฺสยวาโรปิ กาตพฺโพ.)

---

๖๓. จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานทุกํ ๕. สํสฏฺฐวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๒๙๖] จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ สํสฏฺโฐ จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานํ เอกํ ขนฺธํ สํสฏฺฐา เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานํ ธมฺมํ สํสฏฺโฐ โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ สํสฏฺฐํ จิตฺตํ.

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ "ฉาติ ปาโจ ทิสฺสติ.

ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๒)

จิตฺตสมฺปยุตฺตธมฺมานํ ธมฺมานญฺจ โนจิตฺตสมฺปยุตฺตธมฺมานญฺจ ธมฺมานํ สมฺปยุตฺตธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสมฺปยุตฺตธมฺมานญฺจ โนจิตฺตสมฺปยุตฺตธมฺมานญฺจ ธมฺมานญฺจ เอกกฺขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตธมฺมา เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

โนจิตฺตสมฺปยุตฺตธมฺมานญฺจ โนจิตฺตสมฺปยุตฺตธมฺมานญฺจ ธมฺมานญฺจ เอกกฺขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตธมฺมา เทฺว ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

จิตฺตสมฺปยุตฺตธมฺมานญฺจ โนจิตฺตสมฺปยุตฺตธมฺมานญฺจ ธมฺมานญฺจ เอกกฺขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตธมฺมา เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑) (สงฺขิตฺตํ.)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๒๙๗] เหตุยา ปญฺจ, อารมฺมเณ ปญฺจ, อธิปติยา ปญฺจ, (สพฺพตฺถ ปญฺจ,) อวิคเต ปญฺจ.

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๑. วิภงฺควาโร

[๒๙๘] จิตฺตสมฺปยุตฺตธมฺมานญฺจ โนจิตฺตสมฺปยุตฺตธมฺมานญฺจ ธมฺมานญฺจ เอกกฺขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตธมฺมา เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ. (สงฺขิตฺตํ. ตีณิเยว โมโห.)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๒๙๙] นเหตุยา ปญฺจ, นอธิปติยา ปญฺจ, นปุเรชาเต ปญฺจ, นปจฺฉาชาเต ปญฺจ, นอาเสวเน ปญฺจ, นกมฺเม ตีณิ, นวิปาเก ปญฺจ, นฌาเน ปญฺจ, นมคฺเค ปญฺจ, นวิปฺปยุตฺเต ปญฺจ.

(เอวํ อิตเร เทฺว คณนาปิ สมฺปยุตฺตวาโรปิ กาตพฺพา.)

---

๖๓. จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานทุกํ ๗. ปญฺหาวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๓๐๐] จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (มูลํ กาตพฺพํ.) จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานา เหตู จิตฺตสฺส จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (มูลํ กาตพฺพํ.) จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสฺส จ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

อารมฺมณปจฺจโย

[๓๐๑] จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ อารพฺภ จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานา ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. (มูลํ กาตพฺพํ.) จิตฺตสํสฏฺฐ-สมุฏฺฐาเน ขนฺเธ อารพฺภ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ. (มูลํ กาตพฺพํ.) จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาเน ขนฺเธ อารพฺภ จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. (๓)

โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน ธมฺโม โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: อริยา มคฺคา[๑] วุฏฺฐหิตฺวา มคฺคํ ปจฺจเวกฺขนฺติ ฯเปฯ[๑] นิพฺพานํ ปจฺจเวกฺขนฺติ. นิพฺพานํ โคตฺรภุสฺส ฯเปฯ (สงฺขิตฺตํ. ยถา จิตฺตสหภูทุเก อารมฺมณํ, เอวํ กาตพฺพํ. นินฺนานากรณํ. นวปิ ปญฺหา.)

อธิปติปจฺจโย

[๓๐๒] จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. ตีณิ. (เทฺวปิ อธิปตี กาตพฺพา.) (๓)

โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน ธมฺโม โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. ตีณิ. (เทฺวปิ อธิปตี กาตพฺพา.) (๓)

๑-๑ ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ. (เอกาเยว อธิปติ กาตพฺพา, นวปิ ปญฺหา. ยถา จิตฺตสหภูทุกํ, เอวํ กาตพฺพํ. นินฺนานากรณํ.)

อนนฺตราทิปจฺจยา

[๓๐๓] จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (นวปิ ปญฺหา. จิตฺตสหภูทุกสทิสา.) สมนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. (ปฏิจฺจสทิสา) อญฺญมญฺญปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. (ปฏิจฺจสทิสา.) นิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. (ปจฺจยสทิสา) อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (นวปิ ปญฺหา. จิตฺตสหภูทุกสทิสา. นินฺนานากรณํ.)

ปุเรชาตาทิปจฺจยา

[๓๐๔] โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน ธมฺโม โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. ตีณิ. (จิตฺตสหภูทุกสทิสา. นินฺนานากรณํ.)

จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน ธมฺโม โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (จิตฺตสหภูทุกสทิสา. นินฺนานากรณํ. ตีณิปิ ปจฺฉาชาตา. เทฺว. เอกมูลา[๑] เอกา ฆฏนา.) อาเสวนปจฺจเยน ปจฺจโย. นว.

---

[๑] ฉ., เท. เอกมูลานนฺติ ปาโฐ ทิสฺสติ.

กมฺมาทิปจฺจยา

[๓๐๕] จิตฺตสมฺปยุตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสมฺปยุตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. (จิตฺตสหภูทุกสทิสา นินฺนานากรณา. ตีณิปิ สหชาตา, นานาขณิกา.) วิปากปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. (จิตฺตสหภูคมนสทิสา. เอโกเยว[๑] กพฬีกาโร อาหาโร.[๑]) อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. ฌานปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. มคฺคปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. สมฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปญฺจ.

วิปฺปยุตฺตปจฺจโย

[๓๐๖] จิตฺตสมฺปยุตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม โนจิตฺตสมฺปยุตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

โนจิตฺตสมฺปยุตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม โนจิตฺตสมฺปยุตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ.(สงฺขิตฺตํ.) (๑)

โนจิตฺตสมฺปยุตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสมฺปยุตฺตสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. **สหชาตํ:** ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ จิตฺตสมฺปยุตฺตสมุฏฺฐานานํ ขนฺธานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปุเรชาตํ:** จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสหคตานํ ขนฺธานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ กายายตนํ ฯเปฯ วตฺถุ จิตฺตสมฺปยุตฺตสมุฏฺฐานานํ ขนฺธานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

๑-๑ ฉ., เท. "เอกเยว กพฬีการํ อาหารนฺติ อิเม ปาจา ทิสฺสนฺติ.

โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานสฺส จ โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานสฺส จ ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. **สหชาตํ:** ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ จิตฺตสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปุเรชาตํ:** จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ กายายตนํ ฯเปฯ วตฺถุ จิตฺตสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.)

อตฺถิปจฺจโย

[๓๐๗] จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (ปฏิจฺจสทิสา.) จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน ธมฺโม โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺต-สํสฏฺฐสมุฏฺฐานสฺส จ โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานสฺส จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (ปฏิจฺจสทิสา.) (๓)

โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน ธมฺโม โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ, อินฺทฺริยํ. (ปุเรชาตสทิสํ, ปุเรชาตํ กาตพฺพํ. สพฺพํ สงฺขิตฺตํ. วิตฺถาเรตพฺพํ.) (๑)

โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. **สหชาตํ:** จิตฺตํ

สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตำ สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ จิตฺตสมุฏฺฐานานำ ขนฺธานำ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปุเรชาตำ.** (ปุเรชาตสทิสำ. นินฺนานากรณำ.) (๒)

โนจิตฺตสมุฏฺฐานสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสมุฏฺฐานสฺส จ โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตำ, ปุเรชาตำ. **สหชาตำ:** จิตฺตำ สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานำ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตำ สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ กฏตฺตา จ รูปานำ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ จิตฺตสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานำ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปุเรชาตำ.** (ปุเรชาตสทิสำ.) (๓)

[๓๐๘] จิตฺตสมุฏฺฐานสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสมุฏฺฐานสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา จิตฺตสมุฏฺฐานสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตำ, ปุเรชาตำ. สหชาโต: จกฺขุวิญฺญาณสหคโต เอโก ขนฺโธ จ จกฺขุวิญฺญาณญฺจ ทฺวินฺนำ ขนฺธานำ ฯเปฯ เทฺว ขนฺธา จ ฯเปฯ จกฺขุวิญฺญาณสหคโต เอโก ขนฺโธ จ จกฺขายตนญฺจ ทฺวินฺนำ ขนฺธานำ ฯเปฯ เทฺว[๑] ขนฺธา จ ฯเปฯ กายวิญฺญาณสหคโต ฯเปฯ จิตฺตสมุฏฺฐานสมุฏฺฐาโน เอโก ขนฺโธ จ จิตฺตญฺจ ทฺวินฺนำ ขนฺธานำ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. เทฺว[๑] ขนฺธา จ ฯเปฯ จิตฺตสมุฏฺฐานสมุฏฺฐาโน เอโก ขนฺโธ จ วตฺถุ จ ทฺวินฺนำ ขนฺธานำ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ เทฺว[๑] ขนฺธา จ ฯเปฯ (ปฏิสนฺธิกฺขเณ เทฺวปิ กาตพฺพา.[๑]) (๑)

๑-๑ ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ, อินฺทฺริยํ. สหชาตา: จกฺขุวิญฺญาณสหคตา ขนฺธา จ จกฺขายตนญฺจ จกฺขุวิญฺญาณสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ กายวิญฺญาณสหคตา ฯเปฯ จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานา ขนฺธา จ จิตฺตญฺจ จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานา ขนฺธา จ มหาภูตา จ จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานา ขนฺธา จ วตฺถุ จ จิตฺตสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (ปฏิสนฺธิกฺขเณ ตีณิ กาตพฺพา.) ปจฺฉาชาตา: จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานา ขนฺธา จ จิตฺตญฺจ ปุเรชาตสฺส อิมสฺส โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานสฺส กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตา: จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานา ขนฺธา จ จิตฺตญฺจ กพฬีกาโร อาหาโร จ อิมสฺส โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานสฺส กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตา: จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานา ขนฺธา จ จิตฺตญฺจ รูปชีวิตินฺทฺริยญฺจ กฏตฺตารูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานสฺส จ โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานสฺส จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. **สหชาโต:** จกฺขุวิญฺญาณสหคโต เอโก ขนฺโธ จ จกฺขายตนญฺจ ทฺวินฺนํ ขนฺธานํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส จ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. เทฺว ขนฺธา จ ฯเปฯ กายวิญฺญาณสหคโต ฯเปฯ สหชาโต: จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน เอโก ขนฺโธ จ จิตฺตญฺจ ทฺวินฺนํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. เทฺว ขนฺธา จ ฯเปฯ จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน เอโก ขนฺโธ จ วตฺถุ จ ทฺวินฺนํ ขนฺธานํ จิตฺตสฺส จ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. เทฺว ขนฺธา จ

ฯเปฯ (ปฏิสนฺธิกฺขเณ เทฺวปิ กาตพฺพา.[๑]) (๓)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๓๐๙] เหตุยา ตีณิ, อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว, อนนฺตเร นว, สมนนฺตเร นว, สหชาเต นว, อญฺญมญฺเญ นว, นิสฺสเย นว, อุปนิสฺสเย นว, ปุเรชาเต ตีณิ, ปจฺฉาชาเต ตีณิ, อาเสวเน นว, กมฺเม ตีณิ, วิปาเก นว, อาหาเร นว, อินฺทฺริเย นว, ฌาเน ตีณิ, มคฺเค ตีณิ, สมฺปยุตฺเต ปญฺจ, วิปฺปยุตฺเต ปญฺจ, อตฺถิยา นว, นตฺถิยา นว, วิคเต นว, อวิคเต นว.

อนุโลมํ.

---

๒. ปจฺจนียุทฺธาโร

[๓๑๐] จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน ธมฺโม โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานสฺส จ โนจิตฺต-สํสฏฺฐสมุฏฺฐานสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาต-ปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๓๑๑] โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน ธมฺโม โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน ธมฺโม จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานสฺส จ โนจิตฺต-สํสฏฺฐสมุฏฺฐานสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาต-ปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๓๑๒] จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน จ โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาโน จ ธมฺมา จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานสฺส จ โนจิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๓๑๓] นเหตุยา นว, นอารมฺมเณ นว, (สพฺพตฺถ นว,) โนอวิคเต นว.

---

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียํ

[๓๑๔] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา นว, นอนนฺตเร ตีณิ, นสมนนฺตเร ตีณิ, นอญฺญมญฺเญ เอกํ, นอุปนิสฺสเย ตีณิ, (สพฺพตฺถ ตีณิ,) นสมฺปยุตฺเต เอกํ, นวิปฺปยุตฺเต ตีณิ, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมํ

[๓๑๕] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว, (สพฺพตฺถ นว, อนุโลมมาติกา กาตพฺพา.)

จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานทุกํ นิฏฺฐิตํ.

---

๖๔. จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานสหภูทุกํ ๑. ปฏิจฺจวาโร

เหตุปจฺจโย

[๓๑๖] จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานสหภุํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาน-สหภู ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานสหภุํ เอกํ

ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ยถา จิตฺตสมฺปยุตฺตสมุฏฺฐานทุกํ, เอวํ อิมมฺปิ ทุกํ, นินฺนานากรณนฺติ.)

จิตฺตสมฺปยุตฺตสมุฏฺฐานสหภูทุกํ นิฏฺฐิตนฺติ.

---

๖๕. จิตฺตสมฺปยุตฺตสมุฏฺฐานานุปริวตฺติทุกํ ๑. ปฏิจฺจวาโร

เหตุปจฺจโย

[๓๑๗] จิตฺตสมฺปยุตฺตสมุฏฺฐานานุปริวตฺตึ ธมฺมํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมฺปยุตฺตสมุฏฺฐานานุปริวตฺติ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตสมฺปยุตฺตสมุฏฺฐานานุปริวตฺตึ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ยถา จิตฺตสมฺปยุตฺตสมุฏฺฐานทุกํ เอวํ อิมมฺปิ ทุกสทิสํ, นินฺนานากรณนฺติ.)

จิตฺตสมฺปยุตฺตสมุฏฺฐานานุปริวตฺติทุกํ นิฏฺฐิตนฺติ.

---

๖๖. อฏฺฐมตฺติกทุกํ ๑. ปฏิจฺจวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๓๑๘] อฏฺฐมตฺติกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อฏฺฐมตฺติโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตํ ปฏิจฺจ อฏฺฐมตฺติกํ กฏตฺตารูปนฺติ. (๑)

อชฺฌตฺติกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ พาหิโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา พาหิรํ กฏตฺตา จ รูปํ. (๒)

อชฺฌตฺติกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อชฺฌตฺติโก จ พาหิโร จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา อชฺฌตฺติกญฺจ พาหิรญฺจ กฏตฺตารูปํ. (๓)

[๓๑๙] พาหิรํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ พาหิโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: พาหิรํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ พาหิรํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา พาหิรํ กฏตฺตา จ รูปํ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ขนฺเธ ปฏิจฺจ วตฺถุ, วตฺถุ ปฏิจฺจ ขนฺธา. เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ มหาภูเต ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ, กฏตฺตารูปํ, อุปาทารูปํ. (๑)

พาหิรํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อชฺฌตฺติโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: พาหิเร ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ พาหิเร ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตํ อชฺฌตฺติกํ กฏตฺตา จ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ พาหิรํ วตฺถุ ปฏิจฺจ จิตฺตํ. (๒)

พาหิรํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อชฺฌตฺติโก จ พาหิโร จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: พาหิรํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ พาหิรํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ อชฺฌตฺติกญฺจ พาหิรญฺจ กฏตฺตารูปํ. เทฺว ขนฺเธ[๑] ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

ปฏิจฺจ จิตฺตํ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา. (๓)

[๓๒๐] อชฺฌตฺติกญฺจ พาหิรญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อชฺฌตฺติโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตเก จ ขนฺเธ ปฏิจฺจ อชฺฌตฺติกํ กฏตฺตารูปํ. (๑)

อชฺฌตฺติกญฺจ พาหิรญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ พาหิโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: พาหิรํ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ จิตฺตญฺจ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ พาหิรํ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา พาหิรํ กฏตฺตา จ รูปํ. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ จิตฺตญฺจ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ พาหิรํ กฏตฺตารูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ พาหิรา ขนฺธา. (๒)

อชฺฌตฺติกญฺจ พาหิรญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อชฺฌตฺติโก จ พาหิโร จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ พาหิรํ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา อชฺฌตฺติกญฺจ พาหิรญฺจ กฏตฺตารูปํ. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (๓)

อารมฺมณปจฺจโย

[๓๒๑] อชฺฌตฺติกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ พาหิโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: จิตฺตํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. (๑)

พาหิรํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ พาหิโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: พาหิรํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ วตฺถุ ปฏิจฺจ ขนฺธา. (๑)

พาหิรํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อชฺฌตฺติโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: พาหิเร ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ พาหิเร ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ ปฏิจฺจ จิตฺตํ. (๒)

พาหิรํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อชฺฌตฺติโก จ พาหิโร จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อารมฺมณปจฺจยา: พาหิรํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ พาหิรํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ ปฏิจฺจ จิตฺตํ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา. (๓)

อชฺฌตฺติกญฺจ พาหิรญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ พาหิโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: พาหิรํ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ พาหิรํ เอกํ ขนฺธํ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ พาหิรํ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ[๑] เทฺว[๒] ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ[๒] จ ฯเปฯ (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๓๒๒] เหตุยา นว, อารมฺมเณ ปญฺจ, อธิปติยา ปญฺจ, อนนฺตเร ปญฺจ, สมนนฺตเร ปญฺจ, สหชาเต นว, อญฺญมญฺเญ ปญฺจ, นิสฺสเย นว, อุปนิสฺสเย ปญฺจ, ปุเรชาเต ปญฺจ, อาเสวเน ปญฺจ,

---

[๑] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "จิตฺตสมฺปยุตฺตกา ขนฺธาติ ปาโฐ ทิสฺสติ.
[๒-๒] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

กมฺเม นว, วิปาเก นว, (สพฺพตฺถ นว,) สมฺปยุตฺเต ปญฺจ, วิปฺปยุตฺเต นว, อตฺถิยา นว, นตฺถิยา ปญฺจ, วิคเต ปญฺจ, อวิคเต นว.

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๑. วิภงฺควาโร

นเหตุปจฺจโย

[๓๒๓] อชฺฌตฺติกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อชฺฌตฺติโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตํ ปฏิจฺจ อชฺฌตฺติกํ กฏตฺตารูปํ. (๑)

อชฺฌตฺติกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ พาหิโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ จิตฺตํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา พาหิรํ กฏตฺตา จ รูปํ. วิจิกิจฺฉาสหคตํ อุทฺธจฺจสหคตํ จิตฺตํ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๒)

อชฺฌตฺติกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อชฺฌตฺติโก จ พาหิโร จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา อชฺฌตฺติกญฺจ พาหิรญฺจ กฏตฺตารูปํ. (๓)

[๓๒๔] พาหิรํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ พาหิโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ พาหิรํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) วิจิกิจฺฉาสหคเต[๑] อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ

---

[๑] สฺยา. วิจิกิจฺฉาสหคโต.

ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห (๑)

พาหิรํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อชฺฌตฺติโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุเก พาหิเร ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตํ. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ พาหิเร ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตํ อชฺฌตฺติกญฺจ กฏตฺตา จ รูปํ. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ จิตฺตํ. (๒)

พาหิรํ ธมฺมญฺจ ปฏิจฺจ อชฺฌตฺติโก จ พาหิโร จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกญฺจ พาหิรญฺจ เอกญฺจ ขนฺธญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปญฺจ. เทฺว ขนฺเธ เปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ พาหิรญฺจ เอกญฺจ ขนฺธญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ อชฺฌตฺติกญฺจ พาหิรญฺจ กฏตฺตารูปญฺจ. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา. (๓)

[๓๒๕] อชฺฌตฺติกญฺจ พาหิรญฺจ ธมฺมญฺจ ปฏิจฺจ อชฺฌตฺติโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตเก จ ขนฺเธ ปฏิจฺจ อชฺฌตฺติกญฺจ กฏตฺตารูปญฺจ. (๑)

อชฺฌตฺติกญฺจ พาหิรญฺจ ธมฺมญฺจ ปฏิจฺจ พาหิโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกญฺจ พาหิรญฺจ เอกญฺจ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปญฺจ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกญฺจ จิตฺตญฺจ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปญฺจ. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ พาหิรญฺจ เอกญฺจ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา พาหิรญฺจ กฏตฺตา จ รูปญฺจ. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตญฺจ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ พาหิรญฺจ กฏตฺตารูปญฺจ. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ พาหิรา ขนฺธา. วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ จ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๒)

อชฺฌตฺติกญฺจ พาหิรญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อชฺฌตฺติโก จ พาหิโร จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ พาหิรํ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา อชฺฌตฺติกญฺจ พาหิรญฺจ กฏตฺตารูปํ. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (๓)

นอารมฺมณปจฺจโย

[๓๒๖] อชฺฌตฺติกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อชฺฌตฺติโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตํ ปฏิจฺจ อชฺฌตฺติกํ กฏตฺตารูปํ. (๑)

อชฺฌตฺติกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ พาหิโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณปจฺจยา: จิตฺตํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตํ ปฏิจฺจ พาหิรํ กฏตฺตารูปํ. (๒)

อชฺฌตฺติกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อชฺฌตฺติโก จ พาหิโร จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นอารมฺมณปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตํ ปฏิจฺจ อชฺฌตฺติกญฺจ พาหิรญฺจ กฏตฺตารูปํ. (๓)

พาหิรํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ พาหิโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณปจฺจยา: พาหิเร ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ พาหิเร ขนฺเธ ปฏิจฺจ พาหิรํ กฏตฺตารูปํ. พาหิเร ขนฺเธ ปฏิจฺจ วตฺถุ เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) (๑)

พาหิรํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อชฺฌตฺติโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ พาหิเร ขนฺเธ ปฏิจฺจ อชฺฌตฺติกํ กฏตฺตารูปํ. (๒)

พาหิรํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อชฺฌตฺติโก จ พาหิโร จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นอารมฺมณปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ พาหิเร ขนฺเธ ปฏิจฺจ อชฺฌตฺติกญฺจ พาหิรญฺจ กฏตฺตารูปํ. (๓)

[๓๒๗] อชฺฌตฺติกญฺจ พาหิรญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อชฺฌตฺติโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตเก จ ขนฺเธ ปฏิจฺจ อชฺฌตฺติกํ กฏตฺตารูปํ. (๑)

อชฺฌตฺติกญฺจ พาหิรญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ พาหิโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณปจฺจยา: พาหิเร ขนฺเธ จ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. จิตฺตญฺจ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. (ปฏิสนฺธิกฺขเณ เทฺว กาตพฺพา.[๑])

อชฺฌตฺติกญฺจ พาหิรญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อชฺฌตฺติโก จ พาหิโร จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นอารมฺมณปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตเก จ ขนฺเธ ปฏิจฺจ อชฺฌตฺติกญฺจ พาหิรญฺจ กฏตฺตารูปํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๓) [๒-๒]

นฌานปจฺจโย

[๓๒๘] อชฺฌตฺติกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ พาหิโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นฌานปจฺจยา: จกฺขุวิญฺญาณํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา ฯเปฯ กายวิญฺญาณํ ฯเปฯ

พาหิรํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ พาหิโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นฌานปจฺจยา: จกฺขุวิญฺญาณสหคตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ กายวิญฺญาณสหคตํ ฯเปฯ พาหิรํ... อาหารสมุฏฺฐานํ... อุตุสมุฏฺฐานํ...

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

[๒-๒] สฺยา. ๒๖๑/๑๕๕ เอตฺถนฺตเร "นเหตุยา นว นอารมฺมเณ นว นอธิปติยา นว นอนนฺตเร นว สพฺพตฺถ นว นกมฺเม ตีณิ นวิปาเก ปญฺจ นอาหาเร เอกํ นอินฺทฺริเย เอกนฺติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

อสญฺญสตฺตานํ ฯเปฯ พาหิรํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อฏฺฐมติโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นฺมานปจฺจยา: จกฺขุวิญฺญาณสหคเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ จกฺขุวิญฺญาณํ ฯเปฯ กายวิญฺญาณสหคเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ กายวิญฺญาณํ. พาหิรํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อฏฺฐมติโก จ พาหิโร จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นฺมานปจฺจยา: จกฺขุวิญฺญาณสหคตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จกฺขุวิญฺญาณญฺจ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ กายวิญฺญาณสหคตํ เอกํ ขนฺธํ ฯเปฯ (๓)

อฏฺฐมติกญฺจ พาหิรญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ พาหิโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นฺมานปจฺจยา: จกฺขุวิญฺญาณสหคตํ เอกํ ขนฺธญฺจ จกฺขุวิญฺญาณญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ กายวิญฺญาณํ (จกฺกํ.)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๓๒๙] นเหตุยา นว, นอารมฺมเณ นว, นอธิปติยา นว, นอนนฺตเร นว, (สพฺพตฺถ นว,) นกมฺเม ตีณิ, นวิปาเก ปญฺจ, นอาหาเร เอกํ, นอินฺทฺริเย เอกํ, นฺมาเน ปญฺจ, นมคฺเค นว, นสมฺปยุตฺเต นว, นวิปฺปยุตฺเต ปญฺจ, โนนตฺถิยา นว, โนวิคเต นว.

---

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียํ

[๓๓๐] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ นว, นอธิปติยา นว. (สงฺขิตฺตํ.)

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมํ

[๓๓๑] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ ปญฺจ, อนนฺตเร ปญฺจ, สมนนฺตเร ปญฺจ, สหชาเต นว ฯเปฯ มคฺเค ตีณิ. (สงฺขิตฺตํ.)

(สหชาตวาโรปิ ปฏิจฺจวารสทิโส.)

---

๖๖. อชฺฌตฺติกทุกํ ๓. ปจฺจยวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๓๓๒] อชฺฌตฺติกํ ธมฺมํ ปจฺจยา อชฺฌตฺติโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ตีณิ. (ปฏิจฺจสทิสา.)

พาหิรํ ธมฺมํ ปจฺจยา พาหิโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: พาหิรํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปี. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (ปฏิสนฺธิกฺขเณ เทฺวปิ กาตพฺพา, ยาว อชฺฌตฺติกา มหาภูตา.) วตฺถุ ปจฺจยา พาหิรา ขนฺธา. พาหิรํ ธมฺมํ ปจฺจยา อชฺฌตฺติโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: พาหิเร ขนฺเธ ปจฺจยา จิตฺตํ. วตฺถุ ปจฺจยา จิตฺตํ. (ปฏิสนฺธิกฺขเณ เทฺวปิ กาตพฺพา.) พาหิรํ ธมฺมํ ปจฺจยา อชฺฌตฺติโก จ พาหิโร จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: พาหิรํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปี. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ วตฺถุ ปจฺจยา จิตฺตํ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา. (ปฏิสนฺธิกฺขเณ เทฺวปิ กาตพฺพา.) (๓)

[๓๓๓] อชฺฌตฺติกญฺจ พาหิรญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา อชฺฌตฺติโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตเก จ ขนฺเธ ปจฺจยา อชฺฌตฺติกํ กฏตฺตารูปํ. อชฺฌตฺติกญฺจ พาหิรญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา พาหิโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: พาหิรํ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. เทฺว[๑] ขนฺเธ ฯเปฯ จิตฺตญฺจ มหาภูเต จ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. จิตฺตญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา พาหิรา ขนฺธา. (ปฏิสนฺธิกฺขเณ ตีณิปิ กาตพฺพา.) อชฺฌตฺติกญฺจ พาหิรญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา อชฺฌตฺติโก จ พาหิโร จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ พาหิรํ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา อชฺฌตฺติกญฺจ พาหิรญฺจ กฏตฺตารูปํ' เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๓)

อารมฺมณปจฺจโย

[๓๓๔] อชฺฌตฺติกํ ธมฺมํ ปจฺจยา อชฺฌตฺติโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: จกฺขายตนํ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณํ ฯเปฯ กายายตนํ ฯเปฯ อชฺฌตฺติกํ ธมฺมํ ปจฺจยา พาหิโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: จกฺขายตนญฺจ จกฺขุวิญฺญาณญฺจ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณสหคตา ขนฺธา ฯเปฯ กายายตนญฺจ ฯเปฯ จิตฺตํ ปจฺจยา สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ อชฺฌตฺติกํ ธมฺมํ ปจฺจยา อชฺฌตฺติโก จ พาหิโร จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อารมฺมณปจฺจยา: จกฺขายตนํ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณํ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา ฯเปฯ กายายตนํ ฯเปฯ (๓)

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

พาหิรํ ธมฺมํ ปจฺจยา พาหิโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: พาหิรํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ วตฺถุ๋ ปจฺจยา พาหิรา ขนฺธา. พาหิรํ ธมฺมํ ปจฺจยา อชฺฌตฺติโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: พาหิเร ขนฺเธ ปจฺจยา จิตฺตํ. วตฺถุ๋ ปจฺจยา จิตฺตํ. (ปฏิสนฺธิกฺขเณ เทฺวปิ กาตพฺพา.) พาหิรํ ธมฺมํ ปจฺจยา อชฺฌตฺติโก จ พาหิโร จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อารมฺมณปจฺจยา: วตฺถุ๋ ปจฺจยา จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา. (ปฏิสนฺธิกฺขเณ เอกํ กาตพฺพํ.[๑]) (๓)

[๓๓๕] อชฺฌตฺติกญฺจ พาหิรญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา อชฺฌตฺติโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: จกฺขุวิญฺญาณสหคเต ขนฺเธ จ จกฺขายตนญฺจ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณ๋ ฯเปฯ กายวิญฺญาณสหคเต ฯเปฯ อชฺฌตฺติกญฺจ พาหิรญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา พาหิโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: จกฺขุวิญฺญาณสหคตํ เอกํ ขนฺธญฺจ จกฺขายตนญฺจ จกฺขุวิญฺญาณญฺจ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ กายวิญฺญาณสหคตํ ฯเปฯ พาหิรํ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ จิตฺตญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา พาหิรา ขนฺธา. (ปฏิสนฺธิกฺขเณ เทฺวปิ กาตพฺพา.) อชฺฌตฺติกญฺจ พาหิรญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา อชฺฌตฺติโก จ พาหิโร จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อารมฺมณปจฺจยา: จกฺขุวิญฺญาณสหคตํ เอกํ ขนฺธญฺจ จกฺขายตนญฺจ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา จกฺขุวิญฺญาณญฺจ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (สงฺขิตฺตํ.) (๓)

---

[๑] ฉ., เท. ทิสฺสติ.

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๓๓๖] เหตุยา นว, อารมฺมเณ นว, อธิปติยา ปญฺจ, อนนฺตเร นว, สมนนฺตเร นว, สหชาเต นว, อญฺญมญฺเญ นว, นิสฺสเย นว, อุปนิสฺสเย นว, ปุเรชาเต นว, อาเสวเน นว, กมฺเม นว, (สพฺพตฺถ นว,) อวิคเต นว.

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๑. วิภงฺควาโร

นเหตุปจฺจโย

[๓๓๗] อชฺฌตฺติกํ ธมฺมํ ปจฺจยา อชฺฌตฺติโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตํ ปจฺจยา อชฺฌตฺติกํ กฏตฺตารูปํ. จกฺขายตนํ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณํ. (สงฺขิตฺตํ.) (เอวํ นวปิ ปญฺหา กาตพฺพา. ปญฺจวิญฺญาณมฺปิ ปเวเสตพฺพํ.[๑] ตีณิเยว โมโห.)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๓๓๘] นเหตุยา นว, นอารมฺมเณ นว, นอธิปติยา นว, นอนนฺตเร นว, นสมนนฺตเร นว, นอญฺญมญฺเญ นว, นอุปนิสฺสเย นว, นปุเรชาเต นว, นปจฺฉาชาเต นว, นอาเสวเน นว, นกมฺเม ตีณิ, นวิปาเก ปญฺจ, นอาหาเร เอกํ, นอินฺทฺริเย เอกํ, นฌาเน

---

[๑] ฉ., เท. "ปเวเสตฺวาติ ปาโฐ ทิสฺสติ.

นว, นมคฺเค นว, นสมฺปยุตฺเต นว, นวิปฺปยุตฺเต ปญฺจ, โนนตฺถิยา นว, โนวิคเต นว.

(เอวํ อิตเร เทฺว คณนาปิ นิสฺสยวาโรปิ กาตพฺพา.)

---

๖๖. อชฺฌตฺติกทุกํ ๕. สํสฏฺฐวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมาทิปจฺจยา

[๓๓๙] อชฺฌตฺติกํ ธมฺมํ สํสฏฺโฐ พาหิโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: จิตฺตํ สํสฏฺฐา สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตํ สํสฏฺฐา สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. (๑)

พาหิรํ ธมฺมํ สํสฏฺโฐ พาหิโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: พาหิรํ เอกํ ขนฺธํ สํสฏฺฐา เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ พาหิรํ ธมฺมํ สํสฏฺโฐ อชฺฌตฺติโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: พาหิเร ขนฺเธ สํสฏฺฐํ จิตฺตํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ พาหิรํ ธมฺมํ สํสฏฺโฐ อชฺฌตฺติโก จ พาหิโร จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: พาหิรํ เอกํ ขนฺธํ สํสฏฺฐา เทฺว ขนฺธา จิตฺตญฺจ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

อชฺฌตฺติกญฺจ พาหิรญฺจ ธมฺมํ สํสฏฺโฐ พาหิโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: พาหิรํ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ สํสฏฺฐา เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (สงฺขิตฺตํ.)

เหตุยา ปญฺจ, อารมฺมเณ ปญฺจ, อธิปติยา ปญฺจ, (สพฺพตฺถ ปญฺจ,) อวิคเต ปญฺจ. (อนุโลมํ.)

อชฺฌตฺติกํ ธมฺมํ สสฏฺโฐ พาหิโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา. (เอวํ ปญฺจ กาตพฺพา, ตีณิเยว โมโห.)

นเหตุยา ปญฺจ, นอธิปติยา ปญฺจ, นปุเรชาเต ปญฺจ, นปจฺฉาชาเต ปญฺจ, นอาเสวเน ปญฺจ, นกมฺเม ตีณิ, นวิปาเก ปญฺจ, นฌาเน ปญฺจ, นมคฺเค ปญฺจ, [๑] นวิปฺปยุตฺเต ปญฺจ. (ปจฺจนียํ.)

(เอวํ อิตเร เทฺว คณนาปิ สมฺปยุตฺตวาโรปิ กาตพฺพา.)

---

๖๖. อชฺฌตฺติกทุกํ ๗. ปญฺหาวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๓๔๐] พาหิโร ธมฺโม พาหิรสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: พาหิรา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ พาหิรา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ พาหิรานญฺจ กฏตฺตารูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

พาหิโร ธมฺโม อชฺฌตฺติกสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: พาหิรา เหตู จิตฺตสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ พาหิรา เหตู จิตฺตสฺส อชฺฌตฺติกานญฺจ กฏตฺตารูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

---

[๑] สฺยา. "นสมฺปยุตฺเต ปญฺจาติ สงฺขฺยาวาโร ทิสฺสติ.

พาหิโร ธมฺโม อชฺฌตฺติกสฺส จ พาหิรสฺส จ ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: พาหิรา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสฺส จ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ พาหิรา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสฺส จ อชฺฌตฺติกานญฺจ พาหิรานญฺจ กฏตฺตารูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

อารมฺมณปจฺจโย

[๓๔๑] อชฺฌตฺติโก ธมฺโม อชฺฌตฺติกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: จิตฺตํ อารพฺภ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ. (มูลํ ปุจฺฉิตพฺพํ.) จิตฺตํ อารพฺภ พาหิรา ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. (มูลํ ปุจฺฉิตพฺพํ.) จิตฺตํ อารพฺภ จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. (๓)

พาหิโร ธมฺโม พาหิรสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ กตฺวา[๑] ตํ ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ ราโค ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ปุพฺเพ สุจิณฺณานิ ปจฺจเวกฺขติ. ฌานา วุฏฺฐหิตฺวา ฌานํ ฯเปฯ อริยา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา มคฺคํ ฯเปฯ ผลํ ฯเปฯ นิพฺพานํ ปจฺจเวกฺขนฺติ. นิพฺพานํ โคตฺรภุสฺส, โวทานสฺส, มคฺคสฺส, ผลสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. อริยา พาหิเร ปหีเน กิเลเส ปจฺจเวกฺขนฺติ. วิกฺขมฺภิเต กิเลเส ฯเปฯ ปุพฺเพ สมุทาจิณฺเณ กิเลเส ชานนฺติ. รูเป ฯเปฯ วตฺถุ๋ พาหิเร ขนฺเธ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปี ปสฺสติ. ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุณาติ.

---

[๑] ฉ., เท. ทิสฺสติ.

เจโตปริยญาเณน พาหิรจิตฺตสมงฺคิสฺส จิตฺตํ ชานาติ. อากาสานญฺจายตนํ วิญฺญาณญฺจายตนสฺส ฯเปฯ อากิญฺจญฺญายตนํ เนวสญฺญานาสญฺญายตนสฺส ฯเปฯ รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสหคตานํ ขนฺธานํ อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ ฯเปฯ พาหิรา ขนฺธา อิทฺธิวิธญาณสฺส, เจโตปริยญาณสฺส, ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณสฺส, ยถากมฺมูปคญาณสฺส, อนาคตํสญาณสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

พาหิโร ธมฺโม อชฺฌตฺติกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ กตฺวา ตํ ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ. ปุพฺเพ สุจิณฺณานิ ฯเปฯ ฌานา วุฏฺฐหิตฺวา ฌานํ ฯเปฯ (สงฺขิตฺตํ. สพฺพํ กาตพฺพํ.) ปุพฺเพ สมุทาจิณฺเณ ฯเปฯ รูเป ฯเปฯ วตฺถุ๎ พาหิเร ขนฺเธ อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปึ ปสฺสติ ฯเปฯ รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ ฯเปฯ พาหิรา ขนฺธา อิทฺธิวิธญาณสฺส, เจโตปริยญาณสฺส, ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณสฺส, ยถากมฺมูปคญาณสฺส, อนาคตํสญาณสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

พาหิโร ธมฺโม อชฺฌตฺติกสฺส จ พาหิรสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ กตฺวา ตํ ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. (สงฺขิตฺตํ. สพฺพํ กาตพฺพํ.) พาหิเร ขนฺเธ อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปึ ปสฺสติ ฯเปฯ รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส, จ

สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ ฯเปฯ พาหิรา ขนฺธา อิทฺธิวิธญาณสฺส, เจโตปริยญาณสฺส, ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณสฺส, ยถากมฺมูปคญาณสฺส, อนาคตํสญาณสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

อชฺฌตฺติโก จ พาหิโร จ ธมฺมา อชฺฌตฺติกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ.

อธิปติปจฺจโย

[๓๔๒] อชฺฌตฺติโก ธมฺโม อชฺฌตฺติกสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. **อารมฺมณาธิปติ:** อชฺฌตฺติเก[๑] ขนฺเธ[๑] จิตฺตํ ครุ กตฺวา จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ. (๑)

อชฺฌตฺติโก ธมฺโม พาหิรสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** จิตฺตํ ครุ กตฺวา พาหิรา ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. **สหชาตาธิปติ:** จิตฺตาธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ ปุจฺฉิตพฺพํ.) **อารมฺมณาธิปติ:** อชฺฌตฺติกํ จิตฺตํ ครุ กตฺวา จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. (๓)

พาหิโร ธมฺโม พาหิรสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** ทานํ ทตฺวา ฯเปฯ ตีณิ. (เทฺว อธิปตี ติณฺณมฺปิ กาตพฺพา.) (๓)

๑-๑ ฉ., เท. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ.

อฏฺฐมตฺติโก จ พาหิโร จ ธมฺมา อฏฺฐมตฺติกสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. (ติณฺณมฺปิ เอกาเยว อธิปติ.)

อนนฺตราทิปจฺจยา

[๓๔๓] อฏฺฐมตฺติโก ธมฺโม อฏฺฐมตฺติกสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมํ ปุริมํ จิตฺตํ ปจฺฉิมสฺส ปจฺฉิมสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ.

พาหิโร ธมฺโม พาหิรสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา พาหิรา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ ขนฺธานํ อนนฺตร-ปจฺจเยน ปจฺจโย อนุโลมํ โคตฺรภุสฺส ฯเปฯ ตีณิ. (ติณฺณมฺปิ เอกสทิสา.)

อฏฺฐมตฺติโก จ พาหิโร จ ธมฺมา อฏฺฐมตฺติกสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตร-ปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. สมนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. สหชาต-ปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. (ปฏิจฺจสทิสา.) อญฺญมญฺญปจฺจเยน ปจฺจโย. ปญฺจ. (ปฏิจฺจสทิสา.) นิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. (ปจฺจยวารสทิสา.)

อุปนิสฺสยปจฺจโย

[๓๔๔] อฏฺฐมตฺติโก ธมฺโม อฏฺฐมตฺติกสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: จิตฺตํ จิตฺตสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ.

พาหิโร ธมฺโม พาหิรสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: สทฺธํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ มานํ ชปฺเปติ. ทิฏฺฐึ คณฺหาติ.

สีลํ ฯเปฯ เสนาสนํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ สงฺฆํ ภินฺทติ. สทฺธา ฯเปฯ เสนาสนํ สทฺธาย ฯเปฯ ผลสมาปตฺติยา อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (ตีณิปิ ปูเรตฺวา กาตพฺพา จิตฺตสฺสาติ กาตพฺพา. สมฺปยุตฺตกานญฺจาติ กาตพฺพา.)

อชฺฌตฺติโก จ พาหิโร จ ธมฺมา อชฺฌตฺติกสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ.

ปุเรชาตปจฺจโย

[๓๔๕] อชฺฌตฺติโก ธมฺโม อชฺฌตฺติกสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** จกฺขุ เปฯ กายํ อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ. **วตฺถุปุเรชาตํ** : จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ กายายตนํ กายวิญฺญาณสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย (๑)

อชฺฌตฺติโก ธมฺโม พาหิรสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** จกฺขุ ฯเปฯ กายํ อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสติ, อสฺสาเทติ ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. **วตฺถุปุเรชาตํ:** จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสหคตานํ ขนฺธานํ ฯเปฯ กายายตนํ กายวิญฺญาณสหคตานํ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อชฺฌตฺติโก ธมฺโม อชฺฌตฺติกสฺส จ พาหิรสฺส จ ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** จกฺขุ ฯเปฯ กายํ อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสติ, ตํ อารพฺภ จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา จ อุปฺปชฺชนฺติ. **วตฺถุปุเรชาตํ:** จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ ฯเปฯ

กายายตนํ กายวิญฺญาณสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๓๔๖] พาหิโร ธมฺโม พาหิรสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** รูปฯเปฯ โผฏฺฐพฺเพ... วตฺถุ๋ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปี ปสฺสติ. ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุณาติ. วตฺถุปุเรชาตํ: วตฺถุ พาหิรานํ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

พาหิโร ธมฺโม อชฺฌตฺติกสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** รูปฯเปฯ โผฏฺฐพฺเพ... วตฺถุ๋ อนิจฺจโต ฯเปฯ ตํ อารพฺภ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน[๑] จกฺขุนา รูปี ปสฺสติ ทิพฺพาย[๑] โสตธาตุยา สทฺทํ สุณาติ. วตฺถุปุเรชาตํ: วตฺถุ จิตฺตสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

พาหิโร ธมฺโม อชฺฌตฺติกสฺส จ พาหิรสฺส จ ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. อารมฺมณปุเรชาตํ: รูปฯเปฯ โผฏฺฐพฺเพ... วตฺถุ๋ อนิจฺจโต ฯเปฯ ตํ อารพฺภ จิตฺตญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปี ปสฺสติ. ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุณาติ. **วตฺถุปุเรชาตํ:** วตฺถุ จิตฺตสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๓๔๗] อชฺฌตฺติโก จ พาหิโร จ ธมฺมา อชฺฌตฺติกสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ.** จกฺขายตนญฺจ วตฺถุ จ จิตฺตสฺส ฯเปฯ กายายตนญฺจ วตฺถุ จ

[๑-๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

จิตฺตสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. รูปายตนญฺจ จกฺขายตนญฺจ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนญฺจ กายายตนญฺจ กายวิญฺญาณสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อชฺฌตฺติโก จ พาหิโร จ ธมฺมา พาหิรสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ.** จกฺขายตนญฺจ วตฺถุ จ พาหิรานํ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ กายายตนญฺจ วตฺถุ จ พาหิรานํ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: รูปายตนญฺจ จกฺขายตนญฺจ จกฺขุวิญฺญาณสหคตานํ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนญฺจ กายายตนญฺจ กายวิญฺญาณสหคตานํ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อชฺฌตฺติโก จ พาหิโร จ ธมฺมา อชฺฌตฺติกสฺส จ พาหิรสฺส จ ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ.** จกฺขายตนญฺจ วตฺถุ จ จิตฺตสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ กายายตนญฺจ วตฺถุ จ ฯเปฯ รูปายตนญฺจ จกฺขายตนญฺจ จกฺขุวิญฺญาณสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนญฺจ ฯเปฯ (๓)

ปจฺฉาชาตาเสวนปจฺจยา

[๓๔๘] อชฺฌตฺติโก ธมฺโม อชฺฌตฺติกสฺส ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: ปจฺฉาชาตา: อชฺฌตฺติกา ขนฺธา ปุเรชาตสฺส อิมสฺส อชฺฌตฺติกสฺส กายสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) ปจฺฉาชาตา: อชฺฌตฺติกา ขนฺธา ปุเรชาตสฺส อิมสฺส พาหิรสฺส กายสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) ปจฺฉาชาตา: อชฺฌตฺติกา ขนฺธา ปุเรชาตสฺส อิมสฺส อชฺฌตฺติกสฺส จ พาหิรสฺส จ

กายสฺส ปจฺจยาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (เอวํ นวปิ ปญฺหา กาตพฺพา.) อาเสวนปจฺจเยน ปจฺจโย. (นว ปญฺหา กาตพฺพา.)

กมฺมวิปากปจฺจยา

[๓๔๙] พาหิโร ธมฺโม พาหิรสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. **สหชาตา:** พาหิรา เจตนา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ[๑] ฯเปฯ **นานาขณิกา:** พาหิรา เจตนา วิปากานํ พาหิรานํ ขนฺธานํ กฏตฺตา จ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

พาหิโร ธมฺโม อฏฺฐมติกสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. **สหชาตา:** พาหิรา เจตนา จิตฺตสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ **นานาขณิกา:** พาหิรา เจตนา วิปากสฺส จิตฺตสฺส อฏฺฐมติกานญฺจ กฏตฺตารูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

พาหิโร ธมฺโม อฏฺฐมติกสฺส จ พาหิรสฺส จ ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. **สหชาตา:** พาหิรา เจตนา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสฺส จ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ **นานาขณิกา:** พาหิรา เจตนา วิปากานํ ขนฺธานํ จิตฺตสฺส จ อฏฺฐมติกานญฺจ พาหิรานญฺจ กฏตฺตารูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓) วิปากปจฺจเยน ปจฺจโย. นว.

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

อาหารปจฺจโย

[๓๙๐] อชฺฌตฺติโก ธมฺโม อชฺฌตฺติกสฺส ธมฺมสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย: ปฏิสนฺธิกฺขเณ อชฺฌตฺติกา อาหารา อชฺฌตฺติกานำ กฏตฺตารูปานำ อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อชฺฌตฺติโก ธมฺโม พาหิรสฺส ธมฺมสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย: อชฺฌตฺติกา อาหารา สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานำ อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ อชฺฌตฺติกา อาหารา สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ พาหิรานญฺจ กฏตฺตารูปานำ อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลำ กาตพฺพำ.) ปฏิสนฺธิกฺขเณ อชฺฌตฺติกา อาหารา สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ อชฺฌตฺติกานญฺจ พาหิรานญฺจ กฏตฺตารูปานำ อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๓๙๑] พาหิโร ธมฺโม พาหิรสฺส ธมฺมสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย: พาหิรา อาหารา สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานำ อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ พาหิโร กพฬีกาโร อาหาโร พาหิรสฺส กายสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

พาหิโร ธมฺโม อชฺฌตฺติกสฺส ธมฺมสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย: พาหิรา อาหารา จิตฺตสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ พาหิรา อาหารา จิตฺตสฺส อชฺฌตฺติกานญฺจ กฏตฺตารูปานำ อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. พาหิโร กพฬีกาโร อาหาโร อชฺฌตฺติกสฺส กายสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

พาหิโร ธมฺโม อชฺฌตฺติกสฺส จ พาหิรสฺส จ ธมฺมสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย: พาหิรา อาหารา สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ จิตฺตสฺส จ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานำ อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ พาหิรา อาหารา สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ จิตฺตสฺส จ อชฺฌตฺติกานญฺจ

พาหิรานญฺจ กฏฺตฺตารูปานํ อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. พาหิโร กพฬีกาโร อาหาโร อชฺฌตฺติกสฺส จ พาหิรสฺส จ กายสฺส [๑] อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๓๕๒] อชฺฌตฺติโก จ พาหิโร จ ธมฺมา อชฺฌตฺติกสฺส ธมฺมสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย: ปฏิสนฺธิกฺขเณ อชฺฌตฺติกา จ พาหิรา จ อาหารา อชฺฌตฺติกานํ กฏฺตฺตารูปานํ อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อชฺฌตฺติโก จ พาหิโร จ ธมฺมา พาหิรสฺส ธมฺมสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย: อชฺฌตฺติกา จ พาหิรา จ อาหารา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ อชฺฌตฺติกา จ พาหิรา จ อาหารา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ พาหิรานญฺจ กฏฺตฺตารูปานํ อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อชฺฌตฺติโก จ พาหิโร จ ธมฺมา อชฺฌตฺติกสฺส จ พาหิรสฺส จ ธมฺมสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย: ปฏิสนฺธิกฺขเณ อชฺฌตฺติกา จ พาหิรา จ อาหารา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ อชฺฌตฺติกานญฺจ พาหิรานญฺจ กฏฺตฺตารูปานํ อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

อินฺทฺริยปจฺจโย

[๓๕๓] อชฺฌตฺติโก ธมฺโม อชฺฌตฺติกสฺส ธมฺมสฺส อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย: ปฏิสนฺธิกฺขเณ อชฺฌตฺติกา อินฺทฺริยา อชฺฌตฺติกานํ กฏฺตฺตารูปานํ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. จกฺขุนฺทฺริยํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ กายินฺทฺริยํ กายวิญฺญาณสฺส อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

---

[๑] สฺยา. เอตฺถนฺตเร “กฏฺตฺตารูปานนฺติ ปาโฐ ทิสฺสติ.

อชฺฌตฺติโก ธมฺโม พาหิรสฺส ธมฺมสฺส อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย: อชฺฌตฺติกา อินฺทฺริยา สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานำ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ อชฺฌตฺติกา อินฺทฺริยา สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ พาหิรานญฺจ กฏตฺตารูปานำ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. จกฺขุนฺทฺริยำ จกฺขุวิญฺญาณสหคตานำ ขนฺธานำ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. กายินฺทฺริยำ กายวิญฺญาณสหคตานำ ขนฺธานำ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อชฺฌตฺติโก ธมฺโม อชฺฌตฺติกสฺส จ พาหิรสฺส จ ธมฺมสฺส อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย: ปฏิสนฺธิกฺขเณ อชฺฌตฺติกา อินฺทฺริยา สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ อชฺฌตฺติกานญฺจ พาหิรานญฺจ กฏตฺตารูปานำ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. จกฺขุนฺทฺริยำ จกฺขุวิญฺญาณสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานำ ฯเปฯ กายินฺทฺริยำ กายวิญฺญาณสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานำ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๓๕๔] พาหิโร ธมฺโม พาหิรสฺส ธมฺมสฺส อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย: พาหิรา อินฺทฺริยา สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานำ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ พาหิรา อินฺทฺริยา สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ พาหิรานญฺจ กฏตฺตารูปานำ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. รูปชีวิตินฺทฺริยำ พาหิรานำ กฏตฺตารูปานำ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

พาหิโร ธมฺโม อชฺฌตฺติกสฺส ธมฺมสฺส อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย: พาหิรา อินฺทฺริยา จิตฺตสฺส อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ พาหิรา อินฺทฺริยา จิตฺตสฺส อชฺฌตฺติกานญฺจ กฏตฺตารูปานำ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. รูปชีวิตินฺทฺริยำ อชฺฌตฺติกานำ กฏตฺตารูปานำ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

พาหิโร ธมฺโม อชฺฌตฺติกสฺส จ พาหิรสฺส จ ธมฺมสฺส อินฺทฺริย-ปจฺจเยน ปจฺจโย: พาหิรา อินฺทฺริยา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสฺส จ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ พาหิรา อินฺทฺริยา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสฺส จ อชฺฌตฺติกานญฺจ พาหิรานญฺจ กฏตฺตารูปานํ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. รูปชีวิตินฺทฺริยํ อชฺฌตฺติกานญฺจ พาหิรานญฺจ กฏตฺตารูปานํ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๓๔๔] อชฺฌตฺติโก จ พาหิโร จ ธมฺมา อชฺฌตฺติกสฺส ธมฺมสฺส อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย: ปฏิสนฺธิกฺขเณ อชฺฌตฺติกา จ พาหิรา จ อินฺทฺริยา อชฺฌตฺติกานํ กฏตฺตารูปานํ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ จกฺขุวิญฺญาณสฺส อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ กายินฺทฺริยญฺจ สุขินฺทฺริยญฺจ ฯเปฯ กายินฺทฺริยญฺจ ทุกฺขินฺทฺริยญฺจ กายวิญฺญาณสฺส อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อชฺฌตฺติโก จ พาหิโร จ ธมฺมา พาหิรสฺส ธมฺมสฺส อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย: อชฺฌตฺติกา จ พาหิรา จ อินฺทฺริยา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ อชฺฌตฺติกา จ พาหิรา จ อินฺทฺริยา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ พาหิรานญฺจ กฏตฺตารูปานํ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ จกฺขุวิญฺญาณสหคตานํ ขนฺธานํ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ กายินฺทฺริยญฺจ สุขินฺทฺริยญฺจ ฯเปฯ กายินฺทฺริยญฺจ ทุกฺขินฺทฺริยญฺจ กายวิญฺญาณสหคตานํ ขนฺธานํ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อชฺฌตฺติโก จ พาหิโร จ ธมฺมา อชฺฌตฺติกสฺส จ พาหิรสฺส จ ธมฺมสฺส อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย: ปฏิสนฺธิกฺขเณ อชฺฌตฺติกา จ พาหิรา จ อินฺทฺริยา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ อชฺฌตฺติกานญฺจ พาหิรานญฺจ กฏตฺตารูปานํ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. จกฺขุนฺทฺริยญฺจ

อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ จกฺขุวิญฺญาณสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานำ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. กายินฺทฺริยญฺจ ฯเปฯ (๓)

ฌานาทิปจฺจยา

[๓๕๖] พาหิโร ธมฺโม พาหิรสฺส ธมฺมสฺส ฌานปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. มคฺคปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. สมฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปญฺจ.

วิปฺปยุตฺตปจฺจโย

[๓๕๗] อชฺฌตฺติโก ธมฺโม อชฺฌตฺติกสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺต-ปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตำ, ปุเรชาตำ, ปจฺฉาชาตำ. **สหชาตำ:** ปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตำ อชฺฌตฺติกานำ กฏตฺตารูปานำ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปุเรชาตำ:** จกฺขายตนำ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ กายายตนำ กายวิญฺญาณสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตา:** อชฺฌตฺติกา ขนฺธา ปุเรชาตสฺส อิมสฺส อชฺฌตฺติกสฺส กายสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อชฺฌตฺติโก ธมฺโม พาหิรสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตำ, ปุเรชาตำ, ปจฺฉาชาตำ. **สหชาตา:** อชฺฌตฺติกา ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานานำ รูปานำ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ **ปุเรชาตำ:** จกฺขายตนำ จกฺขุวิญฺญาณสหคตานำ ขนฺธานำ ฯเปฯ กายายตนำ กายวิญฺญาณสหคตานำ ขนฺธานำ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตา:** อชฺฌตฺติกา ขนฺธา ปุเรชาตสฺส อิมสฺส พาหิรสฺส กายสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อชฺฌตฺติโก ธมฺโม อชฺฌตฺติกสฺส จ พาหิรสฺส จ ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. **สหชาตา:** ปฏิสนฺธิกฺขเณ อชฺฌตฺติกา ขนฺธา อชฺฌตฺติกานญฺจ พาหิรานญฺจ กฏตฺตารูปานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปุเรชาตํ:** จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. กายายตนํ กายวิญฺญาณสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. [๑] ปจฺฉาชาตา: อชฺฌตฺติกา ขนฺธา ปุเรชาตสฺส อิมสฺส อชฺฌตฺติกสฺส จ พาหิรสฺส จ กายสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๓๕๘] พาหิโร ธมฺโม พาหิรสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. [๒] **สหชาตา:** พาหิรา ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ ขนฺธา วตฺถุสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. วตฺถุ ขนฺธานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปุเรชาตํ:** วตฺถุ พาหิรานํ ขนฺธานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตา:** พาหิรา ขนฺธา ปุเรชาตสฺส อิมสฺส พาหิรสฺส กายสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

พาหิโร ธมฺโม อชฺฌตฺติกสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. **สหชาตา** : ปฏิสนฺธิกฺขเณ พาหิรา ขนฺธา อชฺฌตฺติกานํ กฏตฺตารูปานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย.

---

[๑] สฺยา. ปจฺฉาชาตํ.

[๒] สฺยา. เอตฺถนฺตเร “สหชาตํ อิติ อนุปุพฺเพน ปาโฐ ทิสฺสติ.

ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ จิตฺตสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปุเรชาตํ:** วตฺถุ จิตฺตสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. [๑] **ปจฺฉาชาตา:** พาหิรา ขนฺธา ปุเรชาตสฺส อิมสฺส อตฺตภาวสฺส กายสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

พาหิโร ธมฺโม อตฺตภาวสฺส จ พาหิรสฺส จ ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๓)

[๓๕๙] อตฺตภาวปฏิจฺฉนฺนา จ พาหิรา จ ธมฺมา อตฺตภาวสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. **สหชาตา:** ปฏิสนฺธิกฺขเณ อตฺตภาวปฏิจฺฉนฺนา จ พาหิรา จ ขนฺธา อตฺตภาวปฏิจฺฉนฺนกานญฺจ กฏตฺตารูปานญฺจ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตํ:** ปจฺฉาชาตา ฯเปฯ (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

อตฺตภาวปฏิจฺฉนฺนา จ พาหิรา จ ธมฺมา พาหิรสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๒)

อตฺตภาวปฏิจฺฉนฺนา จ พาหิรา จ ธมฺมา อตฺตภาวปฏิจฺฉนฺนกสฺส จ พาหิรสฺส จ ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. สหชาตา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ อตฺตภาวปฏิจฺฉนฺนา จ พาหิรา จ ขนฺธา ฯเปฯ (สงฺขิตฺตํ.) (๓)

อตฺถิอาทิปจฺจยา

[๓๖๐] อตฺตภาวปฏิจฺฉนฺโน ธมฺโม อตฺตภาวปฏิจฺฉนฺนกสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. **สหชาตํ:** ปฏิสนฺธิกฺขเณ

---

[๑] สฺยา. "ปจฺฉาชาตนฺติ ปาโฐ ทิสฺสติ.

จิตฺตํ อชฺฌตฺติกานํ กฏตฺตารูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปุเรชาตํ:** จกฺขุ ฯเปฯ กายํ อนิจฺจโต ฯเปฯ (ปุเรชาตสทิสํ. นินฺนานากรณํ.) **ปจฺฉาชาตํ:** (ปจฺฉาชาตสทิสํ กาตพฺพํ.) (๑)

อชฺฌตฺติโก ธมฺโม พาหิรสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. **สหชาตํ:** สหชาตา อชฺฌตฺติกา ขนฺธา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (สงฺขิตฺตํ.) (๒)

(อิธ อตฺถิ สพฺพฏฺฐาเน สหชาตํ ปจฺจยวารสทิสํ. ปุเรชาตํ ปุเรชาตสทิสํ. ปจฺฉาชาตํ ปจฺฉาชาตสทิสํ กาตพฺพํ. นินฺนานากรณํ.)

อชฺฌตฺติโก ธมฺโม อชฺฌตฺติกสฺส จ พาหิรสฺส จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๓)

[๓๖๑] พาหิโร ธมฺโม พาหิรสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ, อินฺทฺริยํ. (สพฺพํ วิตฺถาเรตพฺพํ.) (๑)

พาหิโร ธมฺโม อชฺฌตฺติกสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ, อินฺทฺริยํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๒)

พาหิโร ธมฺโม อชฺฌตฺติกสฺส จ พาหิรสฺส จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ, อินฺทฺริยํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๓)

[๓๖๒] อชฺฌตฺติโก จ พาหิโร จ ธมฺมา อชฺฌตฺติกสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ, อินฺทฺริยํ. **สหชาตา:** จกฺขุวิญฺญาณสหคตา ขนฺธา จ จกฺขายตนญฺจ จกฺขุวิญฺญาณสหคตา ขนฺธา จ จกฺขายตนญฺจ

จกฺขุวิญฺญาณสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ กายวิญฺญาณสหคตา ขนฺธา จ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ อชฺฌตฺติกา จ พาหิรา จ ขนฺธา อชฺฌตฺติกานำ กฏตฺตารูปานำ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปุเรชาตำ:** จกฺขายตนญฺจ วตฺถุ จ จิตฺตสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ กายายตนญฺจ วตฺถุ จ จิตฺตสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. รูปายตนญฺจ จกฺขายตนญฺจ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนญฺจ กายายตนญฺจ กายวิญฺญาณสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตา: อชฺฌตฺติกา จ พาหิรา จ ขนฺธา ปุเรชาตสฺส อิมสฺส อชฺฌตฺติกสฺส กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตา: อชฺฌตฺติกา จ พาหิรา จ ขนฺธา กพฬีกาโร อาหาโร จ [๑] อิมสฺส อชฺฌตฺติกสฺส กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตา: อชฺฌตฺติกา จ พาหิรา จ ขนฺธา รูปชีวิตินฺทฺริยญฺจ อชฺฌตฺติกานำ กฏตฺตารูปานำ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อชฺฌตฺติโก จ พาหิโร จ ธมฺมา พาหิรสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตำ, ปุเรชาตำ, ปจฺฉาชาตำ, อาหารำ, อินฺทฺริยำ. สหชาโต: จกฺขุวิญฺญาณสหคโต เอโก ขนฺโธ จ จกฺขายตนญฺจ จกฺขุวิญฺญาณญฺจ ทฺวินฺนำ ขนฺธานำ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ (สหชาตำ ปจฺจยวารสทิสำ. นินฺนานากรณำ, ปธมคมนสทิสเมว สพฺเพปทา ปธมชฺฌานเยน วิภชิตพฺพา.) (๒)

อชฺฌตฺติโก จ พาหิโร จ ธมฺมา อชฺฌตฺติกสฺส จ พาหิรสฺส จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตำ, ปุเรชาตำ, ปจฺฉาชาตำ,

---

[๑] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "ปุเรชาตสฺสาติ ปาโฐ ทิสฺสติ.

อาหารํ, อินฺทฺริยํ. สหชาโต: จกฺขุวิญฺญาณสหคโต เอโก ขนฺโธ จ จกฺขายตนญฺจ ทฺวินฺนํ ขนฺธานํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส จ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (สงฺขิตฺตํ. สพฺเพ ปทา วิภชิตพฺพา, ปธมฺมฏฺฐนานเยน.) (๓)

นตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. วิคตปจฺจเยน ปจฺจโย. อวิคตปจฺจเยน ปจฺจโย.

---

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๓๖๓] เหตุยา ตีณิ, อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว, อนนฺตเร นว, สมนนฺตเร นว, สหชาเต นว, อญฺญมญฺเญ ปญฺจ, นิสฺสเย นว, อุปนิสฺสเย นว, ปุเรชาเต นว, ปจฺฉาชาเต นว, อาเสวเน นว, กมฺเม ตีณิ, วิปาเก นว, อาหาเร นว, อินฺทฺริเย นว, ฌาเน ตีณิ, มคฺเค ตีณิ, สมฺปยุตฺเต ปญฺจ, วิปฺปยุตฺเต นว, อตฺถิยา นว, นตฺถิยา นว, วิคเต นว, อวิคเต นว.

อนุโลมํ.

---

๒. ปจฺจนียุทฺธาโร

[๓๖๔] อชฺฌตฺติโก ธมฺโม อชฺฌตฺติกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อชฺฌตฺติโก ธมฺโม พาหิรสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อชฺฌตฺติโก ธมฺโม อชฺฌตฺติกสฺส จ พาหิรสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๓๖๕] พาหิโร ธมฺโม พาหิรสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

พาหิโร ธมฺโม อชฺฌตฺติกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

พาหิโร ธมฺโม อชฺฌตฺติกสฺส จ พาหิรสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย.

กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. [๑] (๓)

[๓๖๖] อชฺฌตฺติโก จ พาหิโร จ ธมฺมา อชฺฌตฺติกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. [๒] (๑)

อชฺฌตฺติโก จ พาหิโร จ ธมฺมา พาหิรสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณ-ปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. [๒] (๒)

อชฺฌตฺติโก จ พาหิโร จ ธมฺมา อชฺฌตฺติกสฺส จ พาหิรสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๓๖๗] นเหตุยา นว, นอารมฺมเณ นว, (สพฺพตฺถ นว,) โนอวิคเต นว.

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียํ

[๓๖๘] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา ตีณิ, นอนนฺตเร ตีณิ, นสมนนฺตเร ตีณิ, นอญฺญมญฺเญ ตีณิ, นอุปนิสฺสเย

---

[๑] สฺยา. "อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริเยน ปจฺจโย อิติ ปาฐา ทิสฺสนฺติ.
[๒] สฺยา. "อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริเยน ปจฺจโย อิติ ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

ตีณิ, (สพฺพตฺถ ตีณิ,) นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต ตีณิ, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมํ

[๓๖๙] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว, (อนุโลมมาติกา กาตพฺพา.) ฯเปฯ อวิคเต นว.

อชฺฌตฺติกทุกํ นิฏฺฐิตํ.

---

๖๗. อุปาทาทุกํ ๑. ปฏิจฺจวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๓๗๐] อุปาทา ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนอุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ ปฏิจฺจ โนอุปาทา ขนฺธา. (๑)

โนอุปาทา ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนอุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: โนอุปาทา เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา โนอุปาทา จ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ โนอุปาทา เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา โนอุปาทา จ กฏตฺตารูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ เทฺว มหาภูเต ปฏิจฺจ เทฺว มหาภูตา. (๑)

โนอุปาทา ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: โนอุปาทา ขนฺเธ ปฏิจฺจ อุปาทา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ มหาภูเต ปฏิจฺจ อุปาทา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ, กฏตฺตารูปํ, อุปาทารูปํ.(๒)

โนอุปาทา ธมฺมำ ปฏิจฺจ อุปาทา จ โนอุปาทา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: โนอุปาทา เอกำ ขนฺธำ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา อุปาทา จ โนอุปาทา จ จิตฺตสมุฏฺฐานำ รูปำ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

อุปาทา จ โนอุปาทา จ ธมฺมำ ปฏิจฺจ โนอุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ โนอุปาทา เอกำ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๑)

อารมฺมณปจฺจโย

[๓๗๑] อุปาทา ธมฺมำ ปฏิจฺจ โนอุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุำ ปฏิจฺจ โนอุปาทา ขนฺธา. (๑)

โนอุปาทา ธมฺมำ ปฏิจฺจ โนอุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: โนอุปาทา เอกำ ขนฺธำ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

อุปาทา จ โนอุปาทา จ ธมฺมำ ปฏิจฺจ โนอุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ โนอุปาทา เอกำ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๑)

อธิปติปจฺจโย

[๓๗๒ โนอุปาทา ธมฺมำ ปฏิจฺจ โนอุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อธิปติปจฺจยา: โนอุปาทา เอกำ ขนฺธำ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา โนอุปาทา จ จิตฺตสมุฏฺฐานำ รูปำ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๑)

โนอุปาทา ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อธิปติปจฺจยา: โนอุปาทา ขนฺเธ ปฏิจฺจ อุปาทา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. มหาภูเต ปฏิจฺจ อุปาทา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. (๒)

โนอุปาทา ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทา จ โนอุปาทา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อธิปติปจฺจยา: โนอุปาทา เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา อุปาทา จ โนอุปาทา จ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๓)

อนนฺตรปจฺจยา ตีณิ. สมนนฺตรปจฺจยา ตีณิ. สหชาตปจฺจยา ปญฺจ.

อญฺญมญฺญปจฺจโย

[๓๗๓] อุปาทา ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนอุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อญฺญมญฺญปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ ปฏิจฺจ โนอุปาทา ขนฺธา. (๑)

โนอุปาทา ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนอุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อญฺญมญฺญ-ปจฺจยา: โนอุปาทา เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ อสญฺญสตฺตานํ เอกํ มหาภูตํ ปฏิจฺจ ฯเปฯ [๑] เทฺว มหาภูเต ปฏิจฺจ เทฺว มหาภูตา. (๑)

โนอุปาทา ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อญฺญมญฺญ-ปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ โนอุปาทา ขนฺเธ ปฏิจฺจ วตฺถุ. (๒)

โนอุปาทา ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทา จ โนอุปาทา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อญฺญมญฺญปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ โนอุปาทา เอกํ ขนฺธํ

---

[๑] สฺยา. เอตฺถนฺตเร “ตโย มหาภูตา อิติ ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

ปฏิจจ ตโย ขนฺธา วตฺถุ จ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๓)

อุปาทา จ โนอุปาทา จ ธมฺมัง ปฏิจจ โนอุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อญฺญมญฺญปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ โนอุปาทา เอกัง ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (สงฺขิตฺตัง.) (๑)

๑. ปจฺจยานุโลมัง ๒. สงฺขยาวาโร

สุทฺธัง

[๓๗๔] เหตุยา ปญฺจ, อารมฺมเณ ตีณิ, อธิปติยา ตีณิ, อนนฺตเร ตีณิ, สมนนฺตเร ตีณิ, สหชาเต ปญฺจ, อญฺญมญฺเญ ปญฺจ, นิสฺสเย ปญฺจ, อุปนิสฺสเย ตีณิ, ปุเรชาเต เอกัง, อาเสวเน เอกัง, กมฺเม ปญฺจ, วิปาเก ปญฺจ, (สพฺพตฺถ ปญฺจ,) สมฺปยุตฺเต ตีณิ, วิปฺปยุตฺเต ปญฺจ, อตฺถิยา ปญฺจ, นตฺถิยา ตีณิ, วิคเต ตีณิ, อวิคเต ปญฺจ.

---

๒. ปจฺจยปจฺจนียัง ๑. วิภงฺควาโร

นเหตุปจฺจโย

[๓๗๕] อุปาทา ธมฺมัง ปฏิจจ โนอุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุง ปฏิจจ โนอุปาทา ขนฺธา. (๑)

โนอุปาทา ธมฺมัง ปฏิจจ โนอุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกัง โนอุปาทา เอกัง ขนฺธัง ปฏิจจ ตโย ขนฺธา โนอุปาทา จ จิตฺตสมุฏฺฐานัง รูปัง ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ

อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ อสญฺญสตฺตานํ เอกํ มหาภูตํ ปฏิจฺจ ตโย มหาภูตา ฯเปฯ เทฺว มหาภูเต ปฏิจฺจ เทฺว มหาภูตา. วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห.[๑] (๑)

โนอุปาทา ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุเก โนอุปาทา ขนฺเธ ปฏิจฺจ อุปาทา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ มหาภูเต ปฏิจฺจ อุปาทา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ, กฏตฺตารูปํ, อุปาทารูปํ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) (๒)

โนอุปาทา ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทา จ โนอุปาทา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ โนอุปาทา เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา อุปาทา จ โนอุปาทา จ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ ฯเปฯ เทฺว[๒] ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

อุปาทา จ โนอุปาทา จ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนอุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ โนอุปาทา เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (๑)

นอารมฺมณาทิปจฺจยา

[๓๗๖] โนอุปาทา ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนอุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณปจฺจยา: โนอุปาทา ขนฺเธ ปฏิจฺจ โนอุปาทา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.)

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ. [๒] ฉ., เท. ทิสฺสติ.

เทฺว มหาภูเต ปฏิจฺจ เทฺว มหาภูตา. (๑)

โนอุปาทา ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณปจฺจยา: โนอุปาทา ขนฺเธ ปฏิจฺจ อุปาทา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ มหาภูเต ปฏิจฺจ อุปาทา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ, กฏตฺตารูปํ, อุปาทารูปํ. (ยาว อสญฺญสตฺตา.) (๒)

โนอุปาทา ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทา จ โนอุปาทา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นอารมฺมณปจฺจยา: โนอุปาทา ขนฺเธ ปฏิจฺจ อุปาทา จ โนอุปาทา จ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

นอธิปติปจฺจยา ปญฺจ, นอนนฺตรปจฺจยา ตีณิ ฯเปฯ นอุปนิสฺสยปจฺจยา ปญฺจ,[๑] นปุเรชาตปจฺจยา ปญฺจ, นปจฺฉาชาตปจฺจยา ปญฺจ, นอาเสวนปจฺจยา ปญฺจ.

นกมฺมปจฺจโย

[๓๗๗] โนอุปาทา ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนอุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นกมฺมปจฺจยา: โนอุปาทา ขนฺเธ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา เจตนา. พาหิรํ. อาหารสมุฏฺฐานํ. อุตุสมุฏฺฐานํ ฯเปฯ เทฺว มหาภูเต ปฏิจฺจ เทฺว มหาภูตา. (๑)

โนอุปาทา ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นกมฺมปจฺจยา: พาหิเร อาหารสมุฏฺฐาเน อุตุสมุฏฺฐาเน มหาภูเต ปฏิจฺจ อุปาทารูปํ. (๒)

---

[๑] สฺยา. "ปญฺจาติ สงฺขฺยาวาโร น ทิสฺสติ.

โนอุปาทา ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทา จ โนอุปาทา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นกมฺมปจฺจยา: พาหิรํ อาหารสมุฏฺฐานํ อุตุสมุฏฺฐานํ เอกํ มหาภูตํ ปฏิจฺจ ตโย มหาภูตา อุปาทา จ รูปี ฯเปฯ เทฺว[๑] มหาภูเต ฯเปฯ (๓)

นวิปากปจฺจโย

[๓๗๘] โนอุปาทา ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนอุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นวิปากปจฺจยา: โนอุปาทา เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา โนอุปาทา จ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปี ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา, เอวํ ตีณิ, โนอุปาทามูลเก.)

นอาหารปจฺจโย

[๓๗๙] โนอุปาทา ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนอุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอาหารปจฺจยา: พาหิรํ อุตุสมุฏฺฐานํ อสญฺญสตฺตานํ เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ เทฺว มหาภูเต ปฏิจฺจ เทฺว มหาภูตา. (๑)

โนอุปาทา ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอาหารปจฺจยา พาหิรํ อุตุสมุฏฺฐานํ อสญฺญสตฺตานํ มหาภูเต ปฏิจฺจ อุปาทารูปี. (๒)

โนอุปาทา ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทา จ โนอุปาทา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นอาหารปจฺจยา: พาหิรํ อุตุสมุฏฺฐานํ อสญฺญสตฺตานํ

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

เอกำ มหาภูตำ ปฏิจฺจ ตโย มหาภูตา อุปาทา จ รูปำ ฯเปฯ เทฺว[๑] มหาภูเต ฯเปฯ[๑] (๓)

นอินฺทฺริยปจฺจโย

[๓๘๐] โนอุปาทา ธมฺมำ ปฏิจฺจ โนอุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอินฺทฺริยปจฺจยา: พาหิรำ อาหารสมุฏฺฐานำ อุตุสมุฏฺฐานำ เอกำ มหาภูตำ ฯเปฯ (๑)

โนอุปาทา ธมฺมำ ปฏิจฺจ อุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอินฺทฺริย-ปจฺจยา: พาหิเร อาหารสมุฏฺฐาเน อุตุสมุฏฺฐาเน อสญฺญสตฺตานำ มหาภูเต ปฏิจฺจ รูปชีวิตินฺทฺริยำ.

โนอุปาทา ธมฺมำ ปฏิจฺจ อุปาทา จ โนอุปาทา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นอินฺทฺริยปจฺจยา: พาหิรำ อาหารสมุฏฺฐานำ อุตุสมุฏฺฐานำ เอกำ มหาภูตำ ฯเปฯ (๓)

นฌานาทิปจฺจยา

[๓๘๑] โนอุปาทา ธมฺมำ ปฏิจฺจ โนอุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นฌานปจฺจยา: ปญฺจวิญฺญาณสหคตำ เอกำ ขนฺธำ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ พาหิรำ อาหารสมุฏฺฐานำ อุตุสมุฏฺฐานำ อสญฺญสตฺตานำ ฯเปฯ เทฺว มหาภูเต ปฏิจฺจ เทฺว มหาภูตา. (๑)

[๑-๑] ฉ., เท. อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

โนอุปาทา ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นฌานปจฺจยา: พาหิเร อาหารสมุฏฺฐาเน อุตุสมุฏฺฐาเน อสญฺญสตฺตานํ มหาภูเต ปฏิจฺจ อุปาทา กฏตฺตารูปํ. (๒)

โนอุปาทา ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทา จ โนอุปาทา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นฌานปจฺจยา: พาหิรํ อาหารสมุฏฺฐานํ อุตุสมุฏฺฐานํ อสญฺญสตฺตานํ เอกํ มหาภูตํ ปฏิจฺจ ตโย มหาภูตา ฯเปฯ เทฺว[๑] มหาภูเต ฯเปฯ[๑] มหาภูเต ปฏิจฺจ อุปาทา กฏตฺตารูปํ อุปาทารูปํ. (๓)

อุปาทา ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนอุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นมคฺคปจฺจยา. ปญฺจ. นสมฺปยุตฺตปจฺจยา. ตีณิ.

นวิปฺปยุตฺตาทิปจฺจยา

[๓๘๒] โนอุปาทา ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนอุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นวิปฺปยุตฺตปจฺจยา: อรูเป โนอุปาทา เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ พาหิรํ อาหารสมุฏฺฐานํ อุตุสมุฏฺฐานํ อสญฺญสตฺตานํ เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ (๑)

โนอุปาทา ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นวิปฺปยุตฺต-ปจฺจยา: พาหิเร อาหารสมุฏฺฐาเน อุตุสมุฏฺฐาเน อสญฺญสตฺตานํ มหาภูเต ปฏิจฺจ อุปาทา กฏตฺตารูปํ, อุปาทารูปํ. (๒)

๑-๑ ฉ., เท. อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

โนอุปาทา ธมฺมำ ปฏิจฺจ อุปาทา จ โนอุปาทา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นวิปฺปยุตฺตปจฺจยา: พาหิรำ อาหารสมุฏฺฐานำ อุตุสมุฏฺฐานำ เอกำ มหาภูตำ ปฏิจฺจ ตโย มหาภูตา อุปาทา จ รูปำ ฯเปฯ เทฺว มหาภูเต ปฏิจฺจ เทฺว มหาภูตา อุปาทา จ รูปำ. อสญฺญสตฺตานำ เอกำ มหาภูตำ ปฏิจฺจ ตโย มหาภูตา กฏตฺตา จ รูปำ, อุปาทารูปำ ฯเปฯ เทฺว มหาภูเต ปฏิจฺจ เทฺว มหาภูตา กฏตฺตา จ รูปำ, อุปาทารูปำ. โนนตฺถิปจฺจยา. โนวิคตปจฺจยา. (๓)

๒. ปจฺจยปจฺจนียำ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธำ

[๓๘๓] นเหตุยา ปญฺจ, นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา ปญฺจ, นอนนฺตเร ตีณิ, นสมนนฺตเร ตีณิ, นอญฺญมญฺเญ ตีณิ, นอุปนิสฺสเย ตีณิ, นปุเรชาเต ปญฺจ, นปจฺฉาชาเต ปญฺจ, นอาเสวเน ปญฺจ, นกมฺเม ตีณิ, นวิปาเก ตีณิ, นอาหาเร ตีณิ, นอินฺทฺริเย ตีณิ, นฌาเน ตีณิ, นมคฺเค ปญฺจ, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต ตีณิ, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

---

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียำ

[๓๘๔] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา ปญฺจ ฯเปฯ นกมฺเม เอกำ, นวิปาเก ตีณิ ฯเปฯ นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต เอกำ, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมํ

[๓๘๕] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ ตีณิ, อนนฺตเร ตีณิ, สมนนฺตเร ตีณิ, สหชาเต ปญฺจ, อญฺญมญฺเญ ปญฺจ, นิสฺสเย ปญฺจ, อุปนิสฺสเย ตีณิ, ปุเรชาเต เอกํ, อาเสวเน เอกํ ฯเปฯ มคฺเค เอกํ ฯเปฯ อวิคเต ปญฺจ.

(สหชาตวาโร ปฏิจฺจวารสทิโส.)

---

๖๗. อุปาทาทุกํ ๓. ปจฺจยวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๓๘๖] อุปาทา ธมฺมํ ปจฺจยา โนอุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: วตฺถุ ปจฺจยา โนอุปาทา ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

โนอุปาทา ธมฺมํ ปจฺจยา โนอุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา. ตีณิ. (โนอุปาทามูลเก ตีณิปิ ปฏิจฺจสทิสา, นินฺนานากรณา.) (๓)

อุปาทา จ โนอุปาทา จ ธมฺมํ ปจฺจยา โนอุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: โนอุปาทา เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

อารมฺมณปจฺจโย

[๓๘๗] อุปาทา ธมฺมํ ปจฺจยา โนอุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: จกฺขายตนํ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณํ ฯเปฯ กายายตนํ ปจฺจยา กายวิญฺญาณํ. วตฺถุ ปจฺจยา โนอุปาทา ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

โนอุปาทา ธมฺมํ ปจฺจยา โนอุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา. เอกํ. (ปฏิจฺจสทิสํ.) (๑)

[๑]อุปาทา จ โนอุปาทา จ ธมฺมํ[๑] ปจฺจยา โนอุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: จกฺขุวิญฺญาณสหคตํ เอกํ ขนฺธญฺจ จกฺขายตนญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ กายวิญฺญาณสหคตํ ฯเปฯ โนอุปาทา เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขยาวาโร

สุทฺธํ

[๓๘๘] เหตุยา ปญฺจ, อารมฺมเณ ตีณิ, อธิปติยา ปญฺจ, อนนฺตเร ตีณิ, สมนนฺตเร ตีณิ, สหชาเต ปญฺจ, อญฺญมญฺเญ ปญฺจ, นิสฺสเย ปญฺจ, อุปนิสฺสเย ตีณิ, ปุเรชาเต ตีณิ, อาเสวเน ตีณิ, กมฺเม ปญฺจ ฯเปฯ อวิคเต ปญฺจ, (เอวํ คเณตพฺพํ.)

[๑-๑] ฉ., เท. "อุปาทา ธมฺมญฺจ โนอุปาทา ธมฺมญฺจาติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๑. วิภงฺควาโร

นเหตุปจฺจโย

[๓๘๙] อุปาทา ธมฺมํ ปจฺจยา โนอุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: จกฺขายตนํ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณํ ฯเปฯ กายายตนํ ปจฺจยา กายวิญฺญาณํ. วตฺถุ ปจฺจยา อเหตุกา โนอุปาทา ขนฺธา. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ วตฺถุ ปจฺจยา วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

โนอุปาทา ธมฺมํ ปจฺจยา โนอุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ โนอุปาทา เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา โนอุปาทา จ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ ปจฺจยา วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (ตีณิปิ. ปฏิจฺจสทิสา, นินฺนานากรณา.) (๓)

อุปาทา จ โนอุปาทา จ ธมฺมํ ปจฺจยา โนอุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: จกฺขุวิญฺญาณสหคตํ เอกํ ขนฺธญฺจ จกฺขายตนญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ กายวิญฺญาณสหคตํ ฯเปฯ อเหตุกํ[๑] โนอุปาทา เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

นอารมฺมณปจฺจยา ตีณิ นอาเสวนปจฺจยา ปญฺจ.

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

นกมฺมาทิปจฺจยา

[๓๙๐] อุปาทา ธมฺมํ ปจฺจยา โนอุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นกมฺมปจฺจยา: วตฺถุ ปจฺจยา โนอุปาทา เจตนา. (๑)

โนอุปาทา ธมฺมํ ปจฺจยา โนอุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นกมฺมปจฺจยา: โนอุปาทา ขนฺเธ ปจฺจยา สมฺปยุตฺตกา เจตนา. พาหิรํ อาหารสมุฏฺฐานํ อุตุสมุฏฺฐานํ ฯเปฯ เทฺว มหาภูเต ปจฺจยา เทฺว มหาภูตา. (๑)

โนอุปาทา ธมฺมํ ปจฺจยา อุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นกมฺมปจฺจยา: พาหิเร อาหารสมุฏฺฐาเน อุตุสมุฏฺฐาเน มหาภูเต ปจฺจยา อุปาทารูปํ. (๒)

โนอุปาทา ธมฺมํ ปจฺจยา อุปาทา จ โนอุปาทา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นกมฺมปจฺจยา: พาหิรํ อาหารสมุฏฺฐานํ อุตุสมุฏฺฐานํ เอกํ มหาภูตํ ปจฺจยา ตโย มหาภูตา อุปาทา จ รูปํ ฯเปฯ เทฺว มหาภูเต ฯเปฯ (๓)

อุปาทา จ โนอุปาทา จ ธมฺมํ ปจฺจยา โนอุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นกมฺมปจฺจยา: โนอุปาทา ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา โนอุปาทา เจตนา. (๑)

นวิปากปจฺจยา ปญฺจ. นอาหารปจฺจยา ตีณิ. นอินฺทฺริยปจฺจยา ตีณิ.

นฌานาทิปจฺจยา

[๓๙๑] อุปาทา ธมฺมํ ปจฺจยา โนอุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นฌานปจฺจยา: จกฺขายตนํ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณํ ฯเปฯ กายายตนํ ปจฺจยา กายวิญฺญาณํ. (๑)

โนอุปาทา ธมฺมํ ปจฺจยา โนอุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นฌานปจฺจยา: ปญฺจวิญฺญาณสหคตํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ พาหิรํ อาหารสมุฏฺฐานํ อุตุสมุฏฺฐานํ อสญฺญสตฺตานํ ฯเปฯ เทฺว มหาภูเต ปจฺจยา เทฺว มหาภูตา. (๑)

โนอุปาทา ธมฺมํ ปจฺจยา อุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นฌานปจฺจยา: พาหิเร อาหารสมุฏฺฐาเน อุตุสมุฏฺฐาเน อสญฺญสตฺตานํ มหาภูเต ปจฺจยา อุปาทา กฏตฺตารูปึ. (๒)

โนอุปาทา ธมฺมํ ปจฺจยา อุปาทา จ โนอุปาทา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นฌานปจฺจยา: พาหิรํ อาหารสมุฏฺฐานํ อุตุสมุฏฺฐานํ อสญฺญสตฺตานํ เอกํ มหาภูตํ ปจฺจยา ตโย มหาภูตา อุปาทา จ กฏตฺตารูปึ ฯเปฯ เทฺว ฯเปฯ (๓)

อุปาทา จ โนอุปาทา จ ธมฺมํ ปจฺจยา โนอุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นฌานปจฺจยา: จกฺขุวิญฺญาณสหคตํ เอกํ ขนฺธญฺจ จกฺขายตนญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (๑)

นมคฺคปจฺจยา ปญฺจ. นสมฺปยุตฺตปจฺจยา ตีณิ. นวิปฺปยุตฺตปจฺจยา ตีณิ. โนนตฺถิปจฺจยา ตีณิ. โนวิคตปจฺจยา ตีณิ.

๒. ปจฺจยปจฺจนียं ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธं

[๓๙๒] นเหตุยา ปญฺจ, นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา ปญฺจ ฯเปฯ นกมฺเม ปญฺจ, นวิปาเก ปญฺจ, นอาหาเร ตีณิ, นอินฺทฺริเย ตีณิ, นฌาเน ปญฺจ, นมคฺเค ปญฺจ, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต ตีณิ, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

(เอวํ อิตเร เทฺว คณนาปิ นิสฺสยวาโรปิ กาตพฺพา.[๑])

---

๖๗. อุปาทาทุกं ๕. สัสฏฐวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมาทิปจฺจยา

[๓๙๓] โนอุปาทา ธมฺมํ สัสฏฺโฐ โนอุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: โนอุปาทา เอกํ ขนฺธํ สัสฏฺฐา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ สัสฏฺฐา เทฺว ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (สงฺขิตฺตํ.)

เหตุยา เอกํ, อารมฺมเณ เอกํ, อธิปติยา เอกํ, (สพฺพตฺถ เอกํ.) อวิคเต เอกํ.

อนุโลมํ.

---

[๑] ฉ. กาตพฺโพ. เอวมุปริปิ.

โนอุปาทา ธมฺมํ สสฏฺโฐ โนอุปาทา ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ โนอุปาทา เอกํ ขนฺธํ สสฏฺฐา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ สสฏฺโฐ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (สงฺขิตฺตํ.)

นเหตุยา เอกํ, นอธิปติยา เอกํ, นปุเรชาเต เอกํ, นปจฺฉาชาเต เอกํ, นอาเสวเน เอกํ, นกมฺเม เอกํ, นวิปากเก เอกํ, นฌาเน เอกํ, นมคฺเค เอกํ, นวิปฺปยุตฺเต เอกํ.

ปจฺจนียํ.

(เอวํ อิตเร เทฺว คณนาปิ สมฺปยุตฺตวาโรปิ กาตพฺพา.)

---

๖๗. อุปาทาทุกํ ๗. ปญฺหาวาโร
๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร
เหตุปจฺจโย

[๓๙๔] โนอุปาทา ธมฺโม โนอุปาทา ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: โนอุปาทา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ โนอุปาทา จ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

โนอุปาทา ธมฺโม อุปาทา ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: โนอุปาทา เหตู อุปาทา จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๒)

โนอุปาทา ธมฺโม อุปาทา จ โนอุปาทา จ ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: โนอุปาทา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ อุปาทา จ โนอุปาทา จ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ(๓)

อารมฺมณปจฺจโย

[๓๙๕] อุปาทา ธมฺโม โนอุปาทา ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: จกฺขุ ฯเปฯ กายํ... รูเป ฯเปฯ รเส วตฺถุ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปี ปสฺสติ. ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุณาติ. รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ รสายตนํ ชิวฺหาวิญฺญาณสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปาทา ขนฺธา อิทฺธิวิธญาณสฺส, ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณสฺส, อนาคตํสญาณสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

โนอุปาทา ธมฺโม โนอุปาทา ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ทานํ ฯเปฯ สีลํ เปฯ อุโปสถกมฺมํ กตฺวา ตํ ปจฺจเวกฺขติ อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ ราโค อุปฺปชฺชติ ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ, ปุพฺเพ ฯเปฯ ฌานา ฯเปฯ อริยา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา มคฺคํ ปจฺจเวกฺขนฺติ. ผลํ ฯเปฯ นิพฺพานํ ฯเปฯ นิพฺพานํ โคตฺรภุสฺส, โวทานสฺส, มคฺคสฺส, ผลสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. อริยา ปหีเน กิเลเส ปจฺจเวกฺขนฺติ. วิกฺขมฺภิเต กิเลเส ฯเปฯ ปุพฺเพ ฯเปฯ โผฏฺฐพฺเพ โนอุปาทา ขนฺเธ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. เจโตปริยญาเณน โนอุปาทาจิตฺตสมงฺคิสฺส จิตฺตํ ชานาติ. อากาสานญฺจายตนํ วิญฺญาณญฺจายตนสฺส ฯเปฯ อากิญฺจญฺญายตนํ เนวสญฺญานาสญฺญายตนสฺส ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ กายวิญฺญาณสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. โนอุปาทา ขนฺธา อิทฺธิวิธญาณสฺส,

เจโตปริยญาณสฺส, ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณสฺส, ยถากมฺมูปคญาณสฺส, อนาคตํสญาณสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อธิปติปจฺจโย

[๓๙๖] อุปาทา ธมฺโม โนอุปาทา ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณาธิปติ:** จกฺขุ ฯเปฯ กายํ... รูเป ฯเปฯ รเส วตฺถุ๋ ครุ๋ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ๋ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. (๑)

โนอุปาทา ธมฺโม โนอุปาทา ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ กตฺวา ตํ ครุ๋ กตฺวา ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ๋ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. ปุพฺเพ สุจิณฺณานิ ฯเปฯ ฌานา วุฏฺฐหิตฺวา ฌานํ ฯเปฯ อริยา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา มคฺคํ ครุ๋ กตฺวา ฯเปฯ ผลํ ฯเปฯ นิพฺพานํ ครุ๋[๑] กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติ.[๑] นิพฺพานํ โคตฺรภุสฺส, โวทานสฺส, มคฺคสฺส, ผลสฺส, อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. โผฏฺฐพฺเพ โนอุปาทา ขนฺเธ ครุ๋ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ๋ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. **สหชาตาธิปติ:** โนอุปาทา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ โนอุปาทา จ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

โนอุปาทา ธมฺโม อุปาทา ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: **สหชาตาธิปติ:** โนอุปาทา อธิปติ อุปาทา จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ

[๑-๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

โนอุปาทา ธมฺโม อุปาทา จ โนอุปาทา จ ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: **สหชาตาธิปติ:** โนอุปาทา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ อุปาทา จ โนอุปาทา จ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

อนนฺตราทิปจฺจยา

[๓๙๗] โนอุปาทา ธมฺโม โนอุปาทา ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา โนอุปาทา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ โนอุปาทา ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. อนุโลมํ โคตฺรภุสฺส ฯเปฯ ผลสมาปตฺติยา อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

สมนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย (ปฏิจฺจสทิสํ.) อญฺญมญฺญปจฺจเยน ปจฺจโย. (ปฏิจฺจสทิสํ.) นิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (ปจฺจยวาเร นิสฺสยสทิสํ.)

อุปนิสฺสยปจฺจโย

[๓๙๘] อุปาทา ธมฺโม โนอุปาทา ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ **ปกตูปนิสฺสโย:** จกฺขุสมฺปทํ ฯเปฯ กายสมฺปทํ... วณฺณสมฺปทํ... สทฺทสมฺปทํ[๑]... คนฺธสมฺปทํ... รสสมฺปทํ... โภชนํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ สงฺฆํ ภินฺทติ. จกฺขุสมฺปทา ฯเปฯ กายสมฺปทา... วณฺณสมฺปทา...

---

[๑] ฉ.,เท. อยํ ปาโฐ ทิสฺสติ.

สทฺทสมฺปทา[๑]... คนฺธสมฺปทา... รสสมฺปทา... โภชนํ สทฺธาย ฯเปฯ ผลสมาปตฺติยา อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

โนอุปาทา ธมฺโม โนอุปาทา ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ **ปกตูปนิสฺสโย:** สทฺธํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. มานํ ชปฺเปติ. ทิฏฺฐึ คณฺหาติ. สีลํ ฯเปฯ ปญฺญํ ... ราคํ ฯเปฯ ปตฺถนํ.... กายิกํ สุขํ.... กายิกํ ทุกฺขํ... อุตุ... เสนาสนํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ สงฺฆํ ภินฺทติ. สทฺธา ฯเปฯ เสนาสนํ สทฺธาย ฯเปฯ ผลสมาปตฺติยา อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

ปุเรชาตปจฺจโย

[๓๙๙] อุปาทา ธมฺโม โนอุปาทา ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปํ ปสฺสติ. ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุณาติ. รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ รสายตนํ ชิวฺหาวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ **วตฺถุปุเรชาตํ:** จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ กายายตนํ ฯเปฯ วตฺถุ โนอุปาทา ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

โนอุปาทา ธมฺโม โนอุปาทา ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อารมฺมณปุเรชาตํ: โผฏฺฐพฺเพ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. โผฏฺฐพฺพายตนํ กายวิญฺญาณสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

---

[๑] ฉ., เท. อยํ ปาโฐ ทิสฺสติ.

อุปาทา จ โนอุปาทา จ ธมฺมา โนอุปาทา ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ] วตฺถุปุเรชาตํ. [๑] โผฏฺฐพฺพายตนญฺจ กายายตนญฺจ กายวิญฺญาณสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. โผฏฺฐพฺพายตนญฺจ วตฺถุ จ โนอุปาทา ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

ปจฺฉาชาตาเสวนปจฺจยา

[๔๐๐] โนอุปาทา ธมฺโม โนอุปาทา ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: ปจฺฉาชาตา: โนอุปาทา ขนฺธา ปุเรชาตสฺส อิมสฺส โนอุปาทา กายสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ ปุจฺฉิตพฺพํ.) ปจฺฉาชาตา: โนอุปาทา ขนฺธา ปุเรชาตสฺส อิมสฺส อุปาทา กายสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ ปุจฺฉิตพฺพํ.) ปจฺฉาชาตา: โนอุปาทา ขนฺธา ปุเรชาตสฺส อิมสฺส อุปาทา กายสฺส จ โนอุปาทา กายสฺส จ ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)... อาเสวนปจฺจเยน ปจฺจโย. เอกํ.

กมฺมปจฺจโย

[๔๐๑] โนอุปาทา ธมฺโม โนอุปาทา ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. **สหชาตา:** โนอุปาทา เจตนา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ โนอุปาทา จ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ **นานาขณิกา:** โนอุปาทา เจตนา วิปากานํ ขนฺธานํ โนอุปาทา จ กฏตฺตารูปานํ กมฺมปจฺจเยน

---

[๑] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "โผฏฺฐพฺพายตนญฺจ วตฺถุ จ โนอุปาทา ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโยติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

ปจฺจโย. (๑)

โนอุปาทา ธมฺโม อุปาทา ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. **สหชาตา:** โนอุปาทา เจตนา อุปาทา จิตฺตสมุฏฺฐานานำ รูปานำ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ **นานาขณิกา:** โนอุปาทา เจตนา อุปาทา กฏตฺตารูปานำ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

โนอุปาทา ธมฺโม อุปาทา จ โนอุปาทา จ ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. **สหชาตา:** โนอุปาทา เจตนา สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ อุปาทา จ โนอุปาทา จ จิตฺตสมุฏฺฐานานำ รูปานำ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ **นานาขณิกา:** โนอุปาทา เจตนา วิปากานำ ขนฺธานำ อุปาทา จ โนอุปาทา จ กฏตฺตารูปานำ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

วิปากปจฺจโย

[๔๐๒] โนอุปาทา ธมฺโม โนอุปาทา ธมฺมสฺส วิปากปจฺจเยน ปจฺจโย. วิปาโก โนอุปาทา เอโก ขนฺโธ ติณฺณนฺนำ ขนฺธานำ ฯเปฯ เทฺว ขนฺธา ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ ตีณิ.

อาหารปจฺจโย

[๔๐๓] อุปาทา ธมฺโม อุปาทา ธมฺมสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย: กพฬีกาโร อาหาโร อิมสฺส อุปาทา กายสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลำ ปุจฺฉิตพฺพำ.) กพฬีกาโร อาหาโร อิมสฺส โนอุปาทา กายสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลำ ปุจฺฉิตพฺพำ.) กพฬีกาโร

อาหาโร อิมสฺส อุปาทา กายสฺส จ โนอุปาทา กายสฺส จ อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

โนอุปาทา ธมฺโม โนอุปาทา ธมฺมสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย: โนอุปาทา อาหารา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ โนอุปาทา จ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (โนอุปาทามูลเก ตีณิ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ [๑]ตีณิปิ กาตพฺพา.[๑]) (๓)

อินฺทฺริยปจฺจโย

[๔๐๔] อุปาทา ธมฺโม อุปาทา ธมฺมสฺส อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย: รูปชีวิตินฺทฺริยํ อุปาทา กฏตฺตารูปานํ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.[๒]) จกฺขุนฺทฺริยํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ กายินฺทฺริยํ กายวิญฺญาณสฺส[๓] รูปชีวิตินฺทฺริยํ โนอุปาทา กฏตฺตารูปานํ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ ปุจฺฉิตพฺพํ.) รูปชีวิตินฺทฺริยํ อุปาทา จ โนอุปาทา จ กฏตฺตารูปานํ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

โนอุปาทา ธมฺโม โนอุปาทา ธมฺมสฺส อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ

อุปาทา จ โนอุปาทา จ ธมฺมา โนอุปาทา ธมฺมสฺส อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. จกฺขุนฺทฺริยญฺจ จกฺขุวิญฺญาณญฺจ จกฺขุวิญฺญาณสหคตานํ ขนฺธานํ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ กายินฺทฺริยญฺจ ฯเปฯ

[๑-๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ. [๒] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ "กาตพฺพนฺติ ปาโจ ทิสฺสติ.
[๓] ฉ.,เท. ทิสฺสติ.

ฌานาทิปจฺจยา

[๔๐๕] โนอุปาทา ธมฺโม โนอุปาทา ธมฺมสฺส ฌานปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. มคฺคปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ สมฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. เอกํ.

วิปฺปยุตฺตปจฺจโย

[๔๐๖] อุปาทา ธมฺโม โนอุปาทา ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. **สหชาตํ:** ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ โนอุปาทา ขนฺธานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปุเรชาตํ:** จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ กายายตนํ ฯเปฯ วตฺถุ โนอุปาทา ขนฺธานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

โนอุปาทา ธมฺโม โนอุปาทา ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. **สหชาตา:** โนอุปาทา ขนฺธา โนอุปาทา จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ โนอุปาทา ขนฺธา โนอุปาทา กฏตฺตารูปานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตา:** โนอุปาทา ขนฺธา ปุเรชาตสฺส อิมสฺส โนอุปาทา กายสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

โนอุปาทา ธมฺโม อุปาทา ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. **สหชาตา:** โนอุปาทา ขนฺธา อุปาทา จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ **ปจฺฉาชาตา:** โนอุปาทา ขนฺธา ปุเรชาตสฺส อิมสฺส อุปาทา กายสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

โนอุปาทา ธมฺโม [๑]อุปาทา จ โนอุปาทา จ ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตं, ปจฺฉาชาตं. **สหชาตา:** โนอุปาทา ขนฺธา อุปาทา จ โนอุปาทา จ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ **ปจฺฉาชาตา:** โนอุปาทา ขนฺธา ปุเรชาตสฺส อิมสฺส อุปาทา กายสฺส จ โนอุปาทา กายสฺส จ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

อตฺถิปจฺจโย

[๔๐๗] อุปาทา ธมฺโม อุปาทา ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: อาหารํ, อินฺทฺริยํ. **กพฬีกาโร อาหาโร** อิมสฺส อุปาทา กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **รูปชีวิตินฺทฺริยं** อุปาทา กฏตฺตารูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อุปาทา ธมฺโม โนอุปาทา ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตं, ปุเรชาตं, อาหารं, อินฺทฺริยं. **สหชาตं:** ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ โนอุปาทา ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปุเรชาตं:** จกฺขุ อนิจฺจโต ฯเปฯ (สงฺขิตฺตं. ปุเรชาตสทิสं. นินฺนานากรณํ.) **กพฬีกาโร อาหาโร** อิมสฺส โนอุปาทา กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **รูปชีวิตินฺทฺริยं:** โนอุปาทา กฏตฺตารูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อุปาทา ธมฺโม อุปาทา จ โนอุปาทา จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: อาหารํ, อินฺทฺริยं. **กพฬีกาโร อาหาโร** อิมสฺส อุปาทา กายสฺส จ โนอุปาทา กายสฺส จ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **รูปชีวิตินฺทฺริยं** อุปาทา จ โนอุปาทา จ กฏตฺตารูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

---

[๑] ฉ., เท. อุปาทา ธมฺมสฺส จ โนอุปาทา ธมฺมสฺส จ, เอวมุปริปิ.

[๔๐๘] โนอุปาทา ธมฺโม โนอุปาทา ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. **สหชาโต:** โนอุปาทา เอโก ขนฺโธ ติณฺณนฺนํ ขนฺธานํ โนอุปาทา จ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ เอกํ มหาภูตํ ติณฺณนฺนํ มหาภูตานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ เทฺว มหาภูตา ทฺวินฺนํ มหาภูตานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (ยาว อสญฺญสตฺตา.) **ปุเรชาตํ:** โผฏฺฐพฺเพ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. โผฏฺฐพฺพายตนํ กายวิญฺญาณสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตา:** โนอุปาทา ขนฺธา ปุเรชาตสฺส อิมสฺส โนอุปาทา กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

โนอุปาทา ธมฺโม อุปาทา ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. **สหชาตา:** โนอุปาทา ขนฺธา อุปาทา จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ **ปจฺฉาชาตา:** โนอุปาทา ขนฺธา ปุเรชาตสฺส อิมสฺส อุปาทา กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

โนอุปาทา ธมฺโม อุปาทา จ โนอุปาทา จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. **สหชาโต:** โนอุปาทา เอโก ขนฺโธ ติณฺณนฺนํ ขนฺธานํ อุปาทา จ โนอุปาทา จ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. เทฺว ขนฺธา ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ **ปจฺฉาชาตา:** โนอุปาทา ขนฺธา ปุเรชาตสฺส อิมสฺส อุปาทา กายสฺส จ โนอุปาทา กายสฺส จ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๔๐๙] อุปาทา จ โนอุปาทา จ ธมฺมา อุปาทา ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: ปจฺฉาชาตं, อาหารं, อินฺทฺริยं. **ปจฺฉาชาตา:** โนอุปาทา ขนฺธา จ กพฬีกาโร อาหาโร จ อิมสฺส อุปาทา กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตา:** โนอุปาทา ขนฺธา จ รูปชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปาทา กฏตฺตารูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อุปาทา จ โนอุปาทา จ ธมฺมา โนอุปาทา ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตं, ปุเรชาตं, ปจฺฉาชาตं, อาหารं] อินฺทฺริยं. **สหชาโต:** จกฺขุวิญฺญาณสหคโต เอโก ขนฺโธ จ จกฺขายตนญฺจ ติณฺณนฺนํ ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ เทฺว ขนฺธา จ ฯเปฯ โนอุปาทา เอโก ขนฺโธ จ วตฺถุ จ ติณฺณนฺนํ ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ เทฺว ขนฺธา จ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ โนอุปาทา เอโก ขนฺโธ จ วตฺถุ จ ติณฺณนฺนํ ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ เทฺว[๑] ขนฺธา จ ฯเปฯ **ปุเรชาตํ:** [๒] โผฏฺฐพฺพายตนญฺจ[๑] กายายตนญฺจ กายวิญฺญาณสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. โผฏฺฐพฺพายตนญฺจ วตฺถุ จ โนอุปาทา ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตา:** โนอุปาทา ขนฺธา จ กพฬีกาโร อาหาโร จ อิมสฺส โนอุปาทา กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตา:** โนอุปาทา ขนฺธา จ รูปชีวิตินฺทฺริยญฺจ โนอุปาทา กฏตฺตารูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

๑-๑ ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

[๒] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "โผฏฺฐพฺพายตนญฺจ วตฺถุ จ โนอุปาทา ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. โผฏฺฐพฺพายตนญฺจ กายายตนญฺจ กายวิญฺญาณสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตา: โนอุปาทา ขนฺธา จ กพฬีกาโร อาหาโร จ อิมสฺส โนอุปาทา กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตา." อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

อุปาทา จ โนอุปาทา จ ธมฺมา[๑] อุปาทา จ โนอุปาทา จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ, อินฺทฺริยํ. **ปจฺฉาชาตา:** โนอุปาทา ขนฺธา จ กพฬีกาโร อาหาโร จ อิมสฺส อุปาทา กายสฺส จ โนอุปาทา กายสฺส จ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตา:** โนอุปาทา ขนฺธา จ รูปชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปาทา จ โนอุปาทา จ กฏตฺตารูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๔๑๐] เหตุยา ตีณิ, อารมฺมเณ เทฺว, อธิปติยา จตฺตาริ, อนนฺตเร เอกํ, สมนนฺตเร เอกํ, สหชาเต ปญฺจ, อญฺญมญฺเญ ปญฺจ, นิสฺสเย ปญฺจ, อุปนิสฺสเย เทฺว, ปุเรชาเต ตีณิ, ปจฺฉาชาเต ตีณิ, อาเสวเน เอกํ, กมฺเม ตีณิ, วิปาเก ตีณิ, อาหาเร ฉ, อินฺทฺริเย สตฺต, ฌาเน ตีณิ, มคฺเค ตีณิ, สมฺปยุตฺเต เอกํ, วิปฺปยุตฺเต จตฺตาริ, อตฺถิยา นว, นตฺถิยา เอกํ, วิคเต เอกํ, อวิคเต นว.

อนุโลมํ.

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ "อุปาทา ธมฺมสฺส จ โนอุปาทา ธมฺมสฺส จาติ อิเม ปาจา ทิสฺสนฺติ.

๒. ปจฺจนียุทฺธาโร

[๔๑๑] อุปาทา ธมฺโม อุปาทา ธมฺมสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อุปาทา ธมฺโม โนอุปาทา ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อุปาทา ธมฺโม อุปาทา จ โนอุปาทา จ ธมฺมสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๔๑๒] โนอุปาทา ธมฺโม โนอุปาทา ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

โนอุปาทา ธมฺโม อุปาทา ธมฺมสฺส สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

โนอุปาทา ธมฺโม อุปาทา จ โนอุปาทา จ ธมฺมสฺส สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

อุปาทา จ โนอุปาทา จ ธมฺมา อุปาทา ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อุปาทา จ โนอุปาทา จ ธมฺมา โนอุปาทา ธมฺมสฺส สหชาต-ปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อุปาทา จ โนอุปาทา จ ธมฺมา อุปาทา จ[๑] โนอุปาทา จ ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๔๑๓] นเหตุยา นว, นอารมฺมเณ นว, (สพฺพตฺถ นว,) นสมฺปยุตฺเต นว, นวิปฺปยุตฺเต ฉ, โนอตฺถิยา จตฺตาริ, โนนตฺถิยา นว, โนวิคเต นว, โนอวิคเต จตฺตาริ.

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียํ

[๔๑๔] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา ตีณิ, นอนนฺตเร ตีณิ, นสมนนฺตเร ตีณิ, นอญฺญมญฺเญ ตีณิ, นอุปนิสฺสเย ตีณิ, (สพฺพตฺถ ตีณิ,) นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต เอกํ, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

---

[๑] ฉ., เท. "อุปาทา ธมฺมสฺส จ โนอุปาทา ธมฺมสฺส จาติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมํ

[๔๑๕] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ เทฺว, อธิปติยา จตฺตาริ ฯเปฯ (สงฺขิตฺตํ. อนุโลมมาติกา วิตฺถาเรตพฺพา.) ฯเปฯ อวิคเต นว.

อุปาทาทุกํ นิฏฺฐิตํ.

---

๖๘. อุปาทินฺนทุกํ ๑. ปฏิจฺจวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๔๑๖] อุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อุปาทินฺนํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ อุปาทินฺนํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา กฏตฺตา จ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ขนฺเธ ปฏิจฺจ วตฺถุ, วตฺถุ ปฏิจฺจ ขนฺธา. เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ มหาภูเต ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปํ, อุปาทารูปํ. (๑)

อุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อุปาทินฺเน ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. (๒)

อุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทินฺโน จ อนุปาทินฺโน จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: อุปาทินฺนํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๓)

อนุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อนุปาทินฺนํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปึ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ เอกํ มหาภูตํ ปฏิจฺจ ฯเปฯ มหาภูเต ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปึ, อุปาทารูปึ. (๑)

อุปาทินฺนญฺจ อนุปาทินฺนญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อุปาทินฺเน ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปึ. (๑)

อารมฺมณปจฺจโย

[๔๑๗] อุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: อุปาทินฺนํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ วตฺถุ ปฏิจฺจ ขนฺธา. (๑)

อนุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: อนุปาทินฺนํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๑)

อธิปติปจฺจโย

[๔๑๘] อนุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อธิปติปจฺจยา: อนุปาทินฺนํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปึ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ เอกํ มหาภูตํ ปฏิจฺจ ฯเปฯ มหาภูเต ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปึ, อุปาทารูปึ. (สงฺขิตฺตํ.)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๔๑๙] เหตุยา ปญฺจ อารมฺมเณ เทฺว, อธิปติยา เอกํ, อนนฺตเร เทฺว, สมนนฺตเร เทฺว, สหชาเต ปญฺจ, อญฺญมญฺเญ เทฺว, นิสฺสเย ปญฺจ, อุปนิสฺสเย เทฺว, ปุเรชาเต เทฺว, อาเสวเน เอกํ, กมฺเม ปญฺจ, วิปากเ ปญฺจ, อาหาเร ปญฺจ, อินฺทฺริเย ปญฺจ, ฌาเน ปญฺจ, มคฺเค ปญฺจ, สมฺปยุตฺเต เทฺว, วิปฺปยุตฺเต ปญฺจ, อตฺถิยา ปญฺจ, นตฺถิยา เทฺว, วิคเต เทฺว, อวิคเต ปญฺจ.

---

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๑. วิภงฺควาโร

นเหตุปจฺจโย

[๔๒๐] อุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ อุปาทินฺนํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ อุปาทินฺนํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา กฏตฺตา จ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ขนฺเธ ปฏิจฺจ วตฺถุ, วตฺถุ ปฏิจฺจ ขนฺธา. เอกํ มหาภูตํ ปฏิจฺจ ฯเปฯ มหาภูเต ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปํ, อุปาทารูปํ. อสญฺญสตฺตานํ เอกํ มหาภูตํ ปฏิจฺจ ฯเปฯ มหาภูเต ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปํ, อุปาทารูปํ. (๑)

อุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุเก อุปาทินฺเน ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. (๒)

อุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทินฺโน จ อนุปาทินฺโน จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ อุปาทินฺนํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๓)

[๔๒๑] อนุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ อนุปาทินฺนํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ มหาภูเต ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ, อุปาทารูปํ. พาหิรํ... อาหารสมุฏฺฐานํ... อุตุสมุฏฺฐานํ เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ มหาภูเต ปฏิจฺจ อุปาทารูปํ. วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

อุปาทินฺนญฺจ อนุปาทินฺนญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุเก อุปาทินฺเน ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. (๑)

นอารมฺมณปจฺจโย

[๔๒๒] อุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ[๑] นอารมฺมณปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ อุปาทินฺเน ขนฺเธ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปํ. ขนฺเธ ปฏิจฺจ วตฺถุ, เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ มหาภูเต ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปํ, อุปาทารูปํ. อสญฺญสตฺตานํ เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ มหาภูเต ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปํ, อุปาทารูปํ. (๑)

---

[๑] สฺยา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ,

อุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณปจฺจยา: อุปาทินฺเน ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. (๒)

อนุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณปจฺจยา: อนุปาทินฺเน ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ พาหิรํ... อาหารสมุฏฺฐานํ... อุตุสมุฏฺฐานํ เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ มหาภูเต ปฏิจฺจ อุปาทารูปํ. (๑)

อุปาทินฺนญฺจ อนุปาทินฺนญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณปจฺจยา: อุปาทินฺเน ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. (๑)

นอธิปตฺยาทิปจฺจยา

[๔๒๓] อุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอธิปติปจฺจยา. นอนนฺตรปจฺจยา. นสมนนฺตรปจฺจยา. นอญฺญมญฺญปจฺจยา. นอุปนิสฺสยปจฺจยา.

นปุเรชาตาทิปจฺจยา

[๔๒๔] อุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นปุเรชาตปจฺจยา: อรูเป อุปาทินฺนํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ อุปาทินฺนํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา กฏตฺตา จ รูปํ ฯเปฯ เทฺว[๑] ขนฺเธ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) (๑)

---

[๑] ฉ., เท. ทิสฺสติ.

อุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นปุเรชาตปจฺจยา: อุปาทินฺเน ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปึ. (๒)

อนุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นปุเรชาตปจฺจยา: อรูเป อนุปาทินฺนํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อนุปาทินฺเน ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปึ. เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) (๑)

อุปาทินฺนญฺจ อนุปาทินฺนญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นปุเรชาตปจฺจยา: อุปาทินฺเน ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปึ... นปจฺฉาชาตปจฺจยา... นอาเสวนปจฺจยา. [๑] (๑)

นกมฺมปจฺจโย

[๔๒๕] อนุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นกมฺมปจฺจยา: อนุปาทินฺเน ขนฺเธ ปฏิจฺจ อนุปาทินฺนา เจตนา. พาหิรํ... อาหารสมุฏฺฐานํ... อุตุสมุฏฺฐานํ ฯเปฯ มหาภูเต ปฏิจฺจ อุปาทารูปึ. (๑)

นวิปากปจฺจโย

[๔๒๖] อุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นวิปากปจฺจยา: อสญฺญสตฺตานํ เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ มหาภูเต

---

[๑] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "อุตุสมุฏฺฐานนฺติ ทิสฺสติ.

ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปี, อุปาทารูปี. (๑)

อนุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นวิปากปจฺจยา: อนุปาทินฺนํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปี ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ (ยาว อุตุสมุฏฺฐานํ.)

นอาหารปจฺจโย

[๔๒๗] อุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอาหารปจฺจยา: อสญฺญสตฺตานํ เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ (๑)

อนุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอาหารปจฺจยา. พาหิรํ... อุตุสมุฏฺฐานํ ฯเปฯ (๑)

นอินฺทฺริยปจฺจโย

[๔๒๘] อุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอินฺทฺริยปจฺจยา: อสญฺญสตฺตานํ มหาภูเต ปฏิจฺจ รูปชีวิตินฺทฺริยํ. (๑)

อนุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอินฺทฺริยปจฺจยา. พาหิรํ... อาหารสมุฏฺฐานํ... อุตุสมุฏฺฐานํ ฯเปฯ (๑)

นฌานาทิปจฺจยา

[๔๒๙] อุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นฌานปจฺจยา: ปญฺจวิญฺญาณสหคตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อสญฺญสตฺตานํ ฯเปฯ

อนุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นฆานปจฺจยา. พาหิรํ... อาหารสมุฏฺฐานํ... อุตุสมุฏฺฐานํ ฯเปฯ

อุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นมคฺคปจฺจยา. (นเหตุสหิสฺ โมโห นตฺถิ.) นสมฺปยุตฺตปจฺจยา.

นวิปฺปยุตฺตาทิปจฺจยา

[๔๓๐] อุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นวิปฺปยุตฺตปจฺจยา: อรูเป อุปาทินฺนํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อสญฺญสตฺตานํ เอกํ มหาภูตํ ปฏิจฺจ ฯเปฯ อนุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นวิปฺปยุตฺตปจฺจยา: อรูเป อนุปาทินฺนํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ พาหิรํ อาหารสมุฏฺฐานํ... อุตุสมุฏฺฐานํ ฯเปฯ โนนตฺถิปจฺจยา. โนวิคตปจฺจยา.

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๔๓๑] นเหตุยา ปญฺจ, นอารมฺมเณ จตฺตาริ, นอธิปติยา ปญฺจ, นอนนฺตเร จตฺตาริ, นสมนนฺตเร จตฺตาริ, นอญฺญมญฺเญ จตฺตาริ, นอุปนิสฺสเย จตฺตาริ, นปุเรชาเต จตฺตาริ, นปจฺฉาชาเต ปญฺจ, นอาเสวเน ปญฺจ, นกมฺเม เอกํ, นวิปาเก เทฺว, นอาหาเร เทฺว, นอินฺทฺริเย เทฺว, นฌาเน เทฺว, นมคฺเค ปญฺจ, นสมฺปยุตฺเต จตฺตาริ, นวิปฺปยุตฺเต เทฺว, โนนตฺถิยา จตฺตาริ, โนวิคเต จตฺตาริ.

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียํ

[๔๓๒] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ จตฺตาริ, นอธิปติยา ปญฺจ ฯเปฯ นปุเรชาเต จตฺตาริ, นปจฺฉาชาเต ปญฺจ, นอาเสวเน ปญฺจ, นกมฺเม เอกํ, นวิปาเก เอกํ ฯเปฯ นสมฺปยุตฺเต จตฺตาริ, นวิปฺปยุตฺเต เทฺว, โนนตฺถิยา จตฺตาริ, โนวิคเต จตฺตาริ.

---

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมํ

[๔๓๓] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ เทฺว, อนนฺตเร เทฺว, สมนนฺตเร เทฺว, สหชาเต ปญฺจ, อญฺญมญฺเญ เทฺว, นิสฺสเย ปญฺจ, อุปนิสฺสเย เทฺว, ปุเรชาเต เทฺว, อาเสวเน เอกํ, กมฺเม ปญฺจ, วิปาเก ปญฺจ ฯเปฯ มคฺเค เอกํ, สมฺปยุตฺเต เทฺว ฯเปฯ อวิคเต ปญฺจ.

(สหชาตวาโร ปฏิจฺจวารสทิโส.)

---

๖๘. อุปาทินฺนทุกํ ๓. ปจฺจยวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๔๓๔] อุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปจฺจยา อุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อุปาทินฺนํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว[๑] ขนฺเธ ฯเปฯ [๒] ปฏิสนฺธิกฺขเณ อุปาทินฺนํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา กฏตฺตา จ รูปึ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ขนฺเธ ปจฺจยา วตฺถุ, วตฺถุ ปจฺจยา ขนฺธา. เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ มหาภูเต ปจฺจยา กฏตฺตารูปึ, อุปาทารูปึ. วตฺถุ ปจฺจยา อุปาทินฺนา ขนฺธา. (๑)

อุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปจฺจยา อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อุปาทินฺเน ขนฺเธ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปึ วตฺถุ ปจฺจยา อนุปาทินฺนา ขนฺธา. (๒)

อุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปจฺจยา อุปาทินฺโน จ อนุปาทินฺโน จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: อุปาทินฺนํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปึ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ [๓] (๓)

อนุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปจฺจยา อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อนุปาทินฺนํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา

---

[๑] ฉ., เท. ทิสฺสติ.

[๒] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "กฏตฺตา จ รูปึ เทฺว ขนฺเธติ ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

[๓] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "เอกํ มหาภูตํ...มหาภูเต ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปึ อุปาทารูปนฺติ ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ มหาภูเต ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ, อุปาทารูปํ. (๑)

อุปาทินฺนญฺจ อนุปาทินฺนญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อุปาทินฺเน ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. อนุปาทินฺนํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (๑)

อารมฺมณปจฺจโย

[๔๓๕] อุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปจฺจยา อุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: อุปาทินฺนํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ วตฺถุ ปจฺจยา ขนฺธา. จกฺขายตนํ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณํ ฯเปฯ กายายตนํ ปจฺจยา กายวิญฺญาณํ ฯเปฯ วตฺถุ ปจฺจยา อุปาทินฺนา ขนฺธา. (๑)

อุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปจฺจยา อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: วตฺถุ ปจฺจยา อนุปาทินฺนา ขนฺธา. (๒)

อนุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปจฺจยา อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: อนุปาทินฺนํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๑)

อุปาทินฺนญฺจ อนุปาทินฺนญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: อนุปาทินฺนํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (๑)

อธิปติปจฺจโย

[๔๓๖] อุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปจฺจยา อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อธิปติปจฺจยา: วตฺถุ ปจฺจยา อนุปาทินฺนา ขนฺธา. (๑)

อนุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปจฺจยา อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อธิปติปจฺจยา: อนุปาทินฺนํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปึ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ มหาภูเต ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปึ, อุปาทารูปึ. (๑)

อุปาทินฺนญฺจ อนุปาทินฺนญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อธิปติปจฺจยา: อนุปาทินฺนํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (๑) (สงฺขิตฺตํ.)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๔๓๗] เหตุยา ปญฺจ, อารมฺมเณ จตฺตาริ, อธิปติยา ตีณิ, อนนฺตเร จตฺตาริ, สมนนฺตเร จตฺตาริ, สหชาเต ปญฺจ, อญฺญมญฺเญ จตฺตาริ, นิสฺสเย ปญฺจ, อุปนิสฺสเย จตฺตาริ, ปุเรชาเต จตฺตาริ, อาเสวเน ตีณิ, กมฺเม ปญฺจ, วิปาเก ปญฺจ ฯเปฯ อวิคเต ปญฺจ.

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๑. วิภงฺควาโร

นเหตุปจฺจโย

[๔๓๘] อุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปจฺจยา อุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ อุปาทินฺนํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ ขนฺเธ ปจฺจยา วตฺถุ, วตฺถุ ปจฺจยา ขนฺธา. เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ มหาภูเต ปจฺจยา กฏตฺตารูปํ, อุปาทารูปํ. อสญฺญสตฺตานํ เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ จกฺขายตนํ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณํ ฯเปฯ กายายตนํ ปจฺจยา กายวิญฺญาณํ ฯเปฯ วตฺถุ ปจฺจยา อเหตุกา อุปาทินฺนา ขนฺธา. (๑)

อุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปจฺจยา อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุเก อุปาทินฺเน ขนฺเธ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. วตฺถุ ปจฺจยา อเหตุกา อนุปาทินฺนา ขนฺธา. วตฺถุ ปจฺจยา วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๒)

อุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปจฺจยา อุปาทินฺโน จ อนุปาทินฺโน จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ อุปาทินฺนํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๓)

[๔๓๙] อนุปาทินฺนํ ธมฺมํ ปจฺจยา อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ อนุปาทินฺนํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ พาหิรํ... อาหารสมุฏฺฐานํ... อุตุสมุฏฺฐานํ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ ปจฺจยา วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

อุปาทินฺนญฺจ อนุปาทินฺนญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุเก อุปาทินฺเน ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. อเหตุกํ อนุปาทินฺนํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑) (สงฺขิตฺตํ.)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๔๔๐] นเหตุยา ปญฺจ, นอารมฺมเณ จตฺตาริ, นอธิปติยา ปญฺจ, นอนนฺตเร จตฺตาริ, นสมนนฺตเร จตฺตาริ, [๑]นอญฺญมญฺเญ จตฺตาริ,[๑] นอุปนิสฺสเย จตฺตาริ, นปุเรชาเต จตฺตาริ, นปจฺฉาชาเต ปญฺจ, นอาเสวเน ปญฺจ, นกมฺเม ตีณิ, นวิปาเก จตฺตาริ, นอาหาเร เทฺว, นอินฺทฺริเย เทฺว, นฌาเน เทฺว, นมคฺเค ปญฺจ, นสมฺปยุตฺเต จตฺตาริ, นวิปฺปยุตฺเต เทฺว, โนนตฺถิยา จตฺตาริ, โนวิคเต จตฺตาริ.

---

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียํ

[๔๔๑] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ จตฺตาริ, นอธิปติยา ปญฺจ ฯเปฯ นปุเรชาเต จตฺตาริ, นปจฺฉาชาเต ปญฺจ, นอาเสวเน ปญฺจ,

---

[๑-๑] สฺยา. "นอญฺญมญฺเญ จตฺตารีติ อิเม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

นกมฺเม ตีณิ, นวิปาเก ตีณิ ฯเปฯ นสมฺปยุตฺเต จตฺตาริ, นวิปฺปยุตฺเต เทฺว, โนนตฺถิยา จตฺตาริ, โนวิคเต จตฺตาริ.

---

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมํ

[๔๔๒] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ จตฺตาริ, อนนฺตเร จตฺตาริ ฯเปฯ มคฺเค ตีณิ ฯเปฯ อวิคเต ปญฺจ.

(นิสฺสยวาโร ปจฺจยวารสทิโส.)

---

๖๘. อุปาทินฺนทุกํ ๕. สสฏฺฐวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมาทิปจฺจยา

[๔๔๓] อุปาทินฺนํ ธมฺมํ สสฏฺโฐ อุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อุปาทินฺนํ เอกํ ขนฺธํ สสฏฺฐา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ

อนุปาทินฺนํ ธมฺมํ สสฏฺโฐ อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อนุปาทินฺนํ เอกํ ขนฺธํ สสฏฺฐา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๑)

เหตุยา เทฺว, อารมฺมเณ เทฺว, อธิปติยา เอกํ, อนนฺตเร เทฺว, สมนนฺตเร เทฺว, สหชาเต เทฺว, อญฺญมญฺเญ เทฺว, นิสฺสเย เทฺว, อุปนิสฺสเย เทฺว, ปุเรชาเต เทฺว, อาเสวเน เอกํ, กมฺเม เทฺว, วิปาเก เทฺว ฯเปฯ อวิคเต เทฺว.

อนุโลมํ.

[๔๔๔] อุปาทินฺนํ ธมฺมํ สํสฏฺโฐ อุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ อุปาทินฺนํ เอกํ ขนฺธํ สํสฏฺฐา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

อนุปาทินฺนํ ธมฺมํ สํสฏฺโฐ อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ อนุปาทินฺนํ เอกํ ขนฺธํ สํสฏฺฐา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ สํสฏฺโฐ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

นเหตุยา เทฺว, นอธิปติยา เทฺว, นปุเรชาเต เทฺว, นปจฺฉาชาเต เทฺว, นอาเสวเน เทฺว, นกมฺเม เอกํ, นวิปาเก เอกํ, นฌาเน เอกํ, นมคฺเค เทฺว, นวิปฺปยุตฺเต เทฺว.

ปจฺจนียํ.

(เอวํ อิตเร เทฺว คณนาปิ สมฺปยุตฺตวาโรปิ กาตพฺพา.)

---

๖๘. อุปาทินฺนทุกํ ๗. ปญฺหาวาโร
๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร
เหตุปจฺจโย

[๔๔๕] อุปาทินฺโน ธมฺโม อุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: อุปาทินฺนา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ อุปาทินฺนา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ กฏตฺตา จ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อุปาทินฺโน ธมฺโม อนุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: อุปาทินฺนา เหตู จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อุปาทินฺโน ธมฺโม อุปาทินฺนสฺส จ อนุปาทินฺนสฺส จ ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: อุปาทินฺนา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

อนุปาทินฺโน ธมฺโม อนุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: อนุปาทินฺนา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อารมฺมณปจฺจโย

[๔๔๖] อุปาทินฺโน ธมฺโม อุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: จกฺขุ ฯเปฯ กายํ อุปาทินฺเน รูเป... คนฺเธ... รเส... โผฏฺฐพฺเพ... วตฺถุ อุปาทินฺเน ขนฺเธ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. กุสลากุสเล นิรุทฺเธ วิปาโก ตทารมฺมณตา อุปฺปชฺชติ. อุปาทินฺนํ รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ อุปาทินฺนํ คนฺธายตนํ ฆานวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ กายวิญฺญาณสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อุปาทินฺโน ธมฺโม อนุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: จกฺขุ ฯเปฯ กายํ อุปาทินฺเน รูเป... คนฺเธ... รเส... โผฏฺฐพฺเพ... วตฺถุ อุปาทินฺเน ขนฺเธ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา อุปาทินฺนํ รูปึ ปสฺสติ. เจโตปริยญาเณน อุปาทินฺนจิตฺตสมงฺคิสฺส จิตฺตํ ชานาติ. อุปาทินฺนา ขนฺธา อิทฺธิวิธญาณสฺส, เจโตปริยญาณสฺส, ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณสฺส, อนาคตํสญาณสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

[๔๔๗] อนุปาทินฺโน ธมฺโม อนุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ทานํ เปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ กตฺวา ตํ ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ ราโค ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ปุพฺเพ สุจิณฺณานิ ฯเปฯ ฌานา ฯเปฯ อริยา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา มคฺคํ ปจฺจเวกฺขนฺติ. ผลํ ฯเปฯ นิพฺพานํ ฯเปฯ นิพฺพานํ โคตฺรภุสฺส, โวทานสฺส, มคฺคสฺส, ผลสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. อริยา ปหีเน กิเลเส ฯเปฯ วิกฺขมฺภิเต กิเลเส ฯเปฯ ปุพฺเพ สมุทาจิณฺเณ ฯเปฯ อนุปาทินฺเน รูเป... สทฺเท...คนฺเธ... รเส... โผฏฺฐพฺเพ อนุปาทินฺเน ขนฺเธ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา อนุปาทินฺนํ รูปึ ปสฺสติ. ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุณาติ. เจโตปริยญาเณน อนุปาทินฺนจิตฺตสมงฺคิสฺส จิตฺตํ ชานาติ. อากาสานญฺจายตนํ วิญฺญาณญฺจายตนสฺส อากิญฺจญฺญายตนํ เนวสญฺญานาสญฺญายตนสฺส อนุปาทินฺนา ขนฺธา อิทฺธิวิธญาณสฺส, เจโตปริยญาณสฺส, ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณสฺส, ยถากมฺมูปคญาณสฺส, อนาคตํสญาณสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: อนุปาทินฺเน รูเป... สทฺเท...คนฺเธ... รเส... โผฏฺฐพฺเพ อนุปาทินฺเน ขนฺเธ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. กุสลากุสเล นิรุทฺเธ วิปาโก ตทารมฺมณตา อุปฺปชฺชติ. อากาสานญฺจายตนํ กุสลํ วิญฺญาณญฺจายตนวิปากสฺส[๑] ฯเปฯ อากิญฺจญฺญายตนกุสลํ[๑] ฯเปฯ

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

อนุปาทินฺนํ รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ สทฺทายตนํ ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ กายวิญฺญาณสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อธิปติปจฺจโย

[๔๔๘] อุปาทินฺโน ธมฺโม อนุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ: จกฺขุ ฯเปฯ กายํ อุปาทินฺเน รูเป... คนฺเธ... รเส... โผฏฺฐพฺเพ... วตฺถุ อุปาทินฺเน ขนฺเธ ครุ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. (๑)

อนุปาทินฺโน ธมฺโม อนุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. อารมฺมณาธิปติ: ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ กตฺวา ตํ ครุ กตฺวา ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ ฯเปฯ ปุพฺเพ ฯเปฯ ฌานา ฯเปฯ อริยา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา มคฺคํ ครุ กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติ, ผลํ ฯเปฯ นิพฺพานํ ครุ กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติ. นิพฺพานํ โคตฺรภุสฺส, โวทานสฺส, มคฺคสฺส, ผลสฺส, อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. อนุปาทินฺเน รูเป... สทฺเท... โผฏฺฐพฺเพ อนุปาทินฺเน ขนฺเธ ครุ กตฺวา อสฺสาเทติ, อภินนฺทติ, ตํ ครุ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. สหชาตาธิปติ: อนุปาทินฺนา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อนนฺตรปจฺจโย

[๔๔๙] อุปาทินฺโน ธมฺโม อุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา อุปาทินฺนา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ อุปาทินฺนานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. ปญฺจวิญฺญาณํ

วิปากมโนธาตุยา อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. วิปากมโนธาตุ วิปากมโน-วิญฺญาณธาตุยา อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อุปาทินฺโน ธมฺโม อนุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ภวงฺคํ อาวชฺชนาย. วิปากมโนวิญฺญาณธาตุ กิริยมโนวิญฺญาณ-ธาตุยา อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

[๔๕๐] อนุปาทินฺโน ธมฺโม อนุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา อนุปาทินฺนา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ อนุปาทินฺนานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. อนุโลมํ โคตฺรภุสฺส ฯเปฯ ผลสมาปตฺติยา อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: อาวชฺชนา ปญฺจนฺนํ วิญฺญาณานํ ฯเปฯ อนุปาทินฺนา ขนฺธา วุฏฺฐานสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. สมนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปญฺจ. (ปฏิจฺจสทิสา) อญฺญมญฺญปจฺจเยน ปจฺจโย. เทฺว. (ปฏิจฺจสทิสา) นิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (ปจฺจยวาเร นิสฺสยสทิสา) ปญฺจ.

อุปนิสฺสยปจฺจโย

[๔๕๑] อุปาทินฺโน ธมฺโม อุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย** ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: กายิกํ สุขํ กายิกสฺส สุขสฺส... กายิกสฺส ทุกฺขสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. กายิกํ ทุกฺขํ... อุปาทินฺนํ อุตุ... โภชนํ กายิกสฺส สุขสฺส... กายิกสฺส ทุกฺขสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. กายิกํ สุขํ... กายิกํ ทุกฺขํ... อุตุ... โภชนํ... กายิกสฺส สุขสฺส... กายิกสฺส ทุกฺขสฺส

อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อุปาทินฺโน ธมฺโม อนุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย** ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: กายิกํ สุขํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ สงฺฆํ ภินฺทติ กายิกํ ทุกฺขํ... อุปาทินฺนํ อุตุ... โภชนํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ ฯเปฯ สงฺฆํ ภินฺทติ กายิกํ สุขํ... กายิกํ ทุกฺขํ... อุตุ... โภชนํ สทฺธาย ฯเปฯ ปตฺถนาย, มคฺคสฺส, ผลสมาปตฺติยา อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

[๔๕๒] อนุปาทินฺโน ธมฺโม อนุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย** ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: สทฺธํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ. มานํ ชปฺเปติ. ทิฏฺฐึ คณฺหาติ. สีลํ ฯเปฯ ปตฺถนํ... อุตุ... โภชนํ... เสนาสนํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ สงฺฆํ ภินฺทติ. สทฺธา ฯเปฯ ปตฺถนา... อุตุ... โภชนํ... เสนาสนํ สทฺธาย ฯเปฯ ปตฺถนาย มคฺคสฺส ผลสมาปตฺติยา อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: สทฺธํ อุปนิสฺสาย อตฺตานํ อาตาเปติ ปริตาเปติ, ปริยิฏฺฐิมูลกํ[๑] ทุกฺขํ ปจฺจานุโภติ.[๑] สีลํ ฯเปฯ ปตฺถนํ... อุตุ... โภชนํ... เสนาสนํ อุปนิสฺสาย อตฺตานํ อาตาเปติ ปริตาเปติ, ปริยิฏฺฐิมูลกํ[๑] ทุกฺขํ ปจฺจานุโภติ.[๑] สทฺธา ฯเปฯ เสนาสนํ กายิกสฺส สุขสฺส... กายิกสฺส

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

ทุกฺขสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. กุสลากุสลํ กมฺมํ วิปากสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

ปุเรชาตปจฺจโย

[๔๕๓] อุปาทินฺโน ธมฺโม อุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** จกฺขุ ฯเปฯ กายํ อุปาทินฺเน รูเป... คนฺเธ... รเส... โผฏฺฐพฺเพ... วตฺถุ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ.[๑] กุสลากุสเล นิรุทฺเธ วิปาโก ตทารมฺมณตา อุปฺปชฺชติ. อุปาทินฺนํ รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ คนฺธายตนํ ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ กายวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ **วตฺถุปุเรชาตํ:** จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ กายายตนํ กายวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ วตฺถุ อุปาทินฺนานํ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อุปาทินฺโน ธมฺโม อนุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** จกฺขุ ฯเปฯ กายํ อุปาทินฺเน รูเป... คนฺเธ... รเส... โผฏฺฐพฺเพ วตฺถุ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา อุปาทินฺนํ รูปี ปสฺสติ. **วตฺถุปุเรชาตํ:** วตฺถุ อนุปาทินฺนานํ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

[๔๕๔] อนุปาทินฺโน ธมฺโม อนุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณปุเรชาตํ:** อนุปาทินฺเน รูเป... สทฺเท... คนฺเธ... รเส... โผฏฺฐพฺเพ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสํ

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา อนุปาทินฺนํ รูปํ ปสฺสติ. ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุณาติ. (๑)

อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณปุเรชาตํ:** อนุปาทินฺเน รูเป... สทฺเท... คนฺเธ... รเส... โผฏฺฐพฺเพ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ กุสลากุสเล นิรุทฺเธ วิปาโก ตทารมฺมณตา อุปฺปชฺชติ. อนุปาทินฺนํ รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ สทฺทายตนํ ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ กายวิญฺญาณสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. [๑] (๒)

อุปาทินฺโน จ อนุปาทินฺโน จ ธมฺมา อุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ.** [๒] อนุปาทินฺนํ รูปายตนญฺจ จกฺขายตนญฺจ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ สทฺทายตนญฺจ โสตายตนญฺจ [๓] ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนญฺจ กายายตนญฺจ กายวิญฺญาณสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อนุปาทินฺนํ รูปายตนญฺจ วตฺถุ จ ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนญฺจ วตฺถุ จ อุปาทินฺนานํ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

---

[๑] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "วตฺถุ อุปาทินฺนํ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโยติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

[๒] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "อนุปาทินฺนํ รูปายตนญฺจ วตฺถุ จ โผฏฺฐพฺพายตนญฺจ วตฺถุ จ อุปาทินฺนานํ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโยติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

[๓] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "อุปาทินฺโน จ อนุปาทินฺโน จ ธมฺมา อนุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโยติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

อุปาทินฺโน จ อนุปาทินฺโน จ ธมฺมา อนุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ.** อนุปาทินฺนํ รูปายตนญฺจ วตฺถุ จ ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนญฺจ วตฺถุ จ อนุปาทินฺนานํ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

ปจฺฉาชาตาเสวนปจฺจยา

[๔๔๕] อุปาทินฺโน ธมฺโม อุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: ปจฺฉาชาตา อุปาทินฺนา ขนฺธา ปุเรชาตสฺส อิมสฺส อุปาทินฺนสฺส กายสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อุปาทินฺโน ธมฺโม อนุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: ปจฺฉาชาตา อุปาทินฺนา ขนฺธา ปุเรชาตสฺส อิมสฺส อนุปาทินฺนสฺส กายสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อุปาทินฺโน ธมฺโม อุปาทินฺนสฺส จ อนุปาทินฺนสฺส จ ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (สงฺขิตฺตํ.) (๓)

อนุปาทินฺโน ธมฺโม อนุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (สงฺขิตฺตํ.) (๒)

อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปาทินฺนสฺส จ อนุปาทินฺนสฺส จ ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (สงฺขิตฺตํ.) (๓)

[๔๔๖] อนุปาทินฺโน ธมฺโม อนุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส อาเสวนปจฺจเยน ปจฺจโย. เอกํ. (สงฺขิตฺตํ.)

กมฺมปจฺจโย

[๔๕๗] อุปาทินฺโน ธมฺโม อุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: อุปาทินฺนา เจตนา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ อุปาทินฺนา เจตนา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ กฏตฺตา จ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อุปาทินฺโน ธมฺโม อนุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: อุปาทินฺนา เจตนา จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อุปาทินฺโน ธมฺโม อุปาทินฺนสฺส จ อนุปาทินฺนสฺส จ ธมฺมสฺส[๑] กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: อุปาทินฺนา เจตนา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

อนุปาทินฺโน ธมฺโม อนุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: อนุปาทินฺนา เจตนา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. **นานาขณิกา:** อนุปาทินฺนา เจตนา วิปากานํ ขนฺธานํ กฏตฺตา จ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

วิปากปจฺจโย

[๔๕๘] อุปาทินฺโน ธมฺโม อุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส วิปากปจฺจเยน ปจฺจโย: อุปาทินฺโน เอโก ขนฺโธ. (สงฺขิตฺตํ. อุปาทินฺนมูลเก ตีณิ.)

---

[๑] สฺยา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ,

อนุปาทินฺโน ธมฺโม อนุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส วิปากปจฺจเยน ปจฺจโย: วิปาโก อนุปาทินฺโน เอโก ขนฺโธ ติณฺณนฺนํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ วิปากปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ เทฺว ขนฺธา ฯเปฯ (๑)

อาหารปจฺจโย

[๔๕๙] อุปาทินฺโน ธมฺโม อุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย: อุปาทินฺนา อาหารา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ อุปาทินฺโน กพฬีกาโร อาหาโร อิมสฺส อุปาทินฺนสฺส กายสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อุปาทินฺโน ธมฺโม อนุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย: อุปาทินฺนา อาหารา จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อาหารปจฺจเยน[๑] ปจฺจโย. อุปาทินฺโน กพฬีกาโร อาหาโร อิมสฺส อนุปาทินฺนสฺส กายสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อุปาทินฺโน ธมฺโม อุปาทินฺนสฺส จ อนุปาทินฺนสฺส จ ธมฺมสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย: อุปาทินฺนา อาหารา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปาทินฺโน กพฬีกาโร อาหาโร อิมสฺส อุปาทินฺนสฺส จ อนุปาทินฺนสฺส จ กายสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

[๔๖๐] อนุปาทินฺโน ธมฺโม อนุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย: อนุปาทินฺนา อาหารา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อนุปาทินฺโน กพฬีกาโร อาหาโร อิมสฺส อนุปาทินฺนสฺส กายสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย: อนุปาทินฺโน กพฬีกาโร อาหาโร อิมสฺส อุปาทินฺนสฺส กายสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปาทินฺนสฺส จ อนุปาทินฺนสฺส จ ธมฺมสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย: อนุปาทินฺโน กพฬีกาโร อาหาโร อิมสฺส อุปาทินฺนสฺส จ อนุปาทินฺนสฺส จ กายสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

อุปาทินฺโน จ อนุปาทินฺโน จ ธมฺมา อุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย: อุปาทินฺโน จ อนุปาทินฺโน จ กพฬีกาโร อาหาโร อิมสฺส อุปาทินฺนสฺส กายสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อุปาทินฺโน จ อนุปาทินฺโน จ ธมฺมา อนุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย: อุปาทินฺโน จ อนุปาทินฺโน จ กพฬีกาโร อาหาโร อิมสฺส อนุปาทินฺนสฺส กายสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อุปาทินฺโน จ อนุปาทินฺโน จ ธมฺมา อุปาทินฺนสฺส จ อนุปาทินฺนสฺส จ ธมฺมสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย: อุปาทินฺโน จ อนุปาทินฺโน จ กพฬีกาโร อาหาโร อิมสฺส อุปาทินฺนสฺส จ อนุปาทินฺนสฺส จ กายสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

อินฺทฺริยาทิปจฺจยา

[๔๖๑] อุปาทินฺโน ธมฺโม อุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย: อุปาทินฺนา อินฺทฺริยา สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑) ปฏิสนฺธิกฺขเณ อุปาทินฺนา อินฺทฺริยา สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ กฏตฺตา จ รูปานำ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. จกฺขุนฺทฺริยำ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ กายินฺทฺริยำ กายวิญฺญาณสฺส[๑] ฯเปฯ รูปชีวิตินฺทฺริยำ กฏตฺตารูปานำ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อุปาทินฺโน ธมฺโม อนุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส ฯเปฯ (อุปาทินฺนมูลเก ตีณิ, ปญฺจมสฺเสว รูปชีวิตินฺทฺริยำ, อิตเรสุ นตฺถิ.) (๓)

อนุปาทินฺโน ธมฺโม อนุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย: อนุปาทินฺนา อินฺทฺริยา สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานำ อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อุปาทินฺโน ธมฺโม อุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส ฌานปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ มคฺคปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. สมฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. เทฺว.

วิปฺปยุตฺตปจฺจโย

[๔๖๒] อุปาทินฺโน ธมฺโม อุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตำ, ปุเรชาตำ, ปจฺฉาชาตำ. **สหชาตา:** ปฏิสนฺธิกฺขเณ อุปาทินฺนา ขนฺธา กฏตฺตารูปานำ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. ขนฺธา วตฺถุสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. วตฺถุ ขนฺธานำ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน

---

[๑] ฉ., เท. ทิสฺสติ.

ปจฺจโย. **ปุเรชาตํ:** จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ กายายตนํ กายวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ วตฺถุ อุปาทินฺนานํ ขนฺธานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตา:** อุปาทินฺนา ขนฺธา ปุเรชาตสฺส อิมสฺส อุปาทินฺนสฺส กายสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อุปาทินฺโน ธมฺโม อนุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. **สหชาตา:** อุปาทินฺนา ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปุเรชาตํ:** วตฺถุ อนุปาทินฺนานํ ขนฺธานํ[๑] วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตา:** อุปาทินฺนา ขนฺธา ปุเรชาตสฺส อิมสฺส อนุปาทินฺนสฺส กายสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อุปาทินฺโน ธมฺโม อุปาทินฺนสฺส จ อนุปาทินฺนสฺส จ ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตา:** อุปาทินฺนา ขนฺธา ปุเรชาตสฺส อิมสฺส อุปาทินฺนสฺส จ อนุปาทินฺนสฺส จ กายสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๔๖๓] อนุปาทินฺโน ธมฺโม อนุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. **สหชาตา:** อนุปาทินฺนา ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตา:** อนุปาทินฺนา ขนฺธา ปุเรชาตสฺส อิมสฺส อนุปาทินฺนสฺส กายสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตา:** อนุปาทินฺนา ขนฺธา ปุเรชาตสฺส อิมสฺส อุปาทินฺนสฺส กายสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

---

[๑] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานนฺติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปาทินฺนสฺส จ อนุปาทินฺนสฺส จ ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: **ปจฺฉาชาตา:** อนุปาทินฺนา ขนฺธา ปุเรชาตสฺส อิมสฺส อุปาทินฺนสฺส จ อนุปาทินฺนสฺส จ กายสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

อตฺถิอาทิปจฺจยา

[๔๖๔] อุปาทินฺโน ธมฺโม อุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ, อินฺทฺริยํ. (สงฺขิตฺตํ. ยถา นิกฺขิตฺตปทานิ วิภชิตพฺพานิ ปริปุณฺณานิ.) (๑)

อุปาทินฺโน ธมฺโม อนุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ. (สงฺขิตฺตํ. ยถา นิกฺขิตฺตปทานิ วิตฺถาเรตพฺพานิ.) (๒)

อุปาทินฺโน ธมฺโม อุปาทินฺนสฺส จ อนุปาทินฺนสฺส จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ. (สงฺขิตฺตํ. ยถา นิกฺขิตฺตปทานิ วิตฺถาเรตพฺพานิ.) (๓)

อนุปาทินฺโน ธมฺโม อนุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ. (สงฺขิตฺตํ. ยถา นิกฺขิตฺตปทานิ วิภชิตพฺพานิ.) (๑)

อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ. **ปุเรชาตํ:** อนุปาทินฺเน รูเป... สทฺเท... คนฺเธ[๑]... รเส[๑]... โผฏฺฐพฺเพ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ.

[๑-๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

กุสลากุสเล นิรุทฺเธ วิปาโก ตทารมฺมณตา อุปฺปชฺชติ. อนุปาทินฺนํ รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ กายวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ **ปจฺจาชาตา:** อนุปาทินฺนา ขนฺธา ปุเรชาตสฺส อิมสฺส อุปาทินฺนสฺส กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. อนุปาทินฺโน กพฬีกาโร อาหาโร อิมสฺส อุปาทินฺนสฺส กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปาทินฺนสฺส จ อนุปาทินฺนสฺส จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ. **ปจฺจาชาตา:** อนุปาทินฺนา ขนฺธา ปุเรชาตสฺส อิมสฺส อุปาทินฺนสฺส จ อนุปาทินฺนสฺส จ กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. อนุปาทินฺโน กพฬีกาโร อาหาโร อิมสฺส อุปาทินฺนสฺส จ อนุปาทินฺนสฺส จ กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๔๖๕] อุปาทินฺโน จ อนุปาทินฺโน จ ธมฺมา อุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ, อินฺทฺริยํ. **ปุเรชาตํ:** อนุปาทินฺนํ รูปายตนญฺจ [๑] จกฺขายตนญฺจ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ อนุปาทินฺนํ โผฏฺฐพฺพายตนญฺจ กายายตนญฺจ กายวิญฺญาณสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. อนุปาทินฺนํ รูปายตนญฺจ วตฺถุ จ ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนญฺจ วตฺถุ จ อุปาทินฺนานํ ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺจาชาตา:** อุปาทินฺนา ขนฺธา จ อนุปาทินฺโน

---

[๑] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "วตฺถุ จ โผฏฺฐพฺพายตนญฺจ วตฺถุ จ อุปาทินฺนานํ ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. อนุปาทินฺนํ รูปายตนญฺจ จกฺขายตนญฺจ จกฺขุวิญฺญาณสฺส อนุปาทินฺนํ โผฏฺฐพฺพายตนญฺจ กายายตนญฺจ กายวิญฺญาณสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตา อนุปาทินฺนา ขนฺธา จ อนุปาทินฺโน กพฬีกาโร อาหาโร จ อิมสฺส อุปาทินฺนสฺส กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตา. อุปาทินฺนา ขนฺธา จ รูปชีวิตินฺทฺริยญฺจ กฏตฺตารูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย" อิเม ปาจา ทิสฺสนฺติ.

กพฬีกาโร อาหาโร จ อิมสฺส อุปาทินฺนสฺส กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตา:** อนุปาทินฺนา ขนฺธา จ รูปชีวิตินฺทฺริยญฺจ กฏตฺตารูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อุปาทินฺโน จ อนุปาทินฺโน จ ธมฺมา อนุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ. **สหชาตา:** อุปาทินฺนา ขนฺธา จ มหาภูตา จ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาโต: อนุปาทินฺโน เอโก ขนฺโธ จ วตฺถุ จ ติณฺณนฺนํ ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ เทฺว ขนฺธา จ ฯเปฯ ปุเรชาตํ: อนุปาทินฺนํ รูปายตนญฺจ วตฺถุ จ อนุปาทินฺนานํ ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ โผฏฐพฺพายตนญฺจ วตฺถุ จ อนุปาทินฺนานํ ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตา: อุปาทินฺนา ขนฺธา จ อนุปาทินฺโน กพฬีกาโร อาหาโร จ อิมสฺส อนุปาทินฺนสฺส กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อุปาทินฺโน จ อนุปาทินฺโน จ ธมฺมา อุปาทินฺนสฺส จ อนุปาทินฺนสฺส จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารํ: อุปาทินฺโน จ อนุปาทินฺโน จ กพฬีกาโร อาหาโร อิมสฺส อุปาทินฺนสฺส จ อนุปาทินฺนสฺส จ กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

นตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. วิคตปจฺจเยน ปจฺจโย. อวิคตปจฺจเยน ปจฺจโย.

---

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๔๖๖] เหตุยา จตฺตาริ, อารมฺมเณ จตฺตาริ, อธิปติยา เทฺว, อนนฺตเร จตฺตาริ, สมนนฺตเร จตฺตาริ, สหชาเต ปญฺจ, อญฺญมญฺเญ เทฺว, นิสฺสเย ปญฺจ, อุปนิสฺสเย จตฺตาริ, ปุเรชาเต ฉ, ปจฺฉาชาเต ฉ, อาเสวเน เอกํ, กมฺเม ปญฺจ, วิปาเก จตฺตาริ, อาหาเร นว, อินฺทฺริเย จตฺตาริ, ฌาเน จตฺตาริ, มคฺเค จตฺตาริ, สมฺปยุตฺเต เทฺว, วิปฺปยุตฺเต ฉ, อตฺถิยา นว, นตฺถิยา จตฺตาริ, วิคเต จตฺตาริ, อวิคเต นว.

---

๒. ปจฺจนียุทฺธาโร

[๔๖๗] อุปาทินฺโน ธมฺโม อุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อุปาทินฺโน ธมฺโม อนุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อุปาทินฺโน ธมฺโม อุปาทินฺนสฺส จ อนุปาทินฺนสฺส จ ธมฺมสฺส สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน

ปจฺจโย. (๓)

[๔๖๘] อนุปาทินฺโน ธมฺโม อนุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. [๑] ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. [๑] ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อนุปาทินฺโน ธมฺโม อุปาทินฺนสฺส จ อนุปาทินฺนสฺส จ ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

อุปาทินฺโน จ อนุปาทินฺโน จ ธมฺมา อุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อุปาทินฺโน จ อนุปาทินฺโน จ ธมฺมา อนุปาทินฺนสฺส ธมฺมสฺส สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อุปาทินฺโน จ อนุปาทินฺโน จ ธมฺมา อุปาทินฺนสฺส จ อนุปาทินฺนสฺส จ ธมฺมสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

---

[๑] สฺยา. เอตฺถนฺตเร “ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโยติ ปาโฐ ทิสฺสติ.

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๔๖๙] นเหตุยา นว, นอารมฺมเณ นว, (สพฺพตฺถ นว,) นอาหาเร อฏฺฐ ฯเปฯ นสมฺปยุตฺเต นว, นวิปฺปยุตฺเต นว, โนอตฺถิยา จตฺตาริ, โนนตฺถิยา นว, โนวิคเต นว, โนอวิคเต จตฺตาริ.

---

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียํ

[๔๗๐] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ จตฺตาริ ฯเปฯ นอญฺญมญฺเญ ตีณิ, นอุปนิสฺสเย จตฺตาริ, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต เทฺว, โนนตฺถิยา จตฺตาริ, โนวิคเต จตฺตาริ.

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมํ

[๔๗๑] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ จตฺตาริ, อธิปติยา เทฺว, (อนุโลมมาติกา กาตพฺพา.) ฯเปฯ อวิคเต นว.

อุปาทินฺนทุกํ นิฏฺฐิตํ.

มหนฺตรทุกํ นิฏฺฐิตํ.

๑๑. อุปาทานโคจฺฉกํ

๖๙. อุปาทานทุกํ ๑. ปฏิจฺจวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๑] อุปาทานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ทิฏฺฐุปาทานํ ปฏิจฺจ กามุปาทานํ. กามุปาทานํ ปฏิจฺจ ทิฏฺฐุปาทานํ. สีลพฺพตุปาทานํ ปฏิจฺจ กามุปาทานํ. กามุปาทานํ ปฏิจฺจ สีลพฺพตุปาทานํ. อตฺตวาทุปาทานํ ปฏิจฺจ กามุปาทานํ. กามุปาทานํ ปฏิจฺจ อตฺตวาทุปาทานํ. (๑)

อุปาทานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนอุปาทาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อุปาทาเน ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. (๒)

อุปาทานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทาโน จ โนอุปาทาโน จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: ทิฏฺฐุปาทานํ ปฏิจฺจ กามุปาทานํ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. กามุปาทานํ ฯเปฯ (สพฺพํ จกฺกํ กาตพฺพํ.) (๓)

[๒] โนอุปาทานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนอุปาทาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: โนอุปาทานํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ โนอุปาทานํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา กฏตฺตา จ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ขนฺเธ ปฏิจฺจ วตฺถุ, วตฺถุ ปฏิจฺจ ขนฺธา. เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ มหาภูเต ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ, กฏตฺตารูปํ, อุปาทารูปํ. (๑)

โนอุปาทานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: โนอุปาทาเน ขนฺเธ ปฏิจฺจ อุปาทานา. (๒)

โนอุปาทานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทาโน จ โนอุปาทาโน จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: โนอุปาทานํ เอกं ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา อุปาทานา จ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา อุปาทานา[๑] จ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. (๓)

[๓] อุปาทานญฺจ โนอุปาทานญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ทิฏฺฐุปาทานญฺจ สมฺปยุตฺตเก จ ขนฺเธ ปฏิจฺจ กามุปาทานํ. (สพฺพตฺถ[๑] จกฺกํ กาตพฺพํ.) (๑)

อุปาทานญฺจ โนอุปาทานญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนอุปาทาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: โนอุปาทานํ เอกं ขนฺธญฺจ อุปาทานญฺจ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ อุปาทานญฺจ[๒] มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. [๓] (๒)

อุปาทานญฺจ โนอุปาทานญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทาโน จ โนอุปาทาโน จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: โนอุปาทานํ เอกं ขนฺธญฺจ ทิฏฺฐุปาทานญฺจ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา กามุปาทานญฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (จกฺกํ กาตพฺพํ.) (๓)

---

๑ ฉ., เท. ทิสฺสติ. [๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ "สพฺเพ จกฺกา กาตพฺพา." อิติ ปาโฐ ทิสฺสติ.

๒ สฺยา. "โนอุปาทานญฺจาติ ปาโฐ ทิสฺสติ.

[๓] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "อุปาทานญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ โนอุปาทานา ขนฺธาติ อิเม ปาจา ทิสฺสนฺติ.

อารมฺมณปจฺจโย

[๔] อุปาทานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา. (นวปิ ปญฺหา กาตพฺพา. รูปี ฉฑฺเฑตพฺพํ.)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๕] เหตุยา นว, อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว, (สพฺพตฺถ นว,) วิปาเก เอกํ ฯเปฯ อวิคเต นว.

---

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๑. วิภงฺควาโร

นเหตุปจฺจโย

[๖] โนอุปาทานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนอุปาทาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ โนอุปาทานํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปี ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ ขนฺเธ ปฏิจฺจ วตฺถุ, วตฺถุ ปฏิจฺจ ขนฺธา. เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ มหาภูเต ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปี, กฏตฺตารูปี, อุปาทารูปี. พาหิรํ... อาหารสมุฏฺฐานํ... อุตุสมุฏฺฐานํ... อสญฺญสตฺตานํ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

นอารมฺมณาทิปจฺจยา

[๗] อุปาทานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนอุปาทาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณปจฺจยา: อุปาทาเน ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปึ. (๑)

โนอุปาทานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนอุปาทาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณปจฺจยา: โนอุปาทาเน ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปึ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ โนอุปาทาเน ขนฺเธ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปึ ขนฺเธ ปฏิจฺจ วตฺถุ [๑] เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) (๑)

อุปาทานญฺจ โนอุปาทานญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนอุปาทาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณปจฺจยา: อุปาทาเน จ สมฺปยุตฺตเก จ ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปึ. อุปาทาเน จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปึ. (๑)

นอธิปติปจฺจยา. นอนนฺตรปจฺจยา ฯเปฯ นอุปนิสฺสยปจฺจยา.

นปุเรชาตปจฺจโย

[๘] อุปาทานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นปุเรชาตปจฺจยา: อรูเป อตฺตวาทุปาทานํ ปฏิจฺจ กามุปาทานํ. กามุปาทานํ ปฏิจฺจ อตฺตวาทุปาทานํ. (๑)

อุปาทานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนอุปาทาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นปุเรชาต-ปจฺจยา: อรูเป อุปาทาเน ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. อุปาทาเน

---

[๑] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "วตฺถุ ปฏิจฺจ ขนฺธาติ อิเม ปาจา ทิสฺสนฺติ.

ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปึ. (สงฺขิตฺตํ. นวปิ ปณฺหา, อรูเป เทฺว อุปาทานา.)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขยาวาโร

สุทฺธํ

[๙] นเหตุยา เอกํ, นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา นว, นอนนฺตเร ตีณิ ฯเปฯ นอุปนิสฺสเย ตีณิ, นปุเรชาเต นว, นปจฺฉาชาเต นว, นอาเสวเน นว, นกมฺเม ตีณิ, นวิปาเก นว, นอาหาเร เอกํ, นอินฺทฺริเย เอกํ, นฌาเน เอกํ, นมคฺเค เอกํ, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต นว, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียํ

[๑๐] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา นว ฯเปฯ นอุปนิสฺสเย ตีณิ, นปุเรชาเต นว, นปจฺฉาชาเต นว, นอาเสวเน นว, นกมฺเม ตีณิ, นวิปาเก นว, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต นว, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมํ

[๑๑] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ เอกํ, (สพฺพตฺถ เอกํ]) มคฺเค เอกํ ฯเปฯ อวิคเต เอกํ.

(สหชาตวาโรปิ ปฏิจฺจวารสทิโส. วิภชนฺเตน ทิฏฺฐุปาทานํ "สหชาตํ กามุปาทาน"นฺติ กาตพฺพํ.)

---

๖๙. อุปาทานทุกं ๓. ปจฺจยวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมาทิปจฺจยา

เหตุปจฺจโย

[๑๒] อุปาทานํ ธมฺมํ ปจฺจยา อุปาทาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา ทิฏฺฐุปาทานํ ปจฺจยา กามุปาทานํ. ตีณิ (ปฏิจฺจสทิสา.)

โนอุปาทานํ ธมฺมํ ปจฺจยา โนอุปาทาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: โนอุปาทานํ เอกं ขนฺธं ปจฺจยา ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ ขนฺเธ ปจฺจยา วตฺถุ[๑] ฯเปฯ (ยาว อชฺฌตฺติกา มหาภูตา.) วตฺถุ ปจฺจยา โนอุปาทานา ขนฺธา. (๑)

โนอุปาทานํ ธมฺมํ ปจฺจยา อุปาทาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: โนอุปาทาเน ขนฺเธ ปจฺจยา อุปาทานา. วตฺถุ ปจฺจยา อุปาทานา. (๒)

โนอุปาทานํ ธมฺมํ ปจฺจยา อุปาทาโน จ โนอุปาทาโน จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: โนอุปาทานํ เอกं ขนฺธं ปจฺจยา ตโย ขนฺธา อุปาทานา จ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ วตฺถุ ปจฺจยา อุปาทานา. มหาภูเต ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. วตฺถุ ปจฺจยา อุปาทานา สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา. (๓)

[๑๓] อุปาทานญฺจ โนอุปาทานญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา อุปาทาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ทิฏฺฐุปาทานญฺจ สมฺปยุตฺตเก จ

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

ขนฺเธ ปจฺจยา กามุปาทานํ. กามุปาทานญฺจ สมฺปยุตฺตเก จ ขนฺเธ ปจฺจยา ทิฏฺฐุปาทานํ. (จกฺกํ กาตพฺพํ.) ทิฏฺฐุปาทานญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา กามุปาทานํ. (จกฺกํ กาตพฺพํ.) (๑)

อุปาทานญฺจ โนอุปาทานญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา โนอุปาทาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: โนอุปาทานํ เอกํ ขนฺธญฺจ อุปาทานญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปี ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (จกฺกํ กาตพฺพํ.) อุปาทาเน จ มหาภูเต จ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปี. อุปาทานญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา โนอุปาทานา ขนฺธา. (๒)

อุปาทานญฺจ โนอุปาทานญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา อุปาทาโน จ โนอุปาทาโน จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: โนอุปาทานํ เอกํ ขนฺธญฺจ ทิฏฺฐุปาทานญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา กามุปาทานํ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปี ฯเปฯ (จกฺกํ.) ทิฏฺฐุปาทานญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา กามุปาทานํ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา ฯเปฯ (จกฺกํ.) (๓)

อารมฺมณปจฺจยา. (อารมฺมเณ โนอุปาทานมูลเก ปญฺจายตนญฺจ วตฺถุญฺจ กาตพฺพา.)

เหตุยา นว, อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว, (สพฺพตฺถ นว,) วิปาเก เอกํ ฯเปฯ อวิคเต นว.

อนุโลมํ.

---

[๑๔] โนอุปาทานं ธมฺมं ปจฺจยา โนอุปาทาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกं โนอุปาทานं เอกं ขนฺธं ปจฺจยา ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) จกฺขายตนं ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณं ฯเปฯ กายายตนं ปจฺจยา กายวิญฺญาณं. วตฺถุ ปจฺจยา อเหตุกา โนอุปาทานา ขนฺธา. วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห.

นเหตุยา เอกं, นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา นว, นอนนฺตเร ตีณิ, นสมนนฺตเร ตีณิ ฯเปฯ นปุเรชาเต นว ฯเปฯ นกมฺเม ตีณิ, นวิปาเก นว, (ปฏิจฺจสทิสं.) ฯเปฯ โนวิคเต ตีณิ.

ปจฺจนียं.

(เอวं อิตเร เทฺว คณนาปิ นิสฺสยวาโรปิ กาตพฺพา.)

---

๖๙. อุปาทานทุกं ๕. สัสฏฐวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมาทิปจฺจยา

เหตุปจฺจโย

[๑๕] อุปาทานं ธมฺมं สัสฏฐโ อุปาทาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ทิฏฐุปาทานं สัสฏฐं กามุปาทานं. กามุปาทานं สัสฏฐं ทิฏฐุปาทานं. (จกฺกं. เอวं นวปิ ปญฺหา กาตพฺพา.)

เหตุยา นว, อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว, (สพฺพตฺถ นว,) วิปาเก เอกं ฯเปฯ วิคเต นว, อวิคเต นว.

อนุโลมं.

---

[๑๖] โนอุปาทานํ ธมฺมํ สสฏฺโฐ โนอุปาทาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ โนอุปาทานํ เอกํ ขนฺธํ สสฏฺจา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ สสฏฺโฐ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห.

นเหตุยา เอกํ, นอธิปติยา นว, นปุเรชาเต นว, นปจฺฉาชาเต นว, นอาเสวเน นว, นกมฺเม ตีณิ, นวิปาเก นว, นฌาเน เอกํ, นมคฺเค เอกํ, นวิปฺปยุตฺเต นว.

ปจฺจนียํ.

(เอวํ อิตเร เทฺว คณนาปิ สมฺปยุตฺตวาโรปิ กาตพฺพา.)

---

๖๙. อุปาทานทุกํ ๗. ปญฺหาวาโร
๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร
เหตุปจฺจโย

[๑๗] อุปาทาโน ธมฺโม อุปาทานสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: อุปาทานา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ อุปาทานานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) อุปาทานา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) อุปาทานา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ อุปาทานานญฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๑๘] โนอุปาทาโน ธมฺโม โนอุปาทานสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: โนอุปาทานา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

โนอุปาทาโน ธมฺโม อุปาทานสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: โนอุปาทานา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ อุปาทานานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) โนอุปาทานา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ อุปาทานานญฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๑๙] อุปาทาโน จ โนอุปาทาโน จ ธมฺมา อุปาทานสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: อุปาทานา จ โนอุปาทานา จ เหตู สมฺปยุตฺตกานํ อุปาทานานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) อุปาทานา จ โนอุปาทานา จ เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) อุปาทานา จ โนอุปาทานา จ เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ อุปาทานานญฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

อารมฺมณปจฺจโย

[๒๐] อุปาทาโน ธมฺโม อุปาทานสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: อุปาทาเน อารพฺภ อุปาทานา อุปฺปชฺชนฺติ. ตีณิ. (อารพฺภ กาตพฺพา.)

โนอุปาทาโน ธมฺโม โนอุปาทานสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ทานํ ทตฺวา, สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ กตฺวา ตํ ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ.[๑] วิจิกิจฺฉา ฯเปฯ อุทฺธจฺจํ ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ปุพฺเพ สุจิณฺณานิ ฯเปฯ ฌานา วุฏฺฐหิตฺวา ฌานํ ปจฺจเวกฺขติ, อริยา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

มคฺคํ ปจฺจเวกฺขนฺติ. ผลํ ฯเปฯ นิพฺพานํ ปจฺจเวกฺขนฺติ. นิพฺพานํ โคตฺรภุสฺส, โวทานสฺส, มคฺคสฺส, ผลสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. อริยา โนอุปาทาเน ปหีเน กิเลเส เปฯ วิกฺขมฺภิเต กิเลเส ปจฺจเวกฺขนฺติ, ปุพฺเพ สมุทาจิณฺเณ ฯเปฯ จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ โนอุปาทาเน ขนฺเธ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปํ ปสฺสติ. ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุณาติ. เจโตปริยญาเณน โนอุปาทานจิตฺตสมงฺคิสฺส จิตฺตํ ชานาติ. อากาสานญฺจายตนํ วิญฺญาณญฺจายตนสฺส ฯเปฯ อากิญฺจญฺญายตนํ เนวสญฺญานาสญฺญายตนสฺส ฯเปฯ รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ กายวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ โนอุปาทานา ขนฺธา อิทฺธิวิธญาณสฺส, เจโตปริยญาณสฺส, ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณสฺส, ยถากมฺมูปคญาณสฺส, อนาคตํสญาณสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

โนอุปาทาโน ธมฺโม อุปาทานสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ กตฺวา ตํ อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. ปุพฺเพ สุจิณฺณานิ ฯเปฯ ฌานา ฯเปฯ จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ โนอุปาทาเน ขนฺเธ อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. (๒)

โนอุปาทาโน ธมฺโม อุปาทานสฺส จ โนอุปาทานสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ กตฺวา[๑] ฯเปฯ ปุพฺเพ สุจิณฺณานิ เปฯ ฌานา วุฏฺฐหิตฺวา[๑] ฌานํ

[๑-๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

ฯเปฯ จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ โนอุปาทาเน ขนฺเธ อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ อุปาทานา จ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. (๓)

อุปาทาโน จ โนอุปาทาโน จ ธมฺมา อุปาทานสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. (อารพฺภ กาตพฺพา.)

อธิปติปจฺจโย

[๒๑] อุปาทาโน ธมฺโม อุปาทานสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. **อารมฺมณาธิปติ:** อุปาทาเน ครุं กตฺวา อุปาทานา อุปฺปชฺชนฺติ. ตีณิ. (อารมฺมณาธิปติเยว.)

[๒๒] โนอุปาทาโน ธมฺโม โนอุปาทานสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** ทานํ ทตฺวา, สีลं ฯเปฯ อุโปสถกมฺมं ฯเปฯ ปุพฺเพ ฯเปฯ ฌานา วุฏฺฐหิตฺวา ฌานं ครุं กตฺวา ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ,[๑] อริยา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา มคฺคं ครุं [๒] กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติ ฯเปฯ [๓] ผลสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ โนอุปาทาเน ขนฺเธ ครุं กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตं ครุं กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ.[๑] **สหชาตาธิปติ:** โนอุปาทานา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานं ขนฺธานं จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานं อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

[๒] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "ผลं...นิพฺพานं ครุนฺติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

[๓] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "นิพฺพานนฺติ ปาโฐ ทิสฺสติ.

โนอุปาทาโน ธมฺโม อุปาทานสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ กตฺวา ตํ ครุ๎ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ๎ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. ปุพฺเพ ฯเปฯ ฌานา ฯเปฯ จกฺขุ๎ ฯเปฯ วตฺถุ๎ โนอุปาทาเน ขนฺเธ ครุ๎ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ๎ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. **สหชาตาธิปติ:** โนอุปาทานา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ อุปาทานานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

โนอุปาทาโน ธมฺโม อุปาทานสฺส จ โนอุปาทานสฺส จ ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ ฯเปฯ ปุพฺเพ ฯเปฯ ฌานา ฯเปฯ จกฺขุ๎ ฯเปฯ วตฺถุ๎ โนอุปาทาเน ขนฺเธ ครุ๎ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ๎ กตฺวา อุปาทานา จ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. **สหชาตาธิปติ:** โนอุปาทานา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ อุปาทานานญฺจ จิตฺตสมุ๎ฏฺฐานานํ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

อุปาทาโน จ โนอุปาทาโน จ ธมฺมา อุปาทานสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. อารมฺมณาธิปติ. ตีณิ. (อารพฺภ กาตพฺพา. อารมฺมณาธิปติเยว.)

อนนฺตราทิปจฺจยา

[๒๓] อุปาทาโน ธมฺโม อุปาทานสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา อุปาทานา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ อุปาทานานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) ปุริมา ปุริมา อุปาทานา

ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ โนอุปาทานานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปาทานํ วุฏฺฐานสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) ปุริมา ปุริมา อุปาทานา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ อุปาทานานํ สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๒๔] โนอุปาทาโน ธมฺโม โนอุปาทานสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา โนอุปาทานา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ โนอุปาทานานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. อนุโลมํ โคตฺรภุสฺส ฯเปฯ ผลสมาปตฺติยา อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

โนอุปาทาโน ธมฺโม อุปาทานสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา โนอุปาทานา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ อุปาทานานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. อาวชฺชนา อุปาทานานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

โนอุปาทาโน ธมฺโม อุปาทานสฺส จ โนอุปาทานสฺส จ ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา โนอุปาทานา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ อุปาทานานํ สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. อาวชฺชนา อุปาทานานํ สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๒๕] อุปาทาโน จ โนอุปาทาโน จ ธมฺมา อุปาทานสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา อุปาทานา จ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ อุปาทานานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) ปุริมา ปุริมา อุปาทานา จ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ โนอุปาทานานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปาทานา จ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา วุฏฺฐานสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) ปุริมา ปุริมา อุปาทานา

จ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา ปจฺฉิมานำ ปจฺฉิมานำ อุปาทานานำ สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานำ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

สมนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (ปฏิจฺจสทิสำ.) อญฺญมญฺญปจฺจเยน ปจฺจโย. (ปฏิจฺจสทิสำ.) นิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (ปจฺจยสทิสำ.)

อุปนิสฺสยปจฺจโย

[๒๖] อุปาทาโน ธมฺโม อุปาทานสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ** ปกตูปนิสฺสโย: อุปาทานา อุปาทานานำ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ.

[๒๗] โนอุปาทาโน ธมฺโม โนอุปาทานสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสย-ปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: สทฺธำ อุปนิสฺสาย ทานำ เทติ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. มานำ ชปฺเปติ, ทิฏฺฐึ คณฺหาติ. สีลำ ฯเปฯ ปญฺญำ... ราคำ ฯเปฯ ปตฺถนำ.... กายิกำ[๑] สุขำ ฯเปฯ เสนาสนำ อุปนิสฺสาย [๒] ทานำ เทติ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. มานำ ชปฺเปติ. ทิฏฺฐึ คณฺหาติ. ปาณำ[๑] [๓] หนติ ฯเปฯ สงฺฆำ ภินฺทติ. สทฺธา ฯเปฯ เสนาสนำ สทฺธาย ฯเปฯ ผลสมาปตฺติยา อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

---

๑ ฉ., เท. อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

[๒] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "อทินฺนำ อาทิยติ มุสา ... ปิสุณำ ... อิติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

[๓] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "สีลำ อุปนิสฺสาย ... ราคำ ... ปตฺถนำ ... เสนาสนำ อุปนิสฺสาย ทานำ เทติ ฯเปฯ" อิติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

โนอุปาทาโน ธมฺโม อุปาทานสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปกตูปนิสฺสโย: สทฺธํ อุปนิสฺสาย มานํ ชปฺเปติ, ทิฏฺจึ คณฺหาติ. สีลํ ฯเปฯ เสนาสนํ อุปนิสฺสาย อทินฺนํ ฯเปฯ มุสา ฯเปฯ ปิสุณํ ฯเปฯ ผรุสํ ฯเปฯ สมฺผ ฯเปฯ สนฺธึ ฯเปฯ นิลฺโลปํ ฯเปฯ เอกาคาริกํ ฯเปฯ ปริปนฺเถ ฯเปฯ ปรทารํ ฯเปฯ คามฆาตํ ฯเปฯ นิคมฆาตํ กโรติ. สทฺธา ฯเปฯ เสนาสนํ อุปาทานานํ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพ.) สทฺธํ อุปนิสฺสาย มานํ ชปฺเปติ, ทิฏฺจึ คณฺหาติ. สีลํ ฯเปฯ เสนาสนํ อุปนิสฺสาย อทินฺนํ อาทิยติ, มุสา ฯเปฯ ปิสุณํ ฯเปฯ สมฺผ ฯเปฯ ผรุสํ ฯเปฯ สนฺธึ ฯเปฯ นิลฺโลปํ ฯเปฯ เอกาคาริกํ ฯเปฯ ปริปนฺเถ ฯเปฯ ปรทารํ ฯเปฯ คามฆาตํ ฯเปฯ นิคมฆาตํ กโรติ. สทฺธา ฯเปฯ เสนาสนํ อุปาทานานํ สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

อุปาทาโน จ โนอุปาทาโน จ ธมฺมา อุปาทานสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ** ปกตูปนิสฺสโย. ตีณิ.

ปุเรชาตปจฺจโย

[๒๘] โนอุปาทาโน ธมฺโม โนอุปาทานสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปี ปสฺสติ. ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุณาติ. รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ กายวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ วตฺถุปุเรชาตํ: จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ กายายตนํ กายวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ วตฺถุ โนอุปาทานานํ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

โนอุปาทาโน ธมฺโม อุปาทานสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. **วตฺถุปุเรชาตํ** : วตฺถุ อุปาทานานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

โนอุปาทาโน ธมฺโม อุปาทานสฺส จ โนอุปาทานสฺส จ ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ อุปาทานา จ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. **วตฺถุปุเรชาตํ** : วตฺถุ อุปาทานานํ สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

ปจฺฉาชาตาเสวนปจฺจยา

[๒๙] อุปาทาโน ธมฺโม โนอุปาทานสฺส ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

โนอุปาทาโน ธมฺโม โนอุปาทานสฺส ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

อุปาทาโน จ โนอุปาทาโน จ ธมฺมา โนอุปาทานสฺส ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (สงฺขิตฺตํ.) (๑) อาเสวนปจฺจเยน ปจฺจโย.

กมฺมปจฺจโย

[๓๐] โนอุปาทาโน ธมฺโม โนอุปาทานสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. สหชาตา: โนอุปาทานา เจตนา

สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานำ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ[๑] ฯเปฯ นานาขณิกา: โนอุปาทานา เจตนา วิปากานำ ขนฺธานำ กฏตฺตา จ รูปานำ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

โนอุปาทาโน ธมฺโม อุปาทานสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: โนอุปาทานา เจตนา สมฺปยุตฺตกานำ อุปาทานานำ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

โนอุปาทาโน ธมฺโม อุปาทานสฺส จ โนอุปาทานสฺส จ ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: โนอุปาทานา เจตนา สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ อุปาทานานญฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานานำ รูปานำ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

วิปากาทิปจฺจยา

[๓๑] โนอุปาทาโน ธมฺโม โนอุปาทานสฺส ธมฺมสฺส วิปากปจฺจเยน ปจฺจโย: วิปาโก โนอุปาทาโน เอโก ขนฺโธ ฯเปฯ เอกำ.

โนอุปาทาโน ธมฺโม โนอุปาทานสฺส ธมฺมสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. (เอโกเยว กพฬีกาโร อาหาโร) อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. (รูปชีวิตินฺทฺริยำ เอกำเยว.) ฌานปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ.

อุปาทาโน ธมฺโม อุปาทานสฺส ธมฺมสฺส มคฺคปจฺจเยน ปจฺจโย: อุปาทานานิ มคฺคงฺคานิ สมฺปยุตฺตกานำ อุปาทานานำ มคฺคปจฺจเยน ปจฺจโย. (อิมินา การเณน นว ปญฺหา กาตพฺพา.) สมฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. นว.

---

[๑] ฉ., เท. ทิสฺสติ.

วิปฺปยุตฺตปจฺจโย

[๓๒] อุปาทาโน ธมฺโม โนอุปาทานสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. **สหชาตา:** อุปาทานา จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตํ:** ปจฺฉาชาตา อุปาทานา ปุเรชาตสฺส อิมสฺส กายสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

โนอุปาทาโน ธมฺโม โนอุปาทานสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

โนอุปาทาโน ธมฺโม อุปาทานสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: **ปุเรชาตํ:** วตฺถุ อุปาทานานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

โนอุปาทาโน ธมฺโม อุปาทานสฺส จ โนอุปาทานสฺส จ ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: **ปุเรชาตํ:** วตฺถุ อุปาทานานํ สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๓๓] อุปาทาโน จ โนอุปาทาโน จ ธมฺมา โนอุปาทานสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. **สหชาตา:** อุปาทานา จ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตา:** อุปาทานา จ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา ปุเรชาตสฺส อิมสฺส กายสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อตฺถิปจฺจโย

[๓๔] อุปาทาโน ธมฺโม อุปาทานสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: ทิฏฺฐุปาทานํ กามุปาทานสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (จกฺกํ.) (๑)

อุปาทาโน ธมฺโม โนอุปาทานสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. **สหชาตา:** อุปาทานา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ

จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตา:** อุปาทานา ปุเรชาตสฺส อิมสฺส กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อุปาทาโน ธมฺโม อุปาทานสฺส จ โนอุปาทานสฺส จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (สงฺขิตฺตं ปฏิจฺจสทิสं.) (๓)

[๓๕] โนอุปาทาโน ธมฺโม โนอุปาทานสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตं, ปุเรชาตं, ปจฺฉาชาตं, อาหารํ, อินฺทฺริยं. (สงฺขิตฺตं วิตฺถาเรตพฺพं.) (๑)

โนอุปาทาโน ธมฺโม อุปาทานสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตं, ปุเรชาตं. สหชาตं: (สหชาตสทิสं.) ปุเรชาตं: (ปุเรชาตสทิสं.) (๒)

โนอุปาทาโน ธมฺโม อุปาทานสฺส จ โนอุปาทานสฺส จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตं, ปุเรชาตं. (สงฺขิตฺตं สหชาตสทิสं. สหชาตं วิภชิตพฺพं. ปุเรชาตสทิสं ปุเรชาตं.) (๓)

[๓๖] อุปาทาโน จ โนอุปาทาโน จ ธมฺมา อุปาทานสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตं, ปุเรชาตं. **สหชาตं:** ทิฏฺฐุปาทานญฺจ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา กามุปาทานสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (จกฺกं.) **สหชาตं:** ทิฏฺฐุปาทานญฺจ วตฺถุ จ กามุปาทานสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (จกฺกं.) (๑)

อุปาทาโน จ โนอุปาทาโน จ ธมฺมา โนอุปาทานสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตं, ปุเรชาตं, ปจฺฉาชาตं, อาหารํ, อินฺทฺริยं. **สหชาโต:** โนอุปาทาโน เอโก ขนฺโธ จ อุปาทานา จ ติณฺณนฺนํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ **สหชาตา:** อุปาทานา จ มหาภูตา จ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **สหชาตา:** อุปาทานา จ วตฺถุ จ โนอุปาทานานํ ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย.

ปจฺฉาชาตา: อุปาทานา จ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา ปุเรชาตสฺส อิมสฺส กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตา:** อุปาทานา จ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา กพฬีกาโร อาหาโร จ อิมสฺส กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตา:** อุปาทานา จ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา รูปชีวิตินฺทฺริยญฺจ กฏตฺตารูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อุปาทาโน จ โนอุปาทาโน จ ธมฺมา อุปาทานสฺส จ โนอุปาทานสฺส จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. **สหชาโต:** โนอุปาทาโน เอโก ขนฺโธ จ ทิฏฺฐุปาทานญฺจ ติณฺณนฺนํ ขนฺธานํ กามุปาทานสฺส จ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (จกฺกํ.) **สหชาตํ:** ทิฏฺฐุปาทานญฺจ วตฺถุ จ กามุปาทานสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (จกฺกํ.) (๓)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๓๗] เหตุยา นว, อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว, อนนฺตเร นว, สมนนฺตเร นว, สหชาเต นว, อญฺญมญฺเญ นว, นิสฺสเย นว, อุปนิสฺสเย นว, ปุเรชาเต ตีณิ, ปจฺฉาชาเต ตีณิ, อาเสวเน นว, กมฺเม ตีณิ, วิปากเ เอกํ, อาหาเร ตีณิ, อินฺทฺริเย ตีณิ, ฌาเน ตีณิ, มคฺเค นว, สมฺปยุตฺเต นว, วิปฺปยุตฺเต ปญฺจ, อตฺถิยา นว, นตฺถิยา นว, วิคเต นว, อวิคเต นว.

อนุโลมํ.

---

๒. ปจฺจนียุทฺธาโร

[๓๘] อุปาทาโน ธมฺโม อุปาทานสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อุปาทาโน ธมฺโม โนอุปาทานสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน[๑] ปจฺจโย. (๒)

อุปาทาโน ธมฺโม อุปาทานสฺส จ โนอุปาทานสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๓๙] โนอุปาทาโน ธมฺโม โนอุปาทานสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

โนอุปาทาโน ธมฺโม อุปาทานสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

โนอุปาทาโน ธมฺโม อุปาทานสฺส จ โนอุปาทานสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย (๓)

---

[๑] สฺยา. ปุเรชาตปจฺจเยน.

[๔๐] อุปาทาโน จ โนอุปาทาโน จ ธมฺมา อุปาทานสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อุปาทาโน จ โนอุปาทาโน จ ธมฺมา โนอุปาทานสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. [๑] (๒)

อุปาทาโน จ โนอุปาทาโน จ ธมฺมา อุปาทานสฺส จ โนอุปาทานสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

๒. ปจฺจยปจฺจนียं ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๔๑] นเหตุยา นว, นอารมฺมเณ นว, (สพฺพตฺถ นว,) โนอวิคเต นว.

---

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียं

[๔๒] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ นว, นอธิปติยา นว ฯเปฯ นอญฺญมญฺเญ ตีณิ, นอุปนิสฺสเย นว, (สพฺพตฺถ นว,) นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต นว, โนนตฺถิยา นว, โนวิคเต นว.

---

[๑] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโยติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมํ

[๔๓] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว, (อนุโลมมาติกา กาตพฺพา.) ฯเปฯ อวิคเต นว.

อุปาทานทุกํ นิฏฺฐิตํ.

---

๗๐. อุปาทานิยทุกํ ๑. ปฏิจฺจวาโร

[๔๔] อุปาทานิยํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทานิโย ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อุปาทานิยํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปี ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ ขนฺเธ ปฏิจฺจ วตฺถุ, วตฺถุ ปฏิจฺจ ขนฺธา. เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ

(ยถา โลกิยทุกํ, เอวํ กาตพฺพํ. นินฺนานากรณํ.)

อุปาทานิยทุกํ นิฏฺฐิตํ.

---

๗๑. อุปาทานสมฺปยุตฺตทุกํ ๑. ปฏิจฺจวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๔๕] อุปาทานสมฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทานสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อุปาทานสมฺปยุตฺตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๑)

อุปาทานสมฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อุปาทานสมฺปยุตฺเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ โลโภ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. (๒)

อุปาทานสมฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทานสมฺปยุตฺโต จ อุปาทาน-วิปฺปยุตฺโต จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: อุปาทานสมฺปยุตฺตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา โลโภ จ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ[๑] รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๓)

[๔๖] อุปาทานวิปฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อุปาทานวิปฺปยุตฺตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตํ โลภํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ อุปาทานวิปฺปยุตฺตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา กฏตฺตา จ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ขนฺเธ ปฏิจฺจ วตฺถุ, วตฺถุ ปฏิจฺจ ขนฺธา. เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ (๑)

อุปาทานวิปฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทานสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตํ โลภํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. (๒)

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

อุปาทานวิปฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทานสมฺปยุตฺโต จ อุปาทาน-วิปฺปยุตฺโต จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตํ โลภํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. (๓)

[๔๗] อุปาทานสมฺปยุตฺตญฺจ อุปาทานวิปฺปยุตฺตญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทานสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคตํ เอกํ ขนฺธญฺจ โลภญฺจ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (๑)

อุปาทานสมฺปยุตฺตญฺจ อุปาทานวิปฺปยุตฺตญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อุปาทานสมฺปยุตฺเต ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺต-โลภสหคเต ขนฺเธ จ โลภญฺจ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. (๒)

อุปาทานสมฺปยุตฺตญฺจ อุปาทานวิปฺปยุตฺตญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทานสมฺปยุตฺโต จ อุปาทานวิปฺปยุตฺโต จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคตํ เอกํ ขนฺธญฺจ โลภญฺจ ปฏิจฺจ[๑] ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (๓)

อารมฺมณปจฺจโย

[๔๘] อุปาทานสมฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทานสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: อุปาทานสมฺปยุตฺตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๑)

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

อุปาทานสมฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ โลโภ. (๒)

อุปาทานสมฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทานสมฺปยุตฺโต จ อุปาทานวิปฺปยุตฺโต จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อารมฺมณปจฺจยา: ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา โลโภ จ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๓)

[๔๙] อุปาทานวิปฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: [๑] อุปาทานวิปฺปยุตฺตํ[๑] เอกํ ขนฺธํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ [๒] วตฺถุ ปฏิจฺจ ขนฺธา. (๑)

อุปาทานวิปฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทานสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตํ โลภํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. (๒)

อุปาทานสมฺปยุตฺตญฺจ อุปาทานวิปฺปยุตฺตญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทานสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: ทิฏฺฐิคต-วิปฺปยุตฺตโลภสหคตํ เอกํ ขนฺธญฺจ โลภญฺจ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (๓) (สงฺขิตฺตํ.)

---

[๑] ฉ., เท. ทิสฺสติ.

[๑] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "อุปาทานวิปฺปยุตฺเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปนฺติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

[๒] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "ขนฺเธ ปฏิจฺจ วตฺถูติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๕๐] เหตุยา นว, อารมฺมเณ ฉ, อธิปติยา นว, อนนฺตเร ฉ, สมนนฺตเร ฉ, สหชาเต นว, อญฺญมญฺเญ ฉ, นิสฺสเย นว, อุปนิสฺสเย ฉ, ปุเรชาเต ฉ, อาเสวเน ฉ, กมฺเม นว, วิปาเก เอกํ, อาหาเร นว, (สพฺพตฺถ นว,) มคฺเค นว, สมฺปยุตฺเต ฉ, วิปฺปยุตฺเต นว, อตฺถิยา นว, นตฺถิยา ฉ, วิคเต ฉ, อวิคเต นว.

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๑. วิภงฺควาโร

นเหตุปจฺจโย

[๕๑] อุปาทานวิปฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ อุปาทานวิปฺปยุตฺตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

นอารมฺมณาทิปจฺจยา

[๕๒] อุปาทานสมฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณปจฺจยา: อุปาทานสมฺปยุตฺเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. (๑)

อุปาทานวิปฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณปจฺจยา: อุปาทานวิปฺปยุตฺเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ

จิตฺตสมุฏฺฐานำ รูปำ. ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตำ โลภำ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานำ รูปำ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) (๑)

อุปาทานสมฺปยุตฺตญฺจ อุปาทานวิปฺปยุตฺตญฺจ ธมฺมำ ปฏิจฺจ อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณปจฺจยา: อุปาทาน-สมฺปยุตฺเต ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานำ รูปำ. ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคเต ขนฺเธ จ โลภญฺจ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานำ รูปำ. (๑)

นอธิปติปจฺจยา. นอนนฺตรปจฺจยา. นสมนนฺตรปจฺจยา. นอุปนิสฺสย-ปจฺจยา.

นปุเรชาตาทิปจฺจยา

[๕๓] อุปาทานสมฺปยุตฺตำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ อุปาทานสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นปุเรชาตปจฺจยา: อรูเป อุปาทานสมฺปยุตฺตำ เอกำ ขนฺธำ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๑)

อุปาทานสมฺปยุตฺตำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นปุเรชาตปจฺจยา: อรูเป ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ โลโภ. อุปาทานสมฺปยุตฺเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานำ รูปำ. (๒)

อุปาทานสมฺปยุตฺตำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ อุปาทานสมฺปยุตฺโต จ อุปาทานวิปฺปยุตฺโต จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นปุเรชาตปจฺจยา: อรูเป ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคตำ เอกำ ขนฺธำ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา โลโภ จ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๓)

[๕๔] อุปาทานวิปฺปยุตฺตำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นปุเรชาตปจฺจยา: อรูเป อุปาทานวิปฺปยุตฺตำ เอกำ ขนฺธำ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อุปาทานวิปฺปยุตฺเต

ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตํ โลภํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) (๑)

อุปาทานวิปฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทานสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นปุเรชาตปจฺจยา: อรูเป ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตํ โลภํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. (๒)

อุปาทานสมฺปยุตฺตญฺจ อุปาทานวิปฺปยุตฺตญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทานสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นปุเรชาตปจฺจยา: อรูเป ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคตํ เอกํ ขนฺธญฺจ โลภญฺจ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (๑)

อุปาทานสมฺปยุตฺตญฺจ อุปาทานวิปฺปยุตฺตญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทาน-วิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นปุเรชาตปจฺจยา: อุปาทานสมฺปยุตฺเต[๑] ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺต-โลภสหคเต ขนฺเธ จ โลภญฺจ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. (๒)

นปจฺฉาชาตปจฺจยา. นอาเสวนปจฺจยา.

นกมฺมปจฺจโย

[๔๔] อุปาทานสมฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทานสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นกมฺมปจฺจยา: อุปาทานสมฺปยุตฺเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา เจตนา. (๑)

---

[๑] สฺยา. อุปาทานวิปฺปยุตฺเต.

อุปาทานวิปฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นกมฺมปจฺจยา: อุปาทานวิปฺปยุตฺเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา เจตนา พาหิรํ... อาหารสมุฏฺฐานํ... อุตุสมุฏฺฐานํ ฯเปฯ (๑)

อุปาทานวิปฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทานสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นกมฺมปจฺจยา: ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตํ โลภํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา เจตนา. (๒)

อุปาทานสมฺปยุตฺตญฺจ อุปาทานวิปฺปยุตฺตญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทานสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นกมฺมปจฺจยา: ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺต-โลภสหคเต ขนฺเธ จ โลภญฺจ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา เจตนา. (๑) (สงฺขิตฺตํ.)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๕๖] นเหตุยา เอกํ, นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา นว, นอนนฺตเร ตีณิ, นสมนนฺตเร ตีณิ, นอญฺญมญฺเญ ตีณิ, นอุปนิสฺสเย ตีณิ, นปุเรชาเต สตฺต, นปจฺฉาชาเต นว, นอาเสวเน นว, นกมฺเม จตฺตาริ, นวิปาเก นว, นอาหาเร เอกํ, นอินฺทฺริเย เอกํ, นฌาเน เอกํ, นมคฺเค เอกํ, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต ฉ, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

(อิตเร เทฺว คณนาปิ กาตพฺพา. สหชาตวาโร ปฏิจฺจวารสทิโส.)

๗๑. อุปาทานสมฺปยุตฺตทุกํ ๓. ปจฺจยวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๕๗] อุปาทานสมฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปจฺจยา อุปาทานสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา. ตีณิ. (ปฏิจฺจสทิสํ.)

อุปาทานวิปฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปจฺจยา อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อุปาทานวิปฺปยุตฺตํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา ฯเปฯ (ยาว อชฺฌตฺติกา มหาภูตา.) วตฺถุ ปจฺจยา อุปาทานวิปฺปยุตฺตา ขนฺธา. วตฺถุ ปจฺจยา ทิฏฺฐิจิตฺตวิปฺปยุตฺโต โลโภ. (๑)

อุปาทานวิปฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปจฺจยา อุปาทานสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: วตฺถุ ปจฺจยา อุปาทานสมฺปยุตฺตา ขนฺธา. ทิฏฺฐิจิตฺตวิปฺปยุตฺตํ โลภํ ปจฺจยา สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. (๒)

อุปาทานวิปฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปจฺจยา อุปาทานสมฺปยุตฺโต จ อุปาทานวิปฺปยุตฺโต จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: วตฺถุ ปจฺจยา อุปาทานสมฺปยุตฺตา ขนฺธา. มหาภูเต ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ทิฏฺฐิจิตฺตวิปฺปยุตฺตํ โลภํ ปจฺจยา สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. วตฺถุ ปจฺจยา ทิฏฺฐิจิตฺตวิปฺปยุตฺตโลภสหคตา ขนฺธา จ โลโภ จ. (๓)

[๕๘] อุปาทานสมฺปยุตฺตญฺจ อุปาทานวิปฺปยุตฺตญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา อุปาทานสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อุปาทานสมฺปยุตฺตํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ ทิฏฺฐิจิตฺตวิปฺปยุตฺตโลภสหคตํ เอกํ ขนฺธญฺจ โลภญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (๑)

อุปาทานสมฺปยุตฺตญฺจ อุปาทานวิปฺปยุตฺตญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อุปาทานสมฺปยุตฺเต ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺต-โลภสหคเต ขนฺเธ จ โลภญฺจ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ทิฏฺฐิคต-วิปฺปยุตฺตโลภสหคเต ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา โลโภ. (๒)

อุปาทานสมฺปยุตฺตญฺจ อุปาทานวิปฺปยุตฺตญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา อุปาทานสมฺปยุตฺโต จ อุปาทานวิปฺปยุตฺโต จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: อุปาทานสมฺปยุตฺตํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ อุปาทานสมฺปยุตฺเต ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคตํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา โลโภ จ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (๓)

(สงฺขิตฺตํ. อารมฺมณปจฺจยมฺหิ ปญฺจ วิญฺญาณา กาตพฺพา.)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๕๙] เหตุยา นว, อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว, อนนฺตเร นว, (สพฺพตฺถ นว,) วิปาเก เอกํ ฯเปฯ อวิคเต นว.

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๑. วิภงฺควาโร

นเหตุปจฺจโย

[๖๐] อุปาทานวิปฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปจฺจยา อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ อุปาทานวิปฺปยุตฺตํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) จกฺขายตนํ ปจฺจยา[๑] จกฺขุวิญฺญาณํ ฯเปฯ กายายตนํ ปจฺจยา กายวิญฺญาณํ ฯเปฯ วตฺถุ ปจฺจยา อเหตุกา อุปาทานวิปฺปยุตฺตา ขนฺธา. วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (สงฺขิตฺตํ.)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๖๑] นเหตุยา เอกํ, นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา นว, นอนนฺตเร ตีณิ, นสมนนฺตเร ตีณิ, นอญฺญมญฺเญ[๒] ตีณิ, นอุปนิสฺสเย ตีณิ, นปุเรชาเต สตฺต, นปจฺฉาชาเต นว, นอาเสวเน นว, นกมฺเม จตฺตาริ, นวิปาเก นว, นอาหาเร เอกํ, นอินฺทฺริเย เอกํ, นฌาเน เอกํ, นมคฺเค เอกํ, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต ฉ, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

(เอวํ อิตเร เทฺว คณนาปิ นิสฺสยวาโรปิ กาตพฺพา.)

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ. [๒] สฺยา. โปตฺถเกสุ น ทิสฺสติ.

๗๑. อุปาทานสมฺปยุตฺตทุกํ ๕. สสฏฺฐวาโร

๑-๔. ปจฺจยานุโลมาทิปจฺจยา

[๖๒] อุปาทานสมฺปยุตฺตํ ธมฺมํ สสฏฺโฐ อุปาทานสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา. อุปาทานสมฺปยุตฺตํ เอกํ ขนฺธํ สสฏฺฐา. ตีณิ.

อุปาทานวิปฺปยุตฺตํ ธมฺมํ สสฏฺโฐ อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา. (ปฏิจฺจสทิสํ. อรูปีเยว กาตพฺพํ.[๑])

อุปาทานวิปฺปยุตฺตํ ธมฺมํ สสฏฺโฐ อุปาทานสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา. (ปฏิจฺจสทิสํ อรูปีเยว กาตพฺพํ.)

อุปาทานสมฺปยุตฺตญฺจ อุปาทานวิปฺปยุตฺตญฺจ ธมฺมํ สสฏฺโฐ อุปาทานสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา. (ปฏิจฺจสทิสํ. อรูปีเยว กาตพฺพํ.)

เหตุยา ฉ, อารมฺมเณ ฉ, อธิปติยา ฉ, (สพฺพตฺถ ฉ,) วิปาเก เอกํ ฯเปฯ อวิคเต ฉ.

อนุโลมํ.

อุปาทานวิปฺปยุตฺตํ ธมฺมํ สสฏฺโฐ อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา. (สงฺขิตฺตํ.)

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

นเหตุยา เอกํ, นอธิปติยา ฉ, นปุเรชาเต ฉ, นปจฺฉาชาเต ฉ, นอาเสวเน ฉ, นกมฺเม จตฺตาริ, นวิปาเก ฉ, นฌาเน เอกํ, นมคฺเค เอกํ, นวิปฺปยุตฺเต ฉ.

ปจฺจนียํ.

(เอวํ อิตเร เทฺว คณนาปิ สมฺปยุตฺตวาโรปิ กาตพฺพา.)

---

๗๑. อุปาทานสมฺปยุตฺตทุกํ ๗. ปญฺหาวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๖๓] อุปาทานสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: อุปาทานสมฺปยุตฺตา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อุปาทานสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานวิปฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: อุปาทานสมฺปยุตฺตา เหตู จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคตา เหตู ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตสฺส โลภสฺส จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) อุปาทานสมฺปยุตฺตา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคตา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ โลภสฺส จ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๖๔] อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานวิปฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: อุปาทานวิปฺปยุตฺตา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ

ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ทิฏฺฐิคต-วิปฺปยุตฺโต โลโภ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (มูลํ กาตพฺพํ) ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺโต โลโภ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺโต โลโภ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๖๕] อุปาทานสมฺปยุตฺโต จ อุปาทานวิปฺปยุตฺโต จ ธมฺมา อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺต-โลภสหคโต โมโห จ โลโภ จ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคโต โมโห จ โลโภ จ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อุปาทานสมฺปยุตฺโต จ อุปาทานวิปฺปยุตฺโต จ ธมฺมา อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส จ อุปาทานวิปฺปยุตฺตสฺส จ ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคโต โมโห จ โลโภ จ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

อารมฺมณปจฺจโย

[๖๖] อุปาทานสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: อุปาทานสมฺปยุตฺเต ขนฺเธ อารพฺภ อุปาทานสมฺปยุตฺตา ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. (มูลํ กาตพฺพํ.) อุปาทาน-สมฺปยุตฺเต ขนฺเธ อารพฺภ อุปาทานวิปฺปยุตฺตา ขนฺธา จ โลโภ จ อุปฺปชฺชนฺติ. (มูลํ กาตพฺพํ.) อุปาทานสมฺปยุตฺเต ขนฺเธ อารพฺภ ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคตา ขนฺธา จ โลโภ จ อุปฺปชฺชนฺติ. (๓)

[๖๗] อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานวิปฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ ฯเปฯ ปุพฺเพ สุจิณฺณานิ ฯเปฯ ฌานา วุฏฺหิตฺวา ฌานํ ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺโต ราโค ฯเปฯ วิจิกิจฺฉา ฯเปฯ อุทฺธจฺจํ อุปฺปชฺชติ.[๑] ฌาเน ปริหีเน วิปฺปฏิสาริสฺส โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. อริยา มคฺคา วุฏฺหิตฺวา มคฺคํ ปจฺจเวกฺขนฺติ ผลํ ฯเปฯ นิพฺพานํ ปจฺจเวกฺขนฺติ, นิพฺพานํ โคตฺรภุสฺส, โวทานสฺส, มคฺคสฺส, ผลสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. อริยา อุปาทานวิปฺปยุตฺเต ปหีเน กิเลเส ฯเปฯ วิกฺขมฺภิเต กิเลเส ฯเปฯ ปุพฺเพ สมุทาจิณฺเณ กิเลเส ฯเปฯ จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อุปาทานวิปฺปยุตฺเต ขนฺเธ จ โลภญฺจ อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสนฺติ, อสฺสาเทนฺติ อภินนฺทนฺติ, ตํ อารพฺภ ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺโต ราโค ฯเปฯ วิจิกิจฺฉา ฯเปฯ อุทฺธจฺจํ ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ[๑] ฯเปฯ (สพฺพํ ปริปุณฺณํ.) ทิพฺเพน จกฺขุนา...(ยาว กายวิญฺญาณํ.) อุปาทานวิปฺปยุตฺตา ขนฺธา อิทฺธิวิธญาณสฺส, เจโตปริยญาณสฺส, ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณสฺส, ยถากมฺมูปคญาณสฺส, อนาคตํสญาณสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ทานํ ฯเปฯ ฌานํ ฯเปฯ จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อุปาทานวิปฺปยุตฺเต ขนฺเธ จ โลภญฺจ อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. (๒)

อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส จ อุปาทาน-วิปฺปยุตฺตสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: จกฺขุ ฯเปฯ

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

วตฺถุ๎ อุปาทานวิปฺปยุตฺเต ขนฺเธ จ โลภญฺจ อารพฺภ ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺต-โลภสหคตา ขนฺธา จ โลโภ จ อุปฺปชฺชนฺติ. (๓)

[๖๘] อุปาทานสมฺปยุตฺโต จ อุปาทานวิปฺปยุตฺโต จ ธมฺมา อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ทิฏฺฐิคต-วิปฺปยุตฺตโลภสหคเต ขนฺเธ จ โลภญฺจ อารพฺภ อุปาทานสมฺปยุตฺตา ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. (มูลํ กาตพฺพํ.) ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคเต ขนฺเธ จ โลภญฺจ อารพฺภ อุปาทานวิปฺปยุตฺตา ขนฺธา จ โลโภ จ อุปฺปชฺชนฺติ. (มูลํ กาตพฺพํ.) ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคเต ขนฺเธ จ โลภญฺจ อารพฺภ ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคตา ขนฺธา จ โลโภ จ อุปฺปชฺชนฺติ. (๓)

อธิปติปจฺจโย

[๖๙] อุปาทานสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** อุปาทานสมฺปยุตฺเต ขนฺเธ ครุ๎ กตฺวา อุปาทานสมฺปยุตฺตา ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. **สหชาตาธิปติ:** อุปาทานสมฺปยุตฺตา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: (มูลํ กาตพฺพํ.) อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** อุปาทานสมฺปยุตฺเต ขนฺเธ ครุ๎ กตฺวา ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺโต โลโภ อุปฺปชฺชติ. **สหชาตาธิปติ:** อุปาทานสมฺปยุตฺตา อธิปติ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคตา อธิปติ โลภสฺส จ[๑] จิตฺต-สมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ[๑] อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: (มูลํ กาตพฺพํ.)

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ "จ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปานนฺติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** อุปาทานสมฺปยุตฺเต ขนฺเธ ครุๆ กตฺวา ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคตา ขนฺธา จ โลโภ จ อุปฺปชฺชนฺติ. **สหชาตาธิปติ:** อุปาทานสมฺปยุตฺตา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคตา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ โลภสฺส จ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๗๐] อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานวิปฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ ฌานา วุฏฺฐหิตฺวา ฌานํ ครุๆ กตฺวา ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุๆ กตฺวา ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺโต ราโค อุปฺปชฺชติ ฯเปฯ อริยา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา ฯเปฯ ผลสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อุปาทานวิปฺปยุตฺเต ขนฺเธ จ โลภญฺจ ครุๆ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุๆ กตฺวา ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺโต ราโค อุปฺปชฺชติ. **สหชาตาธิปติ:** อุปาทานวิปฺปยุตฺตา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. **อารมฺมณาธิปติ:** ทานํ ฯเปฯ ฌานํ ฯเปฯ จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อุปาทานวิปฺปยุตฺเต ขนฺเธ จ โลภญฺจ ครุๆ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุๆ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. (๒)

อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส จ อุปาทานวิปฺปยุตฺตสฺส จ ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. **อารมฺมณาธิปติ:** จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อุปาทานวิปฺปยุตฺเต ขนฺเธ จ โลภญฺจ ครุ กตฺวา ทิฏฺฐิคต-วิปฺปยุตฺตโลภสหคตา ขนฺธา จ โลโภ จ อุปฺปชฺชนฺติ. (๓)

[๗๑] อุปาทานสมฺปยุตฺโต จ อุปาทานวิปฺปยุตฺโต จ ธมฺมา อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. **อารมฺมณาธิปติ:** ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหเค ขนฺเธ จ โลภญฺจ ครุ กตฺวา อุปาทาน-สมฺปยุตฺตา ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. (มูลํ กาตพฺพํ.) ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺต-โลภสหเค ขนฺเธ จ โลภญฺจ ครุ กตฺวา ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคตา ขนฺธา จ โลโภ จ อุปฺปชฺชนฺติ. (๓)

อนนฺตรปจฺจโย

[๗๒] อุปาทานสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา อุปาทานสมฺปยุตฺตา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ อุปาทานสมฺปยุตฺตานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) ปุริมา ปุริมา ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคตา ขนฺธา ปจฺฉิมสฺส ปจฺฉิมสฺส ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตสฺส โลภสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย อุปาทานสมฺปยุตฺตา ขนฺธา วุฏฺฐานสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) ปุริมา ปุริมา ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคตา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ ทิฏฺฐิคต-วิปฺปยุตฺตโลภสหคตานํ ขนฺธานํ โลภสฺส จ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๗๓] อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานวิปฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริโม ปุริโม ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺโต โลโภ ปจฺฉิมสฺส ปจฺฉิมสฺส ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตสฺส โลภสฺส อนนฺตรปจฺจเยน

ปจฺจโย. [๑] ปุริมา[๒] ปุริมา อุปาทานวิปฺปยุตฺตา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ อุปาทานวิปฺปยุตฺตานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย.[๒] ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺโต โลโภ วุฏฺฐานสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย อนุโลมํ โคตฺรภุสฺส ฯเปฯ ผลสมาปตฺติยา อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) ปุริโม ปุริโม ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺโต โลโภ ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคตานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. อาวชฺชนา อุปาทานสมฺปยุตฺตานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) ปุริโม ปุริโม ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺโต โลโภ ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคตานํ ขนฺธานํ โลภสฺส จ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. อาวชฺชนา ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคตานํ ขนฺธานํ โลภสฺส จ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๗๔] อุปาทานสมฺปยุตฺโต จ อุปาทานวิปฺปยุตฺโต จ ธมฺมา อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคตา ขนฺธา จ โลโภ จ ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคตานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) ปุริมา ปุริมา ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคตา ขนฺธา จ โลโภ จ ปจฺฉิมสฺส ปจฺฉิมสฺส ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตสฺส โลภสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคตา ขนฺธา จ โลโภ จ วุฏฺฐานสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) ปุริมา

---

[๑] สฺยา. เอตฺถนฺตเร “ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺโต โลโภ วุฏฺฐานสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย ปุริมา ปุริมา อุปาทานวิปฺปยุตฺตา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ อุปาทานวิปฺปยุตฺตานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโยติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

[๒-๒] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

ปุริมา ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคตา ขนฺธา จ โลโภ จ ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคตานํ ขนฺธานํ โลภสฺส จ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

สมนนฺตราทิปจฺจยา

[๗๕] อุปาทานสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส สมนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (ปฏิจฺจสทิสํ.) นว. อญฺญมญฺญปจฺจเยน ปจฺจโย. (ปฏิจฺจสทิสํ.) ฉ. นิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (ปจฺจยวารสทิสํ.) นว.

อุปนิสฺสยปจฺจโย

[๗๖] อุปาทานสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ** ปกตูปนิสฺสโย: อุปาทานสมฺปยุตฺตา ขนฺธา อุปาทานสมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) อุปาทานสมฺปยุตฺตา ขนฺธา อุปาทานวิปฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ โลภสฺส จ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) อุปาทานสมฺปยุตฺตา ขนฺธา ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคตานํ ขนฺธานํ โลภสฺส จ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๗๗] อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานวิปฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ** ปกตูปนิสฺสโย: สทฺธํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ, มานํ ชปฺเปติ. สีลํ ฯเปฯ ปญฺญํ... อุปาทานวิปฺปยุตฺตํ ราคํ... มานํ... ปตฺถนํ ฯเปฯ เสนาสนํ อุปนิสฺสาย

ทานํ เทติ ฯเปฯ สงฺฆํ ภินฺทติ. สทฺธา ฯเปฯ เสนาสนํ สทฺธาย ฯเปฯ ปญฺญาย อุปาทานวิปฺปยุตฺตสฺส ราคสฺส... มานสฺส... ปตฺถนาย... กายิกสฺส สุขสฺส ฯเปฯ ผลสมาปตฺติยา อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: (ตีณิ อุปนิสฺสยา.[๑]) สทฺธํ อุปนิสฺสาย มานํ ชปฺเปติ. ทิฏฺฐึ คณฺหาติ. สีลํ ฯเปฯ ปญฺญํ... อุปาทานวิปฺปยุตฺตํ ราคํ... มานํ... ปตฺถนํ... เสนาสนํ อุปนิสฺสาย อทินฺนํ ฯเปฯ มุสา ฯเปฯ ปิสุณํ ฯเปฯ สมฺผํ ฯเปฯ สนฺธึ ฯเปฯ นิลฺโลปํ ฯเปฯ เอกาคาริกํ ฯเปฯ ปริปนฺเถ ฯเปฯ ปรทารํ ฯเปฯ คามฆาตํ ฯเปฯ นิคมฆาตํ กโรติ. สทฺธา ฯเปฯ เสนาสนํ อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส ราคสฺส... โมหสฺส... มานสฺส... ทิฏฺฐิยา... ปตฺถนาย อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส จ อุปาทานวิปฺปยุตฺตสฺส จ ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ** ปกตูปนิสฺสโย: สทฺธํ อุปนิสฺสาย มานํ ชปฺเปติ. สีลํ ฯเปฯ ปญฺญํ... อุปาทานวิปฺปยุตฺตํ ราคํ ฯเปฯ เสนาสนํ อุปนิสฺสาย อทินฺนํ[๒] อาทิยติ ฯเปฯ[๒] คามฆาตํ กโรติ... นิคมฆาตํ กโรติ... สทฺธา ฯเปฯ เสนาสนํ ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺต-โลภสหคตานํ ขนฺธานํ โลภสฺส จ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๗๘] อุปาทานสมฺปยุตฺโต จ อุปาทานวิปฺปยุตฺโต จ ธมฺมา อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: ทิฏฺฐิคต-วิปฺปยุตฺตโลภสหคตา ขนฺธา จ โลโภ จ อุปาทานสมฺปยุตฺตกานํ

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

[๒-๒] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ "อทินฺนํ อาทิยติ ฯเปฯ" ติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

ขนฺธานํ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) ทิฏฺฐิคต-วิปฺปยุตฺตโลภสหคตา ขนฺธา จ โลโภ จ อุปาทานวิปฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ โลภสฺส จ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคตา ขนฺธา จ โลโภ จ ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺต-โลภสหคตานํ ขนฺธานํ โลภสฺส จ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

ปุเรชาตปจฺจโย

[๗๙] อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานวิปฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปํ ปสฺสติ. ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุณาติ. รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ ฯเปฯ **วตฺถุปุเรชาตํ:** จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ กายายตนํ ฯเปฯ วตฺถุ อุปาทานวิปฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ โลภสฺส จ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. **วตฺถุปุเรชาตํ:** วตฺถุ อุปาทานสมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส จ อุปาทาน-วิปฺปยุตฺตสฺส จ ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อารพฺภ ทิฏฺฐิคต-วิปฺปยุตฺตโลภสหคตา ขนฺธา จ โลโภ จ อุปฺปชฺชนฺติ. **วตฺถุปุเรชาตํ:**

วตฺถุ ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคตานํ ขนฺธานํ โลภสฺส จ ปุเรชาต-ปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

ปจฺฉาชาตาเสวนปจฺจยา

[๘๐] อุปาทานสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานวิปฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานวิปฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส ปจฺฉา-ชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

อุปาทานสมฺปยุตฺโต จ อุปาทานวิปฺปยุตฺโต จ ธมฺมา อุปาทาน-วิปฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (สงฺขิตฺตํ.) (๑) อาเสวนปจฺจเยน ปจฺจโย.

กมฺมวิปากปจฺจยา

[๘๑] อุปาทานสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: อุปาทานสมฺปยุตฺตา เจตนา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อุปาทานสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานวิปฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. **สหชาตา:** อุปาทาน-สมฺปยุตฺตา เจตนา จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคตา เจตนา โลภสฺส จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. **นานาขณิกา:** อุปาทานสมฺปยุตฺตา เจตนา วิปากานํ ขนฺธานํ กฏตฺตา จ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อุปาทานสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส จ อุปาทานวิปฺปยุตฺตสฺส จ ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: อุปาทานสมฺปยุตฺตา เจตนา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคตา เจตนา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ โลภสฺส จ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๘๒] อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานวิปฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. **สหชาตา:** อุปาทานวิปฺปยุตฺตา เจตนา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ[๑] ฯเปฯ **นานาขณิกา:** อุปาทานวิปฺปยุตฺตา เจตนา วิปากานํ ขนฺธานํ กฏตฺตา จ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานวิปฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส วิปากปจฺจเยน ปจฺจโย: วิปาโก อุปาทานวิปฺปยุตฺโต เอโก ฯเปฯ เอกํ.

อาหาราทิปจฺจยา

[๘๓] อุปาทานสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. ฌานปจฺจเยน ปจฺจโย. มคฺคปจฺจเยน ปจฺจโย. (อิเมสุ จตูสุปิ ยถา กมฺมปจฺจเย ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺโต โลโภ ทสฺสิโต, เอวํ ทสฺเสตพฺโพ. จตฺตาริ จตฺตาริ ปญฺหา.) สมฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. ฉ.

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

วิปฺปยุตฺตปจฺจโย

[๘๔] อุปาทานสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานวิปฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานวิปฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตํ: วตฺถุ อุปาทานสมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส จ อุปาทาน-วิปฺปยุตฺตสฺส จ ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตํ: วตฺถุ ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคตานํ ขนฺธานํ โลภสฺส จ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

อุปาทานสมฺปยุตฺโต จ อุปาทานวิปฺปยุตฺโต จ ธมฺมา อุปาทานวิปฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. สหชาตา: ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคตา ขนฺธา จ โลโภ จ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตา ฯเปฯ

อตฺถิอาทิปจฺจยา

[๘๕] อุปาทานสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. เอกํ. (ปฏิจฺจสทิสํ.) (๑)

อุปาทานสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานวิปฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๒)

อุปาทานสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส จ อุปาทาน-วิปฺปยุตฺตสฺส จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (ปฏิจฺจสทิสํ.) (๓)

[๘๖] อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานวิปฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ, อินฺทฺริยํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๒)

อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส จ อุปาทาน-วิปฺปยุตฺตสฺส จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. (อิเมสุ สหชาตํ สหชาตสทิสํ, ปุเรชาตํ ปุเรชาตสทิสํ.) (๓)

[๘๗] อุปาทานสมฺปยุตฺโต จ อุปาทานวิปฺปยุตฺโต จ ธมฺมา อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. **สหชาโต:** อุปาทานสมฺปยุตฺโต เอโก ขนฺโธ จ วตฺถุ จ ติณฺณนฺนํ ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ เทฺว ขนฺธา จ ฯเปฯ **สหชาโต:** ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคโต เอโก ขนฺโธ จ โลโภ จ ติณฺณนฺนํ ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ เทฺว ขนฺธา จ ฯเปฯ (๑)

อุปาทานสมฺปยุตฺโต จ อุปาทานวิปฺปยุตฺโต จ ธมฺมา อุปาทาน-วิปฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ, อินฺทฺริยํ. **สหชาตา:** อุปาทานสมฺปยุตฺตา ขนฺธา จ มหาภูตา จ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **สหชาตา:** ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคตา ขนฺธา จ โลโภ จ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **สหชาตา:** ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคตา ขนฺธา จ วตฺถุ จ โลภสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตา:** ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคตา ขนฺธา จ โลโภ

จ ปุเรชาตสฺส อิมสฺส กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตา:** ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคตา ขนฺธา จ โลโภ จ กพฬีกาโร อาหาโร จ อิมสฺส กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตา:** ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคตา ขนฺธา จ โลโภ จ รูปชีวิตินฺทฺริยญฺจ กฏตฺตารูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อุปาทานสมฺปยุตฺโต จ อุปาทานวิปฺปยุตฺโต จ ธมฺมา อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส จ อุปาทานวิปฺปยุตฺตสฺส จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. **สหชาโต:** ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคโต เอโก ขนฺโธ จ โลโภ จ ติณฺณนฺนํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ เทฺว ขนฺธา จ ฯเปฯ **สหชาโต:** ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตโลภสหคโต เอโก ขนฺโธ จ วตฺถุ จ ติณฺณนฺนํ ขนฺธานํ โลภสฺส จ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ เทฺว ขนฺธา จ ฯเปฯ (๓)

นตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. วิคตปจฺจเยน ปจฺจโย. อวิคตปจฺจเยน ปจฺจโย.

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๘๘] เหตุยา นว, อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว, อนนฺตเร นว, สมนนฺตเร นว, สหชาเต นว, อญฺญมญฺเญ ฉ, นิสฺสเย นว, อุปนิสฺสเย นว, ปุเรชาเต ตีณิ, ปจฺฉาชาเต ตีณิ, อาเสวเน นว, กมฺเม จตฺตาริ, วิปาเก เอกํ, อาหาเร จตฺตาริ, อินฺทฺริเย จตฺตาริ, ฌาเน จตฺตาริ, มคฺเค จตฺตาริ, สมฺปยุตฺเต ฉ, วิปฺปยุตฺเต ปญฺจ, อตฺถิยา นว, นตฺถิยา นว, วิคเต นว, อวิคเต นว.

๒. ปจฺจนียุทฺธาโร

[๘๙] อุปาทานสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อุปาทานสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานวิปฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อุปาทานสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส จ อุปาทาน-วิปฺปยุตฺตสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๙๐] อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานวิปฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อุปาทานวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส จ อุปาทาน-วิปฺปยุตฺตสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๙๑] อุปาทานสมฺปยุตฺโต จ อุปาทานวิปฺปยุตฺโต จ ธมฺมา อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาต-ปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อุปาทานสมฺปยุตฺโต จ อุปาทานวิปฺปยุตฺโต จ ธมฺมา อุปาทาน-วิปฺปยุตฺตสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อุปาทานสมฺปยุตฺโต จ อุปาทานวิปฺปยุตฺโต จ ธมฺมา อุปาทาน-สมฺปยุตฺตสฺส จ อุปาทานวิปฺปยุตฺตสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๙๒] นเหตุยา นว, นอารมฺมเณ นว, นอธิปติยา นว, (สพฺพตฺถ นว,) โนอวิคเต นว.

---

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียํ

[๙๓] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ นว, นอธิปติยา นว, นอนนฺตเร นว, นสมนนฺตเร นว, นอญฺญมญฺเญ ตีณิ, นอุปนิสฺสเย นว, (สพฺพตฺถ นว,) นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต ฉ, โนนตฺถิยา นว, โนวิคเต นว.

---

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมํ

[๙๔] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว, (อนุโลมมาติกา,) ฯเปฯ อวิคเต นว.

อุปาทานสมฺปยุตฺตทุกํ นิฏฺฐิตํ.

---

๗๒. อุปาทานอุปาทานิยทุกํ ๑. ปฏิจฺจวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๙๕] อุปาทานญฺเจว อุปาทานิยญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทาโน เจว อุปาทานิโย จ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ทิฏฺฐุปาทานํ ปฏิจฺจ กามุปาทานํ. กามุปาทานํ ปฏิจฺจ ทิฏฺฐุปาทานํ. (จกฺกํ.) (๑)

อุปาทานญฺเจว อุปาทานิยญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทานิโย เจว โน จ อุปาทาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อุปาทาเน ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. (๑)

อุปาทานญฺเจว อุปาทานิยญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทาโน เจว อุปาทานิโย จ อุปาทานิโย เจว โน จ อุปาทาโน จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา ทิฏฺฐุปาทานํ ปฏิจฺจ กามุปาทานํ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. (จกฺกํ.) (๓)

[๙๖] อุปาทานิยญเจว โน จ อุปาทานัง ธัมมัง ปฏิจจ อุปาทานิโย เจว โน จ อุปาทาโน ธัมโม อุปปัชชติ เหตุปจจยา: อุปาทานิยญเจว โน จ อุปาทานัง เอกัง ขันธัง ปฏิจจ ตโย ขันธา จิตตสมุฏฐานญจ รูปัง ฯเปฯ เวทนา[๑] ขันเธ ฯเปฯ ปฏิสนธิกขเณ ฯเปฯ (ยาว อัฏฐมัตติกา มหาภูตา.) (๑)

อุปาทานิยญเจว โน จ อุปาทานัง ธัมมัง ปฏิจจ อุปาทาโน เจว อุปาทานิโย จ ธัมโม อุปปัชชติ เหตุปจจยา: อุปาทานิเย เจว โน จ อุปาทาเน ขันเธ ปฏิจจ อุปาทานา. (๒)

อุปาทานิยญเจว โน จ อุปาทานัง ธัมมัง ปฏิจจ อุปาทาโน เจว อุปาทานิโย จ อุปาทานิโย เจว โน จ อุปาทาโน จ ธัมมา อุปปัชชันติ เหตุปจจยา: อุปาทานิยญเจว โน จ อุปาทานัง เอกัง ขันธัง ปฏิจจ ตโย ขันธา อุปาทานา จ จิตตสมุฏฐานญจ รูปัง ฯเปฯ เวทนา ขันเธ ฯเปฯ (๓)

[๙๗] อุปาทานญเจว อุปาทานิยญจ อุปาทานิยญเจว โน จ อุปาทานญจ ธัมมัง ปฏิจจ อุปาทาโน เจว อุปาทานิโย จ ธัมโม อุปปัชชติ เหตุปจจยา: ทิฏฐุปาทานญจ สมปยุตตเก จ ขันเธ ปฏิจจ กามุปาทานัง. (จกกัง.) (๑)

อุปาทานญเจว อุปาทานิยญจ อุปาทานิยญเจว โน จ อุปาทานญจ ธัมมัง ปฏิจจ อุปาทานิโย เจว โน จ อุปาทาโน ธัมโม อุปปัชชติ เหตุปจจยา: อุปาทานิยญเจว โน จ อุปาทานัง เอกัง ขันธญจ อุปาทาเน จ ปฏิจจ ตโย ขันธา จิตตสมุฏฐานญจ

---

[๑] ฉ., เท. โปตถเกสุ ทิสสติ.

รูปี ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ อุปาทาเน จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปี. (๒)

อุปาทานญฺเจว อุปาทานิยญฺจ อุปาทานิยญฺเจว โน จ อุปาทานญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทาโน เจว อุปาทานิโย จ อุปาทานิโย เจว โน จ อุปาทาโน จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: อุปาทานิยญฺเจว โน จ อุปาทานํ เอกํ ขนฺธญฺจ ทิฏฺฐุปาทานญฺจ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา กามุปาทานญฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปี ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (จกฺกํ.) (๓)

(ยถา อุปาทานทุกํ เอวํ ปฏิจฺจวาโรปิ สหชาตวาโรปิ ปจฺจยวาโรปิ นิสฺสยวาโรปิ สํสฏฺฐวาโรปิ สมฺปยุตฺตวาโรปิ กาตพฺโพ. นินฺนานากรณา. อามสนํ นานากรณนฺ.)

---

๗๒. อุปาทานอุปาทานิยทุกํ ๗. ปญฺหาวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๙๘] อุปาทาโน เจว อุปาทานิโย จ ธมฺโม อุปาทานสฺส เจว อุปาทานิยสฺส จ ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: อุปาทานา เจว อุปาทานิยา จ เหตู สมฺปยุตฺตกานํ อุปาทานานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อุปาทาโน เจว อุปาทานิโย จ ธมฺโม อุปาทานิยสฺส เจว โน จ อุปาทานสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: อุปาทานา เจว อุปาทานิยา จ เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ

รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (อุปาทานทุกสทิสา, นินฺนานา. นว ปญฺหา.)

อารมฺมณปจฺจโย

[๙๙] อุปาทาโน เจว อุปาทานิโย จ ธมฺโม อุปาทานสฺส เจว อุปาทานิยสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: อุปาทาเน อารพฺภ อุปาทานา อุปฺปชฺชนฺติ. ตีณิ.

อุปาทานิโย เจว โน จ อุปาทาโน ธมฺโม อุปาทานิยสฺส เจว โน จ อุปาทานสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ทานํ ฯเปฯ ฌานา วุฏฺฐหิตฺวา ฌานํ ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ ราโค อุปฺปชฺชติ.[๑] ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ.[๑] วิจิกิจฺฉา อุทฺธจฺจํ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. อริยา โคตฺรภุ ปจฺจเวกฺขนฺติ, โวทานํ ปจฺจเวกฺขนฺติ, ปหีเน กิเลเส ฯเปฯ วิกฺขมฺภิเต กิเลเส ฯเปฯ ปุพฺเพ สมุทาจิณฺเณ ฯเปฯ จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ ฯเปฯ (สงฺขิตฺตํ) อนาคตสญาณสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อุปาทานิโย เจว โน จ อุปาทาโน ธมฺโม อุปาทานสฺส เจว อุปาทานิยสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย' (สงฺขิตฺตํ. อิตเร เทฺว อุปาทานทุกสทิสา.) (๓)

อุปาทาโน เจว อุปาทานิโย จ อุปาทานิโย เจว โน จ อุปาทาโน จ ธมฺมา อุปาทานสฺส เจว อุปาทานิยสฺส จ ธมฺมสฺส

[๑-๑] ฉ., เท. ทิสฺสติ.

อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. (เหฏฺฐา อธิปติ. ตีณิ. อุปาทาน-ทุกสทิสา.)

อธิปติปจฺจโย

[๑๐๐] อุปาทานิโย เจว โน จ อุปาทาโน ธมฺโม อุปาทานิยสฺส เจว โน จ อุปาทานสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** ทานํ ฯเปฯ ฌานา วุฏฺฐหิตฺวา ฌานํ ครุ กตฺวา ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ.[๑] ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. เสกฺขา โคตฺรภุ ครุ กตฺวา ฯเปฯ โวทานํ ฯเปฯ จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อุปาทานิเย เจว โน จ อุปาทาเน ขนฺเธ ครุ กตฺวา [๒] อุปาทานิยา เจว โน จ อุปาทานา ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. **สหชาตาธิปติ:** อุปาทานิยา เจว โน จ อุปาทานา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (อวเสสา เทฺวปิ อารมฺมณาธิปติ สหชาตาธิปติปิ อุปาทานทุกสทิสา.) (๓)

(ฆฏนา อธิปติ ตีณิ. อุปาทานทุกสทิสา. สพฺเพ ปจฺจยา อุปาทานทุกสทิสา. อุปาทานิเย โลกุตฺตรํ นตฺถิ, ปจฺจนียมฺปิ อิตเร เทฺว คณนาปิ อุปาทานทุกสทิสา.)

อุปาทานอุปาทานิยทุกํ นิฏฺฐิตํ.

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

[๒] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "อสฺสาเทติ อภินนฺทติ ตํ ครุ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ ทิฏฺฐิ ฯเปฯ อิติ อิเม ปาจา ทิสฺสนฺติ.

๗๓. อุปาทานอุปาทานสมฺปยุตฺตทุกํ ๑. ปฏิจฺจวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๑๐๑] อุปาทานญฺเจว อุปาทานสมฺปยุตฺตญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทาโน เจว อุปาทานสมฺปยุตฺโต จ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ทิฏฺฐุปาทานํ ปฏิจฺจ กามุปาทานํ. (จกฺกํ กาตพฺพํ.) (๑)

อุปาทานญฺเจว อุปาทานสมฺปยุตฺตญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทาน-สมฺปยุตฺโต เจว โน จ อุปาทาโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อุปาทาเน ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. (๒)

อุปาทานญฺเจว อุปาทานสมฺปยุตฺตญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทาโน เจว อุปาทานสมฺปยุตฺโต จ อุปาทานสมฺปยุตฺโต เจว โน จ อุปาทาโน จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: ทิฏฺฐุปาทานํ ปฏิจฺจ กามุปาทานํ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา. (จกฺกํ.) (๓)

อุปาทานสมฺปยุตฺตญฺเจว โน จ อุปาทานํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ[๑] ฯเปฯ (สงฺขิตฺตํ. อามสนา นานากรณา อุปาทานทุกสทิสา. นว ปญฺหา. รูปี นตฺถิ. เอวํ สพฺเพปิ วารา วิตฺถาเรตพฺพา. อรูปีเยว.)

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

๗๓. อุปาทานอุปาทานสมฺปยุตฺตทุกํ ๗. ปญฺหาวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๑๐๒] อุปาทาโน เจว อุปาทานสมฺปยุตฺโต จ ธมฺโม อุปาทานสฺส เจว อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส จ ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: อุปาทานา เจว อุปาทานสมฺปยุตฺตา จ เหตู สมฺปยุตฺตกานํ อุปาทานานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ ปุจฺฉิตพฺพํ.) อุปาทานา เจว อุปาทาน-สมฺปยุตฺตา จ เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ ปุจฺฉิตพฺพํ.) อุปาทานา เจว อุปาทานสมฺปยุตฺตา จ เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ อุปาทานานญฺจ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๑๐๓] อุปาทานสมฺปยุตฺโต เจว โน จ อุปาทาโน ธมฺโม อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส เจว โน จ อุปาทานสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: อุปาทานสมฺปยุตฺตา เจว โน จ อุปาทานา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ ปุจฺฉิตพฺพํ.) อุปาทานสมฺปยุตฺตา เจว โน จ อุปาทานา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ อุปาทานานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ ปุจฺฉิตพฺพํ.) อุปาทานสมฺปยุตฺตา เจว โน จ อุปาทานา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ อุปาทานานญฺจ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๑๐๔] อุปาทาโน เจว อุปาทานสมฺปยุตฺโต จ อุปาทานสมฺปยุตฺโต เจว โน จ อุปาทาโน จ ธมฺมา อุปาทานสฺส เจว อุปาทาน-สมฺปยุตฺตสฺส จ ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: อุปาทานา เจว อุปาทานสมฺปยุตฺตา จ อุปาทานสมฺปยุตฺตา เจว โน จ อุปาทานา จ เหตู สมฺปยุตฺตกานํ อุปาทานานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ

ปจฺจฺฉิตพฺพํ.) อุปาทานา เจว อุปาทานสมฺปยุตฺตา จ อุปาทานสมฺปยุตฺตา เจว โน จ อุปาทานา จ เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ ปุจฺฉิตพฺพํ.) อุปาทานา เจว อุปาทานสมฺปยุตฺตา จ อุปาทานสมฺปยุตฺตา เจว โน จ อุปาทานา จ เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ อุปาทานานญฺจ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

อารมฺมณปจฺจโย

[๑๐๕] อุปาทาโน เจว อุปาทานสมฺปยุตฺโต จ ธมฺโม อุปาทานสฺส เจว อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: อุปาทาเน อารพฺภ อุปาทานา อุปฺปชฺชนฺติ. (มูลํ ปุจฺฉิตพฺพํ.) อุปาทาเน อารพฺภ อุปาทานสมฺปยุตฺตา เจว โน จ อุปาทานา ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. (มูลํ ปุจฺฉิตพฺพํ.) อุปาทาเน อารพฺภ อุปาทานา จ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. (๓)

อุปาทานสมฺปยุตฺโต เจว โน จ อุปาทาโน ธมฺโม อุปาทาน-สมฺปยุตฺตสฺส เจว โน จ อุปาทานสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: อุปาทานสมฺปยุตฺเต เจว โน จ อุปาทาเน ขนฺเธ อารพฺภ อุปาทานสมฺปยุตฺตา เจว โน จ อุปาทานา ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. (ตีณิปิ กาตพฺพา, ฆฏเน ตีณิปิ กาตพฺพา.)

อธิปติปจฺจโย

[๑๐๖] อุปาทาโน เจว อุปาทานสมฺปยุตฺโต จ ธมฺโม อุปาทานสฺส เจว อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส จ ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. (๓)

อุปาทานสมฺปยุตฺโต เจว โน จ อุปาทาโน ธมฺโม อุปาทาน-สมฺปยุตฺตสฺส เจว โน จ อุปาทานสฺส จ ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ (ตีณิปิ, ตีสุปิ เทฺวปิ อธิปติ กาตพฺพา, ฆฏนาธิปติปิ ตีณิ.)

อนนฺตรปจฺจโย

[๑๐๗] อุปาทาโน เจว อุปาทานสมฺปยุตฺโต จ ธมฺโม อุปาทานสฺส เจว อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส จ ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา อุปาทานา เจว อุปาทานสมฺปยุตฺตา จ ขนฺธา[๑] ปจฺฉิมานำ ปจฺฉิมานำ อุปาทานานำ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (เอวำ นวปิ ปญฺหา กาตพฺพา, อาวชฺชนาปิ วุฏฺฐานมฺปิ นตฺถิ.)

สมนนฺตราทิปจฺจยา

[๑๐๘] อุปาทาโน เจว อุปาทานสมฺปยุตฺโต จ ธมฺโม อุปาทานสฺส เจว อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส จ ธมฺมสฺส สมนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. อญฺญมญฺญปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. นิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. นว.

อุปนิสฺสยปจฺจโย

[๑๐๙] อุปาทาโน เจว อุปาทานสมฺปยุตฺโต จ ธมฺโม อุปาทานสฺส เจว อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส จ ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ ตีณิ.

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ "ขนฺธาติ อยำ ปาโฐ ทิสฺสติ, สฺยา. โปตฺถเก น ทิสฺสติ.

อุปาทานสมฺปยุตฺโต เจว โน จ อุปาทาโน ธมฺโม อุปาทาน-สมฺปยุตฺตสฺส เจว โน จ อุปาทานสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: อุปาทานสมฺปยุตฺตา เจว โน จ อุปาทานา ขนฺธา อุปาทานสมฺปยุตฺตกานญฺเจว โน จ อุปาทานานํ ขนฺธานํ อุปนิสฺสย-ปจฺจเยน ปจฺจโย. (ตีณิ. ฆฏนูปนิสฺสเยปิ ตีณิ.) อาเสวนปจฺจเยน ปจฺจโย. นว.

กมฺมาทิปจฺจยา

[๑๑๐] อุปาทานสมฺปยุตฺโต เจว โน จ อุปาทาโน ธมฺโม อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส เจว โน จ อุปาทานสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. ฌานปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. มคฺคปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. สมฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. นตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. วิคตปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. อวิคตปจฺจเยน ปจฺจโย. นว.

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๑๑๑] เหตุยา นว, อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว, อนนฺตเร นว, สมนนฺตเร นว, สหชาเต นว, อญฺญมญฺเญ นว, นิสฺสเย นว, อุปนิสฺสเย นว, อาเสวเน นว, กมฺเม ตีณิ, อาหาเร ตีณิ, อินฺทฺริเย ตีณิ, ฌาเน ตีณิ, มคฺเค นว, สมฺปยุตฺเต นว, อตฺถิยา นว, นตฺถิยา นว, วิคเต นว, อวิคเต นว.

๒. ปจฺจนียุทฺธาโร

[๑๑๒] อุปาทาโน เจว อุปาทานสมฺปยุตฺโต จ ธมฺโม อุปาทานสฺส เจว อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อุปาทาโน เจว อุปาทานสมฺปยุตฺโต จ ธมฺโม อุปาทาน-สมฺปยุตฺตสฺส เจว โน จ อุปาทานสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อุปาทาโน เจว อุปาทานสมฺปยุตฺโต จ ธมฺโม อุปาทานสฺส เจว อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส จ อุปาทานสมฺปยุตฺตสฺส เจว โน จ อุปาทานสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย (เอวมฺปิ นว กาตพฺพา, เอเกกสฺส มูเล ตีณิ ตีณิ ปญฺหา.)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๑๑๓] นเหตุยา นว, นอารมฺมเณ นว, นอธิปติยา นว, (สพฺพตฺถ นว,) โนอวิคเต นว.

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียํ

[๑๑๔] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ นว, นอธิปติยา นว, นอนนฺตเร นว, นสมนนฺตเร นว, นอุปนิสฺสเย นว, (สพฺพตฺถ นว,) นมคฺเค นว, นสมฺปยุตฺเต นว, โนนตฺถิยา นว, โนวิคเต นว.

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมํ

[๑๑๕] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว ฯเปฯ (อนุโลมมาติกา กาตพฺพา.)

อุปาทานอุปาทานสมฺปยุตฺตทุกํ นิฏฺฐิตํ.

---

๗๔. อุปาทานวิปฺปยุตฺตอุปาทานิยทุกํ ๑. ปฏิจฺจวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมาทิปจฺจยา

เหตุปจฺจโย

[๑๑๖] อุปาทานวิปฺปยุตฺตํ อุปาทานิยํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทานวิปฺปยุตฺโต อุปาทานิโย ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อุปาทานวิปฺปยุตฺตํ อุปาทานิยํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ มหาภูเต ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ, กฏตฺตารูปํ, อุปาทารูปํ. (๑)

อุปาทานวิปฺปยุตฺตํ อนุปาทานิยํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทานวิปฺปยุตฺโต อนุปาทานิโย ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อุปาทานวิปฺปยุตฺตํ อนุปาทานิยํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๑)

อุปาทานวิปฺปยุตฺตํ อนุปาทานิยํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทานวิปฺปยุตฺโต อุปาทานิโย ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อุปาทานวิปฺปยุตฺเต อนุปาทานิเย ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. (๒)

อุปาทานวิปฺปยุตฺตํ อนุปาทานิยํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทานวิปฺปยุตฺโต อุปาทานิโย จ อุปาทานวิปฺปยุตฺโต อนุปาทานิโย จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: อุปาทานวิปฺปยุตฺตํ อนุปาทานิยํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปี ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๓)

อุปาทานวิปฺปยุตฺตํ อุปาทานิยญฺจ อุปาทานวิปฺปยุตฺตํ อนุปาทานิยญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุปาทานวิปฺปยุตฺโต อุปาทานิโย ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อุปาทานวิปฺปยุตฺเต อนุปาทานิเย ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปี. (๑)

เหตุยา ปญฺจ, อารมฺมเณ เทฺว ฯเปฯ อวิคเต ปญฺจ. (อิมํ ทุกํ จูฬนฺตรทุเก โลกิยทุกสทิสํ. นินฺนานากรณํ.)

อุปาทานวิปฺปยุตฺต อุปาทานิยทุกํ นิฏฺฐิตํ.

อุปาทานโคจฺฉกํ[๑] นิฏฺฐิตํ.

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

๑๒. กิเลสโคจฺฉกกัง

๗๕. กิเลสทุกกัง ๑. ปฏิจฺจวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมัง ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๑] กิเลสัง ธมฺมัง ปฏิจฺจ กิเลโส ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา. โลภัง ปฏิจฺจ โมโห, ทิฏฺฐิ, ถีนัง, อุทฺธจฺจัง, อหิริกัง, อโนตฺตปฺปัง. โลภัง ปฏิจฺจ โมโห, ทิฏฺฐิ, อุทฺธจฺจัง, อหิริกัง, อโนตฺตปฺปัง. โลภัง ปฏิจฺจ โมโห, มาโน, ถีนัง, อุทฺธจฺจัง, อหิริกัง, อโนตฺตปฺปัง. โลภัง ปฏิจฺจ โมโห, มาโน, อุทฺธจฺจัง, อหิริกัง, อโนตฺตปฺปัง. โลภัง ปฏิจฺจ โมโห, ถีนัง, อุทฺธจฺจัง, อหิริกัง, อโนตฺตปฺปัง. โลภัง ปฏิจฺจ โมโห, อุทฺธจฺจัง, อหิริกัง, อโนตฺตปฺปัง. โทสัง ปฏิจฺจ โมโห, ถีนัง, อุทฺธจฺจัง, อหิริกัง, อโนตฺตปฺปัง. โทสัง ปฏิจฺจ โมโห, อุทฺธจฺจัง, อหิริกัง, อโนตฺตปฺปัง. วิจิกิจฺฉัง ปฏิจฺจ โมโห, อุทฺธจฺจัง, อหิริกัง, อโนตฺตปฺปัง. อุทฺธจฺจัง ปฏิจฺจ โมโห, อหิริกัง, อโนตฺตปฺปัง. (๑)

กิเลสัง ธมฺมัง ปฏิจฺจ โนกิเลโส ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: กิเลสัง ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปัง. (๒)

กิเลสัง ธมฺมัง ปฏิจฺจ กิเลโส จ โนกิเลโส จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: โลภัง ปฏิจฺจ โมโห, ทิฏฺฐิ, ถีนัง, อุทฺธจฺจัง, อหิริกัง, อโนตฺตปฺปัง สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปัง. (จกฺกัง.) (๓)

[๒] โนกิเลสัง ธมฺมัง ปฏิจฺจ โนกิเลโส ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: โนกิเลสัง เอกัง ขนฺธัง ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปัง ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ ขนฺเธ ปฏิจฺจ วตฺถุ, วตฺถุง ปฏิจฺจ ขนฺธา. เอกัง มหาภูตัง ฯเปฯ (๑)

โนกิเลสํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ กิเลโส ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: โนกิเลเส ขนฺเธ ปฏิจฺจ กิเลสา. (๒)

โนกิเลสํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ กิเลโส จ โนกิเลโส จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: โนกิเลสํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา กิเลสา จ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๓)

[๓] กิเลสญฺจ โนกิเลสญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ กิเลโส ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: โลภญฺจ สมฺปยุตฺตเก จ ขนฺเธ ปฏิจฺจ โมโห, ทิฏฺฐิ, ถีนํ, อุทฺธจฺจํ, อหิริกํ, อโนตฺตปฺปํ. (จกฺกํ.) (๑)

กิเลสญฺจ โนกิเลสญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนกิเลโส ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: โนกิเลสํ เอกํ ขนฺธญฺจ กิเลเส จ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ กิเลเส จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. (๒)

กิเลสญฺจ โนกิเลสญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ กิเลโส จ โนกิเลโส จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: โนกิเลสํ เอกํ ขนฺธญฺจ โลภญฺจ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา โมโห, ทิฏฺฐิ, ถีนํ, อุทฺธจฺจํ, อหิริกํ, อโนตฺตปฺปํ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (จกฺกํ, สงฺขิตฺตํ.) (๓)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๔] เหตุยา นว, อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว, อนนฺตเร นว, สมนนฺตเร นว, (สพฺพตฺถ นว,) วิปาเก เอกํ ฯเปฯ อวิคเต นว.

๒. ปจฺจยปจฺจนียัง ๑. วิภงฺควาโร

นเหตุปจฺจโย

[๕] กิเลสัง ธมฺมัง ปฏิจฺจ กิเลโส ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: วิจิกิจฺฉัง ปฏิจฺจ โมโห. อุทฺธจฺจัง ปฏิจฺจ โมโห. (๑)

โนกิเลสัง ธมฺมัง ปฏิจฺจ โนกิเลโส ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกัง โนกิเลสัง เอกัง ขนฺธัง ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปัง ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.)(๑)

โนกิเลสัง ธมฺมัง ปฏิจฺจ กิเลโส ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๒)

กิเลสญฺจ โนกิเลสญฺจ ธมฺมัง ปฏิจฺจ กิเลโส ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: วิจิกิจฺฉาสหคเต ขนฺเธ จ วิจิกิจฺฉญฺจ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต โมโห' อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ จ อุทฺธจฺจญฺจ ปฏิจฺจ อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

นอารมฺมณาทิปจฺจยา

[๖] กิเลสัง ธมฺมัง ปฏิจฺจ โนกิเลโส ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณปจฺจยา: กิเลเส ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานัง รูปัง. (๑)

โนกิเลสัง ธมฺมัง ปฏิจฺจ โนกิเลโส ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณปจฺจยา: โนกิเลเส ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานัง รูปัง. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ ขนฺเธ ปฏิจฺจ วตฺถุ. (ยาว อสญฺญสตฺตา.) (๑)

กิเลสญฺจ โนกิเลสญฺจ ธมฺมัง ปฏิจฺจ โนกิเลโส ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณปจฺจยา: กิเลเส จ สมฺปยุตฺตเก จ ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺต-

สมุฏฺฐานํ รูปึ. กิเลเส จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปึ. (๑)

นอธิปติปจฺจยา. นอนนฺตรปจฺจยา. นสมนนฺตรปจฺจยา. นอญฺญมญฺญ-ปจฺจยา. นอุปนิสฺสยปจฺจยา.

นปุเรชาตาทิปจฺจยา

[๗] กิเลสํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ กิเลโส ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นปุเรชาตปจฺจยา: อรูเป โลภํ ปฏิจฺจ โมโห, ทิฏฺฐิ, ถีนํ, อุทฺธจฺจํ, อหิริกํ, อโนตฺตปฺปึ. โลภํ ปฏิจฺจ โมโห, ทิฏฺฐิ, อุทฺธจฺจํ, อหิริกํ, อโนตฺตปฺปึ. โลภํ ปฏิจฺจ โมโห, มาโน, ถีนํ, อุทฺธจฺจํ, อหิริกํ, อโนตฺตปฺปึ. โลภํ ปฏิจฺจ โมโห, มาโน, อุทฺธจฺจํ, อหิริกํ, อโนตฺตปฺปึ. โลภํ ปฏิจฺจ โมโห, ถีนํ, อุทฺธจฺจํ, อหิริกํ, อโนตฺตปฺปึ. โลภํ ปฏิจฺจ โมโห, อุทฺธจฺจํ, อหิริกํ, อโนตฺตปฺปึ. วิจิกิจฺฉํ ปฏิจฺจ โมโห, อุทฺธจฺจํ, อหิริกํ, อโนตฺตปฺปึ. อุทฺธจฺจํ ปฏิจฺจ โมโห, อหิริกํ, อโนตฺตปฺปึ. (อรูเป โทสมูลกํ นตฺถิ.) (๑)

กิเลสํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนกิเลโส ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นปุเรชาตปจฺจยา: อรูเป กิเลเส ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. กิเลเส ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปึ. (เอวํ นวปิ ปญฺหา กาตพฺพา.) นปจฺฉาชาตปจฺจยา. นอาเสวนปจฺจยา.

นกมฺมปจฺจโย

[๘] กิเลสํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนกิเลโส ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นกมฺมปจฺจยา: กิเลเส ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา เจตนา. (๑)

โนกิเลสํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ โนกิเลโส ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นกมฺมปจฺจยา: โนกิเลเส ขนฺเธ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา เจตนา. พาหิรํ... อาหาร-

สมุฏฺฐานัง... อุตุสมุฏฺฐานัง ฯเปฯ (๑)

กิเลสญฺจ โนกิเลสญฺจ ธมฺมัง ปฏิจฺจ โนกิเลโส ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นกมฺมปจฺจยา: กิเลเส จ สมฺปยุตฺตเก จ ขนฺเธ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา เจตนา. (๑)

(เอวัง สพฺเพ ปจฺจยา กาตพฺพา.)

๒. ปจฺจยปจฺจนียัง ๒. สงฺขยาวาโร

สุทฺธัง

[๙] นเหตุยา จตฺตาริ, นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา นว, นอนนฺตเร ตีณิ, นสมนนฺตเร ตีณิ, นอญฺญมญฺเญ ตีณิ, นอุปนิสฺสเย ตีณิ, นปุเรชาเต นว, นปจฺฉาชาเต นว, นอาเสวเน นว, นกมฺเม ตีณิ, นวิปาเก นว, นอาหาเร เอกัง, นอินฺทฺริเย เอกัง, นฌาเน เอกัง, นมคฺเค เอกัง, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต นว, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

(เอวัง อิตเร เทฺว คณนาปิ สหชาตวาโรปิ กาตพฺพา.)

---

๗๕. กิเลสทุกํ ๓. ปจฺจยวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๑๐] กิเลสํ ธมฺมํ ปจฺจยา กิเลโส ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา. ตีณิ. (ปฏิจฺจสทิสา.)

โนกิเลสํ ธมฺมํ ปจฺจยา โนกิเลโส ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: โนกิเลสํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ (ยาว อชฺฌตฺติกา มหาภูตา.) วตฺถุ ปจฺจยา โนกิเลสา ขนฺธา. (๑)

โนกิเลสํ ธมฺมํ ปจฺจยา กิเลโส ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: โนกิเลเส ขนฺเธ ปจฺจยา กิเลสา. วตฺถุ ปจฺจยา กิเลสา. (๒)

โนกิเลสํ ธมฺมํ ปจฺจยา กิเลโส จ โนกิเลโส จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: โนกิเลสํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา กิเลสา จ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ วตฺถุ ปจฺจยา กิเลสา. มหาภูเต ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. วตฺถุ ปจฺจยา กิเลสา จ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา. (๓)

[๑๑] กิเลสญฺจ โนกิเลสญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา กิเลโส ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: โลภญฺจ สมฺปยุตฺตเก จ ขนฺเธ ปจฺจยา โมโห, ทิฏฺฐิ, ถีนํ, อุทฺธจฺจํ, อหิริกํ, อโนตฺตปฺปํ. (จกฺกํ.) โลภญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา กิเลสา. (๑)

กิเลสญฺจ โนกิเลสญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา โนกิเลโส ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: โนกิเลสํ เอกํ ขนฺธญฺจ กิเลสญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ กิเลเส จ มหาภูเต จ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. กิเลเส จ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา

โนกิเลสา ขนฺธา. (๒)

กิเลสญฺจ โนกิเลสญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา กิเลโส จ โนกิเลโส จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: โนกิเลสํ เอกํ ขนฺธญฺจ โลภญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา โมโห, ทิฏฺฐิ, ถีนํ, อุทฺธจฺจํ, อหิริกํ, อโนตฺตปฺปํ. จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (จกฺกํ.) โลภญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา โมโห, ทิฏฺฐิ, ถีนํ, อุทฺธจฺจํ, อหิริกํ, อโนตฺตปฺปํ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา (จกฺกํ.) (๓)

(อารมฺมณปจฺจยา โนกิเลสมูเล ปญฺจ วิญฺญาณา กาตพฺพา.)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๑๒] เหตุยา นว, อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว, (สพฺพตฺถ นว,) วิปาเก เอกํ ฯเปฯ อวิคเต นว.

---

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๑. วิภงฺควาโร

นเหตุปจฺจโย

[๑๓] กิเลสํ ธมฺมํ ปจฺจยา กิเลโส ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: วิจิกิจฺฉํ ปจฺจยา วิจิกิจฺฉาสหคโต โมโห. อุทฺธจฺจํ ปจฺจยา อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

โนกิเลสํ ธมฺมํ ปจฺจยา โนกิเลโส ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา. (ยาว อสญฺญสตฺตา.) จกฺขายตนํ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณํ ฯเปฯ กายายตนํ ฯเปฯ วตฺถุ ปจฺจยา อเหตุกา โนกิเลสา ขนฺธา. (๑)

โนกิเลสํ ธมฺมํ ปจฺจยา กิเลโส ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๒)

กิเลสญฺจ โนกิเลสญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา กิเลโส ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: วิจิกิจฺฉญฺจ สมฺปยุตฺตเก จ ขนฺเธ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา วิจิกิจฺฉาสหคโต โมโห. อุทฺธจฺจญฺจ สมฺปยุตฺตเก จ ขนฺเธ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๑๔] นเหตุยา จตฺตาริ, นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา นว ฯเปฯ นกมฺเม ตีณิ, นวิปาเก นว, นอาหาเร เอกํ ฯเปฯ โนวิคเต ตีณิ.

(เอวํ อิตเร เทฺว คณนาปิ นิสฺสยวาโรปิ กาตพฺพา.)

---

๗๕. กิเลสทุกํ ๕. สํสฏฺฐวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมาทิปจฺจยา

[๑๕] กิเลสํ ธมฺมํ สํสฏฺโฐ กิเลโส ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: โลภํ สํสฏฺโฐ โมโห, ทิฏฺฐิ, ถีนํ, อุทฺธจฺจํ, อหิริกํ, อโนตฺตปฺปํ. (จกฺกํ.) (เอวํ นว ปญฺหา กาตพฺพา.)

เหตุยา นว, อารมฺมเณ นว, (สพฺพตฺถ นว,) วิปาเก เอกํ ฯเปฯ อวิคเต นว.

อนุโลมํ.

กิเลสं ธมฺมं สंสฏฺโฐ กิเลโส ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา. (เอวं นเหตุปญฺหา จตฺตาริ กาตพฺพา.)

นเหตุยา จตฺตาริ, นอธิปติยา นว, นปุเรชาเต นว, นปจฺฉาชาเต นว, นอาเสวเน นว, นกมฺเม ตีณิ, นวิปาเก นว, นฌาเน เอกं, นมคฺเค เอกं, นวิปฺปยุตฺเต นว.

ปจฺจนียं.

(เอวं อิตเร เทฺว คณนาปิ สมฺปยุตฺตวาโรปิ กาตพฺพา.)

---

๗๕. กิเลสทุกं ๗. ปญฺหาวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมं ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๑๖] กิเลโส ธมฺโม กิเลสสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: กิเลสา เหตู สมฺปยุตฺตกานं กิเลสานं เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลं ปุจฺฉิตพฺพं.) กิเลสา เหตู สมฺปยุตฺตกานं ขนฺธานं จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานं เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลं ปุจฺฉิตพฺพं.) กิเลสา เหตู สมฺปยุตฺตกานं ขนฺธานं กิเลสานं จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานं เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

โนกิเลโส ธมฺโม โนกิเลสสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: โนกิเลสา เหตู สมฺปยุตฺตกานं ขนฺธานं จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานं เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

อารมฺมณปจฺจโย

[๑๗] กิเลโส ธมฺโม กิเลสสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: กิเลเส อารพฺภ กิเลสา อุปฺปชฺชนฺติ. (มูลํ ปุจฺฉิตพฺพํ.) กิเลเส อารพฺภ โนกิเลสา ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. (มูลํ ปุจฺฉิตพฺพํ.) กิเลเส อารพฺภ กิเลสา จ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. (๓)

[๑๘] โนกิเลโส ธมฺโม โนกิเลสสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ ฯเปฯ ปุพฺเพ สุจิณฺณานิ ฯเปฯ ฌานา วุฏฺฐหิตฺวา ฌานํ ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ ราโค ฯเปฯ ทิฏฺฐิ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉา ฯเปฯ อุทฺธจฺจํ ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. อริยา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา ฯเปฯ ผลสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ โนกิเลเส ขนฺเธ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปํ ปสฺสติ. ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ[๑] สุณาติ ฯเปฯ อนาคตํสญาณสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

โนกิเลโส ธมฺโม กิเลสสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ทานํ ฯเปฯ ฌานา วุฏฺฐหิตฺวา ฌานํ อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ ราโค ฯเปฯ ทิฏฺฐิ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉา ฯเปฯ อุทฺธจฺจํ อุปฺปชฺชติ. ฌาเน ปริหีเน วิปฺปฏิสาริสฺส โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ โนกิเลเส ขนฺเธ อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ ราโค ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. (๒)

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

โนกิเลโส ธมฺโม กิเลสสฺส จ โนกิเลสสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ทานํ ฯเปฯ ฌานา วุฏฺฐหิตฺวา ฯเปฯ จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ โนกิเลเส ขนฺเธ อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ กิเลสา จ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. (๓)

กิเลโส จ โนกิเลโส จ ธมฺมา กิเลสสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ.

อธิปติปจฺจโย

[๑๙] กิเลโส ธมฺโม กิเลสสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณาธิปติ:** กิเลเส ครุํ กตฺวา กิเลสา อุปฺปชฺชนฺติ. ตีณิ. (อารมฺมณาธิปติเยว.) (๓)

โนกิเลโส ธมฺโม โนกิเลสสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ กตฺวา ตํ ครุํ กตฺวา ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุํ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. ปุพฺเพ ฯเปฯ ฌานา ฯเปฯ อริยา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา มคฺคํ ครุํ กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติ ฯเปฯ ผลสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ โนกิเลเส ขนฺเธ ครุํ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุํ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ.[๑] **สหชาตาธิปติ:** โนกิเลสา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

โนกิเลโส ธมฺโม กิเลสสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. อารมฺมณาธิปติ: ทานํ ฯเปฯ ฌานํ ฯเปฯ จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ โนกิเลเส ขนฺเธ ครุ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. สหชาตาธิปติ: โนกิเลสา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ กิเลสานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

โนกิเลโส ธมฺโม กิเลสสฺส จ โนกิเลสสฺส จ ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** ทานํ ฯเปฯ ฌานํ ฯเปฯ จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ โนกิเลเส ขนฺเธ ครุ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ กตฺวา กิเลสา จ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. **สหชาตาธิปติ:** โนกิเลสา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ กิเลสานญฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

กิเลโส จ โนกิเลโส จ ธมฺมา กิเลสสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. (อารมฺมณาธิปติเยว.) (๓)

อนนฺตราทิปจฺจยา

[๒๐] กิเลโส ธมฺโม กิเลสสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา กิเลสา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ กิเลสานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.[๑]) ปุริมา ปุริมา กิเลสา

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ โนกิเลสานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. กิเลสา วุฏฺฐานสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) ปุริมา ปุริมา กิเลสา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ กิเลสานํ สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๒๑] โนกิเลโส ธมฺโม โนกิเลสสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา โนกิเลสา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ โนกิเลสานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ ผลสมาปตฺติยา อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) ปุริมา ปุริมา โนกิเลสา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ กิเลสานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. อาวชฺชนา กิเลสานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) ปุริมา ปุริมา โนกิเลสา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ กิเลสานํ สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. อาวชฺชนา กิเลสานํ สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๒๒] กิเลโส จ โนกิเลโส จ ธมฺมา กิเลสสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา กิเลสา จ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ กิเลสานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) ปุริมา ปุริมา กิเลสา จ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ โนกิเลสานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. กิเลสา จ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา วุฏฺฐานสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) ปุริมา ปุริมา กิเลสา จ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ กิเลสานํ สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

สมนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อญฺญมญฺญ-ปจฺจเยน ปจฺจโย. นิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย.

อุปนิสฺสยปจฺจโย

[๒๓] กิเลโส ธมฺโม กิเลสสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ** ปกตูปนิสฺสโย: กิเลสา กิเลสานํ อุปนิสฺสยปจฺจเยน[๑] ปจฺจโย. ตีณิ.

[๒๔] โนกิเลโส ธมฺโม โนกิเลสสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ** ปกตูปนิสฺสโย: สทฺธํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ มานํ ชปฺเปติ. ทิฏฺจี คณฺหาติ. สีลํ ฯเปฯ ปญฺญํ... ราคํ... โทสํ... โมหํ... มานํ... ทิฏฺจี... ปตฺถนํ... กายิกํ สุขํ ฯเปฯ เสนาสนํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ สงฺฆํ ภินฺทติ. สทฺธา ฯเปฯ เสนาสนํ สทฺธาย ฯเปฯ ผลสมาปตฺติยา อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

โนกิเลโส ธมฺโม กิเลสสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: สทฺธํ อุปนิสฺสาย มานํ ชปฺเปติ... ทิฏฺจี คณฺหาติ. สีลํ ฯเปฯ เสนาสนํ อุปนิสฺสาย ปาณํ หนติ ฯเปฯ สงฺฆํ ภินฺทติ, สทฺธา ฯเปฯ เสนาสนํ กิเลสานํ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

โนกิเลโส ธมฺโม กิเลสสฺส จ โนกิเลสสฺส จ ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: สทฺธํ อุปนิสฺสาย มานํ ชปฺเปติ... ทิฏฺจี คณฺหาติ. สีลํ ฯเปฯ เสนาสนํ อุปนิสฺสาย ปาณํ หนติ ฯเปฯ

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

สงฺฆํ ภินฺทติ. สทฺธา ฯเปฯ เสนาสนํ กิเลสานํ สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

กิเลโส จ โนกิเลโส จ ธมฺมา กิเลสสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ.

ปุเรชาตปจฺจโย

[๒๕] โนกิเลโส ธมฺโม โนกิเลสสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปี ปสฺสติ. ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุณาติ. รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ กายวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ **วตฺถุปุเรชาตํ:** จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ กายายตนํ กายวิญฺญาณสฺส[๑] ฯเปฯ วตฺถุ โนกิเลสานํ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

โนกิเลโส ธมฺโม กิเลสสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ ราโค ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. **วตฺถุปุเรชาตํ:** วตฺถุ กิเลสานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

โนกิเลโส ธมฺโม กิเลสสฺส จ โนกิเลสสฺส จ ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** จกฺขุ

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

ฯเปฯ วตฺถุ๋ อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตำ อารพฺภ กิเลสา จ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. **วตฺถุปุเรชาตำ:** วตฺถุ กิเลสานำ สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานำ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

ปจฺฉาชาตาเสวนปจฺจยา

[๒๖] กิเลโส ธมฺโม โนกิเลสสฺส ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (สงฺขิตฺตำ.) (๑)

โนกิเลโส ธมฺโม โนกิเลสสฺส ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (สงฺขิตฺตำ.) (๑)

กิเลโส จ โนกิเลโส จ ธมฺมา โนกิเลสสฺส ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (สงฺขิตฺตำ) อาเสวนปจฺจเยน ปจฺจโย. นว.

กมฺมปจฺจโย

[๒๗] โนกิเลโส ธมฺโม โนกิเลสสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. **สหชาตา:** โนกิเลสา เจตนา สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานำ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ[๑] ฯเปฯ **นานาขณิกา:** โนกิเลสา เจตนา วิปากานำ ขนฺธานำ กฏตฺตา จ รูปานำ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

โนกิเลโส ธมฺโม กิเลสสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: โนกิเลสา เจตนา กิเลสานำ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

โนกิเลโส ธมฺโม กิเลสสฺส จ โนกิเลสสฺส จ ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: โนกิเลสา เจตนา สมฺปยุตฺตกานัง ขนฺธานัง กิเลสานัง จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานัง กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

วิปากาทิปจฺจยา

[๒๘] โนกิเลโส ธมฺโม โนกิเลสสฺส ธมฺมสฺส วิปากปจฺจเยน ปจฺจโย. เอกัง. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. ฌานปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. มคฺคปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. สมฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. นว.

วิปฺปยุตฺตปจฺจโย

[๒๙] กิเลโส ธมฺโม โนกิเลสสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตัง, ปจฺฉาชาตัง. (สงฺขิตฺตัง.) (๑)

โนกิเลโส ธมฺโม โนกิเลสสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตัง, ปุเรชาตัง, ปจฺฉาชาตัง. (สงฺขิตฺตัง.) (๑)

โนกิเลโส ธมฺโม กิเลสสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปุเรชาตัง:** วตฺถุ กิเลสานัง วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

โนกิเลโส ธมฺโม กิเลสสฺส จ โนกิเลสสฺส จ ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปุเรชาตัง:** วตฺถุ กิเลสานัง สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานัง วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

กิเลโส จ โนกิเลโส จ ธมฺมา โนกิเลสสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตัง, ปจฺฉาชาตัง. (สงฺขิตฺตัง. วิตฺถาเรตพฺพัง.)

อตฺถิอาทิปจฺจยา

[๓๐] กิเลโส ธมฺโม กิเลสสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. เอกํ. (ปฏิจฺจสทิสํ.) (๑)

กิเลโส ธมฺโม โนกิเลสสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๒)

กิเลโส ธมฺโม กิเลสสฺส จ โนกิเลสสฺส จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (ปฏิจฺจสทิสํ) (๓)

โนกิเลโส ธมฺโม โนกิเลสสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ, อินฺทฺริยํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

โนกิเลโส ธมฺโม กิเลสสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. (สงฺขิตฺตํ. สหชาตํ สหชาตสทิสํ. ปุเรชาตํ ปุเรชาตสทิสํ.) (๒)

โนกิเลโส ธมฺโม กิเลสสฺส จ โนกิเลสสฺส จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. (สหชาตํ สหชาตสทิสํ. ปุเรชาตํ ปุเรชาตสทิสํ.) (๓)

[๓๑] กิเลโส จ โนกิเลโส จ ธมฺมา กิเลสสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. **สหชาโต:** โลโภ จ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา โมหสฺส, ทิฏฺฐิยา, ถีนสฺส, อุทฺธจฺจสฺส, อหิริกสฺส, อโนตฺตปฺปสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (จกฺกํ.[๑]) **สหชาโต:** โลโภ จ วตฺถุ จ โมหสฺส, ทิฏฺฐิยา, ถีนสฺส, อุทฺธจฺจสฺส, อหิริกสฺส,

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

อโนตฺตปฺปสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย (จกฺกํ.) (๑)

กิเลโส จ โนกิเลโส จ ธมฺมา โนกิเลสสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ, อินฺทฺริยํ. **สหชาโต:** โนกิเลโส เอโก ขนฺโธ จ กิเลโส จ ติณฺณนฺนํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ เทฺว ขนฺธา จ ฯเปฯ **สหชาตา:** กิเลสา จ มหาภูตา จ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **สหชาตา:** กิเลสา จ วตฺถุ จ โนกิเลสานํ ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตา: กิเลสา จ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา จ ปุเรชาตสฺส อิมสฺส กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตา:** กิเลสา จ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา กพฬีกาโร อาหาโร จ อิมสฺส กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตา:** กิเลสา จ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา รูปชีวิตินฺทฺริยญฺจ กฏตฺตารูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

กิเลโส จ โนกิเลโส จ ธมฺมา กิเลสสฺส จ โนกิเลสสฺส จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. **สหชาโต:** โนกิเลโส เอโก ขนฺโธ จ โลโภ จ ติณฺณนฺนํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ โมหสฺส จ, ทิฏฺฐิยา, ถีนสฺส] อุทฺธจฺจสฺส, อหิริกสฺส, อโนตฺตปฺปสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ เทฺว[๑] ขนฺธา จ ฯเปฯ **สหชาโต:** โลโภ จ วตฺถุ จ โมหสฺส, ทิฏฺฐิยา, ถีนสฺส, อุทฺธจฺจสฺส, อหิริกสฺส, อโนตฺตปฺปสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย (จกฺกํ.) (๓)

นตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. วิคตปจฺจเยน ปจฺจโย. อวิคตปจฺจเยน ปจฺจโย.

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๓๒] เหตุยา จตฺตาริ, อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว, อนนฺตเร นว, สมนนฺตเร นว, สหชาเต นว, อญฺญมญฺเญ นว, นิสฺสเย นว, อุปนิสฺสเย นว, ปุเรชาเต ตีณิ, ปจฺฉาชาเต ตีณิ, อาเสวเน นว, กมฺเม ตีณิ, วิปาเก เอกํ, อาหาเร ตีณิ, อินฺทฺริเย ตีณิ, ฌาเน ตีณิ, มคฺเค นว, สมฺปยุตฺเต นว, วิปฺปยุตฺเต ปญฺจ, อตฺถิยา นว, นตฺถิยา นว, วิคเต นว, อวิคเต นว.

---

๒. ปจฺจนียุทฺธาโร

[๓๓] กิเลโส ธมฺโม กิเลสสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

กิเลโส ธมฺโม โนกิเลสสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

กิเลโส ธมฺโม กิเลสสฺส จ โนกิเลสสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๓๔] โนกิเลโส ธมฺโม โนกิเลสสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

โนกิเลโส ธมฺโม กิเลสสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

โนกิเลโส ธมฺโม กิเลสสฺส จ โนกิเลสสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๓๕] กิเลโส จ โนกิเลโส จ ธมฺมา กิเลสสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

กิเลโส จ โนกิเลโส จ ธมฺมา โนกิเลสสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณ-ปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

กิเลโส จ โนกิเลโส จ ธมฺมา กิเลสสฺส จ โนกิเลสสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๓๖] นเหตุยา นว, นอารมฺมเณ นว, นอธิปติยา นว, (สพฺพตฺถ นว,) โนอวิคเต นว.

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียํ

[๓๗] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ จตฺตาริ, นอธิปติยา จตฺตาริ, นอนนฺตเร จตฺตาริ, นสมนนฺตเร จตฺตาริ, นอญฺญมญฺเญ เทฺว, นอุปนิสฺสเย จตฺตาริ, (สพฺพตฺถ จตฺตาริ,) นสมฺปยุตฺเต เทฺว, นวิปฺปยุตฺเต จตฺตาริ, โนนตฺถิยา จตฺตาริ, โนวิคเต จตฺตาริ.

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมํ

[๓๘] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว, (อนุโลมมาติกา กาตพฺพา.) ฯเปฯ อวิคเต นว.

กิเลสทุกํ นิฏฺฐิตํ.

---

๗๖. สงฺกิเลสิกทุกํ ๑. ปฏิจฺจวาโร

[๓๙] สงฺกิเลสิกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สงฺกิเลสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา. (ยถา โลกิยทุกํ เอวํ นินฺนานากรณํ.)

สงฺกิเลสิกทุกํ นิฏฺฐิตํ.

---

๗๗. สงฺกิลิฏฺฐทุกํ ๑. ปฏิจฺจวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๔๐] สงฺกิลิฏฺฐํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: สงฺกิลิฏฺฐํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๑)

สงฺกิลิฏฺฐํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อสงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: สงฺกิลิฏฺเจ ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. (๒)

สงฺกิลิฏฺฐํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สงฺกิลิฏฺโฐ จ อสงฺกิลิฏฺโฐ จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: สงฺกิลิฏฺฐํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๓)

อสงฺกิลิฏฺฐํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อสงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อสงฺกิลิฏฺฐํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ ขนฺเธ ปฏิจฺจ วตฺถุ, วตฺถุ ปฏิจฺจ ขนฺธา. เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ (๑)

สงฺกิลิฏฺฐญฺจ อสงฺกิลิฏฺฐญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อสงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: สงฺกิลิฏฺเจ ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๔๑] เหตุยา ปญฺจ, อารมฺมเณ เทฺว, อธิปติยา ปญฺจ, อนนฺตเร เทฺว, สมนนฺตเร เทฺว, สหชาเต ปญฺจ, อญฺญมญฺเญ เทฺว, นิสฺสเย ปญฺจ, อุปนิสฺสเย เทฺว, ปุเรชาเต เทฺว, อาเสวเน เทฺว,

กมฺเม ปญฺจ, วิปาเก เอกํ, อาหาเร ปญฺจ, (สงฺขิตฺตํ.) อวิคเต[๑] ปญฺจ.

---

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๑. วิภงฺควาโร

นเหตุปจฺจโย

[๔๒] สงฺกิลิฏฺฐํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

อสงฺกิลิฏฺฐํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อสงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ อสงฺกิลิฏฺฐํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปึ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) (๑)

๑. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๔๓] นเหตุยา เทฺว, นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา ปญฺจ, นอนนฺตเร ตีณิ, นสมนนฺตเร ตีณิ, นอญฺญมญฺเญ ตีณิ, นอุปนิสฺสเย ตีณิ, นปุเรชาเต จตฺตาริ, นปจฺฉาชาเต ปญฺจ, นอาเสวเน ปญฺจ, นกมฺเม เทฺว, นวิปาเก ปญฺจ, นอาหาเร เอกํ, นอินฺทฺริเย เอกํ,

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

นฆาเน เอกํ, นมคฺเค เอกํ, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต เทฺว, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

(เอวํ อิตเร เทฺว คณนาปิ สหชาตวาโรปิ กาตพฺพา.)

---

๗๗. สงฺกิลิฏฺฐทุกํ ๓. ปจฺจยวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๔๔] สงฺกิลิฏฺฐํ ธมฺมํ ปจฺจยา สงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา. ตีณิ. (ปฏิจฺจสทิสํ.)

อสงฺกิลิฏฺฐํ ธมฺมํ ปจฺจยา อสงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อสงฺกิลิฏฺฐํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา จิตฺต-สมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ยาว อชฺฌตฺติกา มหาภูตา.) วตฺถุ ปจฺจยา อสงฺกิลิฏฺฐา ขนฺธา. (๑)

อสงฺกิลิฏฺฐํ ธมฺมํ ปจฺจยา สงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: วตฺถุ ปจฺจยา สงฺกิลิฏฺฐา ขนฺธา. (๒)

อสงฺกิลิฏฺฐํ ธมฺมํ ปจฺจยา สงฺกิลิฏฺโฐ จ อสงฺกิลิฏฺโฐ จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: วตฺถุ ปจฺจยา สงฺกิลิฏฺฐา ขนฺธา. มหาภูเต ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. (๓)

[๔๕] สงฺกิลิฏฺฐญฺจ อสงฺกิลิฏฺฐญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา สงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: สงฺกิลิฏฺฐํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (๑)

สงฺกิลิฏฺฐญฺจ อสงฺกิลิฏฺฐญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา อสงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: สงฺกิลิฏฺเฐ ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. (๒)

สงฺกิลิฏฺฐญฺจ อสงฺกิลิฏฺฐญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา สงฺกิลิฏฺโฐ จ อสงฺกิลิฏฺโฐ จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: สงฺกิลิฏฺฐํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ สงฺกิลิฏฺเฐ ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๓)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๔๖] เหตุยา นว, อารมฺมเณ จตฺตาริ, อธิปติยา นว, อนนฺตเร จตฺตาริ, สมนนฺตเร จตฺตาริ, สหชาเต นว, อญฺญมญฺเญ จตฺตาริ, นิสฺสเย นว, อุปนิสฺสเย จตฺตาริ, ปุเรชาเต จตฺตาริ, อาเสวเน จตฺตาริ, กมฺเม นว, วิปาเก เอกํ, อาหาเร นว, อินฺทฺริเย นว ฯเปฯ วิคเต จตฺตาริ, อวิคเต นว.

---

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๑. วิภงฺควาโร

นเหตุปจฺจโย

[๔๗] สงฺกิลิฏฺฐํ ธมฺมํ ปจฺจยา สงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ ปจฺจยา วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

อสงฺกิลิฏฺฐํ ธมฺมํ ปจฺจยา อสงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ อสงฺกิลิฏฺฐํ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.)

จกฺขายตนํ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณํ ฯเปฯ กายายตนํ ปจฺจยา กายวิญฺญาณํ. วตฺถุ ปจฺจยา อเหตุกา อสงฺกิลิฏฺฐา ขนฺธา. (๑)

อสงฺกิลิฏฺฐํ ธมฺมํ ปจฺจยา สงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: วตฺถุ ปจฺจยา วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๒)

สงฺกิลิฏฺฐญฺจ อสงฺกิลิฏฺฐญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา สงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๔๘] นเหตุยา จตฺตาริ, นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา นว, นอนนฺตเร ตีณิ, นสมนนฺตเร ตีณิ, นอญฺญมญฺเญ ตีณิ, นอุปนิสฺสเย ตีณิ, นปุเรชาเต จตฺตาริ, นปจฺฉาชาเต นว, นอาเสวเน นว, นกมฺเม จตฺตาริ, นวิปาเก นว, นอาหาเร เอกํ, นอินฺทฺริเย เอกํ, นฌาเน เอกํ, นมคฺเค เอกํ, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต เทฺว, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

(เอวํ อิตเร เทฺว คณนาปิ นิสฺสยวาโรปิ กาตพฺพา.)

๗๗. สงฺกิลิฏฺฐทุกํ ๕. สํสฏฺฐวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมาทิปจฺจยา

เหตุปจฺจโย

[๔๙] สงฺกิลิฏฺฐํ ธมฺมํ สํสฏฺโฐ สงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: สงฺกิลิฏฺฐํ เอกํ ขนฺธํ สํสฏฺฐา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๑)

อสงฺกิลิฏฺฐํ ธมฺมํ สํสฏฺโฐ อสงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อสงฺกิลิฏฺฐํ เอกํ ขนฺธํ สํสฏฺฐา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

เหตุยา เทฺว, อารมฺมเณ เทฺว, อธิปติยา เทฺว, (สพฺพตฺถ เทฺว,) วิปาเก เอกํ ฯเปฯ อวิคเต เทฺว.

อนุโลมํ.

---

[๕๐] สงฺกิลิฏฺฐํ ธมฺมํ สํสฏฺโฐ สงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ สํสฏฺโฐ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

อสงฺกิลิฏฺฐํ ธมฺมํ สํสฏฺโฐ อสงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ อสงฺกิลิฏฺฐํ เอกํ ขนฺธํ สํสฏฺฐา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

นเหตุยา เทฺว, นอธิปติยา เทฺว, นปุเรชาเต เทฺว, นปจฺฉาชาเต เทฺว, นอาเสวเน เทฺว, นกมฺเม เทฺว, นวิปาเก เทฺว, นฌาเน เอกํ, นมคฺเค เอกํ, นสมฺปยุตฺเต เทฺว, นวิปฺปยุตฺเต เทฺว.

ปจฺจนียํ.

(เอวํ อิตเร เทฺว คณนาปิ สมฺปยุตฺตวาโรปิ กาตพฺพา.)

---

๗๗. สงฺกิลิฏฺฐทุกํ ๗. ปญฺหาวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๕๑] สงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม สงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: สงฺกิลิฏฺฐา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

สงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม อสงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: สงฺกิลิฏฺฐา เหตู จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

สงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม สงฺกิลิฏฺฐสฺส จ อสงฺกิลิฏฺฐสฺส จ ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: สงฺกิลิฏฺฐา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

อสงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม อสงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: อสงฺกิลิฏฺฐา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

อารมฺมณปจฺจโย

[๕๒] สงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม สงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ราคํ อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ ราโค อุปฺปชฺชติ ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. วิจิกิจฺฉา ฯเปฯ อุทฺธจฺจํ ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐึ อสฺสาเทติ ฯเปฯ (กุสลตฺติกสทิสํ.) วิจิกิจฺฉํ อารพฺภ ฯเปฯ อุทฺธจฺจํ อารพฺภ ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉา ฯเปฯ อุทฺธจฺจํ อุปฺปชฺชติ. (๑)

สงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม อสงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: อริยา ปหีเน กิเลเส ปจฺจเวกฺขนฺติ, วิกฺขมฺภิเต กิเลเส ฯเปฯ ปุพฺเพ สมุทาจิณฺเณ ฯเปฯ สงฺกิลิฏฺเจ ขนฺเธ อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสนฺติ.[๑] เจโตปริยญาเณน สงฺกิลิฏฺฐจิตฺตสมงฺคิสฺส จิตฺตํ ชานนฺติ.[๑] สงฺกิลิฏฺฐา ขนฺธา เจโตปริยญาณสฺส, ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณสฺส, ยถากมฺมูปคญาณสฺส, อนาคตํสญาณสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

[๕๓] อสงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม อสงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ ฯเปฯ ปุพฺเพ ฯเปฯ ฌานา วุฏฺฐหิตฺวา ฌานํ ปจฺจเวกฺขติ. อริยา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา มคฺคํ ปจฺจเวกฺขนฺติ ฯเปฯ อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อสงฺกิลิฏฺเจ ขนฺเธ อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปึ ปสฺสติ ฯเปฯ อนาคตํสญาณสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

[๑,๑] ฉ. วิปสฺสติ, ชานาติ.

อสงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม สงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ ฌานา วุฏฺฐหิตฺวา ฯเปฯ จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อสงฺกิลิฏฺเฐ ขนฺเธ อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ ราโค ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. (๒)

อธิปติปจฺจโย

[๕๔] สงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม สงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** ราคํ ครุ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ ตํ ครุ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐึ ครุ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. **สหชาตาธิปติ:** สงฺกิลิฏฺฐา อธิปติ[๑] สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

สงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม อสงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. **สหชาตาธิปติ:** สงฺกิลิฏฺฐา อธิปติ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

สงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม สงฺกิลิฏฺฐสฺส จ อสงฺกิลิฏฺฐสฺส จ ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. **สหชาตาธิปติ:** สงฺกิลิฏฺฐา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๕๕] อสงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม อสงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย อารมฺมณาธิปติ สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** ทานํ ฯเปฯ สีลํ

---

[๑] ฉ. สกิลิฏฺฐาธิปติ.

ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ ฯเปฯ ปุพฺเพ ฯเปฯ ฌานา วุฏฺฐหิตฺวา ฌานํ ครุ กตฺวา ปจฺจเวกฺขติ อริยา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา มคฺคํ ครุ กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติ ฯเปฯ นิพฺพานํ ผลสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. **สหชาตาธิปติ:** อสงฺกิลิฏฺฐา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อสงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม สงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. **อารมฺมณาธิปติ:** ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ ฯเปฯ ปุพฺเพ ฯเปฯ ฌานา วุฏฺฐหิตฺวา ฯเปฯ จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อสงฺกิลิฏฺเฐ ขนฺเธ ครุ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. (๒)

อนนฺตราทิปจฺจยา

[๕๖] สงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม สงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา สงฺกิลิฏฺฐา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ สงฺกิลิฏฺฐานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

สงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม อสงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: สงฺกิลิฏฺฐา ขนฺธา วุฏฺฐานสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

[๕๗] อสงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม อสงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา อสงฺกิลิฏฺฐา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ อสงฺกิลิฏฺฐานํ ขนฺธานํ ฯเปฯ ผลสมาปตฺติยา อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อสงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม สงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: อาวชฺชนา สงฺกิลิฏฺฐานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

สมนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปญฺจ. อญฺญมญฺญปจฺจเยน ปจฺจโย. เทฺว. นิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. สตฺต.

อุปนิสฺสยปจฺจโย

[๕๘] สงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม สงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย** ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: ราคํ อุปนิสฺสาย ปาณํ หนติ ฯเปฯ สงฺฆํ ภินฺทติ. โทสํ ฯเปฯ ปตฺถนํ อุปนิสฺสาย ปาณํ หนติ ฯเปฯ สงฺฆํ ภินฺทติ. ราโค ฯเปฯ ปตฺถนา ราคสฺส ฯเปฯ ปตฺถนาย อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

สงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม อสงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย** ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: ราคํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. โทสํ ฯเปฯ ปตฺถนํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. ราโค ฯเปฯ ปตฺถนา สทฺธาย ฯเปฯ ปญฺญาย กายิกสฺส สุขสฺส... กายิกสฺส ทุกฺขสฺส... มคฺคสฺส... ผลสมาปตฺติยา อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

[๕๙] อสงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม อสงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย** ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: สทฺธํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. สีลํ ฯเปฯ ปญฺญํ... กายิกํ สุขํ... กายิกํ ทุกฺขํ... อุตุ... โภชนํ... เสนาสนํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. สทฺธา ฯเปฯ เสนาสนํ สทฺธาย ฯเปฯ ผลสมาปตฺติยา อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อสงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม สงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย** ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: สทฺธํ อุปนิสฺสาย มานํ[๑] ชปฺเปติ. ทิฏฺฐึ คณฺหาติ.[๑] สีลํ ฯเปฯ ปญฺญํ... กายิกํ สุขํ... กายิกํ ทุกฺขํ... อุตุ... โภชนํ... เสนาสนํ อุปนิสฺสาย ปาณํ หนติ ฯเปฯ สงฺฆํ ภินฺทติ. สทฺธา ฯเปฯ เสนาสนํ ราคสฺส ฯเปฯ ปตฺถนาย อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

ปุเรชาตปจฺจโย

[๖๐] อสงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม อสงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) อสงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม สงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๒)

ปจฺฉาชาตาเสวนปจฺจยา

[๖๑] สงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม อสงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: (สงฺขิตฺตํ.) อสงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม อสงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (สงฺขิตฺตํ.) ...อาเสวนปจฺจเยน ปจฺจโย. เทฺว.

กมฺมปจฺจโย

[๖๒] สงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม สงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สงฺกิลิฏฺฐา เจตนา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ กมฺมปจฺจเยน

[๑-๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

ปจฺจโย. (๑)

สงฺกิลิฏฺโ ธมฺโม อสงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. **สหชาตา:** สงฺกิลิฏฺฐา เจตนา จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. **นานาขณิกา:** สงฺกิลิฏฺฐา เจตนา วิปากานํ ขนฺธานํ กฏตฺตา จ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) สงฺกิลิฏฺฐา เจตนา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

อสงฺกิลิฏฺโ ธมฺโม อสงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. **สหชาตา:** อสงฺกิลิฏฺฐา เจตนา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ[๑] ฯเปฯ นานาขณิกา: อสงฺกิลิฏฺฐา เจตนา วิปากานํ ขนฺธานํ กฏตฺตา จ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

วิปากาทิปจฺจยา

[๖๓] อสงฺกิลิฏฺโ ธมฺโม อสงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส วิปากปจฺจเยน ปจฺจโย. เอกํ.

สงฺกิลิฏฺโ ธมฺโม สงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. ฌานปจฺจเยน ปจฺจโย. มคฺคปจฺจเยน ปจฺจโย. สมฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย.

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

วิปฺปยุตฺตปจฺจโย

[๖๔] สงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม อสงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

อสงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม อสงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

อสงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม สงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตํ: วตฺถุ สงฺกิลิฏฺฐานํ ขนฺธานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อตฺถิอาทิปจฺจยา

[๖๕] สงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม สงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: เอกํ. (ปฏิจฺจวารสทิสํ.) สงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม อสงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) สงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม สงฺกิลิฏฺฐสฺส จ อสงฺกิลิฏฺฐสฺส จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (ปฏิจฺจสทิสํ.) (๓)

อสงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม อสงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ อินฺทฺริยํ. (สงฺขิตฺตํ.) อสงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม สงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๒)

[๖๖] สงฺกิลิฏฺโฐ จ อสงฺกิลิฏฺโฐ จ ธมฺมา สงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: **สหชาตํ, ปุเรชาตํ.** สหชาโต: สงฺกิลิฏฺโฐ เอโก ขนฺโธ จ วตฺถุ จ ติณฺณนฺนํ ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ เทฺว ขนฺธา จ ฯเปฯ (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

สงฺกิลิฏฺโฐ จ อสงฺกิลิฏฺโฐ จ ธมฺมา อสงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ, อินฺทฺริยํ. **สหชาตา:** สงฺกิลิฏฺฐา ขนฺธา จ มหาภูตา จ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตา:** สงฺกิลิฏฺฐา ขนฺธา จ กพฬีกาโร อาหาโร จ อิมสฺส กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตา:** สงฺกิลิฏฺฐา ขนฺธา จ รูปชีวิตินฺทฺริยญฺจ กฏตฺตารูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

นตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. วิคตปจฺจเยน ปจฺจโย. อวิคตปจฺจเยน ปจฺจโย.

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขยาวาโร

สุทฺธํ

[๖๗] เหตุยา จตฺตาริ, อารมฺมเณ จตฺตาริ, อธิปติยา ปญฺจ, อนนฺตเร จตฺตาริ, สมนนฺตเร จตฺตาริ, สหชาเต ปญฺจ, อญฺญมญฺเญ เทฺว, นิสฺสเย สตฺต, อุปนิสฺสเย จตฺตาริ, ปุเรชาเต เทฺว, ปจฺฉาชาเต เทฺว, อาเสวเน เทฺว, กมฺเม จตฺตาริ, วิปาเก เอกํ, อาหาเร จตฺตาริ, อินฺทฺริเย จตฺตาริ, ฌาเน จตฺตาริ, มคฺเค จตฺตาริ, สมฺปยุตฺเต เทฺว, วิปฺปยุตฺเต ตีณิ, อตฺถิยา สตฺต, นตฺถิยา จตฺตาริ, วิคเต จตฺตาริ, อวิคเต สตฺต.

๒. ปจฺจนียุทฺธาโร

[๖๘] สงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม สงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

สงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม อสงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

สงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม สงฺกิลิฏฺฐสฺส จ อสงฺกิลิฏฺฐสฺส จ ธมฺมสฺส สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๖๙] อสงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม อสงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อสงฺกิลิฏฺโฐ ธมฺโม สงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

สงฺกิลิฏฺโฐ จ อสงฺกิลิฏฺโฐ จ ธมฺมา สงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

สงฺกิลิฏฺโฐ จ อสงฺกิลิฏฺโฐ จ ธมฺมา อสงฺกิลิฏฺฐสฺส ธมฺมสฺส สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๗๐] นเหตุยา สตฺต, นอารมฺมเณ สตฺต, นอธิปติยา สตฺต, นอนนฺตเร สตฺต, นสมนนฺตเร สตฺต, นสหชาเต ปญฺจ, นอญฺญมญฺเญ ปญฺจ, นนิสฺสเย ปญฺจ, นอุปนิสฺสเย สตฺต, นปุเรชาเต ฉ, นปจฺฉาชาเต สตฺต ฯเปฯ นมคฺเค สตฺต, นสมฺปยุตฺเต ปญฺจ, นวิปฺปยุตฺเต จตฺตาริ, โนอตฺถิยา จตฺตาริ, โนนตฺถิยา สตฺต, โนวิคเต สตฺต, โนอวิคเต จตฺตาริ.

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียํ

[๗๑] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ จตฺตาริ, นอธิปติยา จตฺตาริ, นอนนฺตเร จตฺตาริ, นสมนนฺตเร จตฺตาริ, นอญฺญมญฺเญ เทฺว, นอุปนิสฺสเย จตฺตาริ ฯเปฯ นสมฺปยุตฺเต เทฺว, นวิปฺปยุตฺเต เทฺว, โนนตฺถิยา จตฺตาริ, โนวิคเต จตฺตาริ.

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมํ

[๗๒] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ จตฺตาริ, อธิปติยา ปญฺจ, (อนุโลมมาติกา.) ฯเปฯ อวิคเต สตฺต.

สงฺกิลิฏฺฐทุกํ นิฏฺฐิตํ.

---

๗๘. กิเลสสมฺปยุตฺตทุกํ ๑. ปฏิจฺจวาโร

[๗๓] กิเลสสมฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ กิเลสสมฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: กิเลสสมฺปยุตฺตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๑)

กิเลสสมฺปยุตฺตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ กิเลสวิปฺปยุตฺโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: กิเลสสมฺปยุตฺเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. (๒)

(กิเลสสมฺปยุตฺตทุกํ สงฺกิลิฏฺฐทุกสทิสํ นินฺนานากรณํ.)

กิเลสสมฺปยุตฺตทุกํ นิฏฺฐิตํ.

---

๗๙. กิเลสสงฺกิเลสิกทุกํ ๑. ปฏิจฺจวาโร

เหตุปจฺจโย

[๗๔] กิเลสญฺเจว สงฺกิเลสิกญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ กิเลโส เจว สงฺกิเลโส จ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: โลภํ ปฏิจฺจ โมโห, ทิฏฺฐิ, ถีนํ, อุทฺธจฺจํ, อหิริกํ, อโนตฺตปฺปํ. (จกฺกํ.) (๑)

กิเลสญฺเจว สงฺกิเลสิกญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สงฺกิเลโส เจว โน จ กิเลโส ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: กิเลเส ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. (๒)

กิเลสญฺเจว สงฺกิเลสิกญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ กิเลโส เจว สงฺกิเลสิโก จ สงฺกิเลสิโก เจว โน จ กิเลโส จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: โลภํ ปฏิจฺจ โมโห, ทิฏฺฐิ, ถีนํ, อุทฺธจฺจํ, อหิริกํ, อโนตฺตปฺปํ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. (๓)

(เอวํ ปฏิจฺจวาโรปิ สหชาตวาโรปิ ปจฺจยวาโรปิ นิสฺสยวาโรปิ สัสฏฐวาโรปิ สมฺปยุตฺตวาโรปิ กิเลสทุกสทิสา. นินฺนานากรณา. อามสนํ นานํ.)

---

๗๙. กิเลสสงฺกิเลสิกทุกํ ๗. ปญฺหาวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๗๕] กิเลโส เจว สงฺกิเลสิโก จ ธมฺโม กิเลสสฺส เจว สงฺกิเลสิกสฺส จ ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: กิเลสา เจว สงฺกิเลสิกา จ เหตู สมฺปยุตฺตกานํ กิเลสานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (เอวํ จตฺตาริ กิเลสทุกสทิสํ.) (๔)

อารมฺมณปจฺจโย

[๗๖] กิเลโส เจว สงฺกิเลสิโก จ ธมฺโม กิเลสสฺส เจว สงฺกิเลสิกสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: กิเลเส อารพฺภ กิเลสา อุปฺปชฺชนฺติ. (มูลํ กาตพฺพํ.) กิเลเส อารพฺภ สงฺกิเลสิกา เจว โน จ กิเลสา ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. (มูลํ กาตพฺพํ.) กิเลเส อารพฺภ กิเลสา จ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. (๓)

[๗๗] สงฺกิเลสิโก เจว โน จ กิเลโส ธมฺโม สงฺกิเลสิกสฺส เจว โน จ กิเลสสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ ฯเปฯ ปุพฺเพ สุจิณฺณานิ ฯเปฯ ฌานา วุฏฺหิตฺวา ฌานํ ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ

ราโค อุปฺปชฺชติ ฯเปฯ อุทฺธจฺจํ อุปฺปชฺชติ. ฌาเน ปริหีเน วิปฺปฏิสาริสฺส โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. อริยา โคตฺรภุํ ปจฺจเวกฺขนฺติ, โวทานํ ปจฺจเวกฺขนฺติ. จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ สงฺกิเลสิเก เจว โน จ กิเลเส ขนฺเธ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปี[๑] ปสฺสติ ฯเปฯ[๑] อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย

(อิตเร เทฺว กิเลสทุกสทิสา, ฆฏนารมฺมณาปิ กิเลสทุกสทิสา.)

อธิปติปจฺจโย

[๗๘] กิเลโส เจว สงฺกิเลสิโก จ ธมฺโม กิเลสสฺส เจว สงฺกิเลสิกสฺส จ ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ. ตีณิ.

สงฺกิเลสิโก เจว โน จ กิเลโส ธมฺโม สงฺกิเลสิกสฺส เจว โน จ กิเลสสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ ฯเปฯ ปุพฺเพ สุจิณฺณานิ ฯเปฯ ฌานา วุฏฺฐหิตฺวา ฌานํ ครุๆ กตฺวา ปจฺจเวกฺขติ. เสกฺขา โคตฺรภุๆ ครุๆ กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติ, โวทานํ ครุๆ กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติ. จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ สงฺกิเลสิเก เจว โน จ กิเลเส ขนฺเธ ครุๆ กตฺวา สงฺกิเลสิกา เจว โน จ กิเลสา ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. **สหชาตาธิปติ:** สงฺกิเลสิกา เจว โน จ กิเลสา อธิปติสมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (อิตเร เทฺวปิ กิเลสทุกสทิสา. ฆฏนาธิปติปิ.)

[๑-๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

อนนฺตราทิปจฺจยา

[๗๙] กิเลโส เจว สงฺกิเลสิโก จ ธมฺโม กิเลสสฺส เจว สงฺกิเลสิกสฺส จ ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. (กิเลสทุกสทิสา.)

สงฺกิเลสิโก เจว โน จ กิเลโส ธมฺโม สงฺกิเลสิกสฺส เจว โน จ กิเลสสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา สงฺกิเลสิกา เจว โน จ กิเลสา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ สงฺกิเลสิกานญฺเจว โน จ กิเลสานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. อนุโลมํ โคตฺรภุสฺส. อนุโลมํ โวทานสฺส. อาวชฺชนา สงฺกิเลสิกานญฺเจว โน จ กิเลสานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย.

(อิตเร เทฺว อนนฺตรกิเลสทุกสทิสา นินฺนานากรณา. ฆฏนานนฺตรมฺปิ สพฺเพ ปจฺจยา กิเลสทุกสทิสา. นินฺนานากรณา. อุปนิสฺสเย โลกุตฺตรํ นตฺถิ อิทํ ทุกํ กิเลสทุกสทิสํ, นินฺนานากรณนฺ.)

กิเลสสงฺกิเลสิกทุกํ นิฏฺฐิตํ.

---

๘๐. กิเลสสงฺกิลิฏฺฐทุกํ ๑. ปฏิจฺจวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๘๐] กิเลสญฺเจว สงฺกิลิฏฺฐญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ กิเลโส เจว สงฺกิลิฏฺโฐ จ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: โลภํ ปฏิจฺจ โมโห, ทิฏฺฐิ, ถีนํ, อุทฺธจฺจํ, อหิริกํ, อโนตฺตปฺปํ. (จกฺกํ.) (๑)

กิเลสญฺเจว สงฺกิลิฏฺฐญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สงฺกิลิฏฺโฐ เจว โน จ กิเลโส ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: กิเลเส ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. (๒)

กิเลสญฺเจว สงฺกิลิฏฺฐญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ กิเลโส เจว สงฺกิลิฏฺโฐ จ สงฺกิลิฏฺโฐ เจว โน จ กิเลโส จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: โลภํ ปฏิจฺจ โมโห ทิฏฺฐิ ถีนํ อุทฺธจฺจํ อหิริกํ อโนตฺตปฺปํ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา. (จกฺกํ.) (๓)

[๘๑] สงฺกิลิฏฺฐญฺเจว โน จ กิเลสํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สงฺกิลิฏฺโฐ เจว โน จ กิเลโส ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: สงฺกิลิฏฺฐญฺเจว โน จ กิเลสํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๑)

สงฺกิลิฏฺฐญฺเจว โน จ กิเลสํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ กิเลโส เจว สงฺกิลิฏฺโฐ จ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: สงฺกิลิฏฺเฐ เจว โน จ กิเลเส ขนฺเธ ปฏิจฺจ กิเลสา. (๒)

สงฺกิลิฏฺฐญฺเจว โน จ กิเลสํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ กิเลโส เจว สงฺกิลิฏฺโฐ จ สงฺกิลิฏฺโฐ เจว โน จ กิเลโส จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: สงฺกิลิฏฺฐญฺเจว โน จ กิเลสํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา กิเลสา จ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๓)

[๘๒] กิเลสญฺเจว สงฺกิลิฏฺฐญฺจ สงฺกิลิฏฺฐญฺเจว โน จ กิเลสญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ กิเลโส เจว สงฺกิลิฏฺโฐ จ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: โลภญฺจ สมฺปยุตฺตเก จ ขนฺเธ ปฏิจฺจ โมโห, ทิฏฺฐิ, ถีนํ, อุทฺธจฺจํ, อหิริกํ, อโนตฺตปฺปํ. (จกฺกํ.) (๑)

กิเลสญฺเจว สงฺกิลิฏฺฐญฺจ สงฺกิลิฏฺฐญฺเจว โน จ กิเลสญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สงฺกิลิฏฺโฐ เจว โน จ กิเลโส ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: สงฺกิลิฏฺฐญฺเจว โน จ กิเลสํ เอกํ ขนฺธญฺจ กิเลเส จ ปฏิจฺจ ตโย

ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (๒)

กิเลสญฺเจว สงฺกิลิฏฺฐญฺจ สงฺกิลิฏฺฐญฺเจว โน จ กิเลสญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ กิเลโส เจว สงฺกิลิฏฺโฐ จ สงฺกิลิฏฺโฐ เจว โน จ กิเลโส จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: สงฺกิลิฏฺฐญฺเจว โน จ กิเลสํ เอกํ ขนฺธญฺจ โลภญฺจ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา โมโห, ทิฏฺฐิ, ถีนํ, อุทฺธจฺจํ, อหิริกํ, อโนตฺตปฺปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (จกฺกํ.) (๓)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๘๓] เหตุยา นว, อารมฺมเณ นว, (สพฺพตฺถ นว,) กมฺเม นว, อาหาเร นว ฯเปฯ อวิคเต นว.

---

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๑. วิภงฺควาโร

นเหตุปจฺจโย

[๘๔] กิเลสญฺเจว สงฺกิลิฏฺฐญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ กิเลโส เจว สงฺกิลิฏฺโฐ จ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: วิจิกิจฺฉํ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต โมโห. อุทฺธจฺจํ ปฏิจฺจ อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

สงฺกิลิฏฺฐญฺเจว โน จ กิเลสํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ กิเลโส เจว สงฺกิลิฏฺโฐ จ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

กิเลสญฺเจว สงฺกิลิฏฺฐญฺจ สงฺกิลิฏฺฐญฺเจว โน จ กิเลสญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ กิเลโส เจว สงฺกิลิฏฺโฐ จ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา:

วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ จ วิจิกิจฺฉญฺจ อุทฺธจฺจญฺจ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

---

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๘๕] นเหตุยา ตีณิ, นอธิปติยา นว, นปุเรชาเต นว, นปจฺฉาชาเต นว, นอาเสวเน นว, นกมฺเม ตีณิ, นวิปาเก นว, นวิปฺปยุตฺเต นว.

(เอวํ อิตเร เทฺว คณนาปิ สหชาตวาโรปิ ปจฺจยวาโรปิ นิสฺสยวาโรปิ สํสฏฺฐวาโรปิ สมฺปยุตฺตวาโรปิ ปฏิจฺจวารสทิโส.)

---

๘๐. กิเลสสงฺกิลิฏฺฐทุกํ ๗. ปญฺหาวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๘๖] กิเลโส เจว สงฺกิลิฏฺโฐ จ ธมฺโม กิเลสสฺส เจว สงฺกิลิฏฺฐสฺส จ ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: กิเลสา เจว สงฺกิลิฏฺฐา จ เหตู สมฺปยุตฺตกานํ กิเลสานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

กิเลโส เจว สงฺกิลิฏฺโฐ จ ธมฺโม สงฺกิลิฏฺฐสฺส เจว โน จ กิเลสสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: กิเลสา เจว สงฺกิลิฏฺฐา จ เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย.

กิเลโส เจว สงฺกิลิฏฺโ จ ธมฺโม กิเลสสฺส เจว สงฺกิลิฏฺสฺส จ สงฺกิลิฏฺสฺส เจว โน จ กิเลสสฺส จ ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: กิเลสา เจว สงฺกิลิฏฺา จ เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ กิเลสานญฺจ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

อารมฺมณปจฺจโย

[๘๗] กิเลโส เจว สงฺกิลิฏฺโ จ ธมฺโม กิเลสสฺส เจว สงฺกิลิฏฺสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: กิเลเส อารพฺภ กิเลสา อุปฺปชฺชนฺติ. (มูลํ กาตพฺพํ.) กิเลเส อารพฺภ สงฺกิลิฏฺา เจว โน จ กิเลสา ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. (มูลํ กาตพฺพํ.) กิเลเส อารพฺภ กิเลสา จ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. (๓)

[๘๘] สงฺกิลิฏฺโ เจว โน จ กิเลโส ธมฺโม สงฺกิลิฏฺสฺส เจว โน จ กิเลสสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: สงฺกิลิฏฺเ เจว โน จ กิเลเส ขนฺเธ อารพฺภ สงฺกิลิฏฺา เจว โน จ กิเลสา ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. (มูลํ กาตพฺพํ.) สงฺกิลิฏฺเ เจว โน จ กิเลเส ขนฺเธ อารพฺภ กิเลสา อุปฺปชฺชนฺติ. (มูลํ กาตพฺพํ.) สงฺกิลิฏฺเ เจว โน จ กิเลเส ขนฺเธ อารพฺภ กิเลสา จ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. (๓) (อิตเรปิ ตีณิ กาตพฺพา.)

อธิปติปจฺจโย

[๘๙] กิเลโส เจว สงฺกิลิฏฺโ จ ธมฺโม กิเลสสฺส เจว สงฺกิลิฏฺสฺส จ ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. อารมฺมณาธิปติ. ตีณิ.

สงฺกิลิฏฺโฐ เจว โน จ กิเลโส ธมฺโม สงฺกิลิฏฺฐสฺส เจว โน จ กิเลสสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** สงฺกิลิฏฺเฐ เจว โน จ กิเลเส ขนฺเธ ครุ๋ กตฺวา ฯเปฯ ตีณิ. (เทฺว อธิปติ ตีณิปิ กาตพฺพา. อิตเร เทฺวปิ ตีณิ กาตพฺพา.)

อนนฺตราทิปจฺจยา

[๙๐] กิเลโส เจว สงฺกิลิฏฺโฐ จ ธมฺโม กิเลสสฺส เจว สงฺกิลิฏฺฐสฺส จ ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: (นวปิ กาตพฺพา. อาวชฺชนาปิ วุฏฺฐานมฺปิ นตฺถิ.) สมนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อญฺญมญฺญปจฺจเยน ปจฺจโย. นิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. นว ปญฺหา. (ปุเรชาตปจฺจโย ปจฺฉาชาตปจฺจโยปิ นตฺถิ.) อาเสวนปจฺจเยน ปจฺจโย.

กมฺมาทิปจฺจยา

[๙๑] สงฺกิลิฏฺโฐ เจว โน จ กิเลโส ธมฺโม สงฺกิลิฏฺฐสฺส เจว โน จ กิเลสสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สงฺกิลิฏฺฐา เจว โน จ กิเลสา เจตนา สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

สงฺกิลิฏฺโฐ เจว โน จ กิเลโส ธมฺโม กิเลสสฺส เจว สงฺกิลิฏฺฐสฺส จ ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สงฺกิลิฏฺฐา เจว โน จ กิเลสา เจตนา สมฺปยุตฺตกานำ กิเลสานำ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

สงฺกิลิฏฺโฐ เจว โน จ กิเลโส ธมฺโม กิเลสสฺส เจว สงฺกิลิฏฺฐสฺส จ สงฺกิลิฏฺฐสฺส เจว โน จ กิเลสสฺส ธมฺมสฺส

กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สงฺกิลิฏฺฐา เจว โน จ กิเลสา เจตนา สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานญฺจ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย: ตีณิ. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย: ตีณิ. ฌานปจฺจเยน ปจฺจโย: ตีณิ. มคฺคปจฺจเยน ปจฺจโย: นว. สมฺปยุตฺต-ปจฺจเยน ปจฺจโย: นว. อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: นว. นตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. วิคตปจฺจเยน ปจฺจโย. อวิคตปจฺจเยน ปจฺจโย: นว.

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๙๒] เหตุยา ตีณิ, อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว, อนนฺตเร นว, สมนนฺตเร นว, สหชาเต นว, อญฺญมญฺเญ นว, นิสฺสเย นว, อุปนิสฺสเย นว, อาเสวเน นว, กมฺเม ตีณิ, อาหาเร ตีณิ, อินฺทฺริเย ตีณิ, ฌาเน ตีณิ, มคฺเค นว, สมฺปยุตฺเต นว, อตฺถิยา นว, นตฺถิยา นว, วิคเต นว, อวิคเต นว.

---

๒. ปจฺจนียุทฺธาโร

[๙๓] กิเลโส เจว สงฺกิลิฏฺโฐ จ ธมฺโม กิเลสสฺส เจว สงฺกิลิฏฺฐสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (นวปิ ตีณิเยว ปทา กาตพฺพา.)

---

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๙๔] นเหตุยา นว, นอารมฺมเณ นว, (สพฺพตฺถ นว,) โนอวิคเต นว.

---

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียํ

[๙๕] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา ตีณิ, นอนนฺตเร ตีณิ, นสมนนฺตเร ตีณิ, นอุปนิสฺสเย ตีณิ ฯเปฯ นมคฺเค ตีณิ ฯเปฯ นวิปฺปยุตฺเต ตีณิ, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

---

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมํ

[๙๖] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ นว, (อนุโลมมาติกา กาตพฺพา.) ฯเปฯ อวิคเต นว.

กิเลสสงฺกิลิฏฺฐทุกํ นิฏฺฐิตํ.

---

๘๑. กิเลสกิเลสสมฺปยุตฺตทุกํ ๑. ปฏิจฺจวาโร

[๙๗] กิเลสญฺเจว กิเลสสมฺปยุตฺตญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ กิเลโส เจว กิเลสสมฺปยุตฺโต จ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: โลภํ ปฏิจฺจ โมโห, ทิฏฺฐิ, ถีนํ, อุทฺธจฺจํ, อหิริกํ, อโนตฺตปฺปํ.

(กิเลสสงฺกิลิฏฺฐทุกสทิสํ, นินฺนานากรณํ, สพฺเพ วารา.)

กิเลสกิเลสสมฺปยุตฺตทุกํ นิฏฺฐิตํ.

---

๘๒. กิเลสวิปฺปยุตฺตสงฺกิเลสิกทุกํ ๑. ปฏิจฺจวาโร

[๙๘] กิเลสวิปฺปยุตฺตํ สงฺกิเลสิกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ กิเลสวิปฺปยุตฺโต สงฺกิเลสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: กิเลสวิปฺปยุตฺตํ สงฺกิเลสิกํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ

(ยถา โลกิยทุกํ เอวํ นินฺนานากรณํ.)

กิเลสวิปฺปยุตฺตสงฺกิเลสิกทุกํ นิฏฺฐิตํ.

กิเลสโคจฺฉกํ นิฏฺฐิตํ.

---

๑๓. ปิฏฺฐิทุกํ

๘๓. ทสฺสเนนปหาตพฺพทุกํ ๓. ปฏิจฺจวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๑] ทสฺสเนน ปหาตพฺพํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ทสฺสเนน ปหาตพฺพํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๑)

ทสฺสเนน ปหาตพฺพํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ทสฺสเนน ปหาตพฺเพ ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. (๒)

ทสฺสเนน ปหาตพฺพํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ จ นทสฺสเนน ปหาตพฺโพ จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: ทสฺสเนน ปหาตพฺพํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๓)

นทสฺสเนน ปหาตพฺพํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: นทสฺสเนน ปหาตพฺพํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ ขนฺเธ ปฏิจฺจ วตฺถุ วตฺถุํ ปฏิจฺจ ขนฺธา. เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ (๑)

ทสฺสเนน ปหาตพฺพญฺจ นทสฺสเนน ปหาตพฺพญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ทสฺสเนน ปหาตพฺเพ ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๒] เหตุยา ปญฺจ, อารมฺมเณ เทฺว, อธิปติยา ปญฺจ, อนนฺตเร เทฺว, สมนนฺตเร เทฺว, สหชาเต ปญฺจ, อญฺญมญฺเญ เทฺว, นิสฺสเย ปญฺจ, อุปนิสฺสเย เทฺว, ปุเรชาเต เทฺว, อาเสวเน เทฺว, กมฺเม ปญฺจ, วิปาเก เอกํ, อาหาเร ปญฺจ ฯเปฯ อวิคเต ปญฺจ.

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๑. วิภงฺควาโร
นเหตุปจฺจโย

[๓] ทสฺสเนน ปหาตพฺพํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: วิจิกิจฺฉาสหคเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต โมโห. (๑)

นทสฺสเนน ปหาตพฺพํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ[๑] นทสฺสเนน ปหาตพฺพํ เอกํ ขนฺธํ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ[๑] ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๔] นเหตุยา เทฺว, นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา ปญฺจ, นอนนฺตเร ตีณิ, นสมนนฺตเร ตีณิ, นอญฺญมญฺเญ ตีณิ, นอุปนิสฺสเย ตีณิ, นปุเรชาเต จตฺตาริ, นปจฺฉาชาเต ปญฺจ, นอาเสวเน ปญฺจ, นกมฺเม เทฺว, นวิปาเก ปญฺจ, นอาหาเร เอกํ, นอินฺทฺริเย เอกํ, นฌาเน เอกํ, นมคฺเค เอกํ, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต เทฺว, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

(อิตเร เทฺว คณนาปิ สหชาตวาโรปิ กาตพฺพา.)

[๑-๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

๘๓. ทสฺสเนนปหาตพฺพทุกํ ๓. ปจฺจยวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๕] ทสฺสเนน ปหาตพฺพํ ธมฺมํ ปจฺจยา ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา... ตีณิ. (ปฏิจฺจสทิสา.)

[๖] นทสฺสเนน ปหาตพฺพํ ธมฺมํ ปจฺจยา นทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: นทสฺสเนน ปหาตพฺพํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปี ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ยาว อชฺฌตฺติกา มหาภูตา.) วตฺถุ ปจฺจยา นทสฺสเนน ปหาตพฺพา ขนฺธา. (๑)

นทสฺสเนน ปหาตพฺพํ ธมฺมํ ปจฺจยา ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: วตฺถุ ปจฺจยา ทสฺสเนน ปหาตพฺพา ขนฺธา. (๒)

นทสฺสเนน ปหาตพฺพํ ธมฺมํ ปจฺจยา ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ จ นทสฺสเนน ปหาตพฺโพ จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: วตฺถุ ปจฺจยา ทสฺสเนน ปหาตพฺพา ขนฺธา. มหาภูเต ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปี. (๓)

[๗] ทสฺสเนน ปหาตพฺพญฺจ นทสฺสเนน ปหาตพฺพญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ทสฺสเนน ปหาตพฺพํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (๑)

ทสฺสเนน ปหาตพฺพญฺจ นทสฺสเนน ปหาตพฺพญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา นทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ทสฺสเนน ปหาตพฺเพ ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปี. (๒)

ทสฺสเนน ปหาตพฺพญฺจ นทสฺสเนน ปหาตพฺพญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ จ นทสฺสเนน ปหาตพฺโพ จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: ทสฺสเนน ปหาตพฺพํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ ทสฺสเนน ปหาตพฺเพ ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปี. (๓)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๘] เหตุยา นว, อารมฺมเณ จตฺตาริ, อธิปติยา นว ฯเปฯ อวิคเต นว.

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๑. วิภงฺควาโร

นเหตุปจฺจโย

[๙] ทสฺสเนน ปหาตพฺพํ ธมฺมํ ปจฺจยา ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: วิจิกิจฺฉาสหคเต ขนฺเธ ปจฺจยา วิจิกิจฺฉาสหคโต โมโห. (๑)

นทสฺสเนน ปหาตพฺพํ ธมฺมํ ปจฺจยา นทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ นทสฺสเนน ปหาตพฺพํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปี ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) จกฺขายตนํ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณํ ฯเปฯ กายายตนํ ปจฺจยา กายวิญฺญาณํ. วตฺถุ ปจฺจยา อเหตุกา นทสฺสเนน

ปหาตพฺพา ขนฺธา. อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ ปจฺจยา อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. วตฺถุ๎ ปจฺจยา อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

นทสฺสเนน ปหาตพฺพ๎ ธมฺม๎ ปจฺจยา ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา วตฺถุ๎ ปจฺจยา วิจิกิจฺฉาสหคโต โมโห. (๒)

ทสฺสเนน ปหาตพฺพญฺจ นทสฺสเนน ปหาตพฺพญฺจ ธมฺม๎ ปจฺจยา ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: วิจิกิจฺฉาสหคเต ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา วิจิกิจฺฉาสหคโต โมโห. (๑)

๒. ปจฺจยปจฺจนีย๎ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธ๎

[๑๐] นเหตุยา จตฺตาริ, นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา นว, นอนนฺตเร ตีณิ, นสมนนฺตเร ตีณิ, นอญฺญมญฺเญ ตีณิ, นอุปนิสฺสเย ตีณิ, นปุเรชาเต จตฺตาริ, นปจฺฉาชาเต นว, นอาเสวเน นว, นกมฺเม จตฺตาริ, นวิปาเก นว, นอาหาเร เอก๎, นอินฺทฺริเย เอก๎, นฌาเน เอก๎, นมคฺเค เอก๎, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต เทฺว, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

(อิตเร เทฺว คณนาปิ นิสฺสยวาโรปิ กาตพฺพา.)

๘๓. ทสฺสเนนปหาตพฺพทุกํ ๕. สํสฏฺฐวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมาทิปจฺจยา

[๑๑] ทสฺสเนน ปหาตพฺพํ ธมฺมํ สํสฏฺโฐ ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา. (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

นทสฺสเนน ปหาตพฺพํ ธมฺมํ สํสฏฺโฐ นทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา. (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

เหตุยา เทฺว, อารมฺมเณ เทฺว, อธิปติยา เทฺว, (สพฺพตฺถ เทฺว,)[๑] วิปาเก เอกํ ฯเปฯ อวิคเต เทฺว.

อนุโลมํ.

---

[๑๒] ทสฺสเนน ปหาตพฺพํ ธมฺมํ สํสฏฺโฐ ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: วิจิกิจฺฉาสหคเต ขนฺเธ สํสฏฺโฐ วิจิกิจฺฉาสหคโต โมโห. (๑)

นทสฺสเนน ปหาตพฺพํ ธมฺมํ สํสฏฺโฐ นทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา. (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

นเหตุยา เทฺว, นอธิปติยา เทฺว, นปุเรชาเต เทฺว, นปจฺฉาชาเต เทฺว, นอาเสวเน เทฺว, นกมฺเม เทฺว, นวิปาเก เทฺว, นฌาเน เอกํ,

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

นมคฺเค เอกํ, นวิปฺปยุตฺเต เทฺว.

ปจฺจนียํ.

(เอวํ อิตเร เทฺว คณนาปิ สมฺปยุตฺตวาโรปิ กาตพฺพา.)

---

๘๓. ทสฺสเนนปหาตพฺพทุกํ ๗. ปญฺหาวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๑๓] ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม ทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: ตีณิ.

นทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม นทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. นทสฺสเนน ปหาตพฺพา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

อารมฺมณปจฺจโย

[๑๔] ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม ทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ทสฺสเนน ปหาตพฺพํ ราคํ อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉา อุปฺปชฺชติ.[๑] ทสฺสเนน ปหาตพฺพํ โทมนสฺสํ

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

อุปฺปชฺชติ. ทสฺสเนน ปหาตพฺพํ ทิฏฺฐึ อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉา ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. วิจิกิจฺฉํ อารพฺภ วิจิกิจฺฉา อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ทสฺสเนน ปหาตพฺพํ โทมนสฺสํ อารพฺภ ทสฺสเนน ปหาตพฺพํ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. วิจิกิจฺฉา อุปฺปชฺชติ. (๑)

ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม นทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: อริยา ทสฺสเนน ปหาตพฺเพ ปหีเน กิเลเส ปจฺจเวกฺขนฺติ. ปุพฺเพ สมุทาจิณฺเณ ฯเปฯ ทสฺสเนน ปหาตพฺเพ ขนฺเธ อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสนฺติ, เจโตปริยญาเณน ทสฺสเนน ปหาตพฺพจิตฺตสมงฺคิสฺส จิตฺตํ ชานนฺติ. ทสฺสเนน ปหาตพฺพา ขนฺธา เจโตปริยญาณสฺส, ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณสฺส, ยถากมฺมูปคญาณสฺส, อนาคตํสญาณสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

[๑๕] นทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม นทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ กตฺวา ตํ ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ นทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ราโค อุปฺปชฺชติ. อุทฺธจฺจํ[๑] ฯเปฯ นทสฺสเนน ปหาตพฺพํ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ปุพฺเพ สุจิณฺณานิ ฯเปฯ ฌานา ฯเปฯ อริยา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา มคฺคํ ปจฺจเวกฺขนฺติ ฯเปฯ ผลสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย อริยา นทสฺสเนน ปหาตพฺเพ ปหีเน กิเลเส ปจฺจเวกฺขนฺติ. วิกฺขมฺภิเต กิเลเส ฯเปฯ ปุพฺเพ ฯเปฯ จกฺขุํ ฯเปฯ วตฺถุํ นทสฺสเนน ปหาตพฺเพ ขนฺเธ

---

[๑] สฺยา. น ทิสฺสติ. ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสนฺติ, อสฺสาเทนฺติ อภินนฺทนฺติ, ตํ อารพฺภ นทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ราโค อุปฺปชฺชติ. อุทฺธจฺจํ ฯเปฯ นทสฺสเนน ปหาตพฺพํ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปํ[๑] ปสฺสติ ฯเปฯ[๑] อนาคตํสญาณสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

นทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม ทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ ฯเปฯ ปุพฺเพ ฯเปฯ ฌานา ฯเปฯ จกฺขุํ เปฯ วตฺถุ นทสฺสเนน ปหาตพฺเพ ขนฺเธ อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉา ฯเปฯ ทสฺสเนน ปหาตพฺพํ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. (๒)

อธิปติปจฺจโย

[๑๖] ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม ทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** ทสฺสเนน ปหาตพฺพํ ราคํ ครุ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ กตฺวา ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐึ ครุ กตฺวา ฯเปฯ **สหชาตาธิปติ:** ทสฺสเนน ปหาตพฺพา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม นทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. **สหชาตาธิปติ:** ทสฺสเนน ปหาตพฺพา อธิปติ

[๑-๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม ทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส จ นทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส จ ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. **สหชาตาธิปติ:** ทสฺสเนน ปหาตพฺพา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๑๗] นทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม นทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ ฯเปฯ ปุพฺเพ ฯเปฯ ฌานา วุฏฺฐหิตฺวา ฌานํ ครุ๎ กตฺวา ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ๎ กตฺวา นทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ราโค อุปฺปชฺชติ. อริยา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา มคฺคํ ครุ๎ กตฺวา ฯเปฯ ผลสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. จกฺขุ๎ ฯเปฯ วตฺถุ๎ นทสฺสเนน ปหาตพฺเพ ขนฺเธ ครุ๎ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ๎ กตฺวา นทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ราโค อุปฺปชฺชติ. **สหชาตาธิปติ:** นทสฺสเนน ปหาตพฺพา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

นทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม ทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. **อารมฺมณาธิปติ:** ทานํ ทตฺวา ฯเปฯ ฌานํ ฯเปฯ จกฺขุ๎ ฯเปฯ วตฺถุ๎ นทสฺสเนน ปหาตพฺเพ ขนฺเธ ครุ๎ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ๎ กตฺวา ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. (๒)

อนนฺตรปจฺจโย

[๑๘] ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม ทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา ทสฺสเนน ปหาตพฺพา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ ทสฺสเนน ปหาตพฺพานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม นทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ทสฺสเนน ปหาตพฺพา ขนฺธา วุฏฺฐานสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.)[๑] ปุริมา ปุริมา นทสฺสเนน ปหาตพฺพา ขนฺธา ฯเปฯ ผลสมาปตฺติยา อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) อาวชฺชนา ทสฺสเนน ปหาตพฺพานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

สมนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปญฺจ. อญฺญมญฺญปจฺจเยน ปจฺจโย. เทฺว. นิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. สตฺต.

อุปนิสฺสยปจฺจโย

[๑๙] ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม ทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย** ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: ทสฺสเนน ปหาตพฺพํ ราคํ อุปนิสฺสาย ปาณํ หนติ ฯเปฯ สงฺฆํ ภินฺทติ. ทสฺสเนน ปหาตพฺพํ โทสํ... โมหํ... ทิฏฺจึ... ปตฺถนํ อุปนิสฺสาย

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

ปาณํ หนติ ฯเปฯ สงฺฆํ ภินฺทติ. ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ราโค ฯเปฯ ปตฺถนา ทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ราคสฺส ฯเปฯ ปตฺถนาย อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม นทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย** ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: ทสฺสเนน ปหาตพฺพํ ราคํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. ทสฺสเนน ปหาตพฺพํ โทสํ... โมหํ... ทิฏฺฐึ... ปตฺถนํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ราโค ฯเปฯ ปตฺถนา สทฺธาย ฯเปฯ ปญฺญาย. นทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ราคสฺส... โทสสฺส... โมหสฺส... มานสฺส... ปตฺถนาย... กายิกสฺส สุขสฺส ฯเปฯ ผลสมาปตฺติยา อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

[๒๐] นทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม นทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ **ปกตูปนิสฺสโย:** สทฺธํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. มานํ ชปฺเปติ. สีลํ ฯเปฯ ปญฺญํ, นทสฺสเนน ปหาตพฺพํ ราคํ... โทสํ... โมหํ... มานํ... ปตฺถนํ... กายิกํ สุขํ ฯเปฯ เสนาสนํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. มานํ ชปฺเปติ. สทฺธา ฯเปฯ ปญฺญา. นทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ราโค ฯเปฯ ปตฺถนา... กายิกํ สุขํ ฯเปฯ เสนาสนํ สทฺธาย ฯเปฯ ปญฺญาย นทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ราคสฺส ฯเปฯ ปตฺถนาย... กายิกสฺส สุขสฺส... กายิกสฺส[๑] ทุกฺขสฺส[๑]... มคฺคสฺส,

---

[๑-๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

ผลสมาปตฺติยา อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

นทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม ทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย** ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: สทฺธํ อุปนิสฺสาย ทิฏฺฐึ คณฺหาติ. สีลํ ฯเปฯ ปญฺญํ อุปนิสฺสาย ทิฏฺฐึ คณฺหาติ. นทสฺสเนน ปหาตพฺพํ ราคํ... โทสํ... โมหํ... มานํ... ปตฺถนํ... กายิกํ สุขํ ฯเปฯ เสนาสนํ อุปนิสฺสาย ปาณึ หนติ ฯเปฯ สงฺฆึ ภินฺทติ. สทฺธา ฯเปฯ เสนาสนํ ทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ราคสฺส... โทสสฺส... โมหสฺส... ทิฏฺฐิยา... ปตฺถนาย อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

ปุเรชาตปจฺจโย

[๒๑] นทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม นทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** จกฺขุํ ฯเปฯ วตฺถุํ อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ นทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ราโค เปฯ อุทฺธจฺจํ ฯเปฯ นทสฺสเนน ปหาตพฺพํ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปึ ปสฺสติ. ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุณาติ. รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ กายวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ **วตฺถุปุเรชาตํ:** จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ กายายตนํ กายวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ วตฺถุ นทสฺสเนน ปหาตพฺพานํ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

นทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม ทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** จกฺขุํ ฯเปฯ วตฺถุํ อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ

อารพฺภ ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ราโค ฯเปฯ ทิฏฺฐิ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉา ฯเปฯ ทสฺสเนน ปหาตพฺพํ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. **วตฺถุปุเรชาตํ:** วตฺถุ ทสฺสเนน ปหาตพฺพานํ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

ปจฺฉาชาตาเสวนปจฺจยา

[๒๒] ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม นทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

นทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม นทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (สงฺขิตฺตํ) อาเสวนปจฺจเยน ปจฺจโย. เทฺว.

กมฺมปจฺจโย

[๒๓] ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม ทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: ทสฺสเนน ปหาตพฺพา เจตนา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม นทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. **สหชาตา:** ทสฺสเนน ปหาตพฺพา เจตนา จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. **นานาขณิกา:** ทสฺสเนน ปหาตพฺพา เจตนา วิปากานํ ขนฺธานญฺจ กฏตฺตา จ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม ทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส จ นทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส จ ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: ทสฺสเนน ปหาตพฺพา เจตนา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานญฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๒๔] นทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม นทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. **สหชาตา:** นทสฺสเนน ปหาตพฺพา เจตนา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ **นานาขณิกา:** นทสฺสเนน ปหาตพฺพา เจตนา วิปากานํ ขนฺธานํ กฏตฺตา จ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย.

วิปากาทิปจฺจยา

[๒๕] นทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม นทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส วิปากปจฺจเยน ปจฺจโย. เอกํ. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. ฌานปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. มคฺคปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. สมฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. เทฺว.

วิปฺปยุตฺตปจฺจโย

[๒๖] ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม นทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

นทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม นทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.)

นทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม ทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตํ: วตฺถุ ทสฺสเนน ปหาตพฺพานํ ขนฺธานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อตฺถิอาทิปจฺจยา

[๒๗] ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม ทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (ปฏิจฺจสทิสํ.) ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม นทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม ทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส จ นทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (ปฏิจฺจวารสทิสํ.) (๓)

นทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม นทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ, อินฺทฺริยํ. (สงฺขิตฺตํ.)[๑] นทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม ทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตํ: จกฺขุ ฯเปฯ (สงฺขิตฺตํ. ปุเรชาตสทิสํ.) (๒)

[๒๘] ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ จ นทสฺสเนน ปหาตพฺโพ จ ธมฺมา ทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: **สหชาตํ, ปุเรชาตํ.** สหชาโต: ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ เอโก ขนฺโธ จ วตฺถุ จ ติณฺณนฺนํ ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ เทฺว ขนฺธา จ ฯเปฯ (๑)

ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ จ นทสฺสเนน ปหาตพฺโพ จ ธมฺมา นทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ, อินฺทฺริยํ. **สหชาตา:** ทสฺสเนน ปหาตพฺพา ขนฺธา จ มหาภูตา จ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อตฺถิปจฺจเยน

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตา:** ทสฺสเนน ปหาตพฺพา ขนฺธา จ กพฬีกาโร อาหาโร จ อิมสฺส กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตา:** ทสฺสเนน ปหาตพฺพา ขนฺธา จ รูปชีวิตินฺทฺริยญฺจ กฏตฺตารูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

นตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. วิคตปจฺจเยน ปจฺจโย. อวิคตปจฺจเยน ปจฺจโย.

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๒๙] เหตุยา จตฺตาริ, อารมฺมเณ จตฺตาริ, อธิปติยา ปญฺจ, อนนฺตเร จตฺตาริ, สมนนฺตเร จตฺตาริ, สหชาเต ปญฺจ, อญฺญมญฺเญ เทฺว, นิสฺสเย สตฺต, อุปนิสฺสเย จตฺตาริ, ปุเรชาเต เทฺว, ปจฺฉาชาเต เทฺว, อาเสวเน เทฺว, กมฺเม จตฺตาริ, วิปาเก เอกํ, อาหาเร จตฺตาริ, อินฺทฺริเย จตฺตาริ, ฌาเน จตฺตาริ, มคฺเค จตฺตาริ, สมฺปยุตฺเต เทฺว, วิปฺปยุตฺเต ตีณิ, อตฺถิยา สตฺต, นตฺถิยา จตฺตาริ, วิคเต จตฺตาริ, อวิคเต สตฺต.

---

๒. ปจฺจนียุทฺธาโร

[๓๐] ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม ทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม นทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม ทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส จ นทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส จ ธมฺมสฺส สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๓๑] นทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม นทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริย-ปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

นทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม ทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ จ นทสฺสเนน ปหาตพฺโพ จ ธมฺมา ทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

ทสฺสเนน ปหาตพฺโพ จ นทสฺสเนน ปหาตพฺโพ จ ธมฺมา นทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๓๒] นเหตุยา สตฺต, นอารมฺมเณ สตฺต, นอธิปติยา สตฺต, นอนนฺตเร สตฺต, นสมนนฺตเร สตฺต, นสหชาเต ปญฺจ, นอญฺญมญฺเญ ปญฺจ, นนิสฺสเย ปญฺจ, นอุปนิสฺสเย สตฺต, นปุเรชาเต ฉ, นปจฺฉาชาเต สตฺต ฯเปฯ นมคฺเค สตฺต, นสมฺปยุตฺเต ปญฺจ, นวิปฺปยุตฺเต จตฺตาริ, โนอตฺถิยา จตฺตาริ, โนนตฺถิยา สตฺต, โนวิคเต สตฺต, โนอวิคเต จตฺตาริ.

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียํ

[๓๓] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ จตฺตาริ, นอธิปติยา นว, นอนนฺตเร จตฺตาริ, นสมนนฺตเร จตฺตาริ, นอญฺญมญฺเญ เทฺว, นอุปนิสฺสเย จตฺตาริ, (สพฺพตฺถ จตฺตาริ,) นสมฺปยุตฺเต เทฺว, นวิปฺปยุตฺเต เทฺว, โนนตฺถิยา จตฺตาริ, โนวิคเต จตฺตาริ.

---

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมํ

[๓๔] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ จตฺตาริ, อธิปติยา ปญฺจ, (อนุโลมมาติกา กาตพฺพา.) ฯเปฯ อวิคเต สตฺต.

ทสฺสเนนปหาตพฺพทุกํ นิฏฺฐิตํ.

---

๘๔. ภาวนายปหาตพฺพทุกํ ๑. ปฏิจฺจวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมาทิปจฺจยา

[๓๕] ภาวนาย ปหาตพฺพํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ ภาวนาย ปหาตพฺโพ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา. (ยถา ทสฺสนทุกํ, เอวํ วิตฺถาเรตพฺพํ, นินฺนานากรณํ.)

เหตุยา ปญฺจ ฯเปฯ อวิคเต ปญฺจ.

อนุโลมํ.

ภาวนาย ปหาตพฺพํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ ภาวนาย ปหาตพฺโพ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ อุทฺธจฺจสหคโต โมโห.

นภาวนาย ปหาตพฺพํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นภาวนาย ปหาตพฺโพ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ นภาวนาย ปหาตพฺพํ เอกํ ขนฺธํ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา) วิจิกิจฺฉาสหคเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต โมโห. (สงฺขิตฺตํ.)

นเหตุยา เทฺว ฯเปฯ โนวิคเต ตีณิ.

ปจฺจนียํ.

(ปจฺจยวารปจฺจนีเย นเหตุปจฺจเย อุทฺธจฺจสหคเต ตีณิ, โมโห อุทฺธริตพฺโพ, สพฺเพปิ วารา ทสฺสนทุกสทิสา, อุทฺธจฺจปจฺจนียมฺปิ นานํ.)

---

๘๔. ภาวนายปหาตพฺพทุกํ ๗. ปญฺหาวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๓๖] ภาวนาย ปหาตพฺโพ ธมฺโม ภาวนาย ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ภาวนาย ปหาตพฺพา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ.

นภาวนาย ปหาตพฺโพ ธมฺโม นภาวนาย ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

อารมฺมณปจฺจโย

[๓๗] ภาวนาย ปหาตพฺโพ ธมฺโม ภาวนาย ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ภาวนาย ปหาตพฺพํ ราคํ อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ ภาวนาย ปหาตพฺโพ ราโค อุปฺปชฺชติ.[๑] อุทฺธจฺจํ อุปฺปชฺชติ.[๑] ภาวนาย ปหาตพฺพํ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ.[๑] อุทฺธจฺจํ อารพฺภ อุปฺปชฺชติ.[๑] ภาวนาย ปหาตพฺพํ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ภาวนาย ปหาตพฺพํ โทมนสฺสํ อารพฺภ ภาวนาย ปหาตพฺพํ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. อุทฺธจฺจํ อุปฺปชฺชติ. (๑)

ภาวนาย ปหาตพฺโพ ธมฺโม นภาวนาย ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: อริยา ภาวนาย ปหาตพฺเพ ปหีเน กิเลเส ฯเปฯ วิกฺขมฺภิเต กิเลเส ฯเปฯ ปุพฺเพ สมุทาจิณฺเณ ฯเปฯ

[๑-๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

ภาวนาย ปหาตพฺเพ ขนฺเธ อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสนฺติ, อสฺสาเทนฺติ อภินนฺทนฺติ, ตํ อารพฺภ นภาวนาย ปหาตพฺโพ ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉา ฯเปฯ นภาวนาย ปหาตพฺพํ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. เจโตปริยญาเณน ภาวนาย ปหาตพฺพจิตฺตสมงฺคิสฺส จิตฺตํ ชานนฺติ. ภาวนาย ปหาตพฺพา ขนฺธา เจโตปริยญาณสฺส, ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณสฺส, ยถากมฺมูปคญาณสฺส, อนาคตํสญาณสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

[๓๘] นภาวนาย ปหาตพฺโพ ธมฺโม นภาวนาย ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ กตฺวา ตํ ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ นภาวนาย ปหาตพฺโพ ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉา ฯเปฯ นภาวนาย ปหาตพฺพํ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ปุพฺเพ ฯเปฯ ฌานา ฯเปฯ อริยา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา ฯเปฯ ผลสฺส อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. อริยา นภาวนาย ปหาตพฺเพ ปหีเน กิเลเส ฯเปฯ จกฺขุํ ฯเปฯ วตฺถุํ นภาวนาย ปหาตพฺเพ ขนฺเธ อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสนฺติ, อสฺสาเทนฺติ อภินนฺทนฺติ, ตํ อารพฺภ นภาวนาย ปหาตพฺโพ ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉา ฯเปฯ นภาวนาย ปหาตพฺพํ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปึ[๑] ปสฺสติ ฯเปฯ[๑] ยถากมฺมูปคญาณสฺส อนาคตํสญาณสฺส อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

นภาวนาย ปหาตพฺโพ ธมฺโม ภาวนาย ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ ฌานํ ฯเปฯ

[๑-๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ นภาวนาย ปหาตพฺเพ ขนฺเธ อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ ภาวนาย ปหาตพฺโพ ราโค อุปฺปชฺชติ. อุทฺธจฺจํ อุปฺปชฺชติ. ภาวนาย ปหาตพฺพํ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. (๒)

อธิปติปจฺจโย

[๓๙] ภาวนาย ปหาตพฺโพ ธมฺโม ภาวนาย ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** ภาวนาย ปหาตพฺพํ ราคํ ครุ๎ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ๎ กตฺวา ภาวนาย ปหาตพฺโพ ราโค อุปฺปชฺชติ. **สหชาตาธิปติ:** ภาวนาย ปหาตพฺพา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

ภาวนาย ปหาตพฺโพ ธมฺโม นภาวนาย ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** ภาวนาย ปหาตพฺพํ ราคํ ครุ๎ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ๎ กตฺวา นภาวนาย ปหาตพฺโพ ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. สหชาตาธิปติ: ภาวนาย ปหาตพฺพา อธิปติ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

ภาวนาย ปหาตพฺโพ ธมฺโม ภาวนาย ปหาตพฺพสฺส จ นภาวนาย ปหาตพฺพสฺส จ ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. **สหชาตาธิปติ:** ภาวนาย ปหาตพฺพา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๔๐] นภาวนาย ปหาตพฺโพ ธมฺโม นภาวนาย ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ.

อารมฺมณาธิปติ: ทานํ ทตฺวา สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ กตฺวา ตํ[๑] ครุ กตฺวา ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ,[๑] ตํ ครุ กตฺวา นภาวนาย ปหาตพฺโพ ราโค อุปฺปชฺชติ. **สหชาตาธิปติ:** นภาวนาย ปหาตพฺพา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

นภาวนาย ปหาตพฺโพ ธมฺโม ภาวนาย ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณาธิปติ:** ทานํ ฯเปฯ จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ นภาวนาย ปหาตพฺเพ ขนฺเธ ครุ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ กตฺวา ภาวนาย ปหาตพฺโพ ราโค อุปฺปชฺชติ. (๒)

อนนฺตราทิปจฺจยา

[๔๑] ภาวนาย ปหาตพฺโพ ธมฺโม ภาวนาย ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. (ทสฺสนทุกสทิสา ภาวนา. นินฺนานากรณา.) สมนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปญฺจ. อญฺญมญฺญปจฺจเยน ปจฺจโย. เทฺว. นิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. สตฺต.

อุปนิสฺสยปจฺจโย

[๔๒] ภาวนาย ปหาตพฺโพ ธมฺโม ภาวนาย ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย,**

[๑-๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: ภาวนาย ปหาตพฺโพ ราโค... โทโส... โมโห... มาโน... ปตฺถนา ภาวนาย ปหาตพฺพสฺส ราคสฺส... โทสสฺส... โมหสฺส... มานสฺส... ปตฺถนาย อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

ภาวนาย ปหาตพฺโพ ธมฺโม นภาวนาย ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย** ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: ภาวนาย ปหาตพฺพํ ราคํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. ปาณํ หนติ ฯเปฯ สงฺฆํ ภินฺทติ. ภาวนาย ปหาตพฺพํ โทสํ... โมหํ... มานํ... ปตฺถนํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. ปาณํ หนติ ฯเปฯ สงฺฆํ ภินฺทติ. ภาวนาย ปหาตพฺโพ ราโค ฯเปฯ ปตฺถนา สทฺธาย ฯเปฯ ปญฺญาย ฯเปฯ นภาวนาย ปหาตพฺพสฺส ราคสฺส... โทสสฺส... โมหสฺส... ทิฏฺฐิยา... ปตฺถนาย... กายิกสฺส สุขสฺส... กายิกสฺส ทุกฺขสฺส... มคฺคสฺส... ผลสมาปตฺติยา อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

[๔๓] นภาวนาย ปหาตพฺโพ ธมฺโม นภาวนาย ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย** ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: สทฺธํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. ทิฏฺฐึ คณฺหาติ. สีลํ ฯเปฯ ปญฺญํ. นภาวนาย ปหาตพฺพํ ราคํ... โทสํ... โมหํ... ทิฏฺฐึ... ปตฺถนํ... กายิกํ สุขํ... กายิกํ ทุกฺขํ ฯเปฯ เสนาสนํ อุปนิสฺสาย ปาณํ หนติ ฯเปฯ สงฺฆํ ภินฺทติ. สทฺธา ฯเปฯ เสนาสนํ สทฺธาย ฯเปฯ ปญฺญาย. นภาวนาย ปหาตพฺพสฺส ราคสฺส... โทสสฺส... โมหสฺส... ทิฏฺฐิยา... ปตฺถนาย... กายิกสฺส สุขสฺส... กายิกสฺส ทุกฺขสฺส... มคฺคสฺส... ผลสมาปตฺติยา อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

นภาวนาย ปหาตพฺโพ ธมฺโม ภาวนาย ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย** ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: สทฺธํ อุปนิสฺสาย มานํ ชปฺเปติ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ ปญฺญํ... ราคํ ฯเปฯ กายิกํ สุขํ... กายิกํ ทุกฺขํ. เสนาสนํ อุปนิสฺสาย มานํ ชปฺเปติ. สทฺธา ฯเปฯ เสนาสนํ ภาวนาย ปหาตพฺพสฺส ราคสฺส... โทสสฺส... โมหสฺส... มานสฺส... ปตฺถนาย อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

ปุเรชาตาทิปจฺจยา

[๔๔] นภาวนาย ปหาตพฺโพ ธมฺโม นภาวนาย ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ :** จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ นภาวนาย ปหาตพฺโพ ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. วิจิกิจฺฉา อุปฺปชฺชติ. นภาวนาย ปหาตพฺพํ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปึ[๑] ปสฺสติ ฯเปฯ[๑] โผฏฺฐพฺพายตนํ กายวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ **วตฺถุปุเรชาตํ** : จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ กายายตนํ กายวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ วตฺถุ นภาวนาย ปหาตพฺพานํ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

นภาวนาย ปหาตพฺโพ ธมฺโม ภาวนาย ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ.

[๑-๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

อารมฺมณปุเรชาตํ: จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ ภาวนาย ปหาตพฺโพ ราโค อุปฺปชฺชติ. อุทฺธจฺจํ อุปฺปชฺชติ. ภาวนาย ปหาตพฺพํ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. **วตฺถุปุเรชาตํ** : วตฺถุ ภาวนาย ปหาตพฺพานํ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

[๔๕] ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. เทฺว อาเสวนปจฺจเยน ปจฺจโย. เทฺว กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ภาวนาย ปหาตพฺพา เจตนา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.)[๑] ภาวนาย ปหาตพฺพา เจตนา จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.)[๑] ภาวนาย ปหาตพฺพา เจตนา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

นภาวนาย ปหาตพฺโพ ธมฺโม นภาวนาย ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. สหชาตา: นภาวนาย ปหาตพฺพา เจตนา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ[๑] ฯเปฯ นานาขณิกา นภาวนาย ปหาตพฺพา เจตนา วิปากานํ ขนฺธานํ กฏตฺตา จ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. วิปากปจฺจเยน ปจฺจโย. เอกํ ฯเปฯ อวิคตปจฺจเยน ปจฺจโย. (สพฺพปจฺจยา[๒] ทสฺสนทุกสทิสา. ภาวนา นินฺนานากรณา.)

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ. [๒] ฉ., เท. สพฺพตฺถ ปจฺจยา.

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๔๖] เหตุยา จตฺตาริ, อารมฺมเณ จตฺตาริ, อธิปติยา ปญฺจ, อนนฺตเร จตฺตาริ, สมนนฺตเร จตฺตาริ, สหชาเต ปญฺจ, อญฺญมญฺเญ เทฺว, นิสฺสเย สตฺต, อุปนิสฺสเย จตฺตาริ, ปุเรชาเต เทฺว, ปจฺฉาชาเต เทฺว, อาเสวเน เทฺว, กมฺเม จตฺตาริ, วิปาเก เอกํ, อาหาเร จตฺตาริ, อินฺทฺริเย จตฺตาริ, ฌาเน จตฺตาริ, มคฺเค จตฺตาริ, สมฺปยุตฺเต เทฺว, วิปฺปยุตฺเต ตีณิ, อตฺถิยา สตฺต, นตฺถิยา จตฺตาริ, วิคเต จตฺตาริ, อวิคเต สตฺต.

(ปจฺจนียวิภงฺโค ทสฺสนทุกสทิโส วิภชิตพฺโพ. เอวํ ตีณิ คณนาปิ คเณตพฺพา.)

ภาวนายปหาตพฺพทุกํ นิฏฺฐิตํ.

---

๘๕. ทสฺสเนนปหาตพฺพเหตุกทุกํ ๑. ปฏิจฺจวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๔๗] ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๑)

ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุเก ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. (๒)

ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก จ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺต-สมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๓)

[๔๘] นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉาสหคตํ โมหํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ยาว อชฺฌตฺติกา มหาภูตา.) (๑)

นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: วิจิกิจฺฉาสหคตํ โมหํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. (๒)

นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก จ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: วิจิกิจฺฉาสหคตํ โมหํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. (๓)

[๔๙] ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกญฺจ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: วิจิกิจฺฉาสหคตํ เอกํ ขนฺธญฺจ โมหญฺจ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (๑)

ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกญฺจ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุเก ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ วิจิกิจฺฉาสหคเต ขนฺเธ จ โมหญฺจ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. (๒)

ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกญฺจ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก จ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: วิจิกิจฺฉาสหคตํ เอกํ ขนฺธญฺจ โมหญฺจ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (๓)

อารมฺมณปจฺจโย

[๕๐] ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๑)

ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: วิจิกิจฺฉาสหคเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต โมโห. (๒)

ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก จ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อารมฺมณปจฺจยา: วิจิกิจฺฉาสหคตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา โมโห จ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๓)

[๕๑] นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: วิจิกิจฺฉาสหคตํ โมหํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. (๒)

ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกญฺจ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: วิจิกิจฺฉาสหคตํ เอกํ ขนฺธญฺจ โมหญฺจ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (๑) (สงฺขิตฺตํ.)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๕๒] เหตุยา นว, อารมฺมเณ ฉ, อธิปติยา ปญฺจ, อนนฺตเร ฉ, สมนนฺตเร ฉ, สหชาเต นว, อญฺญมญฺเญ ฉ, นิสฺสเย นว, อุปนิสฺสเย ฉ, ปุเรชาเต ฉ, อาเสวเน ฉ, กมฺเม นว, วิปาเก เอกํ, อาหาเร นว, อินฺทฺริเย นว, ฌาเน นว, มคฺเค นว, สมฺปยุตฺเต ฉ, วิปฺปยุตฺเต นว, อตฺถิยา นว, นตฺถิยา ฉ, วิคเต ฉ, อวิคเต นว.

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๑. วิภงฺควาโร
นเหตุปจฺจโย

[๕๓] ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: วิจิกิจฺฉาสหคเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต โมโห. (๑)

นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๕๔] นเหตุยา เทฺว, นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา นว, นอนนฺตเร ตีณิ, นสมนนฺตเร ตีณิ, นอญฺญมญฺเญ ตีณิ, นอุปนิสฺสเย ตีณิ, นปุเรชาเต สตฺต, นปจฺฉาชาเต นว, นอาเสวเน นว, นกมฺเม จตฺตาริ, นวิปาเก นว, นอาหาเร เอกํ, นอินฺทฺริเย เอกํ, นฌาเน เอกํ, นมคฺเค เอกํ, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต ฉ, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียํ

[๕๕] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา นว ฯเปฯ นปุเรชาเต สตฺต ฯเปฯ นวิปฺปยุตฺเต จตฺตาริ, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

---

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมํ

[๕๖] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ เทฺว, อนนฺตเร เทฺว ฯเปฯ วิปาเก[๑] เอกํ ฯเปฯ มคฺเค เทฺว ฯเปฯ อวิคเต เทฺว.

(สหชาตวาโร ปฏิจฺจวารสทิโส.)

---

๘๕. ทสฺสเนนปหาตพฺพเหตุกทุกํ ๓. ปจฺจยวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๕๗] ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ ธมฺมํ ปจฺจยา ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา. ตีณิ.

นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ ธมฺมํ ปจฺจยา นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปึ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ยาว อชฺฌตฺติกา มหาภูตา.) วตฺถุ ปจฺจยา นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา ขนฺธา. (๑)

นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ ธมฺมํ ปจฺจยา ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: วตฺถุ ปจฺจยา ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา ขนฺธา วิจิกิจฺฉาสหคตํ โมหํ ปจฺจยา สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. (๒)

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ ธมฺมํ ปจฺจยา ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก จ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: วตฺถุ ปจฺจยา ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา ขนฺธา. มหาภูเต ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. วิจิกิจฺฉาสหคตํ โมหํ ปจฺจยา สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. (๓)

[๕๘] ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกญฺจ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉาสหคตํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (๑)

ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกญฺจ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุเก ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. วิจิกิจฺฉาสหคเต ขนฺเธ จ โมหญฺจ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. (๒)

ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกญฺจ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก จ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุเก ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ วิจิกิจฺฉาสหคตํ เอกํ ขนฺธญฺจ โมหญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (๓)

อารมฺมณปจฺจโย

[๕๙] ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ ธมฺมํ ปจฺจยา ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา. ตีณิ. (ปฏิจฺจสทิสา.)

นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ ธมฺมํ ปจฺจยา นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: [๑] นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ จกฺขายตนํ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณํ ฯเปฯ วตฺถุ ปจฺจยา วิจิกิจฺฉาสหคโต โมโห. นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ ธมฺมํ ปจฺจยา ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: วตฺถุ ปจฺจยา ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา ขนฺธา. วิจิกิจฺฉาสหคตํ โมหํ ปจฺจยา สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ ธมฺมํ ปจฺจยา ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก จ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อารมฺมณปจฺจยา: วตฺถุ ปจฺจยา วิจิกิจฺฉาสหคตา ขนฺธา จ โมโห จ. (๓)

[๖๐] ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกญฺจ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉาสหคตํ เอกํ ขนฺธญฺจ โมหญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (๑)

---

[๑] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "ปฏิจฺจสทิสา วตฺถุ ปจฺจยา...ตีณีติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกญฺจ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: วิจิกิจฺฉาสหคเต ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา วิจิกิจฺฉาสหคโต โมโห. (๒)

ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกญฺจ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก จ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อารมฺมณปจฺจยา: [๑] วิจิกิจฺฉาสหคตํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา โมโห จ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (๓)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๖๑] เหตุยา นว, อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว, (สพฺพตฺถ นว,) วิปาเก เอกํ ฯเปฯ อวิคเต นว.

---

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๑. วิภงฺควาโร

นเหตุปจฺจโย

[๖๒] ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ ธมฺมํ ปจฺจยา นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: วิจิกิจฺฉาสหคเต ขนฺเธ ปจฺจยา วิจิกิจฺฉาสหคโต โมโห. (๑)

---

[๑] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา เทฺว ขนฺเธ จ ... อิติ อิเม ปาจา ทิสฺสนฺติ.

นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ ธมฺมํ ปจฺจยา นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) จกฺขายตนํ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณํ ฯเปฯ กายายตนํ ปจฺจยา กายวิญฺญาณํ. วตฺถุ ปจฺจยา อเหตุกา นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา ขนฺธา. อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกญฺจ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: วิจิกิจฺฉาสหคเต ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา วิจิกิจฺฉาสหคโต โมโห (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๖๓] นเหตุยา ตีณิ, นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา นว, นอนนฺตเร ตีณิ, นสมนนฺตเร ตีณิ, นอญฺญมญฺเญ ตีณิ, นอุปนิสฺสเย ตีณิ, นปุเรชาเต สตฺต, นปจฺฉาชาเต นว, นอาเสวเน นว, นกมฺเม จตฺตาริ, นวิปาเก นว, นอาหาเร เอกํ, นอินฺทฺริเย เอกํ, นฌาเน เอกํ, นมคฺเค เอกํ, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต ฉ, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

(เอวํ อิตเร เทฺว คณนาปิ นิสฺสยวาโรปิ กาตพฺพา.)

๘๕. ทสฺสเนนปหาตพฺพเหตุกทุกํ ๕. สสฏฺฐวาโร

๑. ปจฺจยจตุกฺกํ

เหตุปจฺจโย

[๖๔] ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ ธมฺมํ สสฏฺโฐ ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ เอกํ ขนฺธํ สสฏฺฐา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๑)

นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ ธมฺมํ สสฏฺโฐ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ เอกํ ขนฺธํ สสฏฺฐา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ ธมฺมํ สสฏฺโฐ ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: วิจิกิจฺฉาสหคตํ โมหํ สสฏฺฐา สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. (๒)

ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกญฺจ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกญฺจ ธมฺมํ สสฏฺโฐ ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: วิจิกิจฺฉาสหคตํ เอกํ ขนฺธญฺจ โมหญฺจ สสฏฺฐา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ (๑)

อารมฺมณปจฺจโย

[๖๕] ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ ธมฺมํ สสฏฺโฐ ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา. ตีณิ. (ปฏิจฺจสทิสา.)

นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ ธมฺมํ สํสฏฺโจ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา: นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ เอกํ ขนฺธํ สํสฏฺจา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ ธมฺมํ สํสฏฺโจ ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา. (ปฏิจฺจสทิสํ.) (๒)

ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกญฺจ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกญฺจ ธมฺมํ สํสฏฺโจ ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ อารมฺมณปจฺจยา. (ปฏิจฺจสทิสํ สงฺขิตฺตํ.) (๑)

[๖๖] เหตุยา จตฺตาริ. อารมฺมเณ ฉ. อธิปติยา เทฺว. อนนฺตเร ฉ. (สพฺพตฺถ ฉ.) วิปาเก เอกํ ฯเปฯ อวิคเต ฉ.

อนุโลมํ.

นเหตุปจฺจโย

[๖๗] ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ ธมฺมํ สํสฏฺโจ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: วิจิกิจฺฉาสหคเต ขนฺเธ สํสฏฺโจ วิจิกิจฺฉาสหคโต โมโห. (๑)

นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ ธมฺมํ สํสฏฺโจ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ เอกํ ขนฺธํ สํสฏฺจา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ สํสฏฺโจ อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

นเหตุยา เทฺว, นอธิปติยา ฉ, นปุเรชาเต ฉ, นปจฺฉาชาเต ฉ, นอาเสวเน ฉ, นกมฺเม จตฺตาริ, นวิปาเก ฉ, นฌาเน เอกํ, นมคฺเค เอกํ, นวิปฺปยุตฺเต ฉ.

ปจฺจนียํ.

เหตุทุกํ

เหตุปจฺจยา นอธิปติยา จตฺตาริ, นปุเรชาเต จตฺตาริ ฯเปฯ นวิปฺปยุตฺเต จตฺตาริ.

นเหตุทุกํ

นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ เทฺว, อนนฺตเร เทฺว ฯเปฯ วิปาเก เอกํ ฯเปฯ อวิคเต เทฺว.

(สมฺปยุตฺตวาโร สตฺตวารสทิโส.)

---

๘๕. ทสฺสเนนปหาตพฺพเหตุกทุกํ ๗. ปญฺหาวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๖๘] ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.)[๑] ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา เหตู จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.)[๑] ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๖๙] นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. วิจิกิจฺฉาสหคโต โมโห จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (มูลํ กาตพฺพํ.) วิจิกิจฺฉาสหคโต โมโห สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) วิจิกิจฺฉาสหคโต โมโห สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

อารมฺมณปจฺจโย

[๗๐] ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุเก ขนฺเธ อารพฺภ ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. (มูลํ กาตพฺพํ.)[๑] ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุเก ขนฺเธ อารพฺภ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา ขนฺธา จ โมโห จ อุปฺปชฺชนฺติ. (มูลํ กาตพฺพํ.)[๑] ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุเก ขนฺเธ อารพฺภ วิจิกิจฺฉา-สหคตา ขนฺธา จ โมโห จ อุปฺปชฺชนฺติ. (๓)

[๗๑] นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ กตฺวา ตํ ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ราโค อุปฺปชฺชติ. อุทฺธจฺจํ อุปฺปชฺชติ. นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ปุพฺเพ สุจิณฺณานิ ฯเปฯ ฌานา วุฏฺหิตฺวา ฯเปฯ อริยา มคฺคา วุฏฺหิตฺวา มคฺคํ ปจฺจเวกฺขนฺติ ฯเปฯ อริยา นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุเก ปหีเน กิเลเส ปจฺจเวกฺขนฺติ. วิกฺขมฺภิเต กิเลเส ฯเปฯ ปุพฺเพ สมุทาจิณฺเณ กิเลเส ชานนฺติ จกฺขุํ ฯเปฯ วตฺถุ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุเก ขนฺเธ จ โมหญฺจ อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสนฺติ, อสฺสาเทนฺติ อภินนฺทนฺติ, ตํ อารพฺภ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ราโค อุปฺปชฺชติ. อุทฺธจฺจํ อุปฺปชฺชติ.[๑] นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปํ ปสฺสติ[๑] ฯเปฯ อนาคตํสญาณสฺส, อาวชฺชนาย โมหสฺส จ อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย.

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. ทานํ ฯเปฯ ฌานํ ฯเปฯ จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุเก ขนฺเธ จ โมหญฺจ อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉา ฯเปฯ ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ.

นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส จ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุเก ขนฺเธ จ โมหญฺจ อารพฺภ วิจิกิจฺฉาสหคตา ขนฺธา จ โมโห จ อุปฺปชฺชนฺติ. (๓)

[๗๒] ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก จ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก จ ธมฺมา ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: วิจิกิจฺฉาสหคเต ขนฺเธ จ โมหญฺจ อารพฺภ ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. (มูลํ กาตพฺพํ.) วิจิกิจฺฉาสหคเต ขนฺเธ จ โมหญฺจ อารพฺภ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา ขนฺธา จ โมโห จ อุปฺปชฺชนฺติ. (มูลํ กาตพฺพํ.) วิจิกิจฺฉาสหคเต ขนฺเธ จ โมหญฺจ อารพฺภ วิจิกิจฺฉาสหคตา ขนฺธา จ โมโห จ อุปฺปชฺชนฺติ. (๓)

อธิปติปจฺจโย

[๗๓] ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุเก ขนฺเธ ครุ กตฺวา ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. **สหชาตาธิปติ:** ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ

ขนฺธานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: **สหชาตาธิปติ:** ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา อธิปติ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส จ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส จ ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: **สหชาตาธิปติ:** ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๗๔] นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ กตฺวา ตํ ครุๆ กตฺวา ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุๆ กตฺวา นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ราโค อุปฺปชฺชติ. ปุพฺเพ สุจิณฺณานิ ฯเปฯ ฌานา ฯเปฯ อริยา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา มคฺคํ ครุๆ กตฺวา ฯเปฯ ผลสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุเก ขนฺเธ ครุๆ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุๆ กตฺวา นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ราโค อุปฺปชฺชติ. **สหชาตาธิปติ:** นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. อารมฺมณาธิปติ: ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ กตฺวา ฯเปฯ ฌานา ฯเปฯ จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุเก ขนฺเธ ครุๆ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ,

ตํ ครุ๎ กตฺวา ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. (๒)

อนนฺตรปจฺจโย

[๗๕] ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ ทสฺสเนน[๑] ปหาตพฺพเหตุกานํ[๑] ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) ปุริมา ปุริมา วิจิกิจฺฉาสหคตา ขนฺธา ปจฺฉิมสฺส ปจฺฉิมสฺส วิจิกิจฺฉาสหคตสฺส โมหสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา ขนฺธา วุฏฺฐานสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) ปุริมา ปุริมา วิจิกิจฺฉาสหคตา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ วิจิกิจฺฉาสหคตานํ ขนฺธานํ โมหสฺส จ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๗๖] นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริโม ปุริโม วิจิกิจฺฉาสหคโต โมโห ปจฺฉิมสฺส ปจฺฉิมสฺส วิจิกิจฺฉาสหคตสฺส โมหสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุริมา ปุริมา นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา ขนฺธา ฯเปฯ ผลสมาปตฺติยา อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) ปุริโม ปุริโม วิจิกิจฺฉาสหคโต โมโห ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ วิจิกิจฺฉาสหคตานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. อาวชฺชนา ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) ปุริโม ปุริโม วิจิกิจฺฉาสหคโต

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

โมโห ปจฺจิมานํ ปจฺจิมานํ วิจิกิจฺฉาสหคตานํ ขนฺธานํ โมหสฺส จ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย อาวชฺชนา วิจิกิจฺฉาสหคตานํ ขนฺธานํ โมหสฺส จ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๗๗] ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก จ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก จ ธมฺมา ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา วิจิกิจฺฉาสหคตา ขนฺธา จ โมโห จ ปจฺจิมานํ ปจฺจิมานํ วิจิกิจฺฉาสหคตานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.)[๑] ปุริมา ปุริมา วิจิกิจฺฉาสหคตา ขนฺธา จ โมโห จ ปจฺจิมสฺส ปจฺจิมสฺส วิจิกิจฺฉาสหคตสฺส โมหสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. วิจิกิจฺฉาสหคตา ขนฺธา จ โมโห จ วุฏฺฐานสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.)[๑] ปุริมา ปุริมา วิจิกิจฺฉาสหคตา ขนฺธา จ โมโห จ ปจฺจิมานํ ปจฺจิมานํ วิจิกิจฺฉา-สหคตานํ ขนฺธานํ โมหสฺส จ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

สมนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. อญฺญมญฺญปจฺจเยน ปจฺจโย. ฉ. นิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. นว.

อุปนิสฺสยปจฺจโย

[๗๘] ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม ทสฺสเนน ปหาตพฺพ-เหตุกสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย** ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา ขนฺธา ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกานํ ขนฺธานํ

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (อวเสเสสุ ทฺวีสุ อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย.) (มูลํ กาตพฺพํ.) ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา ขนฺธา นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกานํ ขนฺธานํ โมหสฺส จ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา ขนฺธา วิจิกิจฺฉาสหคตานํ ขนฺธานํ โมหสฺส จ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๗๙] นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย** ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: สทฺธํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. มานํ ชปฺเปติ. สีลํ ฯเปฯ ปญฺญํ... นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ ราคํ... โทสํ... โมหํ... มานํ... ปตฺถนํ... กายิกํ สุขํ... กายิกํ ทุกฺขํ... [๑]อุตุ[๑]... โภชนํ... เสนาสนํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. สทฺธา ฯเปฯ เสนาสนํ สทฺธาย ฯเปฯ ปญฺญาย ฯเปฯ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส ราคสฺส ฯเปฯ ปตฺถนาย ผลสมาปตฺติยา อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย** ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: สทฺธํ อุปนิสฺสาย ทิฏฺฐึ คณฺหาติ สีลํ ฯเปฯ ปญฺญํ... นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ ราคํ... โทสํ... โมหํ... มานํ... ปตฺถนํ... กายิกํ สุขํ... กายิกํ ทุกฺขํ... อุตุ... โภชนํ... เสนาสนํ อุปนิสฺสาย ปาณึ หนติ ฯเปฯ สงฺฆํ ภินฺทติ. สทฺธา ฯเปฯ

[๑-๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

เสนาสนํ ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส ราคสฺส... โทสสฺส... โมหสฺส... ทิฏฺฐิยา... ปตฺถนาย อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส จ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส จ ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย** ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: สทฺธา ฯเปฯ ปญฺญา. นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ราโค... โทโส... โมโห... มาโน... ปตฺถนา... กายิกํ สุขํ ฯเปฯ เสนาสนํ วิจิกิจฺฉาสหคตานํ ขนฺธานํ โมหสฺส จ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๘๐] ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก จ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก จ ธมฺมา ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย** ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: วิจิกิจฺฉาสหคตา ขนฺธา จ โมโห จ ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกานํ ขนฺธานํ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) วิจิกิจฺฉาสหคตา ขนฺธา จ โมโห จ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกานํ ขนฺธานํ โมหสฺส จ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) วิจิกิจฺฉาสหคตา ขนฺธา จ โมโห จ วิจิกิจฺฉาสหคตานํ ขนฺธานํ โมหสฺส จ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

ปุเรชาตปจฺจโย

[๘๑] นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม นทสฺสเนน ปหาตพฺพ-เหตุกสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ราโค อุปฺปชฺชติ. อุทฺธจฺจํ อุปฺปชฺชติ. นทสฺสเนน

ปหาตพฺพเหตุกํ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน ฯเปฯ (สงฺขิตฺตํ. วตฺถุปุเรชาตํ สงฺขิตฺตํ.) (๑)

นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณปุเรชาตํ :** วตฺถุปุเรชาตํ. อารมฺมณปุเรชาตํ: จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉา ฯเปฯ ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกํ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. (วตฺถุปุเรชาตํ สงฺขิตฺตํ.) (๒)

นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส จ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส จ ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อารพฺภ วิจิกิจฺฉาสหคตา ขนฺธา จ โมโห จ อุปฺปชฺชนฺติ. (วตฺถุปุเรชาตํ สงฺขิตฺตํ.) (๓)

ปจฺฉาชาตาเสวนปจฺจยา

[๘๒] ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (สงฺขิตฺตํ.)

นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (สงฺขิตฺตํ.)

ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก จ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก จ ธมฺมา นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (สงฺขิตฺตํ.) อาเสวนปจฺจเยน ปจฺจโย.

กมฺมาทิปจฺจยา

[๘๓] ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา เจตนา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: (มูลํ กาตพฺพํ.) สหชาตา, นานาขณิกา. **สหชาตา:** ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา เจตนา จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. **นานาขณิกา:** ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา เจตนา วิปากานํ ขนฺธานํ กฏตฺตา จ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส จ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส จ ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา เจตนา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. สหชาตา: นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา เจตนา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ นานาขณิกา: นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา เจตนา วิปากานํ ขนฺธานํ กฏตฺตา จ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

วิปากปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. ฌานปจฺจเยน ปจฺจโย. มคฺคปจฺจเยน ปจฺจโย. สมฺปยุตฺต-ปจฺจเยน ปจฺจโย. ฉ. วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปญฺจ.

อตฺถิอาทิปจฺจยา

[๘๔] ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ.

นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ, อินฺทฺริยํ. (สงฺขิตฺตํ.) นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส จ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๓)

[๘๕] ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก จ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก จ ธมฺมา ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: **สหชาตํ, ปุเรชาตํ.** สหชาโต: ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก เอโก ขนฺโธ จ วตฺถุ จ ติณฺณนฺนํ ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ เทฺว ขนฺธา จ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉาสหคโต เอโก ขนฺโธ จ โมโห จ ติณฺณนฺนํ ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ เทฺว ขนฺธา จ ฯเปฯ ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก จ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก จ ธมฺมา นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ, อินฺทฺริยํ. (สงฺขิตฺตํ.) ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก จ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก จ ธมฺมา ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส จ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๓)

นตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. วิคตปจฺจเยน ปจฺจโย. อวิคตปจฺจเยน ปจฺจโย.

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๘๖] เหตุยา ฉ, อารมฺมเณ นว, อธิปติยา ปญฺจ, อนนฺตเร นว, สมนนฺตเร นว, สหชาเต นว, อญฺญมญฺเญ ฉ, นิสฺสเย นว, อุปนิสฺสเย นว, ปุเรชาเต ตีณิ, ปจฺฉาชาเต ตีณิ, อาเสวเน นว, กมฺเม จตฺตาริ, วิปาเก เอกํ, อาหาเร จตฺตาริ, อินฺทฺริเย จตฺตาริ, ฌาเน จตฺตาริ, มคฺเค จตฺตาริ, สมฺปยุตฺเต ฉ, วิปฺปยุตฺเต ปญฺจ, อตฺถิยา นว, นตฺถิยา นว, วิคเต นว, อวิคเต นว.

---

๒. ปจฺจนียุทฺธาโร

[๘๗] ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม ทสฺสเนน ปหาตพฺพ-เหตุกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส จ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๘๘] นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก

ธมฺโม ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส จ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๘๙] ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก จ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก จ ธมฺมา ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก จ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก จ ธมฺมา นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก จ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุโก จ ธมฺมา ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส จ นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๙๐] นเหตุยา นว, นอารมฺมเณ นว, (สพฺพตฺถ นว,) โนอวิคเต นว.

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียํ

[๙๑] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ ฉ, นอธิปติยา ฉ, นอนนฺตเร ฉ, นสมนนฺตเร ฉ, นอญฺญมญฺเญ เทฺว, นอุปนิสฺสเย ฉ ฯเปฯ นสมฺปยุตฺเต เทฺว, นวิปฺปยุตฺเต ตีณิ, โนนตฺถิยา ฉ, โนวิคเต ฉ.

---

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมํ

[๙๒] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ นว, อธิปติยา ปญฺจ, (อนุโลมมาติกา.) ฯเปฯ อวิคเต นว.

ทสฺสเนนปหาตพฺพเหตุกทุกํ นิฏฺฐิตํ.

---

๘๖. ภาวนายปหาตพฺพเหตุกทุกํ ๑. ปฏิจฺจวาโร

[๙๓] ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ

(เอวํ ปฏิจฺจวาโรปิ สหชาตวาโรปิ ปจฺจยวาโรปิ นิสฺสยวาโรปิ สํสฏฺฐวาโรปิ สมฺปยุตฺตวาโรปิ ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกทุกสทิสา. อุทฺธจฺจสหคโต โมโห วิจิกิจฺฉาสหคตโมหฏฺฐาเน ฐเปตพฺพา.)

---

๘๖. ภาวนายปหาตพฺพเหตุกทุกํ ๗. ปญฺหาวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๙๔] ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม ภาวนาย ปหาตพฺพ-เหตุกสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ฉ ฯเปฯ (ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกทุกสทิสา.)

อารมฺมณปจฺจโย

[๙๕] ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม ภาวนาย ปหาตพฺพ-เหตุกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. (อารพฺภ ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกทุกสทิสา.)

[๙๖] นภาวนาย ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม นภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ กตฺวา ตํ ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ นภาวนาย ปหาตพฺพเหตุโก ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉา ฯเปฯ นภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกํ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ปุพฺเพ สุจิณฺณานิ ฯเปฯ ฌานา ฯเปฯ อริยา มคฺคา ฯเปฯ ผลสฺส อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. อริยา นภาวนาย ปหาตพฺพเหตุเก ปหีเน กิเลเส ฯเปฯ ปุพฺเพ สมุทาจิณฺเณ ฯเปฯ จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ นภาวนาย ปหาตพฺพเหตุเก ขนฺเธ จ โมหญฺจ อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสนฺติ, อสฺสาเทนฺติ อภินนฺทนฺติ, ตํ อารพฺภ นภาวนาย ปหาตพฺพเหตุโก ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉา ฯเปฯ นภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกํ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ.

ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปำ ปสฺสติ ฯเปฯ อนาคตำสญาณสฺส อาวชฺชนาย โมหสฺส จ อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

นภาวนาย ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ทานำ ฯเปฯ สีลำ ฯเปฯ ฌานำ ฯเปฯ จกฺขุำ ฯเปฯ วตฺถุำ นภาวนาย ปหาตพฺพเหตุเก ขนฺเธ จ โมหญฺจ อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตำ อารพฺภ ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุโก ราโค อุปฺปชฺชติ. อุทฺธจฺจำ ฯเปฯ ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกำ โทมนสฺสำ อุปฺปชฺชติ. (๒)

นภาวนาย ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกสฺส จ นภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: จกฺขุำ ฯเปฯ วตฺถุำ นภาวนาย ปหาตพฺพเหตุเก ขนฺเธ จ โมหญฺจ อารพฺภ อุทฺธจฺจสหคตา ขนฺธา จ โมโห จ อุปฺปชฺชนฺติ. (ฆฏนารมฺมณา ตีณิปิ กาตพฺพา.) (๓)

อธิปตฺยาทิปจฺจยา

[๙๗] ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม ภาวนาย ปหาตพฺพ-เหตุกสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกำ ราคำ ครุำ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตำ ครุำ กตฺวา ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุโก ราโค อุปฺปชฺชติ. สหชาตาธิปติ ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม นภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกำ ราคำ ครุำ กตฺวา

อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ๎ กตฺวา นภาวนาย ปหาตพฺพเหตุโก ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. **สหชาตาธิปติ:** ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกา อธิปติ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกสฺส จ นภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกสฺส จ ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. **สหชาตาธิปติ:** ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๙๘] นภาวนาย ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม นภาวนาย ปหาตพฺพ-เหตุกสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ กตฺวา ตํ ครุ๎ กตฺวา ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ๎ กตฺวา นภาวนาย ปหาตพฺพเหตุโก ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. ปุพฺเพ ฯเปฯ ฌานา ฯเปฯ อริยา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา ฯเปฯ ผลสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย จกฺขุ๎ ฯเปฯ วตฺถุ๎ นภาวนาย ปหาตพฺพเหตุเก ขนฺเธ ครุ๎ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ๎ กตฺวา นภาวนาย ปหาตพฺพเหตุโก ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. **สหชาตาธิปติ:** นภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

นภาวนาย ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. **อารมฺมณาธิปติ:** ทานํ ฯเปฯ ฌานา ฯเปฯ จกฺขุ๎ ฯเปฯ วตฺถุ๎ นภาวนาย ปหาตพฺพเหตุเก ขนฺเธ ครุ๎ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ๎ กตฺวา ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุโก ราโค อุปฺปชฺชติ. (๒)

(อนนฺตรปจฺจเย นภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกการณา วิจิกิจฺฉา-สหคโต โมโห น กาตพฺโพ, อุทฺธจฺจสหคโต โมโห กาตพฺโพ.) สมนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. อญฺญมญฺญปจฺจเยน ปจฺจโย. ฉ. นิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. นว.

อุปนิสฺสยปจฺจโย

[๙๙] ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม ภาวนาย ปหาตพฺพ-เหตุกสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย** ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกา ขนฺธา ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกานํ ขนฺธานํ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.)[๑] ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกา ขนฺธา นภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกานํ ขนฺธานํ โมหสฺส จ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. สกภณฺเฑ ฉนฺทราโค ปรภณฺเฑ ฉนฺทราคสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. สกปริคฺคเห ฉนฺทราโค ปรปริคฺคเห ฉนฺทราคสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.)[๑] ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกา ขนฺธา อุทฺธจฺจสหคตานํ ขนฺธานํ โมหสฺส จ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๑๐๐] นภาวนาย ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม นภาวนาย ปหาตพฺพ-เหตุกสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย** ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: สทฺธํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. ทิฏฺฐึ คณฺหาติ.

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

สีลํ ฯเปฯ ปญฺญํ... นภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกา ราคา... โทสา... โมหา... ทิฏฺฐิ... ปตฺถนา... กายิกา สุขา... กายิกา ทุกฺขา ฯเปฯ เสนาสนา อุปนิสฺสาย ทานา เทติ ฯเปฯ ปาณา หนติ ฯเปฯ สงฺฆา ภินฺทติ. สทฺธา ฯเปฯ เสนาสนา สทฺธาย ฯเปฯ ปญฺญาย... นภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกสฺส ราคสฺส ฯเปฯ โทสสฺส... โมหสฺส... ทิฏฺฐิยา. ปตฺถนาย. กายิกสฺส สุขสฺส ฯเปฯ ผลสมาปตฺติยา อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

นภาวนาย ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย** ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: สทฺธํ อุปนิสฺสาย มานํ ชปฺเปติ ฯเปฯ สทฺธา ฯเปฯ เสนาสนา ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกสฺส ราคสฺส... โทสสฺส... โมหสฺส... มานสฺส...ปตฺถนาย อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

นภาวนาย ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกสฺส จ นภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกสฺส จ ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย** ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: สทฺธา ฯเปฯ ปญฺญา... กายิกา สุขา ฯเปฯ เสนาสนา อุทฺธจฺจสหคตานา ขนฺธานา โมหสฺส จ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (ฆฏนูปนิสฺสยาปิ ตีณิปิ กาตพฺพา.) (๓)

ปุเรชาตาทิปจฺจยา

[๑๐๑] นภาวนาย ปหาตพฺพเหตุโก ธมฺโม นภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. อาเสวนปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (นภาวนาย ปหาตพฺพภาชนการเณ นานาขณิกา ลพฺภติ.) ฯเปฯ

โนวิคตปจฺจเยน ปจฺจโย. (สงฺขิตฺตํ. ยถา ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกทุกฺกํ, เอวํ ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกปจฺจยาปิ ปจฺจนียาปิ วิภาโคปิ คณนาปิ นินฺนานากรณา.)

นทสฺสเนน ปหาตพฺโพ ธมฺโม นทสฺสเนน ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส ฯเปฯ (ปรนฺเตน สกภาณฺฑฉนฺทราโคปิ กาตพฺโพ.)

ภาวนาย ปหาตพฺโพ ธมฺโม นภาวนาย ปหาตพฺพสฺส ธมฺมสฺส ฯเปฯ (ปรนฺเตน "สกภาณฺฑฉนฺทราโคปิ กาตพฺโพ.)

ภาวนายปหาตพฺพเหตุกทุกฺกํ นิฏฺฐิตํ.

---

๘๗. สวิตกฺกทุกฺกํ ๑. ปฏิจฺจวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๑๐๒] สวิตกฺกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สวิตกฺโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: สวิตกฺกํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ สวิตกฺกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อวิตกฺโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: สวิตกฺเก ขนฺเธ ปฏิจฺจ วิตกฺโก จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ สวิตกฺกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สวิตกฺโก จ อวิตกฺโก จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: สวิตกฺกํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา วิตกฺโก จ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

[๑๐๓] อวิตกฺกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อวิตกฺโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อวิตกฺกํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ วิตกฺกํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ อวิตกฺกํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา กฏตฺตา จ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ วิตกฺกํ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปํ. ขนฺเธ ปฏิจฺจ วตฺถุ วตฺถุ ปฏิจฺจ ขนฺธา วิตกฺกํ ปฏิจฺจ วตฺถุ วตฺถุ ปฏิจฺจ วิตกฺโก เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ (๑)

อวิตกฺกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สวิตกฺโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: วิตกฺกํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ วิตกฺกํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ ปฏิจฺจ สวิตกฺกา ขนฺธา. (๒)

อวิตกฺกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สวิตกฺโก จ อวิตกฺโก จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: วิตกฺกํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. วิตกฺกํ ปฏิจฺจ สวิตกฺกา ขนฺธา. มหาภูเต ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ วิตกฺกํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา กฏตฺตา จ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ วิตกฺกํ ปฏิจฺจ สวิตกฺกา ขนฺธา. มหาภูเต ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ ปฏิจฺจ สวิตกฺกา ขนฺธา. มหาภูเต ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ ปฏิจฺจ วิตกฺโก สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา. (๓)

[๑๐๔] สวิตกฺกญฺจ อวิตกฺกญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สวิตกฺโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: สวิตกฺกํ เอกํ ขนฺธญฺจ วิตกฺกญฺจ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ สวิตกฺกํ เอกํ ขนฺธญฺจ วิตกฺกญฺจ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ สวิตกฺกํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๑)

สวิตกฺกญฺจ อวิตกฺกญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อวิตกฺโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: สวิตกฺเก ขนฺเธ จ วิตกฺกญฺจ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ สวิตกฺเก ขนฺเธ จ วิตกฺกญฺจ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ สวิตกฺเก ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ วิตกฺโก. (๒)

สวิตกฺกญฺจ อวิตกฺกญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สวิตกฺโก จ อวิตกฺโก จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: สวิตกฺกํ เอกํ ขนฺธญฺจ วิตกฺกญฺจ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ สวิตกฺกํ เอกํ ขนฺธญฺจ วิตกฺกญฺจ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ สวิตกฺเก ขนฺเธ จ วิตกฺกญฺจ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ สวิตกฺกํ เอกํ ขนฺธญฺจ วิตกฺกญฺจ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา กฏตฺตา จ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ สวิตกฺกํ เอกํ ขนฺธญฺจ วิตกฺกญฺจ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ สวิตกฺเก ขนฺเธ จ วิตกฺกญฺจ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ สวิตกฺกํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา วิตกฺโก จ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๓)

(สงฺขิตฺตํ.)

---

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๑๐๕] เหตุยา นว, อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว ฯเปฯ อุปนิสฺสเย นว, ปุเรชาเต ฉ, อาเสวเน ฉ, กมฺเม นว, วิปาเก นว, (สพฺพตฺถ นว,) อวิคเต นว.

---

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๑. วิภงฺควาโร

นเหตุปจฺจโย

[๑๐๖] สวิตกฺกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สวิตกฺโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ สวิตกฺกํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (สวิตกฺกมูลกา อวเสสา เทฺว ปญฺหา กาตพฺพา อเหตุกํ นินฺนานํ.) (๓)

อวิตกฺกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อวิตกฺโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ อวิตกฺกํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกํ วิตกฺกํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ วิตกฺกํ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปํ. วิตกฺกํ ปฏิจฺจ วตฺถุ, วตฺถุ ปฏิจฺจ วิตกฺโก. เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ (๑)

อวิตกฺกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สวิตกฺโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ วิตกฺกํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ วิตกฺกํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ ปฏิจฺจ อเหตุกา สวิตกฺกา ขนฺธา. วิตกฺกํ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๒)

อวิตกฺกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สวิตกฺโก จ อวิตกฺโก จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นเหตุปจฺจยา. (สงฺขิตฺตํ. เหตุปจฺจยสทิสํ. "อเหตุกนฺติ นิยาเมตพฺพํ.) (๓)

สวิตกฺกญฺจ อวิตกฺกญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สวิตกฺโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ สวิตกฺกํ เอกํ ขนฺธญฺจ วิตกฺกญฺจ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ สวิตกฺกํ เอกํ ขนฺธญฺจ วิตกฺกญฺจ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ สวิตกฺกํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ วิตกฺกญฺจ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ จ วิตกฺกญฺจ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (อวเสสา เทฺว ปญฺหา เหตุปจฺจยสทิสา นินฺนานา, อเหตุกนฺติ นิยาเมตพฺพํ.) (๓)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๑๐๗] นเหตุยา นว, นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา นว, นอนนฺตเร ตีณิ ฯเปฯ นอุปนิสฺสเย ตีณิ, นปุเรชาเต นว, นปจฺฉาชาเต นว, นอาเสวเน นว, นกมฺเม จตฺตาริ, นวิปาเก นว, นอาหาเร เอกํ, นอินฺทฺริเย เอกํ, นฌาเน เอกํ, นมคฺเค นว, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต ฉ, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียํ

[๑๐๘] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา นว, นอนนฺตเร ตีณิ ฯเปฯ นกมฺเม จตฺตาริ, นวิปาเก นว, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต ฉ, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมํ

๑๐๙. นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ นว ฯเปฯ อนนฺตเร นว ฯเปฯ ปุเรชาเต ฉ, อาเสวเน ปญฺจ, กมฺเม นว ฯเปฯ มคฺเค ตีณิ, สมฺปยุตฺเต นว. (สพฺพตฺถ นว.)

(สหชาตวาโร ปฏิจฺจวารสทิโส.)

---

๘๗. สวิตกฺกทุกํ ๓. ปจฺจยวาโร
๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร
เหตุปจฺจโย

[๑๑๐] สวิตกฺกํ ธมฺมํ ปจฺจยา สวิตกฺโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา. ตีณิ. (ปฏิจฺจวารสทิสา.)

อวิตกฺกํ ธมฺมํ ปจฺจยา อวิตกฺโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อวิตกฺกํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ วิตกฺกํ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ อวิตกฺกํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา กฏตฺตา จ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ วิตกฺกํ ปจฺจยา

กฏตฺตารูปํ. ขนฺเธ ปจฺจยา วตฺถุ, วตฺถุ ปจฺจยา ขนฺธา. วิตกฺกํ ปจฺจยา วตฺถุ, วตฺถุ ปจฺจยา วิตกฺโก. เอกํ มหาภูตํ ปจฺจยา ตโย มหาภูตา ฯเปฯ วตฺถุ ปจฺจยา อวิตกฺกา ขนฺธา. วตฺถุ ปจฺจยา วิตกฺโก. อวิตกฺกํ ธมฺมํ ปจฺจยา สวิตกฺโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: วิตกฺกํ ปจฺจยา สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา วตฺถุ ปจฺจยา สวิตกฺกา ขนฺธา. (ปฏิสนฺธิยาปิ เทฺว.)

อวิตกฺกํ ธมฺมํ ปจฺจยา สวิตกฺโก จ อวิตกฺโก จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: วิตกฺกํ ปจฺจยา สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. วิตกฺกํ ปจฺจยา สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. มหาภูเต ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. วตฺถุ ปจฺจยา สวิตกฺกา ขนฺธา. มหาภูเต ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. วตฺถุ ปจฺจยา วิตกฺโก สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ปฏิสนฺธิยาปิ ปวตฺติสทิสาเยว.) (๓)

[๑๑๑] สวิตกฺกญฺจ อวิตกฺกญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา สวิตกฺโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: สวิตกฺกํ เอกํ ขนฺธญฺจ วิตกฺกญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ สวิตกฺกํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (ปฏิสนฺธิกฺขเณ เทฺว กาตพฺพา.) (๑)

สวิตกฺกญฺจ อวิตกฺกญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา อวิตกฺโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: สวิตกฺเก ขนฺเธ จ วิตกฺกญฺจ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. สวิตกฺเก ขนฺเธ จ วิตกฺกญฺจ มหาภูเต จ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. สวิตกฺเก ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา วิตกฺโก. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ตีณิ ปฏิสนฺธิยาปิ.) (๒)

สวิตกฺกญฺจ อวิตกฺกญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา สวิตกฺโก จ อวิตกฺโก จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: สวิตกฺกํ เอกํ ขนฺธญฺจ วิตกฺกญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปึ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ สวิตกฺกํ เอกํ ขนฺธญฺจ วิตกฺกญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ สวิตกฺเก ขนฺเธ จ วิตกฺกญฺจ มหาภูเต จ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปึ. สวิตกฺกํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา วิตกฺโก จ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๑๑๒] เหตุยา นว, อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว, (สพฺพตฺถ นว,) อวิคเต นว.

---

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๑. วิภงฺควาโร

[๑๑๓] สวิตกฺกํ ธมฺมํ ปจฺจยา สวิตกฺโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา. (นว ปญฺหา กาตพฺพา. "อเหตุกาติ นิยาเมตพฺพา ตีณิเยว. โมโห อุทฺธริตพฺโพ, ยถา ปฏิจฺจวาเร เหตุปจฺจยสทิสาเยว ปญฺหา, ปญฺจวิญฺญาณา อติเรกา โมโห วิตกฺกํ.)

---

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๑๑๔] นเหตุยา นว, นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา นว, นอนนฺตเร ตีณิ ฯเปฯ นอุปนิสฺสเย ตีณิ, นปุเรชาเต นว, นปจฺฉาชาเต นว, นอาเสวเน นว, นกมฺเม จตฺตาริ, นวิปาเก นว, นอาหาเร เอกํ, นอินฺทฺริเย เอกํ, นฌาเน เอกํ, นมคฺเค นว, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต ฉ, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

(เอวํ อิตเร เทฺว คณนาปิ นิสฺสยวาโรปิ กาตพฺพา.)

---

๘๗. สวิตกฺกทุกํ ๕. สสฏฺฐวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมาทิปจฺจยา

เหตุปจฺจโย

[๑๑๕] สวิตกฺกํ ธมฺมํ สสฏฺโฐ สวิตกฺโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: สวิตกฺกํ เอกํ ขนฺธํ สสฏฺฐา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ สวิตกฺกํ ธมฺมํ สสฏฺโฐ อวิตกฺโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: สวิตกฺเก ขนฺเธ สสฏฺโฐ วิตกฺโก. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ สวิตกฺกํ ธมฺมํ สสฏฺโฐ สวิตกฺโก จ อวิตกฺโก จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: สวิตกฺกํ เอกํ ขนฺธํ สสฏฺฐา ตโย ขนฺธา วิตกฺโก จ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

อวิตกฺกํ ธมฺมํ สสฏฺโฐ อวิตกฺโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อวิตกฺกํ เอกํ ขนฺธํ สสฏฺฐา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ อวิตกฺกํ ธมฺมํ สสฏฺโฐ สวิตกฺโก ธมฺโม

อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: วิตกฺกํ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๒)

สวิตกฺกญฺจ อวิตกฺกญฺจ ธมฺมํ สมฺปฏิจฺฉโต สวิตกฺโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: สวิตกฺกํ เอกํ ขนฺธญฺจ วิตกฺกญฺจ สมฺปฏิจฺฉา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑) (สงฺขิตฺตํ.)

เหตุยา ฉ, อารมฺมเณ ฉ, อธิปติยา ฉ, (สหชาเต ฉ,) อวิคเต ฉ.

อนุโลมํ.

สวิตกฺกํ ธมฺมํ สมฺปฏิจฺฉโต สวิตกฺโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา. (เอวํ ฉ ปญฺหา กาตพฺพา, อนุโลมสทิสา, อเหตุกาติ นิยาเมตพฺพา. ตีณิเยว, โมโห อุทฺธริตพฺโพ.)

นเหตุยา ฉ, นอธิปติยา ฉ, นปุเรชาเต ฉ, นปจฺฉาชาเต ฉ, นอาเสวเน ฉ, นกมฺเม จตฺตาริ, นวิปาเก ฉ, นฌาเน เอกํ, นมคฺเค ฉ, นวิปฺปยุตฺเต ฉ.

ปจฺจนียํ.

(เอวํ อิตเร เทฺว คณนาปิ สมฺปยุตฺตวาโรปิ กาตพฺพา.)

---

๘๗. สวิตกฺกทุกํ ๗. ปญฺหาวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๑๑๖] สวิตกฺโก ธมฺโม สวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: สวิตกฺกา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ สวิตกฺโก ธมฺโม อวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. สวิตกฺกา เหตู วิตกฺกสฺส จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (มูลํ กาตพฺพํ.) สวิตกฺกา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ วิตกฺกสฺส จ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

อวิตกฺโก ธมฺโม อวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: อวิตกฺกา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

อารมฺมณปจฺจโย

[๑๑๗] สวิตกฺโก ธมฺโม สวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: สวิตกฺเก ขนฺเธ อารพฺภ สวิตกฺกา ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. (มูลํ กาตพฺพํ.) สวิตกฺเก ขนฺเธ อารพฺภ อวิตกฺกา ขนฺธา จ วิตกฺโก จ อุปฺปชฺชนฺติ. (มูลํ กาตพฺพํ.) สวิตกฺเก ขนฺเธ อารพฺภ สวิตกฺกา ขนฺธา จ วิตกฺโก จ อุปฺปชฺชนฺติ. (๓)

[๑๑๘] อวิตกฺโก ธมฺโม อวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: อริยา อวิตกฺกา ฌานา วุฏฺฐหิตฺวา อวิตกฺกํ ฌานํ ปจฺจเวกฺขนฺติ, มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา มคฺคํ ปจฺจเวกฺขนฺติ, ผลา วุฏฺฐหิตฺวา

ผลํ ปจฺจเวกฺขนฺติ, นิพฺพานํ ปจฺจเวกฺขนฺติ. นิพฺพานํ อวิตกฺกสฺส มคฺคสฺส, ผลสฺส, วิตกฺกสฺส จ อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อวิตกฺเก ขนฺเธ จ วิตกฺกญฺจ อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสนฺติ, อสฺสาเทนฺติ อภินนฺทนฺติ, ตํ อารพฺภ วิตกฺโก อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปํ ปสฺสนฺติ. ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุณนฺติ. เจโตปริยญาเณน อวิตกฺกจิตฺตสมงฺคิสฺส จิตฺตํ ชานนฺติ. อากาสานญฺจายตนํ ฯเปฯ อากิญฺจญฺญายตนํ ฯเปฯ รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ ฯเปฯ อวิตกฺกา ขนฺธา อิทฺธิวิธญาณสฺส, เจโตปริยญาณสฺส, ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณสฺส, ยถากมฺมูปคญาณสฺส, อนาคตํสญาณสฺส, วิตกฺกสฺส จ อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. อวิตกฺเก ขนฺเธ จ วิตกฺกญฺจ อารพฺภ อวิตกฺกา ขนฺธา จ วิตกฺโก จ อุปฺปชฺชนฺติ. (๑)

อวิตกฺโก ธมฺโม สวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: อริยา อวิตกฺกา ฌานา วุฏฺฐหิตฺวา ฯเปฯ มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา ฯเปฯ ผลา วุฏฺฐหิตฺวา ผลํ ปจฺจเวกฺขนฺติ, นิพฺพานํ ปจฺจเวกฺขนฺติ. นิพฺพานํ โคตฺรภุสฺส, โวทานสฺส, สวิตกฺกสฺส มคฺคสฺส, ผลสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อวิตกฺเก ขนฺเธ จ วิตกฺกญฺจ อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสนฺติ, อสฺสาเทนฺติ อภินนฺทนฺติ, ตํ อารพฺภ ราโค อุปฺปชฺชติ ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. อวิตกฺเก ขนฺเธ จ วิตกฺกญฺจ อารพฺภ สวิตกฺกา ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. (๒)

อวิตกฺโก ธมฺโม สวิตกฺกสฺส จ อวิตกฺกสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: อริยา อวิตกฺกา ฌานา วุฏฺฐหิตฺวา ฯเปฯ มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา มคฺคํ ปจฺจเวกฺขนฺติ, ผลา วุฏฺฐหิตฺวา ผลํ ปจฺจเวกฺขนฺติ, นิพฺพานํ ปจฺจเวกฺขนฺติ. นิพฺพานํ โคตฺรภุสฺส, โวทานสฺส, สวิตกฺกสฺส มคฺคสฺส, ผลสฺส, อาวชฺชนาย วิตกฺกสฺส จ อารมฺมณ-

ปจฺจเยน ปจฺจโย. จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อวิตกฺเก ขนฺเธ จ วิตกฺกญฺจ อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสนฺติ, อสฺสาเทนฺติ อภินนฺทนฺติ, ตํ อารพฺภ สวิตกฺกา ขนฺธา จ วิตกฺโก จ อุปฺปชฺชนฺติ. อวิตกฺเก ขนฺเธ จ วิตกฺกญฺจ อารพฺภ สวิตกฺกา ขนฺธา จ วิตกฺโก จ อุปฺปชฺชนฺติ. (๓)

[๑๑๙] สวิตกฺโก จ อวิตกฺโก จ ธมฺมา สวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: สวิตกฺเก ขนฺเธ จ วิตกฺกญฺจ อารพฺภ สวิตกฺกา ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. (มูลํ กาตพฺพํ) สวิตกฺเก ขนฺเธ จ วิตกฺกญฺจ อารพฺภ อวิตกฺกา ขนฺธา จ วิตกฺโก จ อุปฺปชฺชนฺติ. (มูลํ กาตพฺพํ.) สวิตกฺเก ขนฺเธ จ วิตกฺกญฺจ อารพฺภ สวิตกฺกา ขนฺธา จ วิตกฺโก จ อุปฺปชฺชนฺติ. (๓)

อธิปติปจฺจโย

[๑๒๐] สวิตกฺโก ธมฺโม สวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย อารมฺมณาธิปติ สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** สวิตกฺเก ขนฺเธ ครุํ กตฺวา สวิตกฺกา ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. **สหชาตาธิปติ** สวิตกฺกา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

สวิตกฺโก ธมฺโม อวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** สวิตกฺเก ขนฺเธ ครุํ กตฺวา วิตกฺโก อุปฺปชฺชติ. **สหชาตาธิปติ:** สวิตกฺกา อธิปติ วิตกฺกสฺส จ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

สวิตกฺโก ธมฺโม สวิตกฺกสฺส จ อวิตกฺกสฺส จ ธมฺมสฺส อธิปติ-ปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** สวิตกฺเก ขนฺเธ ครุํ กตฺวา สวิตกฺกา ขนฺธา จ วิตกฺโก จ

อุปฺปชฺชนฺติ. สหชาตาธิปติ: สวิตกฺกา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ วิตกฺกสฺส จ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๑๒๑] อวิตกฺโก ธมฺโม อวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** อริยา อวิตกฺกา ฌานา วุฏฺฐหิตฺวา ฯเปฯ มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา ฯเปฯ ผลา วุฏฺฐหิตฺวา ผลํ ครุๆ กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติ, นิพฺพานํ ครุๆ กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติ. นิพฺพานํ อวิตกฺกสฺส มคฺคสฺส, ผลสฺส, วิตกฺกสฺส จ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. จกฺขุๆ ฯเปฯ วตฺถุๆ อวิตกฺเก ขนฺเธ จ วิตกฺกญฺจ ครุๆ กตฺวา อสฺสาเทนฺติ อภินนฺทนฺติ, ตๆ ครุๆ กตฺวา วิตกฺโก อุปฺปชฺชติ. **สหชาตาธิปติ:** อวิตกฺกา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อวิตกฺโก ธมฺโม สวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณาธิปติ:** อริยา อวิตกฺกา ฌานา วุฏฺฐหิตฺวา ฯเปฯ มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา ฯเปฯ ผลา วุฏฺฐหิตฺวา ผลํ ครุๆ กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติ, นิพฺพานํ ครุๆ กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติ. นิพฺพานํ โคตฺรภุสฺส, โวทานสฺส, สวิตกฺกสฺส มคฺคสฺส, ผลสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. จกฺขุๆ ฯเปฯ วตฺถุๆ อวิตกฺเก ขนฺเธ จ วิตกฺกญฺจ ครุๆ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตๆ ครุๆ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. อวิตกฺเก ขนฺเธ จ วิตกฺกญฺจ ครุๆ กตฺวา สวิตกฺกา ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. (๒)

อวิตกฺโก ธมฺโม สวิตกฺกสฺส จ อวิตกฺกสฺส จ ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณาธิปติ:** อริยา อวิตกฺกา ฌานา วุฏฺฐหิตฺวา ฯเปฯ มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา ฯเปฯ ผลา วุฏฺฐหิตฺวา ผลํ ครุๆ กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติ, นิพฺพานํ ครุๆ กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติ. นิพฺพานำ

โคตฺรภุสฺส, โวทานสฺส, สวิตกฺกสฺส มคฺคสฺส, ผลสฺส, วิตกฺกสฺส จ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อวิตกฺเก ขนฺเธ จ วิตกฺกญฺจ ครุ กตฺวา อสฺสาเทนฺติ อภินนฺทนฺติ, ตํ ครุ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. อวิตกฺเก ขนฺเธ จ วิตกฺกญฺจ ครุ กตฺวา สวิตกฺกา ขนฺธา จ วิตกฺโก จ อุปฺปชฺชนฺติ. (๓)

สวิตกฺโก จ อวิตกฺโก จ ธมฺมา สวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณาธิปติ:** สวิตกฺเก ขนฺเธ จ วิตกฺกญฺจ ครุ กตฺวา สวิตกฺกา ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. (มูลํ กาตพฺพํ.) สวิตกฺเก ขนฺเธ จ วิตกฺกญฺจ ครุ กตฺวา วิตกฺโก อุปฺปชฺชติ. (มูลํ กาตพฺพํ.) สวิตกฺเก ขนฺเธ จ วิตกฺกญฺจ ครุ กตฺวา สวิตกฺกา ขนฺธา จ วิตกฺโก จ อุปฺปชฺชนฺติ. (๓)

อนนฺตราทิปจฺจยา

[๑๒๒] สวิตกฺโก ธมฺโม สวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา สวิตกฺกา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ สวิตกฺกานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

สวิตกฺโก ธมฺโม อวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา สวิตกฺกา ขนฺธา ปจฺฉิมสฺส ปจฺฉิมสฺส อวิตกฺกสฺส[๑] อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: สวิตกฺกํ จุติจิตฺตํ อวิตกฺกสฺส อุปปตฺติจิตฺตสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. อาวชฺชนา ปญฺจนฺนํ วิญฺญาณานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. สวิตกฺกา ขนฺธา อวิตกฺกสฺส วุฏฺฐานสฺส

---

[๑] ฉ. วิตกฺกสฺส.

อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. ทุติยสฺส ฌานสฺส ปริกมฺมํ ทุติยสฺส ฌานสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. ตติยสฺส ฌานสฺส ปริกมฺมํ ฯเปฯ เนวสญฺญานาสญฺญายตนสฺส ปริกมฺมํ เนวสญฺญานาสญฺญายตนสฺส ฯเปฯ ทิพฺพสฺส จกฺขุสฺส ปริกมฺมํ ฯเปฯ ทิพฺพาย โสตธาตุยา ปริกมฺมํ ฯเปฯ อิทฺธิวิธญาณสฺส ปริกมฺมํ ฯเปฯ เจโตปริยญาณสฺส ปริกมฺมํ ฯเปฯ ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณสฺส ปริกมฺมํ ฯเปฯ ยถากมฺมูปคญาณสฺส ปริกมฺมํ ยถากมฺมูปคญาณสฺส ฯเปฯ อนาคตํสญาณสฺส ปริกมฺมํ อนาคตํสญาณสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. โคตฺรภุ อวิตกฺกสฺส มคฺคสฺส. โวทานํ อวิตกฺกสฺส มคฺคสฺส. อนุโลมํ อวิตกฺกาย ผลสมาปตฺติยา อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

สวิตกฺโก ธมฺโม สวิตกฺกสฺส จ อวิตกฺกสฺส จ ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา สวิตกฺกา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ สวิตกฺกานํ ขนฺธานํ วิตกฺกสฺส จ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๑๒๓] อวิตกฺโก ธมฺโม อวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริโม ปุริโม วิตกฺโก ปจฺฉิมสฺส ปจฺฉิมสฺส วิตกฺกสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา อวิตกฺกา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ อวิตกฺกานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. อวิตกฺโก มคฺโค อวิตกฺกสฺส ผลสฺส ฯเปฯ อวิตกฺกํ ผลํ อวิตกฺกสฺส ผลสฺส เปฯ นิโรธา วุฏฺฐหนฺตสฺส เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ อวิตกฺกาย ผลสมาปตฺติยา อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อวิตกฺโก ธมฺโม สวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริโม ปุริโม วิตกฺโก ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ สวิตกฺกานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. อวิตกฺกํ จุติจิตฺตํ สวิตกฺกสฺส อุปปตฺติจิตฺตสฺส ฯเปฯ อวิตกฺกํ ภวงฺคํ อาวชฺชนาย ฯเปฯ อวิตกฺกา ขนฺธา สวิตกฺกสฺส วุฏฺฐานสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อวิตกฺโก ธมฺโม สวิตกฺกสฺส จ อวิตกฺกสฺส จ ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริโม ปุริโม วิตกฺโก ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ สวิตกฺกานํ ขนฺธานํ วิตกฺกสฺส จ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๑๒๔] สวิตกฺโก จ อวิตกฺโก จ ธมฺมา สวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา สวิตกฺกา ขนฺธา จ วิตกฺโก จ ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ สวิตกฺกานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

สวิตกฺโก จ อวิตกฺโก จ ธมฺมา อวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตร-ปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา สวิตกฺกา ขนฺธา จ วิตกฺโก จ ปจฺฉิมสฺส ปจฺฉิมสฺส วิตกฺกสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. สวิตกฺกํ จุติจิตฺตญฺจ วิตกฺโก จ อวิตกฺกสฺส อุปปตฺติจิตฺตสฺส ฯเปฯ อาวชฺชนา จ วิตกฺโก จ ปญฺจนฺนํ วิญฺญาณานํ ฯเปฯ สวิตกฺกา ขนฺธา จ วิตกฺโก จ อวิตกฺกสฺส วุฏฺฐานสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. ทุติยสฺส ฌานสฺส ปริกมฺมญฺจ วิตกฺโก จ ฯเปฯ (เหฏฺฐา ลิขิตํ เลขํ อิมินา การเณน ทฏฺฐพฺพํ.) อนุโลมญฺจ วิตกฺโก จ อวิตกฺกาย ผลสมาปตฺติยา อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

สวิตกฺโก จ อวิตกฺโก จ ธมฺมา สวิตกฺกสฺส จ อวิตกฺกสฺส จ ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา สวิตกฺกา ขนฺธา จ วิตกฺโก จ ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ สวิตกฺกานํ ขนฺธานํ วิตกฺกสฺส จ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

สมนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. อญฺญมญฺญปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. นิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. นว.

อุปนิสฺสยปจฺจโย

[๑๒๕] สวิตกฺโก ธมฺโม สวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: สวิตกฺกา ขนฺธา สวิตกฺกานํ ขนฺธานํ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) สวิตกฺกา ขนฺธา อวิตกฺกานํ ขนฺธานํ วิตกฺกสฺส จ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) สวิตกฺกา ขนฺธา สวิตกฺกานํ ขนฺธานํ วิตกฺกสฺส จ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๑๒๖] อวิตกฺโก ธมฺโม อวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: อวิตกฺกํ สทฺธํ อุปนิสฺสาย อวิตกฺกํ ฌานํ อุปฺปาเทติ, มคฺคํ อุปฺปาเทติ, อภิญฺญํ อุปฺปาเทติ, สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. อวิตกฺกํ สีลํ ฯเปฯ ปญฺญํ... กายิกํ สุขํ... กายิกํ ทุกฺขํ... อุตุํ... โภชนํ... เสนาสนํ วิตกฺกํ อุปนิสฺสาย อวิตกฺกํ ฌานํ อุปฺปาเทติ. มคฺคํ ฯเปฯ อภิญฺญํ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. อวิตกฺกา สทฺธา ฯเปฯ เสนาสนํ วิตกฺโก จ อวิตกฺกาย สทฺธาย ฯเปฯ ปญฺญาย... กายิกสฺส สุขสฺส... กายิกสฺส ทุกฺขสฺส... อวิตกฺกสฺส มคฺคสฺส... ผลสมาปตฺติยา อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อวิตกฺโก ธมฺโม สวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (ตีณิปิ อุปนิสฺสยา สพฺพตฺถ กาตพฺพา.) อวิตกฺกํ สทฺธํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ, สีลํ สมาทิยติ, อุโปสถกมฺมํ กโรติ. สวิตกฺกํ ฌานํ อุปฺปาเทติ, วิปสฺสนํ ฯเปฯ มคฺคํ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ, มานํ ชปฺเปติ, ทิฏฺฐึ คณฺหาติ. อวิตกฺกํ สีลํ ฯเปฯ เสนาสนํ วิตกฺกํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ, ปาณํ หนติ ฯเปฯ สงฺฆํ ภินฺทติ. อวิตกฺกา สทฺธา ฯเปฯ เสนาสนํ วิตกฺโก จ

สวิตกฺกาย สทฺธาย ฯเปฯ ปญฺญาย... ราคสฺส ฯเปฯ ปตฺถนาย สวิตกฺกสฺส มคฺคสฺส, ผลสมาปตฺติยา อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อวิตกฺโก ธมฺโม สวิตกฺกสฺส จ อวิตกฺกสฺส จ ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: อวิตกฺกํ สทฺธํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ (ทุติยวาเร ลิขิตปทา สพฺเพ กาตพฺพา.) สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ, มานํ ชปฺเปติ, ทิฏฺฐึ คณฺหาติ. สีลํ ฯเปฯ ปญฺญํ ฯเปฯ เสนาสนํ วิตกฺกํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ ปาณึ หนติ ฯเปฯ สงฺฆํ ภินฺทติ. อวิตกฺกา สทฺธา ฯเปฯ เสนาสนํ วิตกฺโก จ สวิตกฺกาย สทฺธาย ฯเปฯ ปญฺญาย... ราคสฺส ฯเปฯ ปตฺถนาย สวิตกฺกสฺส มคฺคสฺส ผลสมาปตฺติยา วิตกฺกสฺส จ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๑๒๗] สวิตกฺโก จ อวิตกฺโก จ ธมฺมา สวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: สวิตกฺกา ขนฺธา จ วิตกฺโก จ สวิตกฺกานํ ขนฺธานํ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) สวิตกฺกา ขนฺธา จ วิตกฺโก จ อวิตกฺกานํ ขนฺธานํ วิตกฺกสฺส จ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) สวิตกฺกา ขนฺธา จ วิตกฺโก จ สวิตกฺกานํ ขนฺธานํ วิตกฺกสฺส จ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

ปุเรชาตปจฺจโย

[๑๒๘] อวิตกฺโก ธมฺโม อวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ วิตกฺโก อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปึ ปสฺสติ ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ กายวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ วตฺถุปุเรชาตํ: จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ กายายตนํ กายวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ วตฺถุ

อวิตกฺกานํ ขนฺธานํ วิตกฺกสฺส จ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อวิตกฺโก ธมฺโม สวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, **วตฺถุปุเรชาตํ.** อารมฺมณปุเรชาตํ: จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ สวิตกฺกา ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. วตฺถุปุเรชาตํ: วตฺถุ สวิตกฺกานํ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อวิตกฺโก ธมฺโม สวิตกฺกสฺส จ อวิตกฺกสฺส จ ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ สวิตกฺกา ขนฺธา จ วิตกฺโก จ อุปฺปชฺชนฺติ. **วตฺถุปุเรชาตํ:** วตฺถุ สวิตกฺกานํ ขนฺธานํ วิตกฺกสฺส จ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

ปจฺฉาชาตาเสวนปจฺจยา

[๑๒๙] สวิตกฺโก ธมฺโม อวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (ตีณิ ปจฺฉาชาตา.) อาเสวนปจฺจเยน ปจฺจโย. นว.

กมฺมาทิปจฺจยา

[๑๓๐] สวิตกฺโก ธมฺโม สวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. **สหชาตา:** สวิตกฺกา เจตนา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ **นานาขณิกา:** สวิตกฺกา เจตนา วิปากานํ สวิตกฺกานํ ขนฺธานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (เอวํ จตฺตาริ, สหชาตาปิ นานาขณิกาปิ กาตพฺพา.)

วิปากปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. ฌานปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. มคฺคปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. สมฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. ฉ.

[๑๓๑] สวิตกฺโก ธมฺโม สวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

อวิตกฺโก ธมฺโม อวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) อวิตกฺโก ธมฺโม สวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) อวิตกฺโก ธมฺโม สวิตกฺกสฺส จ อวิตกฺกสฺส จ ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. **สหชาตํ:** ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ วิตกฺกสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปุเรชาตํ:** วตฺถุ วิตกฺกสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

สวิตกฺโก จ อวิตกฺโก จ ธมฺมา อวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺต-ปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.)

อตฺถิอาทิปจฺจยา

[๑๓๒] สวิตกฺโก ธมฺโม สวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. เอกํ. (ปฏิจฺจสทิสํ.) สวิตกฺโก ธมฺโม อวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) สวิตกฺโก ธมฺโม สวิตกฺกสฺส จ อวิตกฺกสฺส จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (ปฏิจฺจสทิสํ.) (๓)

อวิตกฺโก ธมฺโม อวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ, อินฺทฺริยํ. (สงฺขิตฺตํ.) อวิตกฺโก ธมฺโม สวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) อวิตกฺโก ธมฺโม สวิตกฺกสฺส จ อวิตกฺกสฺส จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. **สหชาโต:** วิตกฺโก สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ วิตกฺโก สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ กฏตฺตา จ รูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ วิตกฺกสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปุเรชาตํ:** จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ วิตกฺโก จ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. วตฺถุ วิตกฺกสฺส สมฺปยุตฺตกานญฺจ ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๑๓๓] สวิตกฺโก จ อวิตกฺโก จ ธมฺมา สวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. **สหชาโต:** สวิตกฺโก เอโก ขนฺโธ จ วิตกฺโก จ ติณฺณนฺนํ ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ เทฺว ขนฺธา จ ฯเปฯ **สหชาโต:** สวิตกฺโก เอโก ขนฺโธ จ วตฺถุ จ ติณฺณนฺนํ ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ เทฺว ขนฺธา จ ฯเปฯ (ปฏิสนฺธิกฺขเณ สหชาตาปิ เทฺวปิ กาตพฺพา.) (๑)

สวิตกฺโก จ อวิตกฺโก จ ธมฺมา อวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ, อินฺทฺริยํ. **สหชาตา:** สวิตกฺกา ขนฺธา จ วิตกฺโก จ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **สหชาตา:** สวิตกฺกา ขนฺธา จ วตฺถุ จ วิตกฺกสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (ปฏิสนฺธิกฺขเณ ตีณิ.) **ปจฺฉาชาตา:** สวิตกฺกา ขนฺธา จ วิตกฺโก จ ปุเรชาตสฺส อิมสฺส กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตา:** สวิตกฺกา ขนฺธา จ วิตกฺโก จ กพฬีกาโร

อาหาโร จ อิมสฺส กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตา: สวิตกฺกา ขนฺธา จ วิตกฺโก จ รูปชีวิตินฺทฺริยญฺจ กฏตฺตารูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

สวิตกฺโก จ อวิตกฺโก จ ธมฺมา สวิตกฺกสฺส จ อวิตกฺกสฺส จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. **สหชาโต:** สวิตกฺโก เอโก ขนฺโธ จ วิตกฺโก จ ติณฺณนฺนํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ เทฺว ขนฺธา จ ฯเปฯ **สหชาโต:** สวิตกฺโก เอโก ขนฺโธ จ วตฺถุ จ ติณฺณนฺนํ ขนฺธานํ วิตกฺกสฺส จ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ เทฺว ขนฺธา จ ฯเปฯ (ปฏิสนฺธิยาปิ เทฺว.) (๓)

นตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. วิคตปจฺจเยน ปจฺจโย. อวิคตปจฺจเยน ปจฺจโย.

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๑๓๔] เหตุยา จตฺตาริ, อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว, อนนฺตเร นว, สมนนฺตเร นว, สหชาเต นว, อญฺญมญฺเญ นว, นิสฺสเย นว, อุปนิสฺสเย นว, ปุเรชาเต ตีณิ, ปจฺฉาชาเต ตีณิ, อาเสวเน นว, กมฺเม จตฺตาริ, วิปาเก นว, อาหาเร จตฺตาริ, อินฺทฺริเย จตฺตาริ, ฌาเน นว, มคฺเค นว, สมฺปยุตฺเต ฉ, วิปฺปยุตฺเต ปญฺจ, อตฺถิยา นว, นตฺถิยา นว, วิคเต นว, อวิคเต นว.

อนุโลมํ.

---

๒. ปจฺจนียุทฺธาโร

[๑๓๕] สวิตกฺโก ธมฺโม สวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. สวิตกฺโก ธมฺโม อวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. สวิตกฺโก ธมฺโม สวิตกฺกสฺส จ อวิตกฺกสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๑๓๖] อวิตกฺโก ธมฺโม อวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. อวิตกฺโก ธมฺโม สวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อวิตกฺโก ธมฺโม สวิตกฺกสฺส จ อวิตกฺกสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๑๓๗] สวิตกฺโก จ อวิตกฺโก จ ธมฺมา สวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. สวิตกฺโก จ อวิตกฺโก จ ธมฺมา อวิตกฺกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. สวิตกฺโก จ อวิตกฺโก จ ธมฺมา

สวิตกฺกสฺส จ อวิตกฺกสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๑๓๘] นเหตุยา นว, นอารมฺมเณ นว, (สพฺพตฺถ นว,) โนอวิคเต นว.

---

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียํ

[๑๓๙] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ จตฺตาริ ฯเปฯ นสมนนฺตเร จตฺตาริ, นอญฺญมญฺเญ เทฺว, นอุปนิสฺสเย จตฺตาริ ฯเปฯ นสมฺปยุตฺเต เทฺว, นวิปฺปยุตฺเต จตฺตาริ, โนนตฺถิยา จตฺตาริ, โนวิคเต จตฺตาริ.

---

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมํ

[๑๔๐] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว, (อนุโลมมาติกา วิตฺถาเรตพฺพา.) ฯเปฯ อวิคเต นว.

สวิตกฺกทุกํ นิฏฺฐิตํ.

---

๘๘. สวิจารทุกํ ๑. ปฏิจฺจวาโร

[๑๔๑] สวิจารํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สวิจาโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: สวิจารํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ยถา สวิตกฺกทุกํ, เอวํ กาตพฺพํ, นินฺนานากรณํ. อิธ มคฺเค จตฺตาริ กาตพฺพานิ. สวิจารทุเก อิมํ นานากรณํ.)

สวิจารทุกํ นิฏฺฐิตํ.

---

๘๙. สปฺปีติกทุกํ ๑. ปฏิจฺจวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๑๔๒] สปฺปีติกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สปฺปีติโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: สปฺปีติกํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ สปฺปีติกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อปฺปีติโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: สปฺปีติเก ขนฺเธ ปฏิจฺจ ปีติ จ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ สปฺปีติกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สปฺปีติโก จ อปฺปีติโก จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: สปฺปีติกํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ปีติ จ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

อปฺปีติกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อปฺปีติโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อปฺปีติกํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปีตึ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ อปฺปีติกํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา กฏตฺตา จ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปีตึ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปํ. ขนฺเธ ปฏิจฺจ วตฺถุ วตฺถุ ปฏิจฺจ ขนฺธา. ปีตึ ปฏิจฺจ วตฺถุ, วตฺถุ ปฏิจฺจ ปีติ. เอกํ มหาภูตํ ปฏิจฺจ ฯเปฯ

(ยถา สวิตกฺกทุกํ สพฺพตฺถ เอวํ สปฺปีติกทุกํ กาตพฺพํ สพฺพตฺถ ปวตฺติปฏิสนฺธิ นวปิ ปญฺหา.)

---

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๑๔๓] เหตุยา นว, อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว ฯเปฯ ปุเรชาเต ฉ ฯเปฯ กมฺเม นว, วิปาเก นว ฯเปฯ อวิคเต นว.

---

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๑. วิภงฺควาโร

นเหตุปจฺจโย

[๑๔๔] สปฺปีติกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สปฺปีติโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ สปฺปีติกํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ สปฺปีติกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อปฺปีติโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุเก สปฺปีติเก ขนฺเธ ปฏิจฺจ ปีติ จ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. สปฺปีติกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สปฺปีติโก จ อปฺปีติโก จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ สปฺปีติกํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ปีติ จ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๓)

อปฺปีติกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อปฺปีติโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ อปฺปีติกํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปีตึ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ อปฺปีติกํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา กฏตฺตา จ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา กฏตฺตา จ รูปํ. ขนฺเธ ปฏิจฺจ วตฺถุ, วตฺถุ ปฏิจฺจ ขนฺธา. เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตาปิ.) วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. อปฺปีติกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สปฺปีติโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ ปีตึ ปฏิจฺจ สปฺปีติกา ขนฺธา. (มูลํ กาตพฺพํ.) ปีตึ ปฏิจฺจ สปฺปีติกา ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. (๓)

[๑๔๕] สปฺปีติกญฺจ อปฺปีติกญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สปฺปีติโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ สปฺปีติกํ เอกํ ขนฺธญฺจ ปีติญฺจ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ สปฺปีติกญฺจ

อปฺปีติกญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อปฺปีติโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุเก สปฺปีติเก ขนฺเธ จ ปีติญฺจ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. อเหตุเก สปฺปีติเก ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. สปฺปีติกญฺจ อปฺปีติกญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สปฺปีติโก จ อปฺปีติโก จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ สปฺปีติกํ เอกํ ขนฺธญฺจ ปีติญฺจ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ อเหตุกํ สปฺปีติกํ เอกํ ขนฺธญฺจ ปีติญฺจ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ อเหตุเก สปฺปีติเก ขนฺเธ จ ปีติญฺจ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. (๓)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๑๔๖] นเหตุยา นว, นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา นว, นอนนฺตเร ตีณิ ฯเปฯ นอุปนิสฺสเย ตีณิ, นปุเรชาเต นว, นปจฺฉาชาเต นว, นอาเสวเน นว, นกมฺเม จตฺตาริ, นวิปาเก เอกํ,[๑] นอาหาเร เอกํ, นอินฺทฺริเย เอกํ, นฌาเน เอกํ, นมคฺเค นว, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต ฉ, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

(เอวํ อิตเร เทฺว คณนาปิ สหชาตวาโรปิ กาตพฺพา.)

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ "นว" อิติ ปาโฐ ทิสฺสติ.

๘๙. สปฺปีติกทุกํ ๓. ปจฺจยวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมาทิปจฺจยา

[๑๔๗] สปฺปีติกํ ธมฺมํ ปจฺจยา สปฺปีติโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา. (สงฺขิตฺตํ. ยถา สวิตกฺกทุเก อนุโลมปจฺจยวารํ, เอวํ ปวตฺติปฏิสนฺธิ นว ปญฺหา ปริปุณฺณา ปีติ นินฺนานากรณา.) เหตุยา นว อารมฺมเณ นว อธิปติยา นว ฯเปฯ อวิคเต นว.

อนุโลมํ.

สปฺปีติกํ ธมฺมํ ปจฺจยา สปฺปีติโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา. ตีณิ. (ปฏิจฺจสทิสา.)

อปฺปีติกํ ธมฺมํ ปจฺจยา อปฺปีติโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา. (ปวตฺติปฏิสนฺธิ กาตพฺพา. ปฏิจฺจวารสทิสา. ยาว อสญฺญสตฺตา.) จกฺขายตนํ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณํ ฯเปฯ กายายตนํ ปจฺจยา กายวิญฺญาณํ. วตฺถุ ปจฺจยา อเหตุกา อปฺปีติกา ขนฺธา ปีติ จ. วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (อนุโลมสทิสา. นว ปญฺหา ปวตฺติเยว. ปฏิสนฺธิ นตฺถิ. เอโกเยว โมโห.)

นเหตุยา นว, นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา นว, นอนนฺตเร ตีณิ ฯเปฯ นอญฺญมญฺเญ ตีณิ, นอุปนิสฺสเย ตีณิ, นปุเรชาเต นว, นปจฺฉาชาเต นว, นอาเสวเน นว, นกมฺเม นว, นวิปาเก นว,

นอาหาเร เอกํ, นอินฺทฺริเย เอกํ, นฌาเน เอกํ, นมคฺเค นว, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต ฉ, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

ปจฺจนียํ.

(เอวํ อิตเร เทฺว คณนาปิ นิสฺสยวาโรปิ กาตพฺพา.)

---

๘๙. สปฺปีติกทุกํ ๕. สํสฏฺฐวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมาทิปจฺจยา

[๑๔๘] สปฺปีติกํ ธมฺมํ สํสฏฺโฐ สปฺปีติโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา ฯเปฯ

เหตุยา ฉ, อารมฺมเณ ฉ, (สพฺพตฺถ ฉ,) อวิคเต ฉ.

อนุโลมํ.

นเหตุยา ฉ] นอธิปติยา ฉ, นปุเรชาเต ฉ, นปจฺฉาชาเต ฉ, นอาเสวเน ฉ, นกมฺเม จตฺตาริ, นวิปาเก ฉ, นฌาเน เอกํ, นมคฺเค ฉ, นวิปฺปยุตฺเต ฉ.

ปจฺจนียํ.

(เอวํ อิตเร เทฺว คณนาปิ สมฺปยุตฺตวาโรปิ กาตพฺพา.)

---

๘๙. สปฺปีติกทุกํ ๗. ปญฺหาวาโร
๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร
เหตุปจฺจโย

[๑๔๙] สปฺปีติโก ธมฺโม สปฺปีติกสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: สปฺปีติกา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ สปฺปีติโก ธมฺโม อปฺปีติกสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. สปฺปีติกา เหตู ปีติยา จ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (มูลํ กาตพฺพํ.) สปฺปีติกา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ ปีติยา จ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

อปฺปีติโก ธมฺโม อปฺปีติกสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: อปฺปีติกา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

อารมฺมณปจฺจโย

[๑๕๐] สปฺปีติโก ธมฺโม สปฺปีติกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: สปฺปีติเก ขนฺเธ อารพฺภ สปฺปีติกา ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. (มูลํ กาตพฺพํ.) สปฺปีติเก ขนฺเธ อารพฺภ อปฺปีติกา ขนฺธา จ ปีติ จ อุปฺปชฺชนฺติ. (มูลํ กาตพฺพํ.) สปฺปีติเก ขนฺเธ อารพฺภ สปฺปีติกา ขนฺธา จ ปีติ จ อุปฺปชฺชนฺติ. (๓)

[๑๕๑] อปฺปีติโก ธมฺโม อปฺปีติกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: อปฺปีติเกน จิตฺเตน ทานํ ทตฺวา สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ กตฺวา อปฺปีติเกน จิตฺเตน ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ

อารพฺภ อปฺปีติโก ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. วิจิกิจฺฉา อุปฺปชฺชติ. อุทฺธจฺจํ อุปฺปชฺชติ. โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. อปฺปีติกา ฌานา วุฏฺฐหิตฺวา ฯเปฯ มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา ฯเปฯ ผลา วุฏฺฐหิตฺวา อปฺปีติเกน จิตฺเตน ผลํ ปจฺจเวกฺขติ อริยา อปฺปีติเกน จิตฺเตน นิพฺพานํ ปจฺจเวกฺขนฺติ. นิพฺพานํ อปฺปีติกสฺส โคตฺรภุสฺส, โวทานสฺส, มคฺคสฺส, ผลสฺส, อาวชฺชนาย ปีติยา จ อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. อริยา สปฺปีติเกน[๑] จิตฺเตน อปฺปีติเก ปหีเน กิเลเส ฯเปฯ วิกฺขมฺภิเต กิเลเส ฯเปฯ ปุพฺเพ ฯเปฯ จกฺขุํ ฯเปฯ วตฺถุ อปฺปีติเก ขนฺเธ จ ปีติญฺจ อปฺปีติเกน จิตฺเตน อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสนฺติ, อสฺสาเทนฺติ อภินนฺทนฺติ, ตํ อารพฺภ อปฺปีติโก ราโค อุปฺปชฺชติ ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปํ ปสฺสติ ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ กายวิญฺญาณสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. อปฺปีติกา ขนฺธา อิทฺธิวิธญาณสฺส, เจโตปริยญาณสฺส, ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณสฺส, ยถากมฺมูปคญาณสฺส, อนาคตํสญาณสฺส, อาวชฺชนาย, ปีติยา จ อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. อปฺปีติเก ขนฺเธ จ ปีติญฺจ อารพฺภ อปฺปีติกา ขนฺธา จ ปีติ จ อุปฺปชฺชนฺติ. (๑)

อปฺปีติโก ธมฺโม สปฺปีติกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: อปฺปีติเกน จิตฺเตน ทานํ ทตฺวา, สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ ฯเปฯ สปฺปีติเกน จิตฺเตน ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ สปฺปีติโก ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. อปฺปีติกา ฌานา วุฏฺฐหิตฺวา ฯเปฯ มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา ฯเปฯ ผลา วุฏฺฐหิตฺวา สปฺปีติเกน จิตฺเตน ผลํ ปจฺจเวกฺขติ. อริยา สปฺปีติเกน จิตฺเตน

---

[๑] ฉ. อปฺปีติเกน.

นิพฺพานํ ปจฺจเวกฺขนฺติ. นิพฺพานํ สปฺปีติกสฺส โคตฺรภุสฺส, โวทานสฺส, มคฺคสฺส, ผลสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. อริยา สปฺปีติเกน จิตฺเตน อปฺปีติเก ปหีเน กิเลเส ฯเปฯ วิกฺขมฺภิเต กิเลเส ฯเปฯ ปุพฺเพ ฯเปฯ จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อปฺปีติเก ขนฺเธ จ ปีติญฺจ สปฺปีติเกน จิตฺเตน อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสนฺติ, อสฺสาเทนฺติ อภินนฺทนฺติ, ตํ อารพฺภ สปฺปีติโก ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. อปฺปีติเก ขนฺเธ จ ปีติญฺจ อารพฺภ สปฺปีติกา ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. (๒)

อปฺปีติโก ธมฺโม สปฺปีติกสฺส จ อปฺปีติกสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: อปฺปีติเกน จิตฺเตน ทานํ ทตฺวา, สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ ฯเปฯ สปฺปีติเกน จิตฺเตน ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ สปฺปีติกา ขนฺธา จ ปีติ จ อุปฺปชฺชนฺติ. อปฺปีติกา ฌานา ฯเปฯ มคฺคา ฯเปฯ ผลา วุฏฺฐหิตฺวา สปฺปีติเกน จิตฺเตน ผลํ ปจฺจเวกฺขติ. อริยา สปฺปีติเกน จิตฺเตน นิพฺพานํ ปจฺจเวกฺขนฺติ นิพฺพานํ สปฺปีติกสฺส โคตฺรภุสฺส, โวทานสฺส, มคฺคสฺส, ผลสฺส, ปีติยา จ อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. อริยา สปฺปีติเกน จิตฺเตน อปฺปีติเก ปหีเน กิเลเส ปจฺจเวกฺขนฺติ. วิกฺขมฺภิเต กิเลเส ฯเปฯ ปุพฺเพ ฯเปฯ จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อปฺปีติเก ขนฺเธ จ ปีติญฺจ สปฺปีติเกน จิตฺเตน อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสนฺติ, อสฺสาเทนฺติ อภินนฺทนฺติ. ตํ อารพฺภ สปฺปีติกา[๑] ขนฺธา จ ปีติ จ อุปฺปชฺชนฺติ.[๑] อปฺปีติเก ขนฺเธ จ ปีติญฺจ อารพฺภ สปฺปีติกา ขนฺธา จ ปีติ จ อุปฺปชฺชนฺติ. (๓)

๑-๑ สฺยา. สปฺปีติโก ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ.

[๑๕๒] สปฺปีติโก จ อปฺปีติโก จ ธมฺมา สปฺปีติกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: สปฺปีติเก ขนฺเธ จ ปีติญฺจ อารพฺภ สปฺปีติกา ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. (มูลํ กาตพฺพํ.) สปฺปีติเก ขนฺเธ จ ปีติญฺจ อารพฺภ อปฺปีติกา ขนฺธา จ ปีติ จ อุปฺปชฺชนฺติ.

(มูลํ กาตพฺพํ.) สปฺปีติเก ขนฺเธ จ ปีติญฺจ อารพฺภ สปฺปีติกา ขนฺธา จ ปีติ จ อุปฺปชฺชนฺติ. (๓)

อธิปติปจฺจโย

[๑๕๓] สปฺปีติโก ธมฺโม สปฺปีติกสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** สปฺปีติเก ขนฺเธ ครุํ กตฺวา สปฺปีติกา ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. **สหชาตาธิปติ:** สปฺปีติกา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

สปฺปีติโก ธมฺโม อปฺปีติกสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** สปฺปีติเก ขนฺเธ ครุํ กตฺวา อปฺปีติกา ขนฺธา จ ปีติ จ อุปฺปชฺชนฺติ. **สหชาตาธิปติ:** สปฺปีติกา อธิปติ ปีติยา จ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

สปฺปีติโก ธมฺโม สปฺปีติกสฺส จ อปฺปีติกสฺส จ ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** สปฺปีติเก ขนฺเธ ครุํ กตฺวา อปฺปีติกา ขนฺธา จ ปีติ จ อุปฺปชฺชนฺติ. **สหชาตาธิปติ:** สปฺปีติกา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ ปีติยา จ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๑๔๔] อปฺปีติโก ธมฺโม อปฺปีติกสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** อปฺปีติเกน จิตฺเตน ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ ฯเปฯ อปฺปีติเกน จิตฺเตน ตํ ครุ๎ กตฺวา ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ๎ กตฺวา อปฺปีติโก ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. อปฺปีติกา ฌานา ฯเปฯ มคฺคา ฯเปฯ ผลา วุฏฺฐหิตฺวา อปฺปีติเกน จิตฺเตน ผลํ ครุ๎ กตฺวา ปจฺจเวกฺขติ. อริยา อปฺปีติเกน จิตฺเตน นิพฺพานํ ครุ๎ กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติ. นิพฺพานํ อปฺปีติกสฺส โคตฺรภุสฺส, โวทานสฺส, มคฺคสฺส, ผลสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. จกฺขุ๎ ฯเปฯ วตฺถุ๎ อปฺปีติเก ขนฺเธ จ ปีติญฺจ อปฺปีติเกน จิตฺเตน ครุ๎ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ๎ กตฺวา อปฺปีติโก ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. อปฺปีติเก ขนฺเธ จ ปีติญฺจ ครุ๎ กตฺวา อปฺปีติกา ขนฺธา จ ปีติ จ อุปฺปชฺชนฺติ. **สหชาตาธิปติ:** อปฺปีติกา อธิปติ[๑] สมฺปยุตฺตานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อปฺปีติโก ธมฺโม สปฺปีติกสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณาธิปติ:** อปฺปีติเกน จิตฺเตน ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ ฯเปฯ (สงฺขิตฺตํ) นิพฺพานํ สปฺปีติกสฺส โคตฺรภุสฺส โวทานสฺส มคฺคสฺส ผลสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. จกฺขุ๎ ฯเปฯ วตฺถุ๎ อปฺปีติเก ขนฺเธ จ ปีติญฺจ สปฺปีติเกน จิตฺเตน ครุ๎ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ๎ กตฺวา สปฺปีติโก ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. อปฺปีติเก ขนฺเธ จ ปีติญฺจ ครุ๎ กตฺวา สปฺปีติกา ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. (๒)

---

[๑] ฉ. อปฺปีติกาธิปติ.

อปฺปีติโก[๑] ธมฺโม สปฺปีติกสฺส จ อปฺปีติกสฺส จ ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณาธิปติ:** ทานํ ฯเปฯ (สงฺขิตฺตํ) นิพฺพานํ สปฺปีติกสฺส โคตฺรภุสฺส, โวทานสฺส, มคฺคสฺส, ผลสฺส, ปีติยา จ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อปฺปีติเก ขนฺเธ จ ปีติญฺจ สปฺปีติเกน จิตฺเตน ครุ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. อปฺปีติเก ขนฺเธ จ ปีติญฺจ ครุ กตฺวา สปฺปีติกา ขนฺธา จ ปีติ จ อุปฺปชฺชนฺติ. (๓)

[๑๕๕] สปฺปีติโก จ อปฺปีติโก จ ธมฺมา สปฺปีติกสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. **อารมฺมณาธิปติ:** สปฺปีติเก ขนฺเธ จ ปีติญฺจ ครุ กตฺวา สปฺปีติกา ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. (มูลํ กาตพฺพํ.) สปฺปีติเก ขนฺเธ จ ปีติญฺจ ครุ กตฺวา อปฺปีติกา ขนฺธา จ ปีติ จ อุปฺปชฺชนฺติ. (มูลํ กาตพฺพํ.) สปฺปีติเก ขนฺเธ จ ปีติญฺจ ครุ กตฺวา สปฺปีติกา ขนฺธา จ ปีติ จ อุปฺปชฺชนฺติ. (๓)

อนนฺตราทิปจฺจยา

[๑๕๖] สปฺปีติโก ธมฺโม สปฺปีติกสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา สปฺปีติกา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ สปฺปีติกานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) ปุริมา ปุริมา สปฺปีติกา ขนฺธา ปจฺฉิมสฺส ปจฺฉิมสฺส อปฺปีติกสฺส ปีติยา จ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. สปฺปีติกํ จุติจิตฺตํ อปฺปีติกสฺส อุปปตฺติจิตฺตสฺส สปฺปีติกํ ภวงฺคํ อาวชฺชนาย. สปฺปีติกา ขนฺธา อปฺปีติกสฺส วุฏฺฐานสฺส.

---

[๑] สฺยา. สปฺปีติโก.

ปีติสหคตา วิปากมโนวิญฺญาณธาตุ กิริยมโนวิญฺญาณธาตุยา สปฺปีติกํ ภาวงฺคํ อปฺปีติกสฺส ภาวงฺคสฺส. สปฺปีติกํ กุสลากุสลํ อปฺปีติกสฺส วุฏฺฐานสฺส. กิริยํ วุฏฺฐานสฺส ผลํ วุฏฺฐานสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) ปุริมา ปุริมา สปฺปีติกา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ สปฺปีติกานํ ขนฺธานํ ปีติยา จ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๑๔๗] อปฺปีติโก ธมฺโม อปฺปีติกสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา ปีติ ปจฺฉิมาย ปจฺฉิมาย ปีติยา อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา อปฺปีติกา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ อปฺปีติกานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. อนุโลมํ โคตฺรภุสฺส ฯเปฯ อปฺปีติกาย ผลสมาปตฺติยา ปีติยา จ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) ปุริมา ปุริมา ปีติ ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ สปฺปีติกานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. อปฺปีติกํ จุติจิตฺตํ สปฺปีติกสฺส อุปปตฺติจิตฺตสฺส. อาวชฺชนา สปฺปีติกานํ ขนฺธานํ. อปฺปีติกา ขนฺธา สปฺปีติกสฺส วุฏฺฐานสฺส. วิปากมโนธาตุ สปฺปีติกาย วิปากมโนวิญฺญาณธาตุยา อปฺปีติกํ ภาวงฺคํ สปฺปีติกสฺส ภาวงฺคสฺส อปฺปีติกํ กุสลากุสลํ สปฺปีติกสฺส วุฏฺฐานสฺส. กิริยํ วุฏฺฐานสฺส. ผลํ วุฏฺฐานสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. นิโรธา วุฏฺฐหนฺตสฺส เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ สปฺปีติกาย ผลสมาปตฺติยา อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อปฺปีติโก ธมฺโม สปฺปีติกสฺส จ อปฺปีติกสฺส จ ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา ปีติ ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ สปฺปีติกานํ ขนฺธานํ ปีติยา จ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๑๔๘] สปฺปีติโก จ อปฺปีติโก จ ธมฺมา สปฺปีติกสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา สปฺปีติกา ขนฺธา จ ปีติ จ ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ สปฺปีติกานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

สปฺปีติโก จ อปฺปีติโก จ ธมฺมา อปฺปีติกสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตร-ปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา สปฺปีติกา ขนฺธา จ ปีติ จ ปจฺฉิมาย ปจฺฉิมาย ปีติยา อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. สปฺปีติกํ จุติจิตฺตญฺจ ปีติ จ อปฺปีติกสฺส อุปปตฺติจิตฺตสฺส. สปฺปีติกํ ภวงฺคญฺจ ปีติ จ อาวชฺชนาย. สปฺปีติกา ขนฺธา จ ปีติ จ อปฺปีติกสฺส วุฏฺฐานสฺส. สปฺปีติกา วิปากมโนวิญฺญาณธาตุ จ ปีติ จ กิริยมโนวิญฺญาณธาตุยา. สปฺปีติกํ ภวงฺคญฺจ ปีติ จ อปฺปีติกสฺส ภวงฺคสฺส. สปฺปีติกํ กุสลากุสลญฺจ ปีติ จ อปฺปีติกสฺส วุฏฺฐานสฺส. กิริยํ วุฏฺฐานสฺส. ผลํ วุฏฺฐานสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

สปฺปีติโก จ อปฺปีติโก จ ธมฺมา สปฺปีติกสฺส จ อปฺปีติกสฺส จ ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา สปฺปีติกา ขนฺธา จ ปีติ จ ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ สปฺปีติกานํ ขนฺธานํ ปีติยา จ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

สมนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. อญฺญมญฺญปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. นิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. นว.

อุปนิสฺสยปจฺจโย

[๑๔๙] สปฺปีติโก ธมฺโม สปฺปีติกสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย** ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: สปฺปีติกา ขนฺธา สปฺปีติกานํ ขนฺธานํ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) สปฺปีติกา ขนฺธา อปฺปีติกานํ ขนฺธานํ

ปีติยา จ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) สปฺปีติกา ขนฺธา สปฺปีติกานํ ขนฺธานํ ปีติยา จ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๑๖๐] อปฺปีติโก ธมฺโม อปฺปีติกสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย** ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: อปฺปีติกํ สทฺธํ อุปนิสฺสาย อปฺปีติเกน จิตฺเตน ทานํ เทติ สีลํ สมาทิยติ อุโปสถกมฺมํ กโรติ, อปฺปีติกํ ฌานํ ฯเปฯ วิปสฺสนํ... มคฺคํ... อภิญฺญํ... สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. มานํ ชปฺเปติ. ทิฏฺฐึ คณฺหาติ. อปฺปีติกํ สีลํ ฯเปฯ ปญฺญํ... ราคํ... โทสํ... โมหํ... มานํ... ทิฏฺฐึ... ปตฺถนํ... กายิกํ สุขํ... กายิกํ ทุกฺขํ... อุตุํ... โภชนํ... เสนาสนํ ปีตึ อุปนิสฺสาย อปฺปีติเกน จิตฺเตน ทานํ เทติ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. ปาณํ หนติ ฯเปฯ สงฺฆํ ภินฺทติ. อปฺปีติกา สทฺธา ฯเปฯ เสนาสนํ ปีติ จ อปฺปีติกาย สทฺธาย ฯเปฯ ปตฺถนาย... กายิกสฺส สุขสฺส... กายิกสฺส ทุกฺขสฺส... มคฺคสฺส ผลสมาปตฺติยา ปีติยา จ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อปฺปีติโก ธมฺโม สปฺปีติกสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย (ตีณิ อุปนิสฺสยา.) อปฺปีติกํ สทฺธํ อุปนิสฺสาย สปฺปีติเกน จิตฺเตน ทานํ เทติ ฯเปฯ อปฺปีติกา ฌานา ฯเปฯ มานํ ชปฺเปติ. ทิฏฺฐึ คณฺหาติ. อปฺปีติกํ สีลํ ฯเปฯ เสนาสนํ ปีตึ อุปนิสฺสาย สปฺปีติเกน จิตฺเตน ทานํ เทติ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. สปฺปีติเกน จิตฺเตน อทินฺนํ อาทิยติ. มุสา ฯเปฯ ปิสุณํ ฯเปฯ สมฺผํ ฯเปฯ สนฺธึ ฯเปฯ นิลฺโลปึ ฯเปฯ เอกาคาริกํ ฯเปฯ ปริปนฺเถ ฯเปฯ ปรทารํ ฯเปฯ คามฆาตํ ฯเปฯ นิคมฆาตํ กโรติ. อปฺปีติกา สทฺธา ฯเปฯ เสนาสนํ ปีติ จ สปฺปีติกาย สทฺธาย ฯเปฯ ปญฺญาย... ราคสฺส... โมหสฺส... มานสฺส... ทิฏฺฐิยา... ปตฺถนาย... มคฺคสฺส, ผลสมาปตฺติยา อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อปฺปีติโก ธมฺโม สปฺปีติกสฺส จ อปฺปีติกสฺส จ ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (ตีณิ อุปนิสฺสยา.) อปฺปีติกํ สทฺธํ อุปนิสฺสาย สปฺปีติเกน จิตฺเตน ทานํ เทติ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. มานํ ชปฺเปติ. ทิฏฺฐึ คณฺหาติ. อปฺปีติกํ สีลํ ฯเปฯ เสนาสนํ ปีตึ อุปนิสฺสาย สปฺปีติเกน จิตฺเตน ทานํ เทติ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. สปฺปีติเกน จิตฺเตน อทินฺนํ อาทิยติ ฯเปฯ (ทุติยวารสทิสํ.) นิคมฆาตํ กโรติ. อปฺปีติกา สทฺธา ฯเปฯ เสนาสนํ ปีติ จ สปฺปีติกาย สทฺธาย ฯเปฯ ปญฺญาย... ราคสฺส... โมหสฺส... มานสฺส... ทิฏฺฐิยา... ปตฺถนาย... มคฺคสฺส, ผลสมาปตฺติยา ปีติยา จ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

สปฺปีติโก จ อปฺปีติโก จ ธมฺมา สปฺปีติกสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย (ตีณิปิ อุปนิสฺสยา.) สปฺปีติกา ขนฺธา จ ปีติ จ สปฺปีติกานํ ขนฺธานํ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) สปฺปีติกา ขนฺธา จ ปีติ จ อปฺปีติกานํ ขนฺธานํ ปีติยา จ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) สปฺปีติกา ขนฺธา จ ปีติ จ สปฺปีติกานํ ขนฺธานํ ปีติยา จ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

ปุเรชาตปจฺจโย

[๑๖๑] อปฺปีติโก ธมฺโม อปฺปีติกสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อปฺปีติเกน จิตฺเตน อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ อปฺปีติโก ราโค ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ปีติ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปํ ปสฺสติ ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ กายวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ **วตฺถุปุเรชาตํ:** จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส

ฯเปฯ กายายตนำ กายวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ วตฺถุ อปฺปีติกานำ ขนฺธานำ ปีติยา จ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อปฺปีติโก ธมฺโม สปฺปีติกสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตำ, วตฺถุปุเรชาตำ. **อารมฺมณปุเรชาตำ:** จกฺขุำ ฯเปฯ วตฺถุำ สปฺปีติเกน จิตฺเตน อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตำ อารพฺภ สปฺปีติโก ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. **วตฺถุปุเรชาตำ** : วตฺถุ สปฺปีติกานำ ขนฺธานำ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อปฺปีติโก ธมฺโม สปฺปีติกสฺส จ อปฺปีติกสฺส จ ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตำ, วตฺถุปุเรชาตำ. **อารมฺมณปุเรชาตำ:** จกฺขุำ ฯเปฯ วตฺถุำ อปฺปีติเกน จิตฺเตน อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตำ อารพฺภ ปีติ จ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ. **วตฺถุปุเรชาตำ:** วตฺถุ สปฺปีติกานำ ขนฺธานำ ปีติยา จ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

ปจฺฉาชาตาทิปจฺจยา

[๑๖๒] สปฺปีติโก ธมฺโม อปฺปีติกสฺส ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. อาเสวนปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ฉ. (สหชาตาปิ นานาขณิกาปิ กาตพฺพา... เทฺว นานาขณิกา)... วิปากปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. ฌานปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. มคฺคปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. สมฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. ฉ. วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปญฺจ. อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. (สงฺขิตฺตำ. สวิตกฺกทุกสทิสำ กาตพฺพำ.)... นตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. วิคตปจฺจเยน ปจฺจโย. อวิคตปจฺจเยน ปจฺจโย. นว.

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๑๖๓] เหตุยา จตฺตาริ, อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว, อนนฺตเร นว, สมนนฺตเร นว, สหชาเต นว, อญฺญมญฺเญ นว, นิสฺสเย นว, อุปนิสฺสเย นว, ปุเรชาเต ตีณิ, ปจฺฉาชาเต ตีณิ, อาเสวเน นว, กมฺเม ฉ, วิปาเก นว, อาหาเร จตฺตาริ, อินฺทฺริเย จตฺตาริ, ฌาเน นว, มคฺเค จตฺตาริ, สมฺปยุตฺเต ฉ, วิปฺปยุตฺเต ปณฺจ, อตฺถิยา นว, นตฺถิยา นว, วิคเต นว, อวิคเต นว.

อนุโลมํ.

---

๒. ปจฺจนียุทฺธาโร

[๑๖๔] สปฺปีติโก ธมฺโม สปฺปีติกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. สปฺปีติโก ธมฺโม อปฺปีติกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. สปฺปีติโก ธมฺโม สปฺปีติกสฺส จ อปฺปีติกสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๑๖๕] อปฺปีติโก ธมฺโม อปฺปีติกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. อปฺปีติโก

ธมฺโม สปฺปีติกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อปฺปีติโก ธมฺโม สปฺปีติกสฺส จ อปฺปีติกสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. [๑] (๓)

[๑๖๖] สปฺปีติโก จ อปฺปีติโก จ ธมฺมา สปฺปีติกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย สปฺปีติโก จ อปฺปีติโก จ ธมฺมา อปฺปีติกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. สปฺปีติโก จ อปฺปีติโก จ ธมฺมา สปฺปีติกสฺส จ อปฺปีติกสฺส จ ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

(ปจฺจนียวิภงฺคคณนาปิ สวิตกฺกทุกสทิสา. ยทิปิ น สเมติ
อิมํ อนุโลมํ ปจฺจเวกฺขิตฺวา คเณตพฺพํ
อิตเร เทฺว คณนา คเณตพฺพา.)

สปฺปีติกทุกํ นิฏฺฐิตํ.

---

[๑] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย" ติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

๙๐. ปีติสหคตทุกกं ๑. ปฏิจฺจวาโร

[๑๖๗] ปีติสหคตกฺ ธมฺมกฺ ปฏิจฺจ ปีติสหคโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ปีติสหคตกฺ เอกกฺ ขนฺธกฺ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (เอวกฺ ปีติสหคตทุกกกฺ วิตฺถาเรตพฺพกฺ, สปฺปีติกทุกสทิสกฺ, นินฺนานากรณกฺ, อามสนกฺ นินฺนานกฺ.)

ปีติสหคตทุกกกฺ นิฏฺฐิตกฺ.

---

๙๑. สุขสหคตทุกกกฺ ๑. ปฏิจฺจวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมาทิปจฺจยา

เหตุปจฺจโย

[๑๖๘] สุขสหคตกฺ ธมฺมกฺ ปฏิจฺจ สุขสหคโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: สุขสหคตกฺ เอกกฺ ขนฺธกฺ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา, เทฺว ขนฺเธ ปฏิจฺจ เอโก ขนฺโธ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ สุขสหคตกฺ ธมฺมกฺ ปฏิจฺจ นสุขสหคโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: สุขสหคเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ สุขกฺ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปกฺ. (เอวกฺ สุขสหคตทุกกกฺ วิตฺถาเรตพฺพกฺ, ยถา สปฺปีติกทุกสฺส อนุโลมปฏิจฺจวาโร.)

เหตุยา นว, อารมฺมเณ นว ฯเปฯ ปุเรชาเต ฉ, อาเสวเน ฉ, กมฺเม นว ฯเปฯ อวิคเต นว.

อนุโลมกฺ.

---

[๑๖๙] สุขสหคตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สุขสหคโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ สุขสหคตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (มูลํ กาตพฺพํ.) อเหตุเก สุขสหคเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ สุขญฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. สุขสหคตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สุขสหคโต จ นสุขสหคโต จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นเหตุปจฺจยา: เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา สุขญฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๓)

นสุขสหคตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นสุขสหคโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ นสุขสหคตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกํ สุขํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ นสุขสหคตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา กฏตฺตา จ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ขนฺเธ ปฏิจฺจ วตฺถุ, วตฺถุ ปฏิจฺจ ขนฺธา ฯเปฯ เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (ยถา สปฺปีติเก นเหตุปจฺจยสทิสํ, นินฺนานํ, สพฺพตฺถเมว นว ปญฺหา.)

นเหตุยา นว, นอารมฺมเณ ตีณิ ฯเปฯ นอุปนิสฺสเย ตีณิ, นปุเรชาเต นว, นปจฺฉาชาเต นว, นอาเสวเน นว, นกมฺเม จตฺตาริ, นวิปาเก นว, นอาหาเร เอกํ, นอินฺทฺริเย เอกํ, นฌาเน ฉ, นมคฺเค นว, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต ฉ, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

ปจฺจนียํ.

(เอวัง อิตเร เทฺว คณนาปิ สหชาตวาโรปิ ปฏิจฺจวารสทิโส. ปจฺจยวาเร ปวตฺติปิ ปฏิสนฺธิปิ วิตฺถาเรตพฺพา, ยถา สปฺปีติกทุกปจฺจย-วารปจฺจนีเยปิ ปวตฺเต วตฺถุ จ วิตฺถาเรตพฺพัง, ยถา สปฺปีติกทุเก เอโกเยว โมโห, เอวัง อิตเร เทฺว คณนาปิ นิสฺสยวาโรปิ สัมปยุตฺตวาโรปิ สมฺปยุตฺตวาโรปิ ยถา สปฺปีติกทุกัง, เอวัง กาตพฺพา.)

---

๙๑. สุขสหคตทุกัง ๗. ปญฺหาวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมัง ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๑๗๐] สุขสหคโต ธมฺโม สุขสหคตสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. (อารมฺมเณปิ อธิปติยาปิ สปฺปีติกทุกสทิสา. สุขนฺติ นานากรณัง.)

อนนฺตราทิปจฺจยา

[๑๗๑] สุขสหคโต ธมฺโม สุขสหคตสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา สุขสหคตา ขนฺธา ปจฺฉิมานัง ปจฺฉิมานัง สุขสหคตานัง ขนฺธานัง อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลัง กาตพฺพัง.) ปุริมา ปุริมา สุขสหคตา ขนฺธา ปจฺฉิมสฺส ปจฺฉิมสฺส สุขสหคตสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. สุขสหคตัง จุติจิตฺตัง นสุขสหคตสฺส อุปปตฺติจิตฺตสฺส. สุขสหคตัง ภวงฺคัง อาวชฺชนาย. สุขสหคตัง กายวิญฺญาณัง วิปากมโนธาตุยา. สุขสหคตา วิปากมโนวิญฺญาณธาตุ กิริยมโน-วิญฺญาณธาตุยา. สุขสหคตัง ภวงฺคัง นสุขสหคตสฺส ภวงฺคสฺส. สุขสหคตัง กุสลากุสลัง นสุขสหคตสฺส วุฏฺฐานสฺส. กิริยัง วุฏฺฐานสฺส. ผลัง วุฏฺฐานสฺส

อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) ปุริมา ปุริมา สุขสหคตา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ สุขสหคตานํ ขนฺธานํ สุขสฺส จ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

นสุขสหคโต ธมฺโม นสุขสหคตสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา นสุขสหคตา ฯเปฯ (มูลํ. ตีณิปิ สปฺปีติกทุกสทิสา.)

[๑๗๒] สุขสหคโต จ นสุขสหคโต จ ธมฺมา สุขสหคตสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา สุขสหคตา ขนฺธา จ สุขญฺจ ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ สุขสหคตานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) ปุริมา ปุริมา สุขสหคตา ขนฺธา จ สุขญฺจ ปจฺฉิมสฺส ปจฺฉิมสฺส สุขสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. สุขสหคตํ จุติจิตฺตญฺจ สุขญฺจ นสุขสหคตสฺส อุปปตฺติจิตฺตสฺส. สุขสหคตํ ภวงฺคญฺจ สุขญฺจ อาวชฺชนาย. สุขสหคตํ กายวิญฺญาณญฺจ สุขญฺจ วิปากมโนธาตุยา. สุขสหคตา วิปากมโนวิญฺญาณธาตุ จ สุขญฺจ กิริยมโนวิญฺญาณธาตุยา. สุขสหคตํ ภวงฺคญฺจ สุขญฺจ นสุขสหคตสฺส ภวงฺคสฺส. สุขสหคตํ กุสลากุสลญฺจ สุขญฺจ นสุขสหคตสฺส วุฏฺฐานสฺส. กิริยํ วุฏฺฐานสฺส. ผลํ วุฏฺฐานสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) ปุริมา ปุริมา สุขสหคตา ขนฺธา จ สุขญฺจ ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ สุขสหคตานํ ขนฺธานํ สุขสฺส จ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

สมนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อญฺญมญฺญ-ปจฺจเยน ปจฺจโย. นิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย.

อุปนิสฺสยปจฺจโย

[๑๗๓] สุขสหคโต ธมฺโม สุขสหคตสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ.

นสุขสหคโต ธมฺโม นสุขสหคตสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย** ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: นสุขสหคตํ สทฺธํ อุปนิสฺสาย นสุขสหคเตน จิตฺเตน ทานํ เทติ สีลํ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ, มานํ ชปฺเปติ, ทิฏฺฐึ คณฺหาติ. นสุขสหคตํ สีลํ ฯเปฯ ปญฺญํ... ราคํ ฯเปฯ ปตฺถนํ... กายิกํ สุขํ... กายิกํ ทุกฺขํ... อุตุ... โภชนํ... เสนาสนํ สุขํ อุปนิสฺสาย นสุขสหคเตน จิตฺเตน ทานํ เทติ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. ปาณํ หนติ ฯเปฯ สงฺฆํ ภินฺทติ. นสุขสหคตา สทฺธา ฯเปฯ เสนาสนํ สุขญฺจ นสุขสหคตาย สทฺธาย ฯเปฯ ปญฺญาย... ราคสฺส... โทสสฺส ฯเปฯ ปตฺถนาย... กายิกสฺส สุขสฺส, กายิกสฺส ทุกฺขสฺส, มคฺคสฺส, ผลสมาปตฺติยา สุขสฺส จ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

นสุขสหคโต ธมฺโม สุขสหคตสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย** ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: นสุขสหคตํ สทฺธํ อุปนิสฺสาย สุขสหคเตน จิตฺเตน ทานํ เทติ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. มานํ ชปฺเปติ, ทิฏฺฐึ คณฺหาติ. นสุขสหคตํ สีลํ ฯเปฯ ปญฺญํ... ราคํ ฯเปฯ ปตฺถนํ... กายิกํ สุขํ... กายิกํ ทุกฺขํ... อุตุ... โภชนํ... เสนาสนํ สุขํ อุปนิสฺสาย สุขสหคเตน จิตฺเตน ทานํ เทติ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. สุขสหคเตน จิตฺเตน อทินฺนํ อาทิยติ. มุสา ฯเปฯ ปิสุณํ ฯเปฯ สมฺผ ฯเปฯ สนฺธึ ฯเปฯ นิลฺโลปึ ฯเปฯ เอกาคาริกํ ฯเปฯ ปริปนฺเถ ฯเปฯ ปรทารํ ฯเปฯ คามฆาตํ ฯเปฯ นิคมฆาตํ กโรติ. นสุขสหคตา สทฺธา ฯเปฯ

เสนาสนํ สุขญฺจ สุขสหคตาย สทฺธาย ฯเปฯ ปญฺญาย... ราคสฺส... มานสฺส... ทิฏฺฐิยา... ปตฺถนาย... กายิกสฺส สุขสฺส... มคฺคสฺส, ผลสมาปตฺติยา อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

นสุขสหคโต ธมฺโม สุขสหคตสฺส จ นสุขสหคตสฺส จ ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย** ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: นสุขสหคตํ สทฺธํ อุปนิสฺสาย สุขสหคเตน จิตฺเตน ทานํ เทติ ฯเปฯ (ทุติยคมนสทิสํ.) มานํ ชปฺเปติ, ทิฏฺจึ คณฺหาติ. นสุขสหคตํ สีลํ ฯเปฯ เสนาสนํ สุขํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. สุขสหคเตน จิตฺเตน อทินฺนํ อาทิยติ ฯเปฯ นสุขสหคตา สทฺธา ฯเปฯ เสนาสนํ สุขญฺจ สุขสหคตาย สทฺธาย ฯเปฯ ปตฺถนาย กายิกสฺส สุขสฺส, มคฺคสฺส, ผลสมาปตฺติยา สุขสฺส จ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

สุขสหคโต จ นสุขสหคโต จ ธมฺมา สุขสหคตสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ.

ปุเรชาตาทิปจฺจยา

[๑๗๔] นสุขสหคโต ธมฺโม นสุขสหคตสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ นสุขสหคเตน จิตฺเตน อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ นสุขสหคโต ราโค อุปฺปชฺชติ[๑] ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ สุขํ

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

อุปฺปชฺชติ, ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปึ ปสฺสติ ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ กายวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ **วตฺถุปุเรชาตํ:** จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ กายายตนํ กายวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ วตฺถุ นสุขสหคตานํ ขนฺธานํ สุขสฺส จ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

นสุขสหคโต ธมฺโม สุขสหคตสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ สุขสหคเตน จิตฺเตน อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ สุขสหคโต ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. **วตฺถุปุเรชาตํ:** วตฺถุ สุขสหคตานํ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

นสุขสหคโต ธมฺโม สุขสหคตสฺส จ นสุขสหคตสฺส จ ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ สุขสหคเตน จิตฺเตน อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ สุขสหคโต[๑] ราโค[๑] อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ[๒] **วตฺถุปุเรชาตํ:** วตฺถุ สุขสหคตานํ ขนฺธานํ สุขสฺส จ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. อาเสวนปจฺจเยน ปจฺจโย. นว.

กมฺมาทิปจฺจยา

[๑๗๕] สุขสหคโต ธมฺโม สุขสหคตสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: **สหชาตา, นานาขณิกา.** (ฉ กมฺมานิ จตฺตาริ สหชาตาปิ

[๑-๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ "สุขญฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา จาติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.
[๒] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ อยํ ปาโฐ ทิสฺสติ.

นานาขณิกาปิ กาตพฺพา, เทฺว นานาขณิกา.) วิปากปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. ฌานปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. มคฺคปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. สมฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. ฉ. วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปญฺจ. อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. นตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. วิคตปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. อวิคตปจฺจเยน ปจฺจโย. นว.

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๑๗๖] เหตุยา จตฺตาริ อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว, อนนฺตเร นว, สมนนฺตเร นว, สหชาเต นว, อญฺญมญฺเญ นว, นิสฺสเย นว, อุปนิสฺสเย นว, ปุเรชาเต ตีณิ, ปจฺฉาชาเต ตีณิ, อาเสวเน นว, กมฺเม ฉ, วิปาเก นว, อาหาเร จตฺตาริ, อินฺทฺริเย นว, ฌาเน นว, มคฺเค จตฺตาริ, สมฺปยุตฺเต ฉ, วิปฺปยุตฺเต ปญฺจ, อตฺถิยา นว, นตฺถิยา นว, วิคเต นว, อวิคเต นว.

(เอวํ ปจฺจนียวิภงฺโคปิ คณนาปิ สปฺปีติกทุกสทิสา กาตพฺพา ยทิปิ วิมติ อตฺถิ, อนุโลมํ ปสฺสิตฺวา คเณตพฺพํ.)

สุขสหคตทุกํ นิฏฺฐิตํ.

---

๙๒. อุเปกฺขาสหคตทุกํ ๑. ปฏิจฺจวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๑๗๗] อุเปกฺขาสหคตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุเปกฺขาสหคโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อุเปกฺขาสหคตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ อุเปกฺขาสหคตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นอุเปกฺขาสหคโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อุเปกฺขาสหคเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ อุเปกฺขา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ อุเปกฺขาสหคตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุเปกฺขาสหคโต จ นอุเปกฺขาสหคโต จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: อุเปกฺขาสหคตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา อุเปกฺขา จ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

นอุเปกฺขาสหคตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นอุเปกฺขาสหคโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: นอุเปกฺขาสหคตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อุเปกฺขํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ นอุเปกฺขาสหคตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา กฏตฺตา จ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ อุเปกฺขํ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปํ. ขนฺเธ ปฏิจฺจ วตฺถุ, วตฺถุ ปฏิจฺจ ขนฺธา. อุเปกฺขํ ปฏิจฺจ วตฺถุ, วตฺถุ ปฏิจฺจ อุเปกฺขา, เอกํ มหาภูตํ ปฏิจฺจ ฯเปฯ

(สปฺปีติกทุกสทิสํ, อนุโลเม นวปิ ปญฺหา.)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๑๗๘] เหตุยา นว, อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว ฯเปฯ ปุเรชาเต นว,[๑] อาเสวเน ฉ, กมฺเม นว, (สพฺพตฺถ นว,) อวิคเต นว.

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๑. วิภงฺควาโร

นเหตุปจฺจโย

[๑๗๙] อุเปกฺขาสหคตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุเปกฺขาสหคโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ[๒] อุเปกฺขาสหคตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. อุเปกฺขาสหคตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นอุเปกฺขาสหคโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุเก อุเปกฺขาสหคเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ อุเปกฺขา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ อุเปกฺขาสหคตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุเปกฺขาสหคโต จ นอุเปกฺขาสหคโต จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ อุเปกฺขาสหคตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา อุเปกฺขา จ จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

[๑๘๐] นอุเปกฺขาสหคตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นอุเปกฺขาสหคโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ นอุเปกฺขาสหคตํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกํ

---

[๑] ฉ., เท. ฉ. [๒] สฺยา. นอเหตุกํ.

อุเปกฺขํ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ อุเปกฺขํ ปฏิจฺจ วตฺถุ, วตฺถุ ปฏิจฺจ อุเปกฺขา เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.)

นอุเปกฺขาสหคตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุเปกฺขาสหคโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ อุเปกฺขํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ อุเปกฺขํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ [๑] วตฺถุ ปฏิจฺจ อุเปกฺขาสหคตา ขนฺธา. วิจิกิจฺฉาสหคตํ อุทฺธจฺจสหคตํ อุเปกฺขํ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห.

นอุเปกฺขาสหคตํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุเปกฺขาสหคโต จ นอุเปกฺขาสหคโต จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ อุเปกฺขํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. อเหตุกํ อุเปกฺขํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา[๒] ขนฺธา มหาภูเต ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ อุเปกฺขํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตกา ขนฺธา กฏตฺตา จ รูปํ. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ อุเปกฺขํ ปฏิจฺจ สมฺปยุตฺตา ขนฺธา. มหาภูเต ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปํ. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ ปฏิจฺจ อุเปกฺขาสหคตา ขนฺธา. มหาภูเต ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปํ. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ ปฏิจฺจ อุเปกฺขา จ สมฺปยุตฺตกา จ ขนฺธา. (๓)

[๑๘๑] อุเปกฺขาสหคตญฺจ นอุเปกฺขาสหคตญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุเปกฺขาสหคโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ อุเปกฺขาสหคตํ เอกํ ขนฺธญฺจ อุเปกฺขญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ

---

[๑] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "อุเปกฺขํ วตฺถูติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

[๒] สฺยา. อุเปกฺขาสหคตา.

อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ อุเปกฺขาสหคตํ เอกํ ขนฺธญฺจ อุเปกฺขญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ[๑] อุเปกฺขาสหคตํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ จ อุเปกฺขญฺจ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห.

อุเปกฺขาสหคตญฺจ นอุเปกฺขาสหคตญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นอุเปกฺขาสหคโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุเก อุเปกฺขาสหคเต ขนฺเธ จ อุเปกฺขญฺจ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. อเหตุเก อุเปกฺขาสหคเต ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ อุเปกฺขาสหคเต ขนฺเธ จ อุเปกฺขญฺจ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปํ. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ อุเปกฺขาสหคเต ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปํ. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ อุเปกฺขาสหคเต ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ อุเปกฺขา.

อุเปกฺขาสหคตญฺจ นอุเปกฺขาสหคตญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อุเปกฺขาสหคโต จ นอุเปกฺขาสหคโต จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ อุเปกฺขาสหคตํ เอกํ ขนฺธญฺจ อุเปกฺขญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกํ อุเปกฺขาสหคตํ เอกํ ขนฺธญฺจ อุเปกฺขญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุเก อุเปกฺขาสหคเต ขนฺเธ จ อุเปกฺขญฺจ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ อุเปกฺขาสหคตํ เอกํ ขนฺธญฺจ อุเปกฺขญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา

---

[๑] สฺยา. อเหตุกํ.

กฏฺฐตฺตา จ รูปี. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ อุเปกฺขาสหคตํ เอกํ ขนฺธญฺจ อุเปกฺขญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุเก อุเปกฺขาสหคเต ขนฺเธ จ อุเปกฺขญฺจ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ กฏฺฐตฺตารูปี. อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ อุเปกฺขาสหคตํ เอกํ ขนฺธญฺจ [๑] วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ เทฺว ขนฺธา อุเปกฺขา จ. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (สงฺขิตฺตํ.) (๓)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๑๘๒] นเหตุยา นว, นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา นว, นอนนฺตเร ตีณิ, นอญฺญมญฺเญ นว,[๒] นอุปนิสฺสเย ตีณิ, นปุเรชาเต นว, นปจฺฉาชาเต นว, นอาเสวเน นว, นกมฺเม จตฺตาริ, นวิปาเก นว, นอาหาเร เอกํ, นอินฺทฺริเย เอกํ, นฌาเน นว, นมคฺเค นว, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต ฉ, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

(เอวํ อิตเร เทฺว คณนาปิ สหชาตวาโรปิ กาตพฺพา.)

---

[๑] สฺยา. "อุเปกฺขญฺจาติ ปาโฐ ทิสฺสติ. [๒] ฉ., เท. ตีณิ.

๙๒. อุเปกฺขาสหคตทุกํ ๓. ปจฺจยวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมาทิปจฺจยา

เหตุปจฺจโย

[๑๘๓] อุเปกฺขาสหคตํ ธมฺมํ ปจฺจยา อุเปกฺขาสหคโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อุเปกฺขาสหคตํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ

(ยถา สวิตกฺกทุกสทิสํ, ปจฺจยวาเร นานากรณํ, "อุเปกฺขนฺติ นวปิ ปณฺหา กาตพฺพา. ปฏิสนฺธิปิ[๑] ปวตฺติปิ วตฺถุปิ.)

เหตุยา นว, อารมฺมเณ นว ฯเปฯ ปุเรชาเต นว, อาเสวเน นว, (สพฺพตฺถ นว,) อวิคเต นว.

อนุโลมํ.

---

[๑๘๔] อุเปกฺขาสหคตํ ธมฺมํ ปจฺจยา อุเปกฺขาสหคโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ อุเปกฺขาสหคตํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ ปจฺจยา วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (เอวํ นวปิ ปณฺหา ปวตฺติปฏิสนฺธิโย ยถา สวิตกฺกทุกสฺส เอวํ กาตพฺพา. ตีณิเยว โมโห. ปวตฺเต วตฺถุปิ กาตพฺพา.)

---

[๑] ฉ., เท. ปฏิสนฺธิปวตฺติปิ.

นเหตุยา นว, นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา นว, นอนนฺตเร ตีณิ, นสมนนฺตเร ตีณิ, [๑]นอญฺญมญฺเญ ตีณิ,[๑] นอุปนิสฺสเย ตีณิ, นปุเรชาเต นว, นปจฺฉาชาเต นว, นอาเสวเน นว, นกมฺเม จตฺตาริ, นวิปาเก นว, นอาหาเร เอกํ, นอินฺทฺริเย เอกํ, นฌาเน เอกํ, นมคฺเค นว, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต ฉ, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

ปจฺจนียํ.

(เอวํ อิตเร เทฺว คณนาปิ นิสฺสยวาโรปิ กาตพฺพา.)

---

๙๒. อุเปกฺขาสหคตทุกํ ๕. สสฏฺฐวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมาทิปจฺจยา

เหตุปจฺจโย

[๑๘๕] อุเปกฺขาสหคตํ ธมฺมํ สสฏฺโฐ อุเปกฺขาสหคโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อุเปกฺขาสหคตํ เอกํ ขนฺธํ สสฏฺฐา เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ยถา สวิตกฺกทุกํ สมฺปยุตฺตวาโร, เอวํ กาตพฺโพ.)

เหตุยา ฉ, อารมฺมเณ ฉ, (สพฺพตฺถ ฉ,) อวิคเต ฉ.

อนุโลมํ.

[๑-๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

อุเปกฺขาสหคตํ ธมฺมํ สมฺปฏิจฺฉโต อุเปกฺขาสหคโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ อุเปกฺขาสหคตํ เอกํ ขนฺธํ สมฺปฏิจฺฉา เทฺว ขนฺธา. เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ สมฺปฏิจฺฉโต วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (เอวํ ปญฺจ ปญฺหา ยถา สวิตกฺกทุเก, เอวํ กาตพฺพา.)

นเหตุยา ฉ, นอธิปติยา ฉ, นปุเรชาเต ฉ, นปจฺฉาชาเต ฉ, นอาเสวเน ฉ, นกมฺเม จตฺตาริ, นวิปาเก ฉ, นฌาเน[๑] ฉ, นมฺคเค ฉ,[๑] นวิปฺปยุตฺเต ฉ.

ปจฺจนียํ.

(เอวํ อิตเร เทฺว คณนาปิ สมฺปยุตฺตวาโรปิ กาตพฺพา.)

---

๙๒. อุเปกฺขาสหคตทุกํ ๗. ปญฺหาวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุอาทิปจฺจยา

[๑๘๖] อุเปกฺขาสหคโต ธมฺโม อุเปกฺขาสหคตสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: อุเปกฺขาสหคตา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (เอวํ จตฺตาริ ปญฺหา ยถา สวิตกฺกทุกสฺส.)

[๑-๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

อุเปกฺขาสหคโต ธมฺโม อุเปกฺขาสหคตสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณ-ปจฺจเยน ปจฺจโย. อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (ยถา สปฺปีติกทุกํ, เอวํ อารมฺมณมฺปิ อธิปติปิ วิตฺถาเรตพฺพา, "อุเปกฺขาติ นานํ.)

อนนฺตราทิปจฺจยา

[๑๘๗] อุเปกฺขาสหคโต ธมฺโม อุเปกฺขาสหคตสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา อุเปกฺขาสหคตา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ อุเปกฺขาสหคตานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อุเปกฺขาสหคโต ธมฺโม นอุเปกฺขาสหคตสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตร-ปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา อุเปกฺขาสหคตา ขนฺธา ปจฺฉิมาย ปจฺฉิมาย อุเปกฺขาย อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. อุเปกฺขาสหคตํ จุติจิตฺตํ นอุเปกฺขาสหคตสฺส อุปปตฺติจิตฺตสฺส. อาวชฺชนา นอุเปกฺขาสหคตานํ ขนฺธานํ. วิปากมโนธาตุ นอุเปกฺขาสหคตาย วิปากมโนวิญฺญาณธาตุยา. อุเปกฺขาสหคตํ ภวงฺคํ นอุเปกฺขาสหคตสฺส ภวงฺคสฺส. อุเปกฺขาสหคตํ กุสลากุสลํ นอุเปกฺขาสหคตสฺส วุฏฺฐานสฺส. กิริยํ วุฏฺฐานสฺส. ผลํ วุฏฺฐานสฺส. นิโรธา วุฏฺฐหนฺตสฺส เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ นอุเปกฺขา-สหคตาย ผลสมาปตฺติยา อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อุเปกฺขาสหคโต ธมฺโม อุเปกฺขาสหคตสฺส จ นอุเปกฺขาสหคตสฺส จ ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา อุเปกฺขาสหคตา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ อุเปกฺขาสหคตานํ ขนฺธานํ อุเปกฺขาย จ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๑๘๘] นอุเปกฺขาสหคโต ธมฺโม นอุเปกฺขาสหคตสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา อุเปกฺขา ปจฺฉิมาย ปจฺฉิมาย อุเปกฺขาย อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุริมา ปุริมา นอุเปกฺขาสหคตา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ นอุเปกฺขาสหคตานํ ขนฺธานํ อนนฺตร-ปจฺจเยน ปจฺจโย. [๑] อนุโลมํ โคตฺรภุสฺส ฯเปฯ อนุโลมํ ผลสมาปตฺติยา อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) ปุริมา ปุริมา อุเปกฺขา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ อุเปกฺขาสหคตานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. นอุเปกฺขาสหคตํ จุติจิตฺตํ อุเปกฺขาสหคตสฺส อุปปตฺติจิตฺตสฺส. นอุเปกฺขาสหคตํ ภวงฺคํ อาวชฺชนาย. กายวิญฺญาณธาตุ วิปาก-มโนธาตุยา. นอุเปกฺขาสหคตา วิปากมโนวิญฺญาณธาตุ กิริยมโนวิญฺญาณ-ธาตุยา. นอุเปกฺขาสหคตํ ภวงฺคํ อุเปกฺขาสหคตสฺส ภวงฺคสฺส. นอุเปกฺขาสหคตํ กุสลากุสลํ อุเปกฺขาสหคตสฺส วุฏฺฐานสฺส. กิริยํ วุฏฺฐานสฺส. ผลํ วุฏฺฐานสฺส. อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

นอุเปกฺขาสหคโต ธมฺโม อุเปกฺขาสหคตสฺส จ นอุเปกฺขาสหคตสฺส จ ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา อุเปกฺขา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ อุเปกฺขาสหคตานํ ขนฺธานํ อุเปกฺขาย จ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๑๘๙] อุเปกฺขาสหคโต จ นอุเปกฺขาสหคโต จ ธมฺมา อุเปกฺขาสหคตสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา อุเปกฺขาสหคตา ขนฺธา จ อุเปกฺขา จ ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ อุเปกฺขาสหคตานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.)

---

[๑] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "นอุเปกฺขาสหคตํ จุติจิตฺตํ นอุเปกฺขาสหคตสฺส อุปปตฺติจิตฺตสฺสาติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

ปุริมา ปุริมา อุเปกฺขาสหคตา ขนฺธา จ อุเปกฺขา จ ปจฺฉิมาย ปจฺฉิมาย อุเปกฺขาย อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. อุเปกฺขาสหคตํ จุติจิตฺตญฺจ อุเปกฺขา จ นอุเปกฺขาสหคตสฺส อุปปตฺติจิตฺตสฺส. อาวชฺชนา จ อุเปกฺขา จ นอุเปกฺขาสหคตานํ ขนฺธานํ. วิปากมโนธาตุ จ อุเปกฺขา จ นอุเปกฺขาสหคตาย วิปากมโนวิญฺญาณธาตุยา. อุเปกฺขา-สหคตํ[๑] ภวงฺคญฺจ อุเปกฺขา จ นอุเปกฺขาสหคตสฺส ภวงฺคสฺส. อุเปกฺขาสหคตํ กุสลากุสลญฺจ อุเปกฺขา จ นอุเปกฺขาสหคตสฺส วุฏฺฐานสฺส. กิริยญฺจ อุเปกฺขา จ วุฏฺฐานสฺส. ผลญฺจ อุเปกฺขา จ วุฏฺฐานสฺส. นิโรธา วุฏฺฐหนฺตสฺส เนวสญฺญานาสญฺญายตนญฺจ อุเปกฺขา จ นอุเปกฺขาสหคตาย ผลสมาปตฺติยา อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) ปุริมา ปุริมา อุเปกฺขาสหคตา ขนฺธา จ อุเปกฺขา จ ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ อุเปกฺขาสหคตานํ ขนฺธานํ อุเปกฺขาย จ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

สมนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. อญฺญมญฺญปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. นิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. นว.

อุปนิสฺสยปจฺจโย

[๑๙๐] อุเปกฺขาสหคโต ธมฺโม อุเปกฺขาสหคตสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ.

นอุเปกฺขาสหคโต ธมฺโม นอุเปกฺขาสหคตสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสย-ปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย

---

[๑] สฺยา. น อุเปกฺขาสหคตํ.

ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: นอุเปกฺขาสหคตํ สทฺธํ อุปนิสฺสาย นอุเปกฺขาสหคเตน จิตฺเตน ทานํ เทติ. สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ ฯเปฯ นอุเปกฺขาสหคตํ ฌานํ ฯเปฯ วิปสฺสนํ ฯเปฯ มคฺคํ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. มานํ ชปฺเปติ. ทิฏฺฐึ คณฺหาติ. นอุเปกฺขาสหคตํ สีลํ ฯเปฯ ปญฺญํ... ราคํ... โทสํ... โมหํ... มานํ... ทิฏฺฐึ... ปตฺถนํ... กายิกํ สุขํ... กายิกํ ทุกฺขํ... อุตุๆ... โภชนํ... เสนาสนํ อุเปกฺขํ อุปนิสฺสาย นอุเปกฺขาสหคเตน จิตฺเตน ทานํ เทติ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. ปาณึ หนติ ฯเปฯ สงฺฆํ ภินฺทติ. นอุเปกฺขาสหคตา สทฺธา ฯเปฯ เสนาสนํ อุเปกฺขา จ นอุเปกฺขาสหคตาย สทฺธาย ฯเปฯ ปญฺญาย... ราคสฺส ฯเปฯ ปตฺถนาย... กายิกสฺส สุขสฺส... กายิกสฺส ทุกฺขสฺส, มคฺคสฺส, ผลสมาปตฺติยา อุเปกฺขาย จ อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

นอุเปกฺขาสหคโต ธมฺโม อุเปกฺขาสหคตสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสย-ปจฺจเยน ปจฺจโย: (ตีณิปิ อุปนิสฺสยา.) นอุเปกฺขาสหคตํ สทฺธํ อุปนิสฺสาย อุเปกฺขาสหคเตน จิตฺเตน ทานํ เทติ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. มานํ ชปฺเปติ. ทิฏฺฐึ คณฺหาติ. นอุเปกฺขาสหคตํ สีลํ ฯเปฯ เสนาสนํ อุเปกฺขํ อุปนิสฺสาย อุเปกฺขาสหคเตน จิตฺเตน ทานํ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. อุเปกฺขาสหคเตน จิตฺเตน อทินฺนํ อาทิยติ. มุสา ภณติ. ปิสุณํ ฯเปฯ ผรุสํ ฯเปฯ สมฺผํ ฯเปฯ สนฺธึ ฯเปฯ นิลฺโลปํ ฯเปฯ เอกาคาริกํ ฯเปฯ ปริปนฺเถ ฯเปฯ ปรทารํ ฯเปฯ คามฆาตํ ฯเปฯ นิคมฆาตํ กโรติ. นอุเปกฺขาสหคตา สทฺธา ฯเปฯ เสนาสนํ อุเปกฺขา จ อุเปกฺขาสหคตาย สทฺธาย ฯเปฯ ปตฺถนาย... มคฺคสฺส, ผลสมาปตฺติยา อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย.

นอุเปกฺขาสหคโต ธมฺโม อุเปกฺขาสหคตสฺส จ นอุเปกฺขาสหคตสฺส จ ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (ตีณิ อุปนิสฺสยา, ทุติยคมนสทิสา.) (๓)

อุเปกฺขาสหคโต จ นอุเปกฺขาสหคโต จ ธมฺมา อุเปกฺขาสหคตสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ.

ปุเรชาตปจฺจโย

[๑๙๑] นอุเปกฺขาสหคโต ธมฺโม นอุเปกฺขาสหคตสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. (สปฺปีติกทุกสทิสา.)

ปจฺฉาชาตาทิปจฺจยา

[๑๙๒] อุเปกฺขาสหคโต ธมฺโม นอุเปกฺขาสหคตสฺส ธมฺมสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. อาเสวนปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ฉ. (จตฺตาริ สหชาตา นานาขณิกา กาตพฺพา เทฺว นานาขณิกา จ.) วิปากปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. ฌานปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. มคฺคปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. สมฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. ฉ. วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปญฺจ. อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. นว. นตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. วิคตปจฺจเยน ปจฺจโย. อวิคตปจฺจเยน ปจฺจโย.

(อิเม ปจฺจยา สปฺปีติกกรเณน วิภชิตพฺพา.)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๑๙๓] เหตุยา จตฺตาริ, อารมฺมเณ นว, อธิปติยา นว, อนนฺตเร นว, สมนนฺตเร นว, สหชาเต นว, อญฺญมญฺเญ นว, นิสฺสเย นว, อุปนิสฺสเย นว, ปุเรชาเต ตีณิ, ปจฺฉาชาเต ตีณิ, อาเสวเน นว, กมฺเม ฉ, วิปาเก นว, อาหาเร จตฺตาริ, อินฺทฺริเย จตฺตาริ,[๑] ฌาเน นว, มคฺเค จตฺตาริ, สมฺปยุตฺเต ฉ, วิปฺปยุตฺเต ปญฺจ, อตฺถิยา นว, นตฺถิยา นว, วิคเต นว, อวิคเต นว.

(เอวํ ปจฺจนียวิภงฺโคปิ อิตเร ตีณิ คณนาปิ
สปฺปีติกทุกสทิสา กาตพฺพา.)

อุเปกฺขาสหคตทุกํ นิฏฺฐิตํ.

---

๙๓. กามาวจรทุกํ ๑. ปฏิจฺจวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๑๙๔] กามาวจรํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ กามาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: กามาวจรํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ

---

[๑] ฉ., เท. นว.

เอกำ มหาภูตำ ฯเปฯ (สงฺขิตฺตำ.) กามาวจรำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ นกามาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ ปฏิจฺจ นกามาวจรา ขนฺธา. กามาวจรำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ กามาวจโร จ นกามาวจโร จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ ปฏิจฺจ นกามาวจรา ขนฺธา, มหาภูเต ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปำ. (๓)

[๑๙๕] นกามาวจรำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ นกามาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: นกามาวจรำ เอกำ ขนฺธำ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ นกามาวจรำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ กามาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: นกามาวจเร ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานำ รูปำ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ นกามาวจเร ขนฺเธ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปำ. นกามาวจรำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ กามาวจโร จ นกามาวจโร จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: นกามาวจรำ เอกำ ขนฺธำ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปำ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

[๑๙๖] กามาวจรญฺจ นกามาวจรญฺจ ธมฺมำ ปฏิจฺจ กามาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: นกามาวจเร ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานำ รูปำ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ นกามาวจเร ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปำ. กามาวจรญฺจ นกามาวจรญฺจ ธมฺมำ ปฏิจฺจ นกามาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ นกามาวจรำ เอกำ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ กามาวจรญฺจ นกามาวจรญฺจ ธมฺมำ ปฏิจฺจ กามาวจโร จ นกามาวจโร จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ นกามาวจรำ เอกำ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ นกามาวจเร ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปำ. (๓) (สงฺขิตฺตำ.)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๑๙๗] เหตุยา นว, อารมฺมเณ จตฺตาริ, อธิปติยา ปญฺจ, อนนฺตเร จตฺตาริ, สมนนฺตเร จตฺตาริ, สหชาเต นว, อญฺญมญฺเญ ฉ, นิสฺสเย นว, อุปนิสฺสเย จตฺตาริ, ปุเรชาเต เทฺว, อาเสวเน เทฺว, กมฺเม นว, วิปาเก นว, อาหาเร นว, อินฺทฺริเย นว, ฌาเน นว, มคฺเค นว, สมฺปยุตฺเต จตฺตาริ, วิปฺปยุตฺเต นว, อตฺถิยา นว, นตฺถิยา จตฺตาริ, วิคเต จตฺตาริ, อวิคเต นว.

---

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๑. วิภงฺควาโร

นเหตุปจฺจโย

[๑๙๘] กามาวจรํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ กามาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ กามาวจรํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

นอารมฺมณปจฺจยา. ตีณิ.

นอธิปตฺยาทิปจฺจยา

[๑๙๙] กามาวจรํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ กามาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอธิปติปจฺจยา. ตีณิ.

นกามาวจรำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ นกามาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอธิปติปจฺจยา: นกามาวจเร ขนฺเธ ปฏิจฺจ นกามาวจรา อธิปติ. วิปากำ นกามาวจรำ เอกำ ขนฺธำ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ นกามาวจรำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ กามาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอธิปติปจฺจยา: วิปาเก นกามาวจเร ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานำ รูปำ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ นกามาวจรำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ กามาวจโร จ นกามาวจโร จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นอธิปติปจฺจยา: วิปากำ นกามาวจรำ เอกำ ขนฺธำ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปำ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

กามาวจรญฺจ นกามาวจรญฺจ ธมฺมำ ปฏิจฺจ กามาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอธิปติปจฺจยา: วิปาเก นกามาวจเร ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานำ รูปำ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (อิตเร เทฺว ปากฏิกา.) นอนนฺตรปจฺจยา ฯเปฯ นปุเรชาตปจฺจยา. นปจฺฉาชาตปจฺจยา.

นอาเสวนปจฺจโย

[๒๐๐] กามาวจรำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ กามาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอาเสวนปจฺจยา. ตีณิ.

นกามาวจรำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ นกามาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอาเสวนปจฺจยา: วิปากำ นกามาวจรำ เอกำ ขนฺธำ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ นกามาวจรำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ กามาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอาเสวนปจฺจยา: นกามาวจเร ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานำ รูปำ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (มูลำ กาตพฺพำ)[๑]

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

วิปากํ นกามาวจรํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

(อวเสสา ตีณิ ปากฏิกา. สงฺขิตฺตํ.)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๒๐๑] นเหตุยา เอกํ, นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา นว, นอนนฺตเร ตีณิ, นสมนนฺตเร ตีณิ, นอุปนิสฺสเย ตีณิ, นปุเรชาเต นว, นปจฺฉาชาเต นว, นอาเสวเน นว, นกมฺเม เทฺว, นวิปาเก ปญฺจ, นอาหาเร เอกํ, นอินฺทฺริเย เอกํ, นฌาเน เอกํ, นมคฺเค เอกํ, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต เทฺว, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

(อวเสสา คณนาปิ สหชาตวาโรปิ กาตพฺพา.)

---

๙๓. กามาวจรทุกํ ๓. ปจฺจยวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมาทิปจฺจยา

เหตุปจฺจโย

[๒๐๒] กามาวจรํ ธมฺมํ ปจฺจยา กามาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: กามาวจรํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ยาว อชฺฌตฺติกา มหาภูตา.) วตฺถุ ปจฺจยา กามาวจรา ขนฺธา. กามาวจรํ ธมฺมํ ปจฺจยา นกามาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: วตฺถุ ปจฺจยา นกามาวจรา ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ กามาวจรํ ธมฺมํ ปจฺจยา กามาวจโร จ นกามาวจโร จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ

เหตุปจฺจยา: วตฺถุ ปจฺจยา นกามาวจรา ขนฺธา. มหาภูเต ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานำ รูปำ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

นกามาวจรำ ธมฺมำ ปจฺจยา นกามาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา. ตีณิ. (ปฏิจฺจสทิสา.)

กามาวจรญฺจ นกามาวจรญฺจ ธมฺมำ ปฏิจฺจ กามาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: (ปฏิจฺจสทิสา.) กามาวจรญฺจ นกามาวจรญฺจ ธมฺมำ ปจฺจยา นกามาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: นกามาวจรำ เอกำ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ กามาวจรญฺจ นกามาวจรญฺจ ธมฺมำ ปจฺจยา กามาวจโร จ นกามาวจโร จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: นกามาวจรำ เอกำ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ นกามาวจเร ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานำ รูปำ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓) (สงฺขิตฺตำ.)

เหตุยา นว, อารมฺมเณ จตฺตาริ, อธิปติยา นว, อนนฺตเร จตฺตาริ, สมนนฺตเร จตฺตาริ, สหชาเต นว, อญฺญมญฺเญ นว,[๑] นิสฺสเย นว, อุปนิสฺสเย จตฺตาริ, ปุเรชาเต จตฺตาริ, อาเสวเน จตฺตาริ, กมฺเม นว ฯเปฯ อวิคเต นว.

อนุโลมำ.

---

[๑] ฉ., เท. ฉ.

นเหตุปจฺจโย

[๒๐๓] กามาวจรํ ธมฺมํ ปจฺจยา กามาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ กามาวจรํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) จกฺขายตนํ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณํ ฯเปฯ กายายตนํ ปจฺจยา กายวิญฺญาณํ ฯเปฯ วตฺถุ ปจฺจยา อเหตุกา กามาวจรา ขนฺธา. วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

นอารมฺมณปจฺจยา. ตีณิ.

นอธิปตฺยาทิปจฺจยา

[๒๐๔] กามาวจรํ ธมฺมํ ปจฺจยา กามาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอธิปติปจฺจยา. เอกํ. (ยาว อสญฺญสตฺตา.) กามาวจรํ ธมฺมํ ปจฺจยา นกามาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอธิปติปจฺจยา: วตฺถุ ปจฺจยา นกามาวจรา อธิปติ. วตฺถุ ปจฺจยา วิปากา นกามาวจรา ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ กามาวจรํ ธมฺมํ ปจฺจยา กามาวจโร จ นกามาวจโร จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นอธิปติปจฺจยา: วตฺถุ ปจฺจยา วิปากา นกามาวจรา ขนฺธา มหาภูเต ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

นกามาวจรํ ธมฺมํ ปจฺจยา นกามาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอธิปติปจฺจยา. ตีณิ. (ปฏิจฺจสทิสา.)

กามาวจรญฺจ นกามาวจรญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา กามาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอธิปติปจฺจยา: (ปฏิจฺจสทิสา. มูลํ กาตพฺพํ.) นกามาวจเร ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา นกามาวจรา อธิปติ. วิปากํ นกามาวจรํ

เอกำ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (มูลำ กาตพฺพำ.) วิปากำ นกามาวจรำ [๑] เอกำ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ วิปากเก นกามาวจเร ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานำ รูปำ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

นอุปนิสฺสยปจฺจยา. ตีณิ. นอาเสวนปจฺจยา. (สุทฺธเก อรูปมิสฺสเก จ "วิปาก"นฺติ นิยาเมตพฺพำ. รูปมิสฺสเก นตฺถิ. สงฺขิตฺตำ.)

๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธำ

นเหตุยา เอกำ, นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา นว, นอนนฺตเร ตีณิ, นสมนนฺตเร ตีณิ, นอญฺญมญฺเญ ตีณิ, นอุปนิสฺสเย ตีณิ, นปุเรชาเต นว, นปจฺฉาชาเต นว, นอาเสวเน นว, นกมฺเม จตฺตาริ, นวิปาเก นว, นอาหาเร เอกำ, นอินฺทฺริเย เอกำ, นฌาเน เอกำ, นมคฺเค เอกำ, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต เทฺว, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

ปจฺจนียำ.

(เอวำ อิตเร เทฺว คณนาปิ นิสฺสยวาโรปิ กาตพฺพา.)

---

[๑] สฺยา. กามาวจรำ.

๙๓. กามาวจรทุกํ ๕. สสฏฺฐวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมาทิปจฺจยา

เหตุปจฺจโย

[๒๐๕] กามาวจรํ ธมฺมํ สสฏฺโฐ กามาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: กามาวจรํ เอกํ ขนฺธํ สสฏฺฐา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

นกามาวจรํ ธมฺมํ สสฏฺโฐ นกามาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: นกามาวจรํ เอกํ ขนฺธํ สสฏฺฐา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

เหตุยา เทฺว, อารมฺมเณ เทฺว, อธิปติยา เทฺว, (สพฺพตฺถ เทฺว,) อวิคเต เทฺว.

อนุโลมํ.

กามาวจรํ ธมฺมํ สสฏฺโฐ กามาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุ-ปจฺจยา: อเหตุกํ กามาวจรํ เอกํ ขนฺธํ สสฏฺฐา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ สสฏฺโฐ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห.

นเหตุยา เอกं, นอธิปติยา เทฺว, นปุเรชาเต เทฺว, นปจฺฉาชาเต เทฺว,[๑] นอาเสวเน เทฺว, นกมฺเม เทฺว, นวิปาเก เทฺว, นฌาเน เอกं, นมคฺเค เอกं, นวิปฺปยุตฺเต เทฺว.

ปจฺจนียํ.

(เอวํ อิตเร เทฺว คณนาปิ สมฺปยุตฺตวาโรปิ กาตพฺพา.)

---

๙๓. กามาวจรทุกं ๗. ปญฺหาวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๒๐๖] กามาวจโร ธมฺโม กามาวจรสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: กามาวจรา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

นกามาวจโร ธมฺโม นกามาวจรสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: นกามาวจรา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ นกามาวจโร ธมฺโม กามาวจรสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. นกามาวจรา เหตู จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (มูลํ กาตพฺพํ.) นกามาวจรา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ เทฺว อิติ ปาโฐ ทิสฺสติ.

อารมฺมณปจฺจโย

[๒๐๗] กามาวจโร ธมฺโม กามาวจรสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ทานํ ทตฺวา, สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ ฯเปฯ ปุพฺเพ สุจิณฺณานิ ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ ราโค ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. อริยา โคตฺรภุ ปจฺจเวกฺขนฺติ โวทานํ ปจฺจเวกฺขนฺติ, ปหีเน กิเลเส ฯเปฯ วิกฺขมฺภิเต กิเลเส ฯเปฯ ปุพฺเพ สุจิณฺณานิ ฯเปฯ จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ กามาวจเร ขนฺเธ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ กายวิญฺญาณสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

กามาวจโร ธมฺโม นกามาวจรสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปึ ปสฺสติ. ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุณาติ. เจโตปริยญาเณน กามาวจรจิตฺตสมงฺคิสฺส จิตฺตํ ชานาติ. กามาวจรา ขนฺธา อิทฺธิวิธญาณสฺส, เจโตปริยญาณสฺส, ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณสฺส, ยถากมฺมูปคญาณสฺส, อนาคตํสญาณสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

[๒๐๘] นกามาวจโร ธมฺโม นกามาวจรสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณ-ปจฺจเยน ปจฺจโย: นิพฺพานํ มคฺคสฺส, ผลสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. เจโตปริยญาเณน นกามาวจรจิตฺตสมงฺคิสฺส จิตฺตํ ชานาติ. อากาสานญฺจายตนํ วิญฺญาณญฺจายตนสฺส ฯเปฯ อากิญฺจญฺญายตนํ เนวสญฺญานาสญฺญายตนสฺส ฯเปฯ นกามาวจรา ขนฺธา อิทฺธิวิธญาณสฺส, เจโตปริยญาณสฺส, ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณสฺส, ยถากมฺมูปคญาณสฺส, อนาคตํสญาณสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

นกามาวจโร ธมฺโม กามาวจรสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ฌานา วุฏฺฐหิตฺวา ฌานํ ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ,

ตัง อารพฺภ ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ ฯเปฯ อริยา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา มคฺคัง ปจฺจเวกฺขนฺติ, ผลัง ฯเปฯ นิพฺพานัง ปจฺจเวกฺขนฺติ. นิพฺพานัง โคตฺรภุสฺส, โวทานสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. อากาสานญฺจายตนัง ปจฺจเวกฺขติ. วิญฺญาณญฺจายตนัง ปจฺจเวกฺขติ. อากิญฺจญฺญายตนัง ปจฺจเวกฺขติ. เนวสญฺญานาสญฺญายตนัง ปจฺจเวกฺขติ. ทิพฺพัง จกฺขุง ปจฺจเวกฺขติ. ทิพฺพัง โสตธาตุง ปจฺจเวกฺขติ. อิทฺธิวิธญาณัง ปจฺจเวกฺขติ. เจโตปริยญาณัง ฯเปฯ ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณัง ฯเปฯ ยถากมฺมูปคญาณัง ฯเปฯ อนาคตังสญาณัง ปจฺจเวกฺขติ. นกามาวจเร ขนฺเธ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสัง อุปฺปชฺชติ. (๒)

อธิปติปจฺจโย

[๒๐๙] กามาวจโร ธมฺโม กามาวจรสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** ทานัง ฯเปฯ สีลัง ฯเปฯ อุโปสถกมฺมัง ฯเปฯ ปุพฺเพ สุจิณฺณานิ ตัง ครุง กตฺวา ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตัง ครุง กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. เสกฺขา โคตฺรภุง ครุง กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติ. โวทานัง ครุง กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติ จกฺขุง ฯเปฯ วตฺถุง กามาวจเร ขนฺเธ ครุง กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตัง ครุง กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. **สหชาตาธิปติ:** กามาวจรา[๑] อธิปติ สมฺปยุตฺตกานัง ขนฺธานัง จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานัง อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

---

[๑] ฉ. กามาวจราธิปติ.

[๒๑๐] นกามาวจโร ธมฺโม นกามาวจรสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** นิพฺพานํ มคฺคสฺส ผลสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. **สหชาตาธิปติ:** นกามาวจรา อธิปติ สมฺปยุตฺตานํ ขนฺธานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. นกามาวจโร ธมฺโม กามาวจรสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** ฌานา วุฏฺฐหิตฺวา ฌานํ ครุ กตฺวา ปจฺจเวกฺขติ อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. อริยา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา มคฺคํ ครุ กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติ. ผลํ ฯเปฯ นิพฺพานํ ครุ กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติ. นิพฺพานํ โคตฺรภุสฺส, โวทานสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. อากาสานญฺจายตนํ ครุ กตฺวา ปจฺจเวกฺขติ วิญฺญาณญฺจายตนํ ฯเปฯ อากิญฺจญฺญายตนํ ฯเปฯ เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ ครุ กตฺวา ปจฺจเวกฺขติ. ทิพฺพํ จกฺขุ ฯเปฯ ทิพฺพา โสตธาตุ ฯเปฯ อิทฺธิวิธญาณ ฯเปฯ อนาคตังสญาณ ครุ กตฺวา ปจฺจเวกฺขติ. นกามาวจเร ขนฺเธ ครุ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. **สหชาตาธิปติ:** นกามาวจรา อธิปติ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. นกามาวจโร ธมฺโม กามาวจรสฺส จ นกามาวจรสฺส จ ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. **สหชาตาธิปติ:** นกามาวจรา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

อนนฺตราทิปจฺจยา

[๒๑๑] กามาวจโร ธมฺโม กามาวจรสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา กามาวจรา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ กามาวจรานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. อนุโลมํ โคตฺรภุสฺส, อนุโลมํ โวทานสฺส, อาวชฺชนา กามาวจรานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย.

กามาวจโร ธมฺโม นกามาวจรสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. กามาวจรํ จุติจิตฺตํ นกามาวจรสฺส อุปปตฺติจิตฺตสฺส. อาวชฺชนา นกามาวจรานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. กามาวจรา ขนฺธา นกามาวจรสฺส วุฏฺฐานสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. ปรมสฺส ฌานสฺส ปริกมฺมํ ปรมสฺส ฌานสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ จตุตฺถสฺส ฌานสฺส ฯเปฯ เนวสญฺญานาสญฺญายตนสฺส ปริกมฺมํ ฯเปฯ ทิพฺพสฺส จกฺขุสฺส ฯเปฯ ทิพฺพาย โสตธาตุยา ฯเปฯ อิทฺธิวิธญาณสฺส ฯเปฯ เจโตปริยญาณสฺส ฯเปฯ ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณสฺส ฯเปฯ ยถากมฺมูปคญาณสฺส ฯเปฯ อนาคตํสญาณสฺส ปริกมฺมํ อนาคตํสญาณสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. โคตฺรภุ มคฺคสฺส. โวทานํ มคฺคสฺส. อนุโลมํ ผลสมาปตฺติยา อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

[๒๑๒] นกามาวจโร ธมฺโม นกามาวจรสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา นกามาวจรา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ นกามาวจรานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. มคฺโค ผลสฺส. ผลํ ผลสฺส. นิโรธา วุฏฺฐหนฺตสฺส เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ ผลสมาปตฺติยา อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. นกามาวจโร ธมฺโม กามาวจรสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. นกามาวจรํ จุติจิตฺตํ กามาวจรสฺส อุปปตฺติจิตฺตสฺส. นกามาวจรํ ภวงฺคํ อาวชฺชนาย. นกามาวจรา ขนฺธา กามาวจรสฺส วุฏฺฐานสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

สมนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. สตฺต. อญฺญมญฺญปจฺจเยน ปจฺจโย. ฉ. นิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. สตฺต.

อุปนิสฺสยปจฺจโย

[๒๑๓] กามาวจโร ธมฺโม กามาวจรสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย** ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: กามาวจรํ สทฺธํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ ฯเปฯ วิปสฺสนํ อุปฺปาเทติ. มานํ ชปฺเปติ. ทิฏฺฐึ คณฺหาติ. กามาวจรํ สีลํ ฯเปฯ ปญฺญํ... ราคํ ฯเปฯ ปตฺถนํ... กายิกํ สุขํ... กายิกํ ทุกฺขํ... อุตุ... โภชนํ... เสนาสนํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ วิปสฺสนํ อุปฺปาเทติ. ปาณํ หนติ ฯเปฯ สงฺฆํ ภินฺทติ. กามาวจรา สทฺธา ฯเปฯ เสนาสนํ กามาวจราย สทฺธาย ฯเปฯ ปตฺถนาย... กายิกสฺส สุขสฺส... กายิกสฺส ทุกฺขสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

กามาวจโร ธมฺโม นกามาวจรสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ** ปกตูปนิสฺสโย: กามาวจรํ สทฺธํ อุปนิสฺสาย นกามาวจรํ ฌานํ อุปฺปาเทติ. มคฺคํ ฯเปฯ อภิญฺญํ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. กามาวจรํ สีลํ ฯเปฯ เสนาสนํ อุปนิสฺสาย นกามาวจรํ ฌานํ อุปฺปาเทติ มคฺคํ ฯเปฯ อภิญฺญํ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ กามาวจรา สทฺธา ฯเปฯ เสนาสนํ นกามาวจราย สทฺธาย ฯเปฯ ปญฺญาย... มคฺคสฺส, ผลสมาปตฺติยา อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฐมสฺส ฌานสฺส ปริกมฺมํ ปฐมสฺส ฌานสฺส ฯเปฯ จตุตฺถสฺส ฌานสฺส ฯเปฯ อากาสานญฺจายตนสฺส ฯเปฯ ปฐมสฺส มคฺคสฺส ฯเปฯ จตุตฺถสฺส มคฺคสฺส ปริกมฺมํ จตุตฺถสฺส มคฺคสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

[๒๑๔] นกามาวจโร ธมฺโม นกามาวจรสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ** ปกตูปนิสฺสโย: นกามาวจรํ สทฺธํ อุปนิสฺสาย นกามาวจรํ ฌานำ อุปฺปาเทติ. มคฺคำ ฯเปฯ อภิญฺญำ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. นกามาวจรำ สีลำ ฯเปฯ ปญฺญำ อุปนิสฺสาย นกามาวจรำ ฌานำ อุปฺปาเทติ ฯเปฯ มคฺคำ ฯเปฯ อภิญฺญำ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. นกามาวจรา สทฺธา ฯเปฯ ปญฺญา นกามาวจราย สทฺธาย ฯเปฯ ปญฺญาย มคฺคสฺส, ผลสมาปตฺติยา อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฐมำ ฌานำ ทุติยสฺส ฌานสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ ตติยำ ฌานำ ฯเปฯ จตุตฺถำ ฌานำ ฯเปฯ อากาสานญฺจายตนำ วิญฺญาณญฺจายตนสฺส ฯเปฯ อากิญฺจญฺญายตนำ เนวสญฺญานา-สญฺญายตนสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฐโม มคฺโค ทุติยสฺส มคฺคสฺส ฯเปฯ ทุติโย มคฺโค ตติยสฺส มคฺคสฺส ฯเปฯ ตติโย มคฺโค จตุตฺถสฺส มคฺคสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. มคฺโค ผลสมาปตฺติยา อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

นกามาวจโร ธมฺโม กามาวจรสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ** ปกตูปนิสฺสโย: นกามาวจรำ สทฺธำ อุปนิสฺสาย ทานำ เทติ. สีลำ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมำ ฯเปฯ วิปสฺสนำ อุปฺปาเทติ. มานำ ชปฺเปติ. ทิฏฺฐึ คณฺหาติ. นกามาวจรำ สีลำ ฯเปฯ ปญฺญำ อุปนิสฺสาย ทานำ เทติ. สีลำ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมำ ฯเปฯ วิปสฺสนำ อุปฺปาเทติ. มานำ ชปฺเปติ. ทิฏฺฐึ คณฺหาติ. นกามาวจรา สทฺธา ฯเปฯ ปญฺญา กามาวจราย สทฺธาย ฯเปฯ ปญฺญาย ราคสฺส ฯเปฯ ปตฺถนาย กายิกสฺส สุขสฺส กายิกสฺส ทุกฺขสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. อริยา มคฺคำ อุปนิสฺสาย สงฺขาเร อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสนฺติ. มคฺโค อริยานำ อตฺถปฏิสมฺภิทาย ฯเปฯ

ธมฺมปฏิสมฺภิทาย. นิรุตฺติปฏิสมฺภิทาย. ปฏิภาณปฏิสมฺภิทาย. ฯานาฯานโกสลฺลสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ผลสมาปตฺติ กายิกสฺส สุขสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

ปุเรชาตาทิปจฺจยา

[๒๑๕] กามาวจโร ธมฺโม กามาวจรสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ กายวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ **วตฺถุปุเรชาตํ:** จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ กายายตนํ กายวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ วตฺถุ กามาวจรานํ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กามาวจโร ธมฺโม นกามาวจรสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปึ ปสฺสติ. ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุณาติ. **วตฺถุปุเรชาตํ:** วตฺถุ นกามาวจรานํ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. เทฺว. อาเสวนปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ.

กมฺมาทิปจฺจยา

[๒๑๖] กามาวจโร ธมฺโม กามาวจรสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. (สงฺขิตฺตํ.)

นกามาวจโร ธมฺโม นกามาวจรสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. (สงฺขิตฺตํ.) นกามาวจโร ธมฺโม กามาวจรสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา.

(สงฺขิตฺตํ.) นกามาวจโร ธมฺโม กามาวจรสฺส จ นกามาวจรสฺส จ ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. (สงฺขิตฺตํ.) (๓)

วิปากปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. ฌานปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. มคฺคปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. สมฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. เทฺว.

วิปฺปยุตฺตปจฺจโย

[๒๑๗] กามาวจโร ธมฺโม กามาวจรสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.)

กามาวจโร ธมฺโม นกามาวจรสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ. ปุเรชาตํ. สหชาตํ: (สงฺขิตฺตํ.) ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ นกามาวจรานํ ขนฺธานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปุเรชาตํ:** วตฺถุ นกามาวจรานํ ขนฺธานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

นกามาวจโร ธมฺโม กามาวจรสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. **สหชาตา:** นกามาวจรา ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ **ปจฺฉาชาตา:** นกามาวจรา ขนฺธา ปุเรชาตสฺส อิมสฺส กายสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อตฺถิอาทิปจฺจยา

[๒๑๘] กามาวจโร ธมฺโม กามาวจรสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ, อินฺทฺริยํ. (สงฺขิตฺตํ.) กามาวจโร ธมฺโม นกามาวจรสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย:

สหชาตํ, ปุเรชาตํ. **สหชาตํ:** ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ นกามาวจรานํ ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปุเรชาตํ:** ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปํ ปสฺสติ ฯเปฯ (ปุเรชาตสทิสํ.) (๒)

นกามาวจโร ธมฺโม นกามาวจรสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) นกามาวจโร ธมฺโม กามาวจรสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (วิปฺปยุตฺตสทิสํ.) นกามาวจโร ธมฺโม กามาวจรสฺส จ นกามาวจรสฺส จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (ปฏิจฺจสทิสํ.) (๓)

[๒๑๙] กามาวจโร จ นกามาวจโร จ ธมฺมา กามาวจรสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ, อินฺทฺริยํ. **สหชาตา:** นกามาวจรา ขนฺธา จ มหาภูตา จ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ **ปจฺฉาชาตา:** นกามาวจรา ขนฺธา จ กพฬีกาโร อาหาโร จ อิมสฺส กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตา:** นกามาวจรา ขนฺธา จ รูปชีวิตินฺทฺริยญฺจ กฏตฺตารูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. กามาวจโร จ นกามาวจโร จ ธมฺมา นกามาวจรสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: **สหชาตํ, ปุเรชาตํ.** สหชาโต: นกามาวจโร เอโก ขนฺโธ จ วตฺถุ จ ติณฺณนฺนํ ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ เทฺว ขนฺธา จ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ

นตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. วิคตปจฺจเยน ปจฺจโย. อวิคตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

๑. ปจฺจยานุโลมำ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธำ

[๒๒๐] เหตุยา จตฺตาริ, อารมฺมเณ จตฺตาริ, อธิปติยา จตฺตาริ, อนนฺตเร จตฺตาริ, สมนนฺตเร จตฺตาริ, สหชาเต สตฺต, อญฺญมญฺเญ ฉ, นิสฺสเย สตฺต, อุปนิสฺสเย จตฺตาริ, ปุเรชาเต เทฺว, ปจฺฉาชาเต เทฺว, อาเสวเน ตีณิ, กมฺเม จตฺตาริ, วิปาเก จตฺตาริ, อาหาเร จตฺตาริ, อินฺทฺริเย จตฺตาริ, ฌาเน จตฺตาริ, มคฺเค จตฺตาริ, สมฺปยุตฺเต เทฺว, วิปฺปยุตฺเต ตีณิ, อตฺถิยา สตฺต, นตฺถิยา จตฺตาริ, วิคเต จตฺตาริ, อวิคเต สตฺต.

---

๒. ปจฺจนียุทฺธาโร

[๒๒๑] กามาวจโร ธมฺโม กามาวจรสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. กามาวจโร ธมฺโม นกามาวจรสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

[๒๒๒] นกามาวจโร ธมฺโม นกามาวจรสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณ-ปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. นกามาวจโร ธมฺโม กามาวจรสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. นกามาวจโร ธมฺโม กามาวจรสฺส จ

นกามาวจรสฺส จ ธมฺมสฺส สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

กามาวจโร จ นกามาวจโร จ ธมฺมา กามาวจรสฺส ธมฺมสฺส สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. กามาวจโร จ นกามาวจโร จ ธมฺมา นกามาวจรสฺส ธมฺมสฺส สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๒๒๓] นเหตุยา สตฺต, นอารมฺมเณ สตฺต, นอธิปติยา สตฺต, นอนนฺตเร สตฺต, นสมนนฺตเร สตฺต, นสหชาเต ฉ, นอญฺญมญฺเญ ฉ, นนิสฺสเย ฉ, นอุปนิสฺสเย สตฺต, นปุเรชาเต ฉ ฯเปฯ นสมฺปยุตฺเต ฉ, นวิปฺปยุตฺเต ปญฺจ, โนอตฺถิยา ปญฺจ, โนนตฺถิยา สตฺต, โนวิคเต สตฺต, โนอวิคเต ปญฺจ.

---

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียํ

[๒๒๔] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ จตฺตาริ, นอธิปติยา จตฺตาริ, นอนนฺตเร จตฺตาริ, นสมนนฺตเร จตฺตาริ, นอญฺญมญฺเญ เทฺว, นอุปนิสฺสเย จตฺตาริ ฯเปฯ นสมฺปยุตฺเต เทฺว, นวิปฺปยุตฺเต เทฺว, โนนตฺถิยา จตฺตาริ, โนวิคเต จตฺตาริ.

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมำ

[๒๒๕] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ จตฺตาริ, อธิปติยา จตฺตาริ. (อนุโลมมาติกา กาตพฺพา.) ฯเปฯ อวิคเต สตฺต.

กามาวจรทุกำ นิฏฺฐิตำ.

---

๙๔. รูปาวจรทุกำ ๑. ปฏิจฺจวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมำ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๒๒๖] รูปาวจรำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ รูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: รูปาวจรำ เอกำ ขนฺธำ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ รูปาวจรำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ นรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: รูปาวจเร ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานำ รูปำ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ รูปาวจรำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ รูปาวจโร จ นรูปาวจโร จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: รูปาวจรำ เอกำ ขนฺธำ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปำ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

[๒๒๗] นรูปาวจรำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ นรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: นรูปาวจรำ เอกำ ขนฺธำ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปำ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ เอกำ มหาภูตำ ฯเปฯ นรูปาวจรำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ รูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุำ ปฏิจฺจ รูปาวจรา ขนฺธา. นรูปาวจรำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ รูปาวจโร จ นรูปาวจโร จ ธมฺมา

อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ๋ ปฏิจฺจ รูปาวจรา ขนฺธา. มหาภูเต ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปี. (๓)

[๒๒๘] รูปาวจรญฺจ นรูปาวจรญฺจ ธมฺมๆ ปฏิจฺจ รูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ รูปาวจรๆ เอกๆ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ รูปาวจรญฺจ นรูปาวจรญฺจ ธมฺมๆ ปฏิจฺจ นรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: รูปาวจเร ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานๆ รูปี. ปฏิสนฺธิกฺขเณ รูปาวจเร ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปี. รูปาวจรญฺจ นรูปาวจรญฺจ ธมฺมๆ ปฏิจฺจ รูปาวจโร จ นรูปาวจโร จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ รูปาวจรๆ เอกๆ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ รูปาวจเร ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปี. (สงฺขิตฺตๆ.) (๓)

๑. ปจฺจยานุโลมๆ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธๆ

[๒๒๙] เหตุยา นว, อารมฺมเณ จตฺตาริ, อธิปติยา ปญฺจ, อนนฺตเร จตฺตาริ, สมนนฺตเร จตฺตาริ, สหชาเต นว, อญฺญมญฺเญ ฉ, นิสฺสเย นว, อุปนิสฺสเย จตฺตาริ, ปุเรชาเต เทฺว, อาเสวเน เทฺว, กมฺเม นว, วิปาเก นว, อาหาเร[๑] นว, อินฺทฺริเย นว,[๑] ฌาเน นว,

---

[๑-๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

มคฺเค นว, สมฺปยุตฺเต จตฺตาริ, วิปฺปยุตฺเต นว, อตฺถิยา นว, นตฺถิยา จตฺตาริ, วิคเต จตฺตาริ, อวิคเต นว.

๒. ปจฺจยปจฺจนียำ ๒. วิภงฺควาโร

นเหตุ - นอารมฺมณปจฺจยา

[๒๓๐] นรูปาวจรำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ นรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกำ นรูปาวจรำ เอกำ ขนฺธำ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปำ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ ขนฺเธ ปฏิจฺจ วตฺถุ, วตฺถุำ ปฏิจฺจ ขนฺธา. เอกำ มหาภูตำ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

นอารมฺมณปจฺจยา ตีณิ.

นอธิปตฺยาทิปจฺจยา

[๒๓๑] รูปาวจรำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ รูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอธิปติปจฺจยา: รูปาวจเร ขนฺเธ ปฏิจฺจ รูปาวจรา อธิปติ วิปากำ รูปาวจรำ เอกำ ขนฺธำ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ รูปาวจรำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ นรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอธิปติปจฺจยา: วิปาเก รูปาวจเร ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานำ รูปำ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ รูปาวจรำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ รูปาวจโร จ นรูปาวจโร จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นอธิปติปจฺจยา: วิปากำ รูปาวจรำ เอกำ ขนฺธำ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปำ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

นรูปาวจรํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอธิปติปจฺจยา: นรูปาวจรํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ[๑] ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ[๑] ตีณิ. (นกามาวจรํ ปฏิจฺจสทิสํ นินฺนานํ, อิธ สพฺเพ มหาภูตา กาตพฺพา.) (๓)

[๒๓๒] รูปาวจรญฺจ นรูปาวจรญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ รูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอธิปติปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ รูปาวจรํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ

รูปาวจรญฺจ นรูปาวจรญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอธิปติปจฺจยา: วิปาเก รูปาวจเร ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ รูปาวจรญฺจ นรูปาวจรญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ รูปาวจโร จ นรูปาวจโร จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นอธิปติปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ รูปาวจรํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ รูปาวจเร ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปํ. (๓) นอนนฺตรปจฺจยา ฯเปฯ นอุปนิสฺสยปจฺจยา.

นปุเรชาตาทิปจฺจยา

[๒๓๓] รูปาวจรํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ รูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นปุเรชาตปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ รูปาวจรํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ รูปาวจรํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นปุเรชาตปจฺจยา: รูปาวจเร ขนฺเธ ปฏิจฺจ

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ รูปาวจรํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ รูปาวจโร จ นรูปาวจโร จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นปุเรชาตปจฺจยา: ปฏิสนฺธิกฺขเณ รูปาวจรํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา กฏตฺตา จ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๓)

นรูปาวจรํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นปุเรชาตปจฺจยา: อรูเป นรูปาวจรํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ นรูปาวจเร ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา. อิตเร ปญฺจปิ ปญฺหา อนุโลมํ กาตพฺพํ) นปจฺฉาชาตปจฺจยา. นว.

นอาเสวนาทิปจฺจยา

[๒๓๔] รูปาวจรํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ รูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอาเสวนปจฺจยา: วิปากํ รูปาวจรํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ รูปาวจรํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอาเสวนปจฺจยา: รูปาวจเร ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ รูปาวจรํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ รูปาวจโร จ นรูปาวจโร จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นอาเสวนปจฺจยา: วิปากํ รูปาวจรํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

นรูปาวจรํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอาเสวนปจฺจยา. ตีณิ.

รูปาวจรญฺจ นรูปาวจรญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ รูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอาเสวนปจฺจยา. (สงฺขิตฺตํ. มูลํ. อิตเรปิ ปญฺหา กาตพฺพา.) นกมฺมปจฺจยา. เทฺว ฯเปฯ นสมฺปยุตฺตปจฺจยา.

[๒๓๕] นรูปาวจรํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นวิปฺปยุตฺตปจฺจยา: อรูเป นรูปาวจรํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ พาหิรํ... อาหารสมุฏฺฐานํ... อุตุสมุฏฺฐานํ... อสญฺญสตฺตานํ ฯเปฯ (สงฺขิตฺตํ.)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๒๓๖] นเหตุยา เอกํ, นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา นว, นอนนฺตเร ตีณิ, นสมนนฺตเร ตีณิ, นอญฺญมญฺเญ[๑] ตีณิ, นอุปนิสฺสเย ตีณิ, นปุเรชาเต นว, นปจฺฉาชาเต นว, นอาเสวเน นว, นกมฺเม เทฺว, นวิปาเก ปญฺจ, นอาหาเร เอกํ, นอินฺทฺริเย เอกํ, นฌาเน เอกํ, นมคฺเค เอกํ, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต เอกํ, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

(เอวํ อิตเร เทฺว คณนาปิ สหชาตวาโรปิ กาตพฺพา.)

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

๙๔. รูปาวจรทุกกำ ๓. ปจฺจยวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมำ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๒๓๗] รูปาวจรำ ธมฺมำ ปจฺจยา รูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา. ตีณิ. (ปฏิจฺจสทิสา.)

นรูปาวจรำ ธมฺมำ ปจฺจยา นรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: นรูปาวจรำ เอกำ ขนฺธำ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปำ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (ยาว อชฺฌตฺติกา มหาภูตา.) วตฺถุำ ปจฺจยา นรูปาวจรา ขนฺธา. นรูปาวจรำ ธมฺมำ ปจฺจยา รูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: วตฺถุำ ปจฺจยา รูปาวจรา ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ นรูปาวจรำ ธมฺมำ ปจฺจยา รูปาวจโร จ นรูปาวจโร จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: วตฺถุำ ปจฺจยา รูปาวจรา ขนฺธา มหาภูเต ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานำ รูปำ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

[๒๓๘] รูปาวจรญฺจ นรูปาวจรญฺจ ธมฺมำ ปจฺจยา รูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: รูปาวจรำ เอกำ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ รูปาวจรญฺจ นรูปาวจรญฺจ ธมฺมำ ปจฺจยา นรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: รูปาวจเร ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานำ รูปำ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ รูปาวจรญฺจ นรูปาวจรญฺจ ธมฺมำ ปจฺจยา รูปาวจโร จ นรูปาวจโร จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: รูปาวจรำ เอกำ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ รูปาวจเร ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานำ รูปำ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓) (สงฺขิตฺตำ.)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๒๓๙] เหตุยา นว, อารมฺมเณ จตฺตาริ, อธิปติยา นว, อนนฺตเร จตฺตาริ, สมนนฺตเร จตฺตาริ, สหชาเต นว, อญฺญมญฺเญ ฉ, นิสฺสเย นว, อุปนิสฺสเย จตฺตาริ, ปุเรชาเต จตฺตาริ, อาเสวเน จตฺตาริ, กมฺเม นว ฯเปฯ อวิคเต นว.

---

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๑. วิภงฺควาโร

นเหตุปจฺจโย

[๒๔๐] นรูปาวจรํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ นรูปาวจรํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปึ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) จกฺขายตนํ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณํ ฯเปฯ กายายตนํ ปจฺจยา กายวิญฺญาณํ ฯเปฯ วตฺถุ ปจฺจยา อเหตุกา นรูปาวจรา ขนฺธา. วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑) (สงฺขิตฺตํ.)

นอธิปติปจฺจโย

[๒๔๑] รูปาวจรํ ธมฺมํ ปจฺจยา รูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอธิปติปจฺจยา. ตีณิ. (ปฏิจฺจวารสทิสา.)

นรูปาวจรํ ธมฺมํ ปจฺจยา นรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอธิปติปจฺจยา. (ปฏิจฺจวารสทิสํ.) นรูปาวจรํ ธมฺมํ ปจฺจยา รูปาวจโร

ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอธิปติปจฺจยา: วตฺถุ ปจฺจยา รูปาวจรา อธิปติ. วตฺถุ ปจฺจยา วิปากา รูปาวจรา ขนฺธา. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ นรูปาวจรำ ธมฺมำ ปจฺจยา รูปาวจโร จ นรูปาวจโร จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นอธิปติปจฺจยา: วตฺถุ ปจฺจยา วิปากา รูปาวจรา ขนฺธา. มหาภูเต ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานำ รูปำ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

[๒๔๒] รูปาวจรญฺจ นรูปาวจรญฺจ ธมฺมำ ปจฺจยา รูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอธิปติปจฺจยา: รูปาวจเร ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา รูปาวจรา อธิปติ. วิปากำ รูปาวจรำ เอกำ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ รูปาวจรำ เอกำ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ รูปาวจรญฺจ นรูปาวจรญฺจ ธมฺมำ ปจฺจยา นรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอธิปติปจฺจยา: วิปาเก รูปาวจเร ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานำ รูปำ. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ รูปาวจรญฺจ นรูปาวจรญฺจ ธมฺมำ ปจฺจยา รูปาวจโร จ นรูปาวจโร จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ นอธิปติปจฺจยา: วิปากำ รูปาวจรำ เอกำ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ วิปาเก รูปาวจเร ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานำ รูปำ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓) (สงฺขิตฺตำ.)

๒. ปจฺจยปจฺจนียำ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธำ

[๒๔๓] นเหตุยา เอกำ, นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา นว, นอนนฺตเร ตีณิ ฯเปฯ นอุปนิสฺสเย ตีณิ, นปุเรชาเต นว, นปจฺฉาชาเต นว, นอาเสวเน นว, (สุทฺธิเก อรูเป จ มิสฺสเก จ "วิปากนฺติ นิยาเมตพฺพำ.) นกมฺเม จตฺตาริ, นวิปาเก นว, นอาหาเร เอกำ,

นอินฺทฺริเย เอกํ, นฌาเน เอกํ, นมคฺเค เอกํ, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต เอกํ, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

(เอวํ อิตเร เทฺว คณนาปิ นิสฺสยวาโรปิ กาตพฺพา.)

---

๙๔. รูปาวจรทุกํ ๕. สสฏฺฐวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมาทิปจฺจยา

เหตุปจฺจโย

[๒๔๔] รูปาวจรํ ธมฺมํ สสฏฺโฐ รูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: รูปาวจรํ เอกํ ขนฺธํ สสฏฺฐา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

นรูปาวจรํ ธมฺมํ สสฏฺโฐ นรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: นรูปาวจรํ เอกํ ขนฺธํ สสฏฺฐา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

เหตุยา เทฺว, อารมฺมเณ เทฺว, (สพฺพตฺถ เทฺว,) อวิคเต เทฺว.

อนุโลมํ.

นรูปาวจรำ ธมฺมำ สำสฏฺโจ นรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา. (สงฺขิตฺตำ.)

นเหตุยา เอกำ, นอธิปติยา เทฺว, นปุเรชาเต เทฺว, นปจฺฉาชาเต เทฺว, นอาเสวเน เทฺว, นกมฺเม เทฺว, นวิปากเ เทฺว, นฌาเน เอกำ, นมคฺเค เอกำ, นวิปฺปยุตฺเต เอกำ.

ปจฺจนียำ.

(เอวำ อิตเร เทฺว คณนาปิ สมฺปยุตฺตวาโรปิ กาตพฺพา.)

---

๙๔. รูปาวจรทุกกำ ๗. ปญฺหาวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมำ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๒๔๕] รูปาวจโร ธมฺโม รูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: รูปาวจรา เหตู สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (มูลำ กาตพฺพำ.) รูปาวจรา เหตู จิตฺตสมุฏฺฐานานำ รูปานำ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (มูลำ กาตพฺพำ.) รูปาวจรา เหตู สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานำ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๓)

นรูปาวจโร ธมฺโม นรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: นรูปาวจรา เหตู สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานำ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

อารมฺมณปจฺจโย

[๒๔๖] รูปาวจโร ธมฺโม รูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: เจโตปริยญาเณน รูปาวจรจิตฺตสมงฺคิสฺส จิตฺตํ ชานาติ. รูปาวจรา ขนฺธา อิทฺธิวิธญาณสฺส, เจโตปริยญาณสฺส, ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณสฺส, ยถากมฺมูปคญาณสฺส, อนาคตํสญาณสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. รูปาวจโร ธมฺโม นรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ปฐมํ ฌานํ ปจฺจเวกฺขติ ฯเปฯ จตุตฺถํ ฌานํ ปจฺจเวกฺขติ ทิพฺพํ จกฺขุ ปจฺจเวกฺขติ. ทิพฺพํ โสตธาตุ ฯเปฯ อิทฺธิวิธญาณํ ฯเปฯ เจโตปริยญาณํ ฯเปฯ ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณํ ฯเปฯ ยถากมฺมูปคญาณํ ฯเปฯ อนาคตํสญาณํ ปจฺจเวกฺขติ. รูปาวจเร ขนฺเธ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. (๒)

[๒๔๗] นรูปาวจโร ธมฺโม นรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ทานํ ทตฺวา, สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ ฯเปฯ ปุพฺเพ สุจิณฺณานิ ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ ราโค ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. อริยา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา มคฺคํ ปจฺจเวกฺขนฺติ, ผลํ ปจฺจเวกฺขนฺติ, นิพฺพานํ ปจฺจเวกฺขนฺติ. นิพฺพานํ โคตฺรภุสฺส, โวทานสฺส, มคฺคสฺส, ผลสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. อริยา ปหีเน กิเลเส ฯเปฯ วิกฺขมฺภิเต กิเลเส ฯเปฯ ปุพฺเพ ฯเปฯ จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ นรูปาวจเร ขนฺเธ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. อากาสานญฺจายตนํ วิญฺญาณญฺจายตนสฺส ฯเปฯ อากิญฺจญฺญายตนํ เนวสญฺญานาสญฺญายตนสฺส ฯเปฯ รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ กายวิญฺญาณสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

นรูปาวจโร ธมฺโม รูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปำ ปสฺสติ, ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทำ สุณาติ. เจโตปริยญาเณน นรูปาวจรจิตฺตสมงฺคิสฺส จิตฺตำ ชานาติ. นรูปาวจรา ขนฺธา อิทฺธิวิธญาณสฺส, เจโตปริยญาณสฺส, ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณสฺส, ยถากมฺมูปคญาณสฺส, อนาคตำสญาณสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อธิปติปจฺจโย

[๒๔๘] รูปาวจโร ธมฺโม รูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. **สหชาตาธิปติ:** รูปาวจรา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. รูปาวจโร ธมฺโม นรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** ปฐมำ ฌานำ ครุำ กตฺวา ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตำ ครุำ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ ฯเปฯ จตุตฺถำ ฌานำ ฯเปฯ ทิพฺพำ จกฺขุำ ฯเปฯ ทิพฺพำ โสตธาตุำ ฯเปฯ อิทฺธิวิธญาณำ ฯเปฯ เจโตปริยญาณำ ฯเปฯ ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณำ ฯเปฯ ยถากมฺมูปคญาณำ ฯเปฯ อนาคตำสญาณำ ครุำ กตฺวา ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตำ ครุำ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. รูปาวจเร ขนฺเธ ครุำ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตำ ครุำ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. **สหชาตาธิปติ:** รูปาวจรา อธิปติ จิตฺตสมุฏฺฐานานำ รูปานำ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. รูปาวจโร ธมฺโม รูปาวจรสฺส จ นรูปาวจรสฺส จ ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. **สหชาตาธิปติ:** รูปาวจรา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานำ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๒๔๙] นรูปาวจโร ธมฺโม นรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ ฯเปฯ ปุพฺเพ สุจิณฺณานิ ครุํ กตฺวา ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุํ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. อริยา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา มคฺคํ ครุํ กตฺวา ฯเปฯ ผลํ ฯเปฯ นิพฺพานํ ครุํ กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติ. นิพฺพานํ โคตฺรภุสฺส, โวทานสฺส, มคฺคสฺส, ผลสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ นรูปาวจเร ขนฺเธ ครุํ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุํ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. อากาสานญฺจายตนํ ครุํ กตฺวา ปจฺจเวกฺขติ ฯเปฯ เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ ตํ ครุํ กตฺวา ปจฺจเวกฺขติ. **สหชาตาธิปติ:** นรูปาวจรา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อนนฺตราทิปจฺจยา

[๒๕๐] รูปาวจโร ธมฺโม รูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา รูปาวจรา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ รูปาวจรานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. รูปาวจโร ธมฺโม นรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. รูปาวจรํ จุติจิตฺตํ นรูปาวจรสฺส อุปปตฺติจิตฺตสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. รูปาวจรํ ภวงฺคํ อาวชฺชนาย. รูปาวจรา ขนฺธา นรูปาวจรสฺส วุฏฺฐานสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

[๒๕๑] นรูปาวจโร ธมฺโม นรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา นรูปาวจรา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ นรูปาวจรานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. อนุโลมํ โคตฺรภุสฺส

ฯเปฯ เนวสญฺญานาสญฺญายตนำ ผลสมาปตฺติยา อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. นรูปาวจโร ธมฺโม รูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. นรูปาวจรำ จุติจิตฺตำ รูปาวจรสฺส อุปปตฺติจิตฺตสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. นรูปาวจรา ขนฺธา รูปาวจรสฺส วุฏฺฐานสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฐมสฺส ฌานสฺส ปริกมฺมำ ปฐมสฺส ฌานสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ จตุตฺถสฺส ฌานสฺส ฯเปฯ ทิพฺพสฺส จกฺขุสฺส ฯเปฯ ทิพฺพาย โสตธาตุยา ฯเปฯ อิทฺธิวิธญาณสฺส ฯเปฯ เจโตปริยญาณสฺส ฯเปฯ ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณสฺส ฯเปฯ ยถากมฺมูปคญาณสฺส ฯเปฯ อนาคตำสญาณสฺส ปริกมฺมำ อนาคตำสญาณสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

สมนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. สตฺต. อญฺญมญฺญปจฺจเยน ปจฺจโย. ฉ. นิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. สตฺต.

อุปนิสฺสยปจฺจโย

[๒๕๒] รูปาวจโร ธมฺโม รูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ** ปกตูปนิสฺสโย: รูปาวจรำ สทฺธำ อุปนิสฺสาย รูปาวจรำ ฌานำ อุปฺปาเทติ, อภิญฺญำ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. รูปาวจรำ สีลำ ฯเปฯ ปญฺญำ อุปนิสฺสาย รูปาวจรำ ฌานำ ฯเปฯ อภิญฺญำ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. รูปาวจรา สทฺธา ฯเปฯ ปญฺญา รูปาวจราย สทฺธาย ฯเปฯ ปญฺญาย อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฐมำ ฌานำ ทุติยสฺส ฌานสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ทุติยำ ฌานำ ตติยสฺส ฌานสฺส ฯเปฯ ตติยำ ฌานำ จตุตฺถสฺส ฌานสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

รูปาวจโร ธมฺโม นรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย** ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: รูปาวจรํ สทฺธํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ กโรติ. นรูปาวจรํ[๑] ฌานํ ฯเปฯ วิปสฺสนํ ฯเปฯ มคฺคํ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. มานํ ชปฺเปติ. ทิฏฺฐึ คณฺหาติ. รูปาวจรํ สีลํ ฯเปฯ ปญฺญํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ มานํ ชปฺเปติ. ทิฏฺฐึ คณฺหาติ. รูปาวจรา สทฺธา ฯเปฯ ปญฺญา นรูปาวจราย สทฺธาย ฯเปฯ ปญฺญาย... ราคสฺส ฯเปฯ ปตฺถนาย... กายิกสฺส สุขสฺส... กายิกสฺส ทุกฺขสฺส... มคฺคสฺส ผลสมาปตฺติยา อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

[๒๕๓] นรูปาวจโร ธมฺโม นรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ** ปกตูปนิสฺสโย: นรูปาวจรํ สทฺธํ อุปนิสฺสาย ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ กโรติ. นรูปาวจรํ ฌานํ ฯเปฯ วิปสฺสนํ ฯเปฯ มคฺคํ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. มานํ ชปฺเปติ, ทิฏฺฐึ คณฺหาติ. นรูปาวจรํ สีลํ ฯเปฯ ปญฺญํ ราคํ [๒] ฯเปฯ โภชนํ เสนาสนํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ ปาณึ หนติ ฯเปฯ สงฺฆึ ภินฺทติ. นรูปาวจรา สทฺธา ฯเปฯ ปญฺญา... ราโค ฯเปฯ เสนาสนํ นรูปาวจราย สทฺธาย ฯเปฯ ปญฺญาย... ราคสฺส ฯเปฯ ปตฺถนาย... กายิกสฺส สุขสฺส... กายิกสฺส ทุกฺขสฺส... มคฺคสฺส ผลสมาปตฺติยา

---

๑ สฺยา. รูปาวจรํ.

[๒] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "อุปนิสฺสาย ทานํ ฯเปฯ มานํ ชปฺเปติ ทิฏฺฐึ คณฺหาตีติ อิเม ปาจา ทิสฺสนฺติ.

อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

นรูปาวจโร ธมฺโม รูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ** ปกตูปนิสฺสโย: นรูปาวจรำ สทฺธำ อุปนิสฺสาย รูปาวจรำ ฌานำ ฯเปฯ อภิญฺญำ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. นรูปาวจรำ สีลำ ฯเปฯ เสนาสนำ อุปนิสฺสาย รูปาวจรำ ฌานำ ฯเปฯ อภิญฺญำ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. นรูปาวจรา สทฺธา ฯเปฯ เสนาสนำ รูปาวจราย สทฺธาย ฯเปฯ ปญฺญาย อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฐมสฺส ฌานสฺส ปริกมฺมำ ปฐมสฺส ฌานสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ จตุตฺถสฺส ฌานสฺส ฯเปฯ ทิพฺพสฺส จกฺขุสฺส ปริกมฺมำ ฯเปฯ ทิพฺพาย โสตธาตุยา ฯเปฯ อิทฺธิวิธญาณสฺส ฯเปฯ เจโตปริยญาณสฺส ฯเปฯ ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณสฺส ฯเปฯ ยถากมฺมูปคญาณสฺส ฯเปฯ อนาคตำสญาณสฺส ปริกมฺมำ อนาคตำสญาณสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

ปุเรชาตาทิปจฺจยา

[๒๕๔] นรูปาวจโร ธมฺโม นรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตำ, วตฺถุปุเรชาตำ. **อารมฺมณปุเรชาตำ:** จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสำ อุปฺปชฺชติ. รูปายตนำ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนำ กายวิญฺญาณสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. **วตฺถุปุเรชาตำ:** จกฺขายตนำ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ กายายตนำ กายวิญฺญาณสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. วตฺถุ นรูปาวจรานำ ขนฺธานำ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. นรูปาวจโร ธมฺโม รูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตำ, วตฺถุปุเรชาตำ. **อารมฺมณปุเรชาตำ:** ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปำ ปสฺสติ.

ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทำ สุณาติ. **วตฺถุปุเรชาตำ:** วตฺถุ รูปาวจรานำ ขนฺธานำ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. เทฺว. อาเสวนปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ.

กมฺมาทิปจฺจยา

[๒๕๕] รูปาวจโร ธมฺโม รูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. **สหชาตา:** รูปาวจรา เจตนา สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ **นานาขณิกา** : รูปาวจรา เจตนา วิปากานำ รูปาวจรานำ ขนฺธานำ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. รูปาวจโร ธมฺโม นรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. **สหชาตา:** รูปาวจรา เจตนา จิตฺตสมุฏฺฐานานำ รูปานำ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ **นานาขณิกา** : รูปาวจรา เจตนา กฏตฺตารูปานำ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. รูปาวจโร ธมฺโม รูปาวจรสฺส จ นรูปาวจรสฺส จ ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. สหชาตา: รูปาวจรา เจตนา สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานำ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ นานาขณิกา: รูปาวจรา เจตนา วิปากานำ รูปาวจรานำ ขนฺธานำ กฏตฺตา จ รูปานำ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

นรูปาวจโร ธมฺโม นรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. **สหชาตา:** นรูปาวจรา เจตนา สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานำ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ **นานาขณิกา** : นรูปาวจรา เจตนา วิปากานำ นรูปาวจรานำ ขนฺธานำ กฏตฺตา จ รูปานำ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

วิปากปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. ฌานปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. มคฺคปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. สมฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. เทฺว.

วิปฺปยุตฺตปจฺจโย

[๒๕๖] รูปาวจโร ธมฺโม นรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตำ, ปจฺฉาชาตำ. (สงฺขิตฺตำ.) (๑)

นรูปาวจโร ธมฺโม นรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตำ, ปุเรชาตำ, ปจฺฉาชาตำ. (สงฺขิตฺตำ.) นรูปาวจโร ธมฺโม รูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตำ, ปุเรชาตำ. **สหชาตำ:** ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ รูปาวจรานำ ขนฺธานำ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปุเรชาตำ:** วตฺถุ รูปาวจรานำ ขนฺธานำ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อตฺถิอาทิปจฺจยา

[๒๕๗] รูปาวจโร ธมฺโม รูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (ปฏิจฺจสทิสำ.) รูปาวจโร ธมฺโม นรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตำ, ปุเรชาตำ, ปจฺฉาชาตำ. รูปาวจโร ธมฺโม รูปาวจรสฺส จ นรูปาวจรสฺส จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (ปฏิจฺจสทิสำ.) (๓)

นรูปาวจโร ธมฺโม นรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตำ, ปุเรชาตำ, ปจฺฉาชาตำ, อาหารำ, อินฺทฺริยำ, (สงฺขิตฺตำ.) นรูปาวจโร ธมฺโม รูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตำ, ปุเรชาตำ.

สหชาตํ: ปฏิสนฺธิกฺขเณ วตฺถุ รูปาวจรานํ ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปุเรชาตํ:** ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปึ ปสฺสติ. ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุณาติ. วตฺถุ รูปาวจรานํ ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

[๒๕๘] รูปาวจโร จ นรูปาวจโร จ ธมฺมา รูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: **สหชาตํ, ปุเรชาตํ.** สหชาโต: รูปาวจโร เอโก ขนฺโธ จ วตฺถุ จ ติณฺณนฺนํ ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ เทฺว ขนฺธา จ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ รูปาวจโร จ นรูปาวจโร จ ธมฺมา นรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ, อินฺทฺริยํ. **สหชาตา:** รูปาวจรา ขนฺธา จ มหาภูตา จ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. [๑] ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ **ปจฺฉาชาตา:** รูปาวจรา ขนฺธา จ กพฬีกาโร อาหาโร จ ปุเรชาตสฺส อิมสฺส กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตา:** รูปาวจรา ขนฺธา จ รูปชีวิตินฺทฺริยญฺจ กฏตฺตารูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

นตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. วิคตปจฺจเยน ปจฺจโย. อวิคตปจฺจเยน ปจฺจโย.

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๒๕๙] เหตุยา จตฺตาริ, อารมฺมเณ จตฺตาริ, อธิปติยา จตฺตาริ, อนนฺตเร จตฺตาริ, สมนนฺตเร จตฺตาริ, สหชาเต สตฺต, อญฺญมญฺเญ ฉ, นิสฺสเย สตฺต, อุปนิสฺสเย จตฺตาริ, ปุเรชาเต เทฺว, ปจฺฉาชาเต เทฺว,

---

[๑] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "เทฺว ขนฺธา อิติ อิเม ปาจา ทิสฺสนฺติ.

อาเสวเน ตีณิ, กมฺเม จตฺตาริ, วิปาเก จตฺตาริ, อาหาเร จตฺตาริ, อินฺทฺริเย จตฺตาริ, ฌาเน จตฺตาริ, มคฺเค จตฺตาริ, สมฺปยุตฺเต เทฺว, วิปฺปยุตฺเต ตีณิ, อตฺถิยา สตฺต, นตฺถิยา จตฺตาริ, วิคเต จตฺตาริ, อวิคเต สตฺต.

---

๒. ปจฺจนียุทฺธาโร

[๒๖๐] รูปาวจโร ธมฺโม รูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. รูปาวจโร ธมฺโม นรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. รูปาวจโร ธมฺโม รูปาวจรสฺส จ นรูปาวจรสฺส จ ธมฺมสฺส สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๒๖๑] นรูปาวจโร ธมฺโม นรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณ-ปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. นรูปาวจโร ธมฺโม รูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

รูปาวจโร จ นรูปาวจโร จ ธมฺมา รูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. รูปาวจโร จ นรูปาวจโร จ ธมฺมา นรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส สหชาตปจฺจเยน

ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๒๖๒] นเหตุยา สตฺต, นอารมฺมเณ สตฺต, นอธิปติยา สตฺต, นอนนฺตเร สตฺต, นสมนนฺตเร สตฺต, นสหชาเต ฉ, นอญฺญมญฺเญ ฉ, นนิสฺสเย ฉ, นอุปนิสฺสเย สตฺต, นปุเรชาเต สตฺต, นปจฺฉาชาเต สตฺต ฯเปฯ นสมฺปยุตฺเต ฉ, นวิปฺปยุตฺเต ปญฺจ, โนอตฺถิยา ปญฺจ, โนนตฺถิยา สตฺต, โนวิคเต สตฺต, โนอวิคเต ปญฺจ.

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียํ

[๒๖๓] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ จตฺตาริ, นอธิปติยา จตฺตาริ, นอนนฺตเร จตฺตาริ, นสมนนฺตเร จตฺตาริ, นอญฺญมญฺเญ เทฺว, นอุปนิสฺสเย จตฺตาริ ฯเปฯ นสมฺปยุตฺเต เทฺว, นวิปฺปยุตฺเต เทฺว, โนนตฺถิยา จตฺตาริ, โนวิคเต จตฺตาริ.

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมํ

[๒๖๔] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ จตฺตาริ, อธิปติยา จตฺตาริ, (อนุโลมมาติกา วิตฺถาเรตพฺพา.)[๑] ฯเปฯ อวิคเต สตฺต.

รูปาวจรทุกํ นิฏฺฐิตํ.

---

[๑] ฉ., เท. กาตพฺพา.

๙๕. อรูปาวจรทุกกำ ๑. ปฏิจฺจวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมำ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๒๖๕] อรูปาวจรำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ อรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อรูปาวจรำ เอกำ ขนฺธำ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ อรูปาวจรำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ นอรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อรูปาวจเร ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานำ รูปำ. อรูปาวจรำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ อรูปาวจโร จ นอรูปาวจโร จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: อรูปาวจรำ เอกำ ขนฺธำ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปำ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๓)

[๒๖๖] นอรูปาวจรำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ นอรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: นอรูปาวจรำ เอกำ ขนฺธำ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปำ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ นอรูปาวจรำ เอกำ ขนฺธำ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา กฏตฺตา จ รูปำ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ขนฺเธ ปฏิจฺจ วตฺถุ, วตฺถุำ ปฏิจฺจ ขนฺธา. เอกำ มหาภูตำ ฯเปฯ (๑)

อรูปาวจรญฺจ นอรูปาวจรญฺจ ธมฺมำ ปฏิจฺจ นอรูปาวจโร[๑] ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อรูปาวจเร ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานำ รูปำ. (๑) (สงฺขิตฺตำ.)

---

[๑] สฺยา. นรูปาวจโร.

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๒๖๗] เหตุยา ปญฺจ, อารมฺมเณ เทฺว, อธิปติยา ปญฺจ, อนนฺตเร เทฺว, สมนนฺตเร เทฺว, สหชาเต ปญฺจ, อญฺญมญฺเญ เทฺว, นิสฺสเย ปญฺจ, อุปนิสฺสเย เทฺว, ปุเรชาเต เทฺว, อาเสวเน เทฺว, กมฺเม ปญฺจ, วิปาเก ปญฺจ,[๑] อาหาเร ปญฺจ ฯเปฯ อวิคเต ปญฺจ.

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๑. วิภงฺควาโร

นเหตุนอารมฺมณปจฺจโย

[๒๖๘] นอรูปาวจรํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นอรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ นอรูปาวจรํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปึ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑) นอารมฺมณปจฺจยา. ตีณิ.

นอธิปตฺยาทิปจฺจยา

[๒๖๙] อรูปาวจรํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอธิปติปจฺจยา: อรูปาวจเร ขนฺเธ ปฏิจฺจ อรูปาวจรา อธิปติ. วิปากํ อรูปาวจรํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

---

[๑] ฉ., เท. เทฺว.

นอรูปาวจรัง ธมฺมัง ปฏิจฺจ นอรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอธิปติปจฺจยา: นอรูปาวจรัง เอกัง ขนฺธัง ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปัง ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ เปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) (๑)

นอนนฺตรปจฺจยา ฯเปฯ นอุปนิสฺสยปจฺจยา.

นปุเรชาตาทิปจฺจยา

[๒๗๐] อรูปาวจรัง ธมฺมัง ปฏิจฺจ อรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นปุเรชาตปจฺจยา: อรูเป อรูปาวจรัง เอกัง ขนฺธัง ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (มูลัง กาตพฺพัง.) อรูปาวจเร ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานัง รูปัง. (๒)

นอรูปาวจรัง ธมฺมัง ปฏิจฺจ นอรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นปุเรชาตปจฺจยา: อรูเป นอรูปาวจรัง เอกัง ขนฺธัง ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) (๑)

อรูปาวจรญฺจ นอรูปาวจรญฺจ ธมฺมัง ปฏิจฺจ นอรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นปุเรชาตปจฺจยา: อรูปาวจเร ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานัง รูปัง. (๑) นปจฺฉาชาตปจฺจยา.

นอาเสวนปจฺจโย

[๒๗๑] อรูปาวจรัง ธมฺมัง ปฏิจฺจ อรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอาเสวนปจฺจยา: วิปากัง อรูปาวจรัง เอกัง ขนฺธัง ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ อรูปาวจรัง ธมฺมัง ปฏิจฺจ นอรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอาเสวนปจฺจยา: อรูปาวจเร ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานัง รูปัง. (๒)

นอรูปาวจรํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นอรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอาเสวนปจฺจยา: นอรูปาวจรํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปี ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) (๑)

อรูปาวจรญฺจ นอรูปาวจรญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นอรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอาเสวนปจฺจยา: อรูปาวจเร ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปี. (๑) (สงฺขิตฺตํ.)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๒๗๒] นเหตุยา เอกํ, นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา เทฺว, นอนนฺตเร ตีณิ, นสมนนฺตเร ตีณิ, นอญฺญมญฺเญ ตีณิ, นอุปนิสฺสเย ตีณิ, นปุเรชาเต ตีณิ,[๑] นปจฺฉาชาเต ปญฺจ, นอาเสวเน จตฺตาริ, นกมฺเม เทฺว, นวิปาเก ปญฺจ, นอาหาเร เอกํ, นอินฺทฺริเย เอกํ, นฌาเน เอกํ, นมคฺเค เอกํ, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต เทฺว, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

(เอวํ อิตเร เทฺว คณนาปิ สหชาตวาโรปิ กาตพฺพา.)

---

[๑] ฉ., เท. จตฺตาริ.

๙๕. อรูปาวจรทุกํ ๓. ปจฺจยวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๒๗๓] อรูปาวจรํ ธมฺมํ ปจฺจยา อรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา. ตีณิ. (ปฏิจฺจสทิสา.)

นอรูปาวจรํ ธมฺมํ ปจฺจย นอรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: นอรูปาวจรํ เอกํ ขนฺธํ ฯเปฯ (ยาว อชฺฌตฺติกา มหาภูตา.) [๑] วตฺถุ ปจฺจยา นอรูปาวจรา[๒] ขนฺธา. นอรูปาวจรํ ธมฺมํ ปจฺจยา อรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: วตฺถุ ปจฺจยา อรูปาวจรา ขนฺธา. นอรูปาวจรํ ธมฺมํ ปจฺจยา อรูปาวจโร จ นอรูปาวจโร จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: วตฺถุ ปจฺจยา อรูปาวจรา ขนฺธา. มหาภูเต ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปี. (๓)

[๒๗๔] อรูปาวจรญฺจ นอรูปาวจรญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา อรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อรูปาวจรํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ อรูปาวจรญฺจ นอรูปาวจรญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา นอรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อรูปาวเจ ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปี. อรูปาวจรญฺจ นอรูปาวจรญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา อรูปาวจโร จ นอรูปาวจโร จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: อรูปาวจรํ เอกํ

---

[๑] สฺยา. เอตฺถนฺตเร “นอรูปาวจรํ ธมฺมํ ปจฺจยา อรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา. อิติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

[๒] สฺยา. อรูปาวจรา.

ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ อรูปาวจเร ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. (๓)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๒๗๕] เหตุยา นว, อารมฺมเณ จตฺตาริ, อธิปติยา นว, อนนฺตเร จตฺตาริ, สมนนฺตเร จตฺตาริ, สหชาเต นว, อญฺญมญฺเญ จตฺตาริ, นิสฺสเย นว, อุปนิสฺสเย จตฺตาริ, ปุเรชาเต จตฺตาริ, อาเสวเน จตฺตาริ, กมฺเม นว, วิปาเก เทฺว ฯเปฯ อวิคเต นว.

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๑. วิภงฺควาโร

นเหตฺวาทิปจฺจยา

[๒๗๖] นอรูปาวจรํ ธมฺมํ ปจฺจยา นอรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ นอรูปาวจรํ เอกํ ขนฺธํ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) จกฺขายตนํ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณํ ฯเปฯ กายายตนํ ปจฺจยา กายวิญฺญาณํ วตฺถุ ปจฺจยา อเหตุกา นอรูปาวจรา ขนฺธา. วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

นอารมฺมณปจฺจยา. ตีณิ.

อรูปาวจรํ ธมฺมํ ปจฺจยา อรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอธิปติปจฺจยา: อรูปาวจเร ขนฺเธ ปจฺจยา อรูปาวจรา อธิปติ. วิปากํ อรูปาวจรํ เอกํ ขนฺธํ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

นอรูปาวจรํ ธมฺมํ ปจฺจยา นอรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอธิปติปจฺจยา: นอรูปาวจรํ เอกํ ขนฺธํ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ

(ยาว อสญฺญสตฺตา.) จกฺขายตนำ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณำ ฯเปฯ กายายตนำ ปจฺจยา กายวิญฺญาณำ วตฺถุ ปจฺจยา นอรูปาวจรา ขนฺธา. (๑)

๒. ปจฺจยปจฺจนียำ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๒๗๗] นเหตุยา เอกำ, นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา จตฺตาริ, นอนนฺตเร ตีณิ, นสมนนฺตเร นอญฺญมญฺเญ นอุปนิสฺสเย ตีณิ, นปุเรชาเต จตฺตาริ, นปจฺฉาชาเต นว, นอาเสวเน จตฺตาริ, นกมฺเม จตฺตาริ, นวิปาเก นว, นอาหาเร เอกำ, นอินฺทฺริเย เอกำ, นฌาเน เอกำ, นมคฺเค เอกำ, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต เทฺว, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

(เอวำ อิตเร เทฺว คณนาปิ นิสฺสยวาโรปิ กาตพฺพา.)

---

๙๕. อรูปาวจรทุกำ ๕. สำสฏฐวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมาทิปจฺจยา

เหตุปจฺจโย

[๒๗๘] อรูปาวจรำ ธมฺมำ สำสฏฺโฐ อรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อรูปาวจรำ เอกำ ขนฺธำ สำสฏฺฐา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

นอรูปาวจรำ ธมฺมำ สำสฏฺโฐ นอรูปาวจโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: นอรูปาวจรำ เอกำ ขนฺธำ สำสฏฺฐา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

เหตุยา เทฺว ฯเปฯ อวิคเต เทฺว. (อนุโลมํ.)

นเหตุยา เอกํ, นอธิปติยา เทฺว, นปุเรชาเต เทฺว, นปจฺฉาชาเต เทฺว, นอาเสวเน เทฺว, นกมฺเม เทฺว, นวิปาเก เทฺว, นฌาเน เอกํ, นมคฺเค เอกํ, นวิปฺปยุตฺเต เทฺว. (ปจฺจนียํ.)

(เอวํ อิตเร เทฺว คณนาปิ สมฺปยุตฺตวาโรปิ กาตพฺพา.)

---

๙๕. อรูปาวจราทุกํ ๗. ปณฺหาวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๒๗๙] อรูปาวจโร ธมฺโม อรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย อรูปาวจรา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (มูลํ กาตพฺพํ.) อรูปาวจรา เหตู จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ) อรูปาวจรา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

นอรูปาวจโร ธมฺโม นอรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: นอรูปาวจรา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

อารมฺมณปจฺจโย

[๒๘๐] อรูปาวจโร ธมฺโม อรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: อากาสานญฺจายตนำ วิญฺญาณญฺจายตนสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. อากิญฺจญฺญายตนำ เนวสญฺญานาสญฺญายตนสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. อรูปาวจโร ธมฺโม นอรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. อากาสานญฺจายตนำ ปจฺจเวกฺขติ. วิญฺญาณญฺจายตนำ ฯเปฯ อากิญฺจญฺญายตนำ ฯเปฯ เนวสญฺญานาสญฺญายตนำ ปจฺจเวกฺขติ. อรูปาวจเร ขนฺเธ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสำ อุปฺปชฺชติ. เจโตปริยญาเณน อรูปาวจร-จิตฺตสมงฺคิสฺส จิตฺตำ ชานาติ. อรูปาวจรา ขนฺธา เจโตปริยญาณสฺส, ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณสฺส, ยถากมฺมูปคญาณสฺส, อนาคตำสญาณสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

นอรูปาวจโร ธมฺโม นอรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ทานำ ฯเปฯ สีลำ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมำ กตฺวา ตำ ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตำ อารพฺภ ราโค ฯเปฯ โทมนสฺสำ อุปฺปชฺชติ. ปุพฺเพ สุจิณฺณานิ ฯเปฯ ฌานา ฯเปฯ อริยา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา มคฺคำ ปจฺจเวกฺขนฺติ, ผลำ ปจฺจเวกฺขนฺติ, นิพฺพานำ ปจฺจเวกฺขนฺติ. นิพฺพานำ โคตฺรภุสฺส, โวทานสฺส, มคฺคสฺส, ผลสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. อริยา ปหีเน กิเลเส ปจฺจเวกฺขนฺติ, วิกฺขมฺภิเต กิเลเส ฯเปฯ ปุพฺเพ ฯเปฯ จกฺขุำ ฯเปฯ วตฺถุำ นอรูปาวจเร ขนฺเธ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสำ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปำ ปสฺสติ. ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทำ สุณาติ. เจโตปริยญาเณน นอรูปาวจรจิตฺตสมงฺคิสฺส จิตฺตำ ชานาติ. รูปายตนำ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนำ กายวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ นอรูปาวจรา ขนฺธา อิทฺธิวิธญาณสฺส, เจโตปริยญาณสฺส, ปุพฺเพ-

นิวาสานุสฺสติญาณสฺส, ยถากมฺมูปคญาณสฺส, อนาคตํสญาณสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อธิปติปจฺจโย

[๒๘๑] อรูปาวจโร ธมฺโม อรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. **สหชาตาธิปติ:** อรูปาวจรา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. อรูปาวจโร ธมฺโม นอรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** อากาสานญฺจายตนํ ครุ กตฺวา ปจฺจเวกฺขติ ฯเปฯ เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ ครุ กตฺวา ปจฺจเวกฺขติ. อรูปาวจเร ขนฺเธ ครุ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. สหชาตาธิปติ: อรูปาวจรา อธิปติ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) อรูปาวจรา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๒๘๒] นอรูปาวจโร ธมฺโม นอรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ กตฺวา ตํ ครุ กตฺวา ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. ปุพฺเพ สุจิณฺณานิ ฯเปฯ ฌานา ฯเปฯ อริยา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา มคฺคํ ครุ กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติ, ผลํ ฯเปฯ นิพฺพานํ ครุ กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติ. นิพฺพานํ โคตฺรภุสฺส, โวทานสฺส, มคฺคสฺส, ผลสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ นอรูปาวจเร ขนฺเธ ครุ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ กตฺวา ราโค

อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. สหชาตาธิปติ: นอรูปาวจรา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อนนฺตราทิปจฺจยา

[๒๘๓] อรูปาวจโร ธมฺโม อรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา อรูปาวจรา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ อรูปาวจรานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. อรูปาวจโร ธมฺโม นอรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. อรูปาวจรํ จุติจิตฺตํ นอรูปาวจรสฺส อุปปตฺติจิตฺตสฺส อรูปาวจรํ ภวงฺคํ อาวชฺชนาย. อรูปาวจรา ขนฺธา นอรูปาวจรสฺส วุฏฺฐานสฺส นิโรธา วุฏฺฐหนฺตสฺส เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ ผลสมาปตฺติยา อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

[๒๘๔] นอรูปาวจโร ธมฺโม นอรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา นอรูปาวจรา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ นอรูปาวจรานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. อนุโลมํ โคตฺรภุสฺส ฯเปฯ อนุโลมํ ผลสมาปตฺติยา อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. นอรูปาวจโร ธมฺโม อรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. นอรูปาวจรํ จุติจิตฺตํ อรูปาวจรสฺส อุปปตฺติจิตฺตสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. นอรูปาวจรา ขนฺธา อรูปาวจรสฺส วุฏฺฐานสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. อากาสานญฺจายตนสฺส ปริกมฺมํ อากาสานญฺจายตนสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. วิญฺญาณญฺจายตนสฺส ฯเปฯ อากิญฺจญฺญายตนสฺส ฯเปฯ เนวสญฺญานาสญฺญายตนสฺส ปริกมฺมํ เนวสญฺญานาสญฺญายตนสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

สมนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปญฺจ. อญฺญมญฺญปจฺจเยน ปจฺจโย. เทฺว. นิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. สตฺต.

อุปนิสฺสยปจฺจโย

[๒๘๕] อรูปาวจโร ธมฺโม อรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. **อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ** ปกตูปนิสฺสโย: อากาสานญฺจายตนํ วิญฺญาณญฺจายตนสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. วิญฺญาณญฺจายตนํ อากิญฺจญฺญายตนสฺส ฯเปฯ อากิญฺจญฺญายตนํ เนวสญฺญานาสญฺญายตนสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย.

อรูปาวจโร ธมฺโม นอรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ** ปกตูปนิสฺสโย: อรูปาวจรํ สทฺธํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ. สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ กโรติ. นอรูปาวจรํ ฌานํ อุปฺปาเทติ. วิปสฺสนํ ฯเปฯ มคฺคํ ฯเปฯ อภิญฺญํ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. มานํ ชปฺเปติ. ทิฏฺฐึ คณฺหาติ. อรูปาวจรํ สีลํ ฯเปฯ ปญฺญํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ... มานํ ชปฺเปติ... ทิฏฺฐึ คณฺหาติ. อรูปาวจรา สทฺธา ฯเปฯ ปญฺญา นอรูปาวจราย สทฺธาย ฯเปฯ ปญฺญาย... ราคสฺส ฯเปฯ ปตฺถนาย... กายิกสฺส สุขสฺส... กายิกสฺส ทุกฺขสฺส... มคฺคสฺส ผลสมาปตฺติยา อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

[๒๘๖] นอรูปาวจโร ธมฺโม นอรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ** ปกตูปนิสฺสโย: นอรูปาวจรํ สทฺธํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ กโรติ. นอรูปาวจรํ ฌานํ อุปฺปาเทติ. วิปสฺสนํ ฯเปฯ มคฺคํ ฯเปฯ อภิญฺญํ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. มานํ ชปฺเปติ... ทิฏฺฐึ คณฺหาติ. นอรูปาวจรํ สีลํ ฯเปฯ ปญฺญํ ฯเปฯ ราคํ ฯเปฯ

ปตฺถนำ ฯเปฯ กายิกำ สุขำ... กายิกำ ทุกฺขำ... อุตุำ... โภชนำ... เสนาสนำ อุปนิสฺสาย ทานำ เทติ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ... ปาณำ หนติ ฯเปฯ สงฺฆำ ภินฺทติ. นอรูปาวจรา สทฺธา ฯเปฯ เสนาสนำ นอรูปาวจราย สทฺธาย ฯเปฯ ปตฺถนาย... กายิกสฺส สุขสฺส... กายิกสฺส ทุกฺขสฺส, มคฺคสฺส, ผลสมาปตฺติยา อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

นอรูปาวจโร ธมฺโม อรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ** ปกตูปนิสฺสโย: อากาสานญฺจายตนสฺส ปริกมฺมำ อากาสานญฺจายตนสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ เนวสญฺญานาสญฺญายตนสฺส ปริกมฺมำ เนวสญฺญา-นาสญฺญายตนสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

ปุเรชาตาทิปจฺจยา

[๒๘๗] นอรูปาวจโร ธมฺโม นอรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตำ, วตฺถุปุเรชาตำ. **อารมฺมณปุเรชาตำ:** จกฺขุำ ฯเปฯ วตฺถุำ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสำ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปำ ปสฺสติ. ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทำ สุณาติ. รูปายตนำ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนำ กายวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ **วตฺถุปุเรชาตำ:** จกฺขายตนำ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ กายายตนำ กายวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ วตฺถุ นอรูปาวจรานำ ขนฺธานำ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. นอรูปาวจโร ธมฺโม อรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. **วตฺถุปุเรชาตำ:** วตฺถุ อรูปาวจรานำ ขนฺธานำ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. เทฺว. อาเสวนปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ.

กมฺมปจฺจโย

[๒๘๘] อรูปาวจโร ธมฺโม อรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา ฯเปฯ อรูปาวจโร ธมฺโม นอรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. อรูปาวจรา เจตนา จิตฺตสมุฏฺฐานานำ รูปานำ ขนฺธานำ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลำ กาตพฺพำ.) อรูปาวจรา เจตนา สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานำ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

นอรูปาวจโร ธมฺโม นอรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. สหชาตา: นอรูปาวจรา เจตนา สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานำ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย (สงฺขิตฺตำ.) (๑)

วิปากาทิปจฺจยา

[๒๘๙] อรูปาวจโร ธมฺโม อรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส วิปากปจฺจเยน ปจฺจโย. (สงฺขิตฺตำ.)

นอรูปาวจโร ธมฺโม นอรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส วิปากปจฺจเยน ปจฺจโย. (สงฺขิตฺตำ) อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. ฌานปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. มคฺคปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. สมฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. เทฺว.

วิปฺปยุตฺตปจฺจโย

[๒๙๐] อรูปาวจโร ธมฺโม นอรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺต-ปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

นอรูปาวจโร ธมฺโม นอรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) นอรูปาวจโร ธมฺโม อรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตํ: วตฺถุ อรูปาวจรานํ ขนฺธานํ วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อตฺถิอาทิปจฺจยา

[๒๙๑] อรูปาวจโร ธมฺโม อรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ ฯเปฯ อรูปาวจโร ธมฺโม นอรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ ฯเปฯ อรูปาวจโร ธมฺโม อรูปาวจรสฺส จ นอรูปาวจรสฺส จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) (๓)

นอรูปาวจโร ธมฺโม นอรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ, อินฺทฺริยํ. (สงฺขิตฺตํ.) นอรูปาวจโร ธมฺโม อรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปุเรชาตํ:** วตฺถุ อรูปาวจรานํ ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

[๒๙๒] อรูปาวจโร จ นอรูปาวจโร จ ธมฺมา อรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. **สหชาโต:** อรูปาวจโร เอโก ขนฺโธ จ วตฺถุ จ ติณฺณนฺนํ ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ เทฺว ขนฺธา จ ฯเปฯ อรูปาวจโร จ นอรูปาวจโร จ ธมฺมา นอรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ,

ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ, อินฺทฺริยํ. **สหชาตา:** อรูปาวจรา ขนฺธา จ มหาภูตา จ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตา:** อรูปาวจรา ขนฺธา จ กพฬีกาโร อาหาโร จ อิมสฺส กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปจฺฉาชาตา:** อรูปาวจรา ขนฺธา จ รูปชีวิตินฺทฺริยญฺจ กฏตฺตารูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

นตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. วิคตปจฺจเยน ปจฺจโย. อวิคตปจฺจเยน ปจฺจโย.

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๒๙๓] เหตุยา จตฺตาริ, อารมฺมเณ ตีณิ, อธิปติยา จตฺตาริ, อนนฺตเร จตฺตาริ, สมนนฺตเร จตฺตาริ, สหชาเต ปญฺจ, อญฺญมญฺเญ เทฺว, นิสฺสเย สตฺต อุปนิสฺสเย จตฺตาริ, ปุเรชาเต เทฺว, ปจฺฉาชาเต เทฺว, อาเสวเน ตีณิ, กมฺเม จตฺตาริ, วิปาเก เทฺว, อาหาเร จตฺตาริ, อินฺทฺริเย จตฺตาริ, ฌาเน จตฺตาริ, มคฺเค จตฺตา, สมฺปยุตฺเต เทฺว, วิปฺปยุตฺเต ตีณิ, อตฺถิยา สตฺต, นตฺถิยา จตฺตาริ, วิคเต จตฺตาริ, อวิคเต สตฺต.

๒. ปจฺจนียุทฺธาโร

[๒๙๔] อรูปาวจโร ธมฺโม อรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. อรูปาวจโร ธมฺโม นอรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อรูปาวจโร ธมฺโม อรูปาวจรสฺส จ นอรูปาวจรสฺส จ ธมฺมสฺส สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๒๙๕] นอรูปาวจโร ธมฺโม นอรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. นอรูปาวจโร ธมฺโม อรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อรูปาวจโร จ นอรูปาวจโร จ ธมฺมา อรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อรูปาวจโร จ นอรูปาวจโร จ ธมฺมา นอรูปาวจรสฺส ธมฺมสฺส สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๒๙๖] นเหตุยา สตฺต, นอารมฺมเณ สตฺต, นอธิปติยา สตฺต, นอนนฺตเร สตฺต, นสมนนฺตเร สตฺต, นสหชาเต ปญฺจ, นอญฺญมญฺเญ ปญฺจ, นนิสฺสเย ปญฺจ, นอุปนิสฺสเย สตฺต, นปุเรชาเต ฉ, นปจฺฉาชาเต

สตฺต ฯเปฯ นสมฺปยุตฺเต ปญฺจ, นวิปฺปยุตฺเต จตฺตาริ, โนอตฺถิยา จตฺตาริ, โนนตฺถิยา สตฺต, โนวิคเต สตฺต, โนอวิคเต จตฺตาริ.

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียํ

[๒๙๗] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ จตฺตาริ, นอธิปติยา จตฺตาริ, นอนนฺตเร นสมนนฺตเร จตฺตาริ, นอญฺญมญฺเญ เทฺว, นอุปนิสฺสเย จตฺตาริ ฯเปฯ นสมฺปยุตฺเต เทฺว, นวิปฺปยุตฺเต เทฺว, โนนตฺถิยา จตฺตาริ, โนวิคเต จตฺตาริ.

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมํ

[๒๙๘] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ ตีณิ, อธิปติยา จตฺตาริ, (อนุโลมมาติกา วิตฺถาเรตพฺพา.) ฯเปฯ อวิคเต สตฺต.

อรูปาวจรทุกํ นิฏฺฐิตํ.

---

๙๖. ปริยาปนฺนทุกํ ๑. ปฏิจฺจวาโร

[๒๙๙] ปริยาปนฺนํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ ปริยาปนฺโน ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: ปริยาปนฺนํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ

(ยถา จูฬนฺตรทุเก โลกิยทุกํ. เอวํ อิมมฺปิ ทุกํ กาตพฺพํ นินฺนานากรณํ.)

ปริยาปนฺนทุกํ นิฏฺฐิตํ.

---

๙๗. นิยฺยานิกทุกํ ๑. ปฏิจฺจวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๓๐๐] นิยฺยานิกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นิยฺยานิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: นิยฺยานิกํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ นิยฺยานิกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อนิยฺยานิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: นิยฺยานิเก ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. นิยฺยานิกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นิยฺยานิโก จ อนิยฺยานิโก จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: นิยฺยานิกํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๓)

อนิยฺยานิกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อนิยฺยานิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อนิยฺยานิกํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ ขนฺเธ ปฏิจฺจ วตฺถุ, วตฺถุ ปฏิจฺจ ขนฺธา. เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ (๑)

นิยฺยานิกญฺจ อนิยฺยานิกญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อนิยฺยานิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: นิยฺยานิเก ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. (๑)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๓๐๑] เหตุยา ปญฺจ, อารมฺมเณ เทฺว, อธิปติยา ปญฺจ, อนนฺตเร เทฺว, สมนนฺตเร เทฺว, สหชาเต ปญฺจ, อญฺญมญฺเญ เทฺว, นิสฺสเย ปญฺจ, อุปนิสฺสเย เทฺว, ปุเรชาเต เทฺว, อาเสวเน เทฺว, กมฺเม ปญฺจ, วิปาเก เอกํ, อาหาเร ปญฺจ ฯเปฯ อวิคเต ปญฺจ.

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๑. วิภงฺควาโร

นเหตุนอารมฺมณปจฺจยา

[๓๐๒] อนิยฺยานิกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อนิยฺยานิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ อนิยฺยานิกํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปึ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ ขนฺเธ ปฏิจฺจ วตฺถุ, วตฺถุ ปฏิจฺจ ขนฺธา. เอกํ มหาภูตํ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑) นอารมฺมณปจฺจยา. ตีณิ.

นอธิปตฺยาทิปจฺจยา

[๓๐๓] นิยฺยานิกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นิยฺยานิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอธิปติปจฺจยา: นิยฺยานิเก ขนฺเธ ปฏิจฺจ นิยฺยานิกา อธิปติ. (๑)

อนิยฺยานิกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อนิยฺยานิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอธิปติปจฺจยา: อนิยฺยานิกํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปึ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา กาฏพฺพา.) (๑)

นอนนฺตรปจฺจยา. นสมนนฺตรปจฺจยา. นอญฺญมญฺญปจฺจยา ฯเปฯ

นปุเรชาตปจฺจโย

[๓๐๔] นิยฺยานิกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ นิยฺยานิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นปุเรชาตปจฺจยา: อรูเป นิยฺยานิกํ เอกํ ขนฺธํ ฯเปฯ นิยฺยานิกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อนิยฺยานิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นปุเรชาตปจฺจยา: นิยฺยานิเก ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปึ. (๒)

อนิยฺยานิกํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อนิยฺยานิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นปุเรชาตปจฺจยา: อรูเป อนิยฺยานิกํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อนิยฺยานิเก ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) (๑)

นิยฺยานิกญฺจ อนิยฺยานิกญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อนิยฺยานิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นปุเรชาตปจฺจยา: นิยฺยานิเก ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปํ. (๑)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๓๐๕] นเหตุยา เอกํ, นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา เทฺว, นอนนฺตเร ตีณิ, นอุปนิสฺสเย ตีณิ, นปุเรชาเต จตฺตาริ, นปจฺฉาชาเต ปญฺจ, นอาเสวเน ตีณิ,[๑] นกมฺเม เทฺว, นวิปาเก ปญฺจ, นอาหาเร เอกํ, นอินฺทฺริเย เอกํ, นฌาเน เอกํ, นมคฺเค เอกํ, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต เทฺว, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

(เอวํ อิตเร เทฺว คณนาปิ สหชาตวาโรปิ กาตพฺพา.)

---

[๑] ฉ., เท. เอกํ.

๙๗. นิยฺยานิกทุกํ ๓. ปจฺจยวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๓๐๖] นิยฺยานิกํ ธมฺมํ ปจฺจยา นิยฺยานิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา. ตีณิ. (ปฏิจฺจสทิสา.)

อนิยฺยานิกํ ธมฺมํ ปจฺจยา อนิยฺยานิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อนิยฺยานิกํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปึ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (ยาว อชฺฌตฺติกา มหาภูตา.) วตฺถุ ปจฺจยา อนิยฺยานิกา ขนฺธา. อนิยฺยานิกํ ธมฺมํ ปจฺจยา นิยฺยานิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: วตฺถุ ปจฺจยา นิยฺยานิกา ขนฺธา. อนิยฺยานิกํ ธมฺมํ ปจฺจยา นิยฺยานิโก จ อนิยฺยานิโก จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: วตฺถุ ปจฺจยา นิยฺยานิกา ขนฺธา. มหาภูเต ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปึ. (๓)

[๓๐๗] นิยฺยานิกญฺจ อนิยฺยานิกญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา นิยฺยานิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: นิยฺยานิกํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ นิยฺยานิกญฺจ อนิยฺยานิกญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา อนิยฺยานิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: นิยฺยานิเก ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปึ. นิยฺยานิกญฺจ อนิยฺยานิกญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา นิยฺยานิโก จ อนิยฺยานิโก จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ เหตุปจฺจยา: นิยฺยานิกํ เอกํ ขนฺธญฺจ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ จ ฯเปฯ นิยฺยานิเก ขนฺเธ จ มหาภูเต จ ปจฺจยา จิตฺตสมุฏฺฐานํ รูปึ. (๓)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๓๐๘] เหตุยา นว, อารมฺมเณ จตฺตาริ, อธิปติยา นว, อนนฺตเร จตฺตาริ, สมนนฺตเร จตฺตาริ, สหชาเต นว, อญฺญมญฺเญ จตฺตาริ, นิสฺสเย นว, อุปนิสฺสเย จตฺตาริ, ปุเรชาเต จตฺตาริ, อาเสวเน จตฺตาริ, กมฺเม นว, วิปาเก เอกํ ฯเปฯ อวิคเต นว.

---

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๑. วิภงฺควาโร

นเหตุปจฺจโย

[๓๐๙] อนิยฺยานิกํ ธมฺมํ ปจฺจยา อนิยฺยานิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ อนิยฺยานิกํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) จกฺขายตนํ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณํ ฯเปฯ กายายตนํ ปจฺจยา กายวิญฺญาณํ วตฺถุ ปจฺจยา อเหตุกา อนิยฺยานิกา ขนฺธา. วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

นอารมฺมณาทิปจฺจยา

[๓๑๐] นิยฺยานิกํ ธมฺมํ ปจฺจยา อนิยฺยานิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอารมฺมณปจฺจยา. ตีณิ.

นิยฺยานิกํ ธมฺมํ ปจฺจยา นิยฺยานิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอธิปติปจฺจยา: นิยฺยานิเก ขนฺเธ ปจฺจยา นิยฺยานิกา อธิปติ. (๑)

อนิยฺยานิกํ ธมฺมํ ปจฺจยา อนิยฺยานิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอธิปติปจฺจยา: อนิยฺยานิกํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) จกฺขายตนนฺ[๑] ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณํ ฯเปฯ กายายตนํ ปจฺจยา กายวิญฺญาณํ วตฺถุ ปจฺจยา อนิยฺยานิกา ขนฺธา.[๑] อนิยฺยานิกํ ธมฺมํ ปจฺจยา นิยฺยานิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอธิปติปจฺจยา: วตฺถุ ปจฺจยา นิยฺยานิกา อธิปติ. (๒)

นิยฺยานิกญฺจ อนิยฺยานิกญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา นิยฺยานิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นอธิปติปจฺจยา: นิยฺยานิเก ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา นิยฺยานิกา อธิปติ. (๑)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๓๑๑] นเหตุยา เอกํ, นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา จตฺตาริ, นอนนฺตเร ตีณิ ฯเปฯ นอุปนิสฺสเย ตีณิ, นปุเรชาเต จตฺตาริ, นปจฺฉาชาเต นว, นอาเสวเน ตีณิ,[๒] นกมฺเม จตฺตาริ, นวิปาเก นว, นอาหาเร เอกํ, นอินฺทฺริเย เอกํ, นฌาเน เอกํ, นมคฺเค เอกํ, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต เทฺว, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

(เอวํ อิตเร เทฺว คณนาปิ นิสฺสยวาโรปิ กาตพฺพา.)

[๑-๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ. [๒] ฉ., เท. เอกํ.

๙๔. นิยฺยานิกทุกํ ๕. สสฏฺฐวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมาทิปจฺจยา

[๓๑๒] นิยฺยานิกํ ธมฺมํ สสฏฺโฐ นิยฺยานิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: นิยฺยานิกํ เอกํ ขนฺธํ สสฏฺฐา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ (๑)

อนิยฺยานิกํ ธมฺมํ สสฏฺโฐ อนิยฺยานิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: อนิยฺยานิกํ เอกํ ขนฺธํ สสฏฺฐา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

เหตุยา เทฺว, อารมฺมเณ เทฺว, (สพฺพตฺถ เทฺว,) วิปาเก เอกํ ฯเปฯ อวิคเต เทฺว. (อนุโลมํ.)

นเหตุยา เอกํ, นอธิปติยา เทฺว, นปุเรชาเต เทฺว, นปจฺฉาชาเต เทฺว, นอาเสวเน เอกํ, นกมฺเม เทฺว, นวิปาเก เทฺว, นฌาเน เอกํ, นมคฺเค เอกํ, นวิปฺปยุตฺเต เทฺว. (ปจฺจนียํ.)

(เอวํ อิตเร เทฺว คณนาปิ สมฺปยุตฺตวาโรปิ กาตพฺพา.)

---

๙๗. นิยฺยานิกทุกํ ๗. ปญฺหาวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๓๑๓] นิยฺยานิโก ธมฺโม นิยฺยานิกสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: นิยฺยานิกา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) นิยฺยานิกา เหตู จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ เหตุปจฺจเยน

ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) นิยฺยานิกา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

อนิยฺยานิโก ธมฺโม อนิยฺยานิกสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย: อนิยฺยานิกา เหตู สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (๑)

อารมฺมณปจฺจโย

[๓๑๔] นิยฺยานิโก ธมฺโม อนิยฺยานิกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: อริยา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา มคฺคํ ปจฺจเวกฺขนฺติ. เจโตปริยญาเณน นิยฺยานิกจิตฺตสมงฺคิสฺส จิตฺตํ ชานาติ. นิยฺยานิกา ขนฺธา เจโต-ปริยญาณสฺส, ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณสฺส, อนาคตังสญาณสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อนิยฺยานิโก ธมฺโม อนิยฺยานิกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ กตฺวา ตํ ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ ราโค อุปฺปชฺชติ ฯเปฯ โทมนสฺสं อุปฺปชฺชติ. ปุพฺเพ สุจิณฺณานิ ฯเปฯ ฌานา ฯเปฯ อริยา ผลํ ปจฺจเวกฺขนฺติ, นิพฺพานํ ปจฺจเวกฺขนฺติ. นิพฺพานํ โคตฺรภุสฺส, โวทานสฺส, ผลสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. อริยา ปหีเน กิเลเส ฯเปฯ วิกฺขมฺภิเต กิเลเส ฯเปฯ ปุพฺเพ สมุทาจิณฺเณ ฯเปฯ จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อนิยฺยานิเก ขนฺเธ อนิจฺจโต ฯเปฯ โทมนสฺสं อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปํ ปสฺสติ. ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุณาติ. เจโตปริยญาเณน อนิยฺยานิกจิตฺตสมงฺคิสฺส จิตฺตํ ชานาติ. อากาสานญฺจายตนํ วิญฺญาณญฺจายตนสฺส ฯเปฯ อากิญฺจญฺญายตนํ เนวสญฺญานาสญฺญายตนสฺส ฯเปฯ รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ กาย-

วิญฺญาณสฺส ฯเปฯ อนิยฺยานิกา ขนฺธา อิทฺธิวิธญาณสฺส, เจโต-ปริยญาณสฺส, ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณสฺส, ยถากมฺมูปคญาณสฺส, อนาคตํสญาณสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย.

อนิยฺยานิโก ธมฺโม นิยฺยานิกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. นิพฺพานํ มคฺคสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อธิปติปจฺจโย

[๓๑๕] นิยฺยานิโก ธมฺโม นิยฺยานิกสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. **สหชาตาธิปติ:** นิยฺยานิกา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. นิยฺยานิโก ธมฺโม อนิยฺยานิกสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** อริยา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา มคฺคํ ครุ กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติ. **สหชาตาธิปติ:** นิยฺยานิกา อธิปติ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) นิยฺยานิกา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๓๑๖] อนิยฺยานิโก ธมฺโม อนิยฺยานิกสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ กตฺวา ตํ ครุ กตฺวา ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. ปุพฺเพ สุจิณฺณานิ ฯเปฯ ฌานา วุฏฺฐหิตฺวา ฯเปฯ อริยา ผลํ ครุ กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติ, นิพฺพานํ ครุ กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติ. นิพฺพานํ โคตฺรภุสฺส, โวทานสฺส, ผลสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อนิยฺยานิเก ขนฺเธ ครุ กตฺวา อสฺสาเทติ

อภินนฺทติ, ตํ ครุ๎ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. สหชาตาธิปติ: อนิยฺยานิกา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. อนิยฺยานิโก ธมฺโม นิยฺยานิกสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. อารมฺมณาธิปติ: นิพฺพานํ มคฺคสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อนนฺตราทิปจฺจยา

[๓๑๗] นิยฺยานิโก ธมฺโม อนิยฺยานิกสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. มคฺโค ผลสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อนิยฺยานิโก ธมฺโม อนิยฺยานิกสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา อนิยฺยานิกา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ อนิยฺยานิกานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. อนุโลมํ โคตฺรภุสฺส. อนุโลมํ[๑] โวทานสฺส. ผลํ ผลสฺส. อนุโลมํ ผลสมาปตฺติยา นิโรธา วุฏฺฐหนฺตสฺส เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ ผลสมาปตฺติยา อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. อนิยฺยานิโก ธมฺโม นิยฺยานิกสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. โคตฺรภุ มคฺคสฺส. โวทานํ มคฺคสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

สมนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปญฺจ. อญฺญมญฺญปจฺจเยน ปจฺจโย. เทฺว. นิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. สตฺต.

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

อุปนิสฺสยปจฺจโย

[๓๑๘] นิยฺยานิโก ธมฺโม นิยฺยานิกสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปกตูปนิสฺสโย:** ปจฺโม มคฺโค ทุติยสฺส มคฺคสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ ตติโย มคฺโค จตุตฺถสฺส มคฺคสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. นิยฺยานิโก ธมฺโม อนิยฺยานิกสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ** ปกตูปนิสฺสโย: อริยา มคฺคํ อุปนิสฺสาย อนุปฺปนฺนํ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทนฺติ, อุปฺปนฺนํ สมาปชฺชนฺติ, สงฺขาเร อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสนฺติ, มคฺโค อริยานํ อตฺถปฏิสมฺภิทาย ธมฺมปฏิสมฺภิทาย นิรุตฺติปฏิสมฺภิทาย ปฏิภาณปฏิสมฺภิทาย ฐานาฐานโกสลฺลสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. มคฺโค ผลสมาปตฺติยา อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

[๓๑๙] อนิยฺยานิโก ธมฺโม อนิยฺยานิกสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ** ปกตูปนิสฺสโย: อนิยฺยานิกํ สทฺธํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ.[๑] สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ กโรติ.[๑] ฌานํ อุปฺปาเทติ[๑]... วิปสฺสนํ... อภิญฺญํ... สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ... มานํ ชปฺเปติ... ทิฏฺฐึ คณฺหาติ. อนิยฺยานิกํ สีลํ ฯเปฯ ปญฺญํ... ราคํ ฯเปฯ ปตฺถนํ... อุตุ... โภชนํ... เสนาสนํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. ปาณึ หนติ ฯเปฯ สงฺฆํ ภินฺทติ. อนิยฺยานิกา สทฺธา ฯเปฯ เสนาสนํ อนิยฺยานิกาย สทฺธาย ฯเปฯ ปตฺถนาย... กายิกสฺส สุขสฺส... กายิกสฺส ทุกฺขสฺส... ผลสมาปตฺติยา อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. อนิยฺยานิโก ธมฺโม

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

นิยฺยานิกสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ** ปกตูปนิสฺสโย: ปรมสฺส มคฺคสฺส ปริกมฺมํ ปรมสฺส มคฺคสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย ฯเปฯ จตุตฺถสฺส มคฺคสฺส ปริกมฺมํ จตุตฺถสฺส มคฺคสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

ปุเรชาตาทิปจฺจยา

[๓๒๐] อนิยฺยานิโก ธมฺโม อนิยฺยานิกสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. เทฺว. (อรูปทุกสทิสา กาตพฺพา.) ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. เทฺว. อาเสวนปจฺจเยน ปจฺจโย. เทฺว.

กมฺมปจฺจโย

[๓๒๑] นิยฺยานิโก ธมฺโม นิยฺยานิกสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: นิยฺยานิกา เจตนา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. นิยฺยานิโก ธมฺโม อนิยฺยานิกสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. **สหชาตา:** นิยฺยานิกา เจตนา จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. **นานาขณิกา:** นิยฺยานิกา เจตนา ผลสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) นิยฺยานิกา เจตนา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๓๒๒] อนิยฺยานิโก ธมฺโม อนิยฺยานิกสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. **สหชาตา:** (สงฺขิตฺตํ.)[๑] **นานาขณิกา:** อนิยฺยานิกา เจตนา [๒] วิปากานํ[๑] ขนฺธานํ กฏตฺตา จ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย.[๑] วิปากปจฺจเยน ปจฺจโย. เอกํเยว. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. ฌานปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. มคฺคปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. สมฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. เทฺว. วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ (อรูปทุกสทิสา กาตพฺพา.) อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. สตฺต. (อรูปทุกสทิสา กาตพฺพา. อามสนา นานาปทาเยว.) นตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. วิคตปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. อวิคตปจฺจเยน ปจฺจโย. สตฺต.

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๓๒๓] เหตุยา จตฺตาริ, อารมฺมเณ ตีณิ, อธิปติยา ปญฺจ, อนนฺตเร ตีณิ, สมนนฺตเร ตีณิ, สหชาเต ปญฺจ, อญฺญมญฺเญ เทฺว, นิสฺสเย สตฺต, อุปนิสฺสเย จตฺตาริ, ปุเรชาเต เทฺว, ปจฺฉาชาเต เทฺว, อาเสวเน เทฺว, กมฺเม จตฺตาริ, วิปาเก เอกํ, อาหาเร จตฺตาริ, อินฺทฺริเย จตฺตาริ, ฌาเน จตฺตาริ, มคฺเค จตฺตาริ, สมฺปยุตฺเต เทฺว, วิปฺปยุตฺเต ตีณิ, อตฺถิยา สตฺต, นตฺถิยา ตีณิ, วิคเต ตีณิ, อวิคเต สตฺต.

อนุโลมํ.

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

[๒] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "ผลสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. อิติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

๒. ปจฺจนียุทฺธาโร

[๓๒๔] นิยฺยานิโก ธมฺโม นิยฺยานิกสฺส ธมฺมสฺส สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. นิยฺยานิโก ธมฺโม อนิยฺยานิกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. นิยฺยานิโก ธมฺโม นิยฺยานิกสฺส จ อนิยฺยานิกสฺส จ ธมฺมสฺส สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๓๒๕] อนิยฺยานิโก ธมฺโม อนิยฺยานิกสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. อนิยฺยานิโก ธมฺโม นิยฺยานิกสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

นิยฺยานิโก จ อนิยฺยานิโก จ ธมฺมา นิยฺยานิกสฺส ธมฺมสฺส สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. นิยฺยานิโก จ อนิยฺยานิโก จ ธมฺมา อนิยฺยานิกสฺส ธมฺมสฺส [๑]สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย.[๑] (๒)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๓๒๖] นเหตุยา สตฺต, นอารมฺมเณ สตฺต, นอธิปติยา สตฺต, นอนนฺตเร สตฺต, นสมนนฺตเร สตฺต, นสหชาเต ปญฺจ, นอญฺญมญฺเญ

[๑-๑] ฉ. สหชาตํ ปจฺฉาชาตํ อาหารํ อินฺทฺริยํ.

ปญฺจ, นนิสฺสเย ปญฺจ, นอุปนิสฺสเย สตฺต, นปุเรชาเต ฉ, นปจฺฉาชาเต สตฺต ฯเปฯ นสมฺปยุตฺเต ปญฺจ, นวิปฺปยุตฺเต จตฺตาริ, โนอตฺถิยา จตฺตาริ, โนนตฺถิยา สตฺต, โนวิคเต สตฺต, โนอวิคเต จตฺตาริ.

---

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียัง

[๓๒๗] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ จตฺตาริ, นอธิปติยา จตฺตาริ, นอนนฺตเร จตฺตาริ, นสมนนฺตเร จตฺตาริ, นอญฺญมญฺเญ เทฺว, นอุปนิสฺสเย จตฺตาริ ฯเปฯ นสมฺปยุตฺเต เทฺว, นวิปฺปยุตฺเต เทฺว, โนนตฺถิยา จตฺตาริ, โนวิคเต จตฺตาริ.

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมัง

[๓๒๘] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ ตีณิ, อธิปติยา ปญฺจ, (อนุโลมมาติกา วิตฺถาเรตพฺพา.) ฯเปฯ อวิคเต สตฺต.

นิยฺยานิกทุกัง นิฏฺฐิตัง.

---

๙๘. นิยตทุกัง ๑-๖ ปฏิจฺจาทิวาโร

[๓๒๙] นิยตัง ธมฺมัง ปฏิจฺจ นิยโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: นิยตัง เอกัง ขนฺธัง ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ นิยตัง ธมฺมัง ปฏิจฺจ อนิยโต ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: นิยเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ จิตฺตสมุฏฺฐานัง รูปัง. (สงฺขิตฺตัง. ปญฺจปิ ปญฺหา กาตพฺพา. ยถา นิยฺยานิกทุกัง เอวัง ปฏิจฺจวาโรปิ สหชาตวาโรปิ ปจฺจยวาโรปิ

นิสฺสยวาโรปิ สัสฏฐวาโรปิ สมฺปยุตฺตวาโรปิ กาตพฺพา. นินฺนานากรณนฺ. อามสนนฺ นานนฺ.)

---

๙๘. นิยตทุกนฺ ๗. ปญฺหาวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมนฺ ๑. วิภงฺควาโร

เหตุปจฺจโย

[๓๓๐] นิยโต ธมฺโม นิยตสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. (นิยฺยานิกทุกสทิสา นินฺนานากรณา.)

อารมฺมณปจฺจโย

[๓๓๑] นิยโต ธมฺโม อนิยตสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: อริยา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา มคฺคนฺ ปจฺจเวกฺขนฺติ. นิยเต ปหีเน กิเลเส ปจฺจเวกฺขนฺติ. ปุพฺเพ สมุทาจิณฺเณ ฯเปฯ นิยเต ขนฺเธ อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสติ. เจโตปริยญาเณน นิยตจิตฺตสมงฺคิสฺส จิตฺตนฺ ชานาติ. นิยตา ขนฺธา เจโตปริยญาณสฺส, ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณสฺส, ยถากมฺมูปคญาณสฺส, อนาคตนฺสญาณสฺส อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อนิยโต ธมฺโม อนิยตสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ทานนฺ ทตฺวา สีลนฺ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมนฺ ฯเปฯ ปุพฺเพ สุจิณฺณานิ ฯเปฯ ฌานา วุฏฺฐหิตฺวา ฌานนฺ ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตนฺ อารพฺภ อนิยโต ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉา ฯเปฯ อุทฺธจฺจนฺ ฯเปฯ อนิยตนฺ โทมนสฺสนฺ อุปฺปชฺชติ. อริยา ผลนฺ ปจฺจเวกฺขนฺติ,

นิพฺพานํ ปจฺจเวกฺขนฺติ. นิพฺพานํ โคตฺรภุสฺส, โวทานสฺส, ผลสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. อริยา อนิยเต ปหีเน กิเลเส ปจฺจเวกฺขนฺติ. วิกฺขมฺภิเต กิเลเส ฯเปฯ ปุพฺเพ สมุทาจิณฺเณ ฯเปฯ จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ ฯเปฯ อนิยเต ขนฺเธ อนิจฺจโต ทุกฺขโต ฯเปฯ วิปสฺสนฺติ, อสฺสาเทนฺติ อภินนฺทนฺติ, ตํ อารพฺภ อนิยโต ราโค ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปึ[๑] ปสฺสติ ฯเปฯ อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. อนิยโต ธมฺโม นิยตสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. นิพฺพานํ มคฺคสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย รูปชีวิตินฺทฺริยํ มาตุฆาตกมฺมสฺส... ปิตุฆาตกมฺมสฺส... อรหนฺตฆาตกมฺมสฺส... รุหิรุปฺปาทกมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. ยํ วตฺถุ อามสนฺตสฺส มิจฺฉตฺตนิยตา ขนฺธา อุปฺปชฺชนฺติ, ตํ วตฺถุ มิจฺฉตฺตนิยตานํ ขนฺธานํ อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อธิปติปจฺจโย

[๓๓๒] นิยโต ธมฺโม นิยตสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. **สหชาตาธิปติ:** นิยตา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. นิยโต ธมฺโม อนิยตสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** อริยา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา มคฺคํ ครุ กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติ. **สหชาตาธิปติ:** นิยตา อธิปติ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. นิยโต ธมฺโม นิยตสฺส จ อนิยตสฺส จ ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย.

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

สหชาตาธิปติ: นิยตา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานำ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๓๓๓] อนิยโต ธมฺโม อนิยตสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** ทานำ ทตฺวา สีลำ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมำ กตฺวา ตำ ครุำ กตฺวา ปจฺจเวกฺขติ, อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตำ ครุำ กตฺวา อนิยโต ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. ปุพฺเพ ฯเปฯ ฌานา ฯเปฯ อริยา ผลำ ครุำ กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติ, นิพฺพานำ ครุำ กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติ. นิพฺพานำ โคตฺรภุสฺส, โวทานสฺส, ผลสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. จกฺขุำ ฯเปฯ วตฺถุำ อนิยเต ขนฺเธ ครุำ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตำ ครุำ กตฺวา อนิยโต ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. **สหชาตาธิปติ:** อนิยตา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานำ ขนฺธานำ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานำ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. อนิยโต ธมฺโม นิยตสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ: นิพฺพานำ มคฺคสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

อนนฺตราทิปจฺจยา

[๓๓๔] นิยโต ธมฺโม อนิยตสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: มคฺโค ผลสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. นิยตา ขนฺธา วุฏฺฐานสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อนิยโต ธมฺโม อนิยตสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา อนิยตา ขนฺธา ปจฺฉิมานำ ปจฺฉิมานำ อนิยตานำ ขนฺธานำ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. อนุโลมำ โคตฺรภุสฺส. อนุโลมำ โวทานสฺส. ผลำ ผลสฺส. อนุโลมำ ผลสมาปตฺติยา. นิโรธา วุฏฺฐหนฺตสฺส เนวสญฺญานาสญฺญายตนำ ผลสมาปตฺติยา อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย.

อนิยโต ธมฺโม นิยตสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. อนิยตัง โทมนสฺสัง นิยตสฺส โทมนสฺสสฺส. อนิยตา มิจฺฉาทิฏฺฐิ นิยตมิจฺฉาทิฏฺฐิยา อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. โคตฺรภุ มคฺคสฺส. โวทานัง มคฺคสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

สมนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปญฺจ. อญฺญมญฺญปจฺจเยน ปจฺจโย. เทฺว. นิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. สตฺต.

อุปนิสฺสยปจฺจโย

[๓๓๕] นิยโต ธมฺโม นิยตสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. **ปกตูปนิสฺสโย:** มาตุฆาตกมฺมัง มาตุฆาตกมฺมสฺส... ปิตุฆาตกมฺมสฺส... อรหนฺตฆาตกมฺมสฺส... รุหิรุปฺปาทกมฺมสฺส... สงฺฆเภทกมฺมสฺส นิยตมิจฺฉาทิฏฺฐิยา อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (จกฺกัง.) ปฐโม มคฺโค ทุติยสฺส มคฺคสฺส ทุติโย มคฺโค ตติยสฺส ตติโย มคฺโค จตุตฺถสฺส มคฺคสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย.

นิยโต ธมฺโม อนิยตสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ** ปกตูปนิสฺสโย: มาตรัง ชีวิตา โวโรเปตฺวา ฯเปฯ สงฺฆัง ภินฺทิตฺวา ตสฺส ปฏิฆาตตฺถาย ทานัง เทติ. สีลัง สมาทิยติ. อุโปสถกมฺมัง กโรติ. อริยา มคฺคัง อุปนิสฺสาย อนุปฺปนฺนัง สมาปตฺตึ อุปฺปาเทนฺติ, อุปฺปนฺนัง สมาปชฺชนฺติ ฯเปฯ ฐานาฐานโกสลฺลสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. มคฺโค ผลสมาปตฺติยา อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

[๓๓๖] อนิยโต ธมฺโม อนิยตสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ** ปกตูปนิสฺสโย: อนิยตัง สทฺธัง อุปนิสฺสาย ทานัง เทติ. สีลัง ฯเปฯ

อุโปสถกมฺมํ กโรติ. ฌานํ อุปฺปาเทติ. วิปสฺสนํ ฯเปฯ อภิญฺญํ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. มานํ ชปฺเปติ... ทิฏฺฐึ คณฺหาติ. อนิยตํ สีลํ ฯเปฯ ปญฺญํ... ราคํ ฯเปฯ ปตฺถนํ... กายิกํ สุขํ... กายิกํ ทุกฺขํ... อุตุํ... โภชนํ... เสนาสนํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. ปาณํ หนติ ฯเปฯ นิคมฆาตํ กโรติ. อนิยตา สทฺธา ฯเปฯ เสนาสนํ อนิยตาย สทฺธาย ฯเปฯ ปตฺถนาย... กายิกสฺส สุขสฺส... กายิกสฺส ทุกฺขสฺส ผลสมาปตฺติยา อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อนิยโต ธมฺโม นิยตสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ** ปกตูปนิสฺสโย: อนิยตํ ราคํ อุปนิสฺสาย มาตรํ ชีวิตา โวโรเปติ ฯเปฯ สงฺฆํ ภินฺทติ. อนิยตํ โทมนสฺสํ ฯเปฯ เสนาสนํ อุปนิสฺสาย มาตรํ ชีวิตา โวโรเปติ ฯเปฯ สงฺฆํ ภินฺทติ. อนิยโต ราโค... โทมนสฺสํ ฯเปฯ เสนาสนํ มาตุฆาตกมฺมสฺส ฯเปฯ สงฺฆเภทกมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจมสฺส มคฺคสฺส ปริกมฺมํ ปจมสฺส มคฺคสฺส ฯเปฯ จตุตฺถสฺส มคฺคสฺส ปริกมฺมํ จตุตฺถสฺส มคฺคสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

ปุเรชาตาทิปจฺจยา

[๓๓๗] อนิยโต ธมฺโม อนิยตสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) อนิยโต ธมฺโม นิยตสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. **อารมฺมณปุเรชาตํ:** รูปชีวิตินฺทฺริยํ มาตุฆาตกมฺมสฺส... ปิตุฆาตกมฺมสฺส... อรหนฺตฆาตกมฺมสฺส... รุหิรุปฺปาทกมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. **วตฺถุปุเรชาตํ:** วตฺถุ นิยตานํ ขนฺธานํ

ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. เทฺว.

ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. เทฺว. อาเสวนปจฺจเยน ปจฺจโย. เทฺว.

กมฺมปจฺจโย

[๓๓๘] นิยโต ธมฺโม นิยตสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: นิยตา เจตนา สมฺปยุตฺตกานัง ขนฺธานัง กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. นิยโต ธมฺโม อนิยตสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. **สหชาตา:** นิยตา เจตนา จิตฺตสมุฏฺฐานานัง รูปานัง กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. **นานาขณิกา:** นิยตา เจตนา วิปากานัง ขนฺธานัง กฏตฺตา จ รูปานัง กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.)[๑] นิยตา เจตนา สมฺปยุตฺตกานัง ขนฺธานัง จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานัง กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

อนิยโต ธมฺโม อนิยตสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. (สงฺขิตฺตํ.)

วิปากปจฺจเยน ปจฺจโย. เอกํ. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. ฌานปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. มคฺคปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. สมฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. เทฺว. วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ. (อรูปทุกสทิสํ) อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. สตฺต. (อรูปาวจรทุกสทิสํ.) นตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. วิคตปจฺจเยน ปจฺจโย. อวิคตปจฺจเยน ปจฺจโย. สตฺต.

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

[๓๓๙] เหตุยา จตฺตาริ, อารมฺมเณ ตีณิ, อธิปติยา ปญฺจ, อนนฺตเร ตีณิ, สมนนฺตเร ตีณิ, สหชาเต ปญฺจ, อญฺญมญฺเญ เทฺว, นิสฺสเย สตฺต, อุปนิสฺสเย จตฺตาริ, ปุเรชาเต เทฺว, ปจฺฉาชาเต เทฺว, อาเสวเน เทฺว, กมฺเม จตฺตาริ, วิปาเก เอกํ, อาหาเร จตฺตาริ, อินฺทฺริเย จตฺตาริ, ฌาเน จตฺตาริ, มคฺเค จตฺตาริ, สมฺปยุตฺเต เทฺว, วิปฺปยุตฺเต ตีณิ, อตฺถิยา สตฺต, นตฺถิยา ตีณิ, วิคเต ตีณิ, อวิคเต สตฺต.

---

๒. ปจฺจนียุทฺธาโร

[๓๔๐] นิยโต ธมฺโม นิยตสฺส ธมฺมสฺส สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. นิยโต ธมฺโม อนิยตสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. นิยโต ธมฺโม นิยตสฺส จ อนิยตสฺส จ ธมฺมสฺส สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๓๔๑] อนิยโต ธมฺโม อนิยตสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. อนิยโต ธมฺโม นิยตสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

นิยโต จ อนิยโต จ ธัมมา นิยตัสส ธัมมัสส [๑]สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย.[๑] นิยโต จ อนิยโต จ ธัมมา อนิยตัสส ธัมมัสส [๒]สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย.[๒] (๒)

๒. ปจฺจยปจฺจนียัง ๒. สังขยาวาโร

[๓๔๒] นเหตุยา สตฺต, นอารัมมเณ สตฺต, นอธิปติยา สตฺต, นอนนฺตเร สตฺต, นสมนนฺตเร สตฺต, นสหชาเต ปญฺจ, นอญฺญมญฺเญ ปญฺจ, นนิสฺสเย ปญฺจ, นอุปนิสฺสเย สตฺต, นปุเรชาเต ฉ, นปจฺฉาชาเต สตฺต ฯเปฯ นสมฺปยุตฺเต ปญฺจ, นวิปฺปยุตฺเต จตฺตาริ, โนอตฺถิยา จตฺตาริ, โนนตฺถิยา สตฺต, โนวิคเต สตฺต, โนอวิคเต จตฺตาริ.

---

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียัง

[๓๔๓] เหตุปจฺจยา นอารัมมเณ จตฺตาริ, นอธิปติยา จตฺตาริ, นอนนฺตเร จตฺตาริ, นสมนนฺตเร จตฺตาริ, นอญฺญมญฺเญ เทฺว, นอุปนิสฺสเย จตฺตาริ ฯเปฯ นสมฺปยุตฺเต เทฺว, นวิปฺปยุตฺเต เทฺว, โนนตฺถิยา จตฺตาริ, โนวิคเต จตฺตาริ.

[๑-๑] เท. สหชาตัง ปุเรชาตัง.
[๒-๒] เท. สหชาตัง ปจฺฉาชาตัง อินฺทฺริยัง.

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมํ

[๓๔๔] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ ตีณิ, อธิปติยา ปญฺจ, (อนุโลมมาติกา วิตฺถาเรตพฺพา.) ฯเปฯ อวิคเต สตฺต.

นิยตทุกํ นิฏฺฐิตํ.

---

๙๙. สอุตฺตรทุกํ ๑. ปฏิจฺจวาโร

[๓๔๕] สอุตฺตรํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สอุตฺตโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: สอุตฺตรํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ ปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ยาว อชฺฌตฺติกา มหาภูตา. ยถา จูฬนฺตรทุเก โลกิยทุกสทิสํ, นินฺนานากรณํ.)

สอุตฺตรทุกํ นิฏฺฐิตํ.

---

๑๐๐. สรณทุกํ ๑. ปฏิจฺจวาโร

๑. ปจฺจยานุโลมาทิปจฺจยา

เหตุปจฺจโย

[๓๔๖] สรณํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สรโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: สรณํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ

(ปญฺจ ปญฺหา อรูปาวจรทุกสทิสา. อนุโลมปฏิจฺจสทิสา.)

เหตุยา ปญฺจ, อารมฺมเณ เทฺว, อธิปติยา ปญฺจ ฯเปฯ วิปาเก เอกं ฯเปฯ อวิคเต ปญฺจ.

อนุโลมํ.

สรณํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ สรโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ ปฏิจฺจ วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

อรณํ ธมฺมํ ปฏิจฺจ อรโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกं อรณํ เอกं ขนฺธํ ปฏิจฺจ ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปํ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) (๑)

นเหตุยา เทฺว] นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา ปญฺจ, นอนนฺตเร ตีณิ, [๑]นสมนนฺตเร ตีณิ, นอญฺญมญฺเญ ตีณิ,[๑] นอุปนิสฺสเย ตีณิ, นปุเรชาเต จตฺตาริ, นปจฺฉาชาเต ปญฺจ, นอาเสวเน ปญฺจ, นกมฺเม เทฺว, นวิปาเก ปญฺจ, นอาหาเร เอกं, นอินฺทฺริเย เอกं, นฌาเน เอกं, นมคฺเค เอกं, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต เทฺว, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

ปจฺจนียํ.

(เอวํ อิตเร เทฺว คณนาปิ สหชาตวาโรปิ กาตพฺพา.)

[๑-๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

๑๐๐. สรณทุกํ ๓. ปจฺจยวาโร

๑. ปจฺจยจตุกฺกํ

[๓๔๗] สรณํ ธมฺมํ ปจฺจยา สรโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ เหตุปจฺจยา: สรณํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ

(ยถา อรูปาวจรทุกสฺส ปจฺจยวาโรปิ เอวํ กาตพฺโพ.)

เหตุยา นว, อารมฺมเณ จตฺตาริ, อธิปติยา นว ฯเปฯ อวิคเต นว.

อนุโลมํ.

---

[๓๔๘] สรณํ ธมฺมํ ปจฺจยา สรโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ ปจฺจยา วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

อรณํ ธมฺมํ ปจฺจยา อรโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: อเหตุกํ อรณํ เอกํ ขนฺธํ ปจฺจยา ตโย ขนฺธา จิตฺตสมุฏฺฐานญฺจ รูปึ ฯเปฯ เทฺว ขนฺเธ ฯเปฯ อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ ฯเปฯ (ยาว อสญฺญสตฺตา.) จกฺขายตนํ ปจฺจยา จกฺขุวิญฺญาณํ ฯเปฯ กายายตนํ ปจฺจยา กายวิญฺญาณํ ฯเปฯ วตฺถุ ปจฺจยา อเหตุกา ขนฺธา.[๑] อรณํ ธมฺมํ ปจฺจยา สรโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: วตฺถุ ปจฺจยา วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๒)

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

สรณญฺจ อรณญฺจ ธมฺมํ ปจฺจยา สรโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ นเหตุปจฺจยา: วิจิกิจฺฉาสหคเต อุทฺธจฺจสหคเต ขนฺเธ จ วตฺถุญฺจ ปจฺจยา วิจิกิจฺฉาสหคโต อุทฺธจฺจสหคโต โมโห. (๑)

นเหตุยา จตฺตาริ, นอารมฺมเณ ตีณิ, นอธิปติยา นว, นอนนฺตเร ตีณิ, นสมนนฺตเร ตีณิ, นอญฺญมญฺเญ ตีณิ, นอุปนิสฺสเย ตีณิ, นปุเรชาเต จตฺตาริ, นปจฺฉาชาเต นว, นอาเสวเน นว, นกมฺเม จตฺตาริ, นวิปาเก นว, นอาหาเร เอกํ, นอินฺทฺริเย เอกํ, นฌาเน เอกํ, นมคฺเค เอกํ, นสมฺปยุตฺเต ตีณิ, นวิปฺปยุตฺเต เทฺว, โนนตฺถิยา ตีณิ, โนวิคเต ตีณิ.

ปจฺจนียํ.

(เอวํ[๑] อิตเร เทฺว คณนาปิ นิสฺสยวาโรปิ สํสฏฺฐวาโรปิ กาตพฺพา, เทฺว ปญฺหา กาตพฺพา สพฺพตฺถ.)

เหตุยา เทฺว, อารมฺมเณ เทฺว, (สพฺพตฺถ เทฺว.) วิปาเก เอกํ, อวิคเต เทฺว. (อนุโลมํ.)

นเหตุยา เทฺว, นอธิปติยา เทฺว, นปุเรชาเต เทฺว, นปจฺฉาชาเต เทฺว, นอาเสวเน เทฺว, นกมฺเม เทฺว, นวิปาเก เทฺว, นฌาเน เอกํ, นมคฺเค เอกํ, นวิปฺปยุตฺเต เทฺว. (ปจฺจนียํ.)

(เอวํ อิตเร เทฺว คณนาปิ สมฺปยุตฺตวาโรปิ กาตพฺพา.)

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

๑๐๐. สรณทุกํ ๗. ปญฺหาวาโร
๑. ปจฺจยานุโลมํ ๑. วิภงฺควาโร
เหตุปจฺจโย

[๓๔๙] สรโณ ธมฺโม สรณสฺส ธมฺมสฺส เหตุปจฺจเยน ปจฺจโย. (อรูปทุกสทิสํ. จตฺตาริ.)

อารมฺมณปจฺจโย

[๓๕๐] สรโณ ธมฺโม สรณสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ราคํ อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉา ฯเปฯ อุทฺธจฺจํ ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐึ อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, [๑] ตํ อารพฺภ ราโค อุปฺปชฺชติ ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. วิจิกิจฺฉํ อารพฺภ ฯเปฯ อุทฺธจฺจํ อารพฺภ ฯเปฯ โทมนสฺสํ อารพฺภ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ ฯเปฯ วิจิกิจฺฉา ฯเปฯ อุทฺธจฺจํ อุปฺปชฺชติ. สรโณ ธมฺโม อรณสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: อริยา ปหีเน กิเลเส ฯเปฯ วิกฺขมฺภิเต กิเลเส ฯเปฯ ปุพฺเพ สมุทาจิณฺเณ ฯเปฯ สรเณ ขนฺเธ อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสนฺติ เจโตปริยญาเณน สรณจิตฺตสมงฺคิสฺส จิตฺตํ ชานนฺติ. สรณา ขนฺธา เจโตปริยญาณสฺส, ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณสฺส, ยถากมฺมูปคญาณสฺส, อนาคตํสญาณสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

---

[๑] สฺยา. เอตฺถนฺตเร "วิจิกิจฺฉา... อุทฺธจฺจํ... โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ ทิฏฺฐิ... วิจิกิจฺฉา... อุทฺธจฺจํ อุปฺปชฺชตีติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.

[๓๕๑] อรโณ ธมฺโม อรณสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ กตฺวา ตํ ปจฺจเวกฺขติ. ปุพฺเพ ฯเปฯ ฌานา ฯเปฯ อริยา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา มคฺคํ ปจฺจเวกฺขนฺติ. ผลํ ฯเปฯ นิพฺพานํ ปจฺจเวกฺขนฺติ. นิพฺพานํ โคตฺรภุสฺส, โวทานสฺส, มคฺคสฺส, ผลสฺส, อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อรเณ ขนฺเธ อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสนฺติ. ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปี ปสฺสติ เปฯ อนาคตํสญาณสฺส อาวชฺชนาย อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. อรโณ ธมฺโม สรณสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย: ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ กตฺวา ตํ อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ ราโค อุปฺปชฺชติ ฯเปฯ ปุพฺเพ ฯเปฯ ฌานา ฯเปฯ จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อรเณ ขนฺเธ อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ ราโค อุปฺปชฺชติ ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. (๒)

อธิปติปจฺจโย

[๓๕๒] สรโณ ธมฺโม สรณสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** ราคํ ครุํ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ. ตํ ครุํ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐึ ครุํ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ. **สหชาตาธิปติ:** สรณา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. สรโณ ธมฺโม อรณสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. **สหชาตาธิปติ:** สรณา อธิปติ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. สรโณ ธมฺโม สรณสฺส จ อรณสฺส จ ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. **สหชาตาธิปติ:** สรณา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๓๕๓] อรโณ ธมฺโม อรณสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณาธิปติ, สหชาตาธิปติ. **อารมฺมณาธิปติ:** ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ กตฺวา ตํ ครุ๎ กตฺวา ปจฺจเวกฺขติ. ปุพฺเพ ฯเปฯ ฌานา ฯเปฯ อริยา มคฺคา วุฏฺฐหิตฺวา มคฺคํ ครุ๎ กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติ. ผลํ ฯเปฯ นิพฺพานํ ครุ๎ กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติ. นิพฺพานํ โคตฺรภุสฺส, โวทานสฺส, มคฺคสฺส, ผลสฺส, อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. **สหชาตาธิปติ:** อรณา อธิปติ สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. อรโณ ธมฺโม สรณสฺส ธมฺมสฺส อธิปติปจฺจเยน ปจฺจโย. **อารมฺมณาธิปติ:** ทานํ ฯเปฯ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ กตฺวา ตํ ครุ๎ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ๎ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. ปุพฺเพ สุจิณฺณานิ ฯเปฯ ฌานา ฯเปฯ จกฺขุ๎ ฯเปฯ วตฺถุ๎ อรเณ ขนฺเธ ครุ๎ กตฺวา อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ ครุ๎ กตฺวา ราโค อุปฺปชฺชติ. ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ. (๒)

อนนฺตราทิปจฺจยา

[๓๕๔] สรโณ ธมฺโม สรณสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา สรณา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ สรณานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. สรโณ ธมฺโม อรณสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. สรณา ขนฺธา วุฏฺฐานสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

[๓๕๕] อรโณ ธมฺโม อรณสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย: ปุริมา ปุริมา อรณา ขนฺธา ปจฺฉิมานํ ปจฺฉิมานํ อรณานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. อนุโลมํ โคตฺรภุสฺส ฯเปฯ

ผลสมาปตฺติยา อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. อรโณ ธมฺโม สรณสฺส ธมฺมสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. อาวชฺชนา สรณานํ ขนฺธานํ อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

สมนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปญฺจ. อญฺญมญฺญปจฺจเยน ปจฺจโย. เทฺว. นิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. สตฺต.

อุปนิสฺสยปจฺจโย

[๓๕๖] สรโณ ธมฺโม สรณสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ** ปกตูปนิสฺสโย: ราคํ อุปนิสฺสาย ปาณํ หนติ ฯเปฯ สงฺฆํ ภินฺทติ. โทสํ ฯเปฯ ปตฺถนํ อุปนิสฺสาย ปาณํ หนติ ฯเปฯ สงฺฆํ ภินฺทติ. ราโค ฯเปฯ ปตฺถนา ราคสฺส ฯเปฯ ปตฺถนาย อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย.

สรโณ ธมฺโม อรณสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ ปกตูปนิสฺสโย: ราคํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ สีลํ ฯเปฯ อุโปสถกมฺมํ กโรติ. ฌานํ อุปฺปาเทติ. วิปสฺสนํ ฯเปฯ มคฺคํ ฯเปฯ อภิญฺญํ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. โทสํ ฯเปฯ ปตฺถนํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ. ราโค ฯเปฯ ปตฺถนา สทฺธาย ฯเปฯ ปญฺญาย... กายิกสฺส สุขสฺส... กายิกสฺส ทุกฺขสฺส... มคฺคสฺส... ผลสมาปตฺติยา อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

[๓๕๗] อรโณ ธมฺโม อรณสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ** ปกตูปนิสฺสโย: สทฺธํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ สมาปตฺตึ

อุปฺปาเทติ. สีลํ ฯเปฯ ปญฺญํ... กายิกํ สุขํ... กายิกํ ทุกฺขํ... อุตุ... โภชนํ... เสนาสนํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ ฯเปฯ สมาปตฺตึ อุปฺปาเทติ สทฺธา ฯเปฯ เสนาสนํ สทฺธาย ฯเปฯ ปญฺญาย... กายิกสฺส สุขสฺส... กายิกสฺส ทุกฺขสฺส... มคฺคสฺส... ผลสมาปตฺติยา อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๑)

อรโณ ธมฺโม สรณสฺส ธมฺมสฺส อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย: **อารมฺมณูปนิสฺสโย, อนนฺตรูปนิสฺสโย, ปกตูปนิสฺสโย ฯเปฯ** ปกตูปนิสฺสโย: สทฺธํ อุปนิสฺสาย มานํ ชปฺเปติ. ทิฏฺฐึ คณฺหาติ. สีลํ ฯเปฯ เสนาสนํ อุปนิสฺสาย ปาณํ หนติ ฯเปฯ สงฺฆํ ภินฺทติ. สทฺธา ฯเปฯ เสนาสนํ ราคสฺส ฯเปฯ ปตฺถนาย อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

ปุเรชาตาทิปจฺจยา

[๓๔๘] อรโณ ธมฺโม อรณสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. อารมฺมณปุเรชาตํ: จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อนิจฺจโต ฯเปฯ วิปสฺสติ ฯเปฯ ทิพฺเพน จกฺขุนา รูปํ ปสฺสติ. ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุณาติ. รูปายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ กายวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ วตฺถุปุเรชาตํ จกฺขายตนํ จกฺขุวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ กายายตนํ กายวิญฺญาณสฺส ฯเปฯ วตฺถุ อรณานํ ขนฺธานํ ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย.

อรโณ ธมฺโม สรณสฺส ธมฺมสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย: อารมฺมณปุเรชาตํ, วตฺถุปุเรชาตํ. อารมฺมณปุเรชาตํ: จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ ราโค อุปฺปชฺชติ ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. วตฺถุปุเรชาตํ วตฺถุ สรณานํ ขนฺธานํ

ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. เทฺว. อาเสวนปจฺจเยน ปจฺจโย. เทฺว.

กมฺมปจฺจโย

[๓๕๙] สรโณ ธมฺโม สรณสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สรณา เจตนา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: (มูลํ กาตพฺพํ.) สหชาตา, นานาขณิกา. สหชาตา: สรณา เจตนา จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. นานาขณิกา: สรณา เจตนา วิปากานํ ขนฺธานํ กฏตฺตา จ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (มูลํ กาตพฺพํ.) สรณา เจตนา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ จิตฺตสมุฏฺฐานานญฺจ รูปานํ กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

อรโณ ธมฺโม อรณสฺส ธมฺมสฺส กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตา, นานาขณิกา. สหชาตา: (สงฺขิตฺตํ.) (๑)

วิปากปจฺจเยน ปจฺจโย. เอกํ. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. ฌานปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. มคฺคปจฺจเยน ปจฺจโย. จตฺตาริ. สมฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. เทฺว. วิปฺปยุตฺตปจฺจเยน ปจฺจโย. ตีณิ (อรูปทุกสทิสา.)

อตฺถิปจฺจโย

[๓๖๐] สรโณ ธมฺโม สรณสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: (สงฺขิตฺตํ.) สรโณ ธมฺโม อรณสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) สรโณ ธมฺโม สรณสฺส จ อรณสฺส จ ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (สงฺขิตฺตํ.) (๓)

[๓๖๑] อรโณ ธมฺโม อรณสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ, อินฺทฺริยํ. (สงฺขิตฺตํ.) อรโณ ธมฺโม สรณสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตํ, **ปุเรชาตํ.** จกฺขุ ฯเปฯ วตฺถุ อสฺสาเทติ อภินนฺทติ, ตํ อารพฺภ ราโค อุปฺปชฺชติ ฯเปฯ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ. วตฺถุ สรณานํ ขนฺธานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

สรโณ จ อรโณ จ ธมฺมา สรณสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปุเรชาตํ. (สงฺขิตฺตํ.) สรโณ จ อรโณ จ ธมฺมา อรณสฺส ธมฺมสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย: สหชาตํ, ปจฺฉาชาตํ, อาหารํ, อินฺทฺริยํ. สหชาตา: สรณา ขนฺธา จ มหาภูตา จ จิตฺตสมุฏฺฐานานํ รูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตา: สรณา ขนฺธา จ กพฬีกาโร อาหาโร จ อิมสฺส กายสฺส อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตา: สรณา ขนฺธา จ รูปชีวิตินฺทฺริยญฺจ กฏตฺตารูปานํ อตฺถิปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

๑. ปจฺจยานุโลมํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๓๖๒] เหตุยา จตฺตาริ, อารมฺมเณ จตฺตาริ, อธิปติยา ปญฺจ, อนนฺตเร จตฺตาริ, สมนนฺตเร จตฺตาริ, สหชาเต ปญฺจ, อญฺญมญฺเญ เทฺว, นิสฺสเย สตฺต, อุปนิสฺสเย จตฺตาริ, ปุเรชาเต เทฺว, ปจฺฉาชาเต เทฺว, อาเสวเน เทฺว, กมฺเม จตฺตาริ, วิปาเก เอกํ, อาหาเร จตฺตาริ, อินฺทฺริเย จตฺตาริ, ฌาเน จตฺตาริ, มคฺเค จตฺตาริ, สมฺปยุตฺเต เทฺว, วิปฺปยุตฺเต ตีณิ, อตฺถิยา สตฺต, นตฺถิยา จตฺตาริ, วิคเต จตฺตาริ, อวิคเต สตฺต.

๒. ปจฺจนียุทฺธาโร

[๓๖๓] สรโณ ธมฺโม สรณสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. สรโณ ธมฺโม อรณสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. สรโณ ธมฺโม สรณสฺส จ อรณสฺส จ ธมฺมสฺส สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๓)

[๓๖๔] อรโณ ธมฺโม อรณสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. กมฺมปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. อรโณ ธมฺโม สรณสฺส ธมฺมสฺส อารมฺมณปจฺจเยน ปจฺจโย. อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

สรโณ จ อรโณ จ ธมฺมา สรณสฺส ธมฺมสฺส สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. สรโณ จ อรโณ จ ธมฺมา อรณสฺส ธมฺมสฺส สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโย. อาหารปจฺจเยน ปจฺจโย. อินฺทฺริยปจฺจเยน ปจฺจโย. (๒)

๒. ปจฺจยปจฺจนียํ ๒. สงฺขฺยาวาโร

สุทฺธํ

[๓๖๕] นเหตุยา สตฺต, นอารมฺมเณ[๑] สตฺต, นอธิปติยา สตฺต, นอนนฺตเร[๑] สตฺต, นสมนนฺตเร สตฺต, นสหชาเต ปญฺจ, นอญฺญมญฺเญ

---

[๑] ฉ., เท. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ.

ปญฺจ, นนิสฺสเย ปญฺจ, นอุปนิสฺสเย สตฺต, นปุเรชาเต ฉ, นปจฺฉาชาเต สตฺต ฯเปฯ นสมฺปยุตฺเต ปญฺจ, นวิปฺปยุตฺเต จตฺตาริ, โนอตฺถิยา จตฺตาริ, โนนตฺถิยา สตฺต, โนวิคเต สตฺต, โนอวิคเต จตฺตาริ.

๓. ปจฺจยานุโลมปจฺจนียํ

[๓๖๖] เหตุปจฺจยา นอารมฺมเณ จตฺตาริ, นอธิปติยา จตฺตาริ ฯเปฯ นสมนนฺตเร จตฺตาริ, นอญฺญมญฺเญ เทฺว, นอุปนิสฺสเย จตฺตาริ ฯเปฯ นสมฺปยุตฺเต เทฺว, นวิปฺปยุตฺเต เทฺว, โนนตฺถิยา จตฺตาริ, โนวิคเต จตฺตาริ.

๔. ปจฺจยปจฺจนียานุโลมํ

[๓๖๗] นเหตุปจฺจยา อารมฺมเณ จตฺตาริ, อธิปติยา ปญฺจ, อนนฺตเร จตฺตาริ, (อนุโลมมาติกา คเหตพฺพา.) ฯเปฯ อวิคเต สตฺต.

สรณทุกํ นิฏฺฐิตํ.
ปิฏฺฐิทุกํ นิฏฺฐิตํ.

ธมฺมานุโลเม ทุกปฏฺฐานํ นิฏฺฐิตํ.

อภิธมฺมปิฏเก ปฏฺฐานปาลิยา จตุตฺถภาเค

ปทานุกฺกโม

ปทานุกฺกโม	ปุพฺเพ/องฺเก
(อ)	
อเจตสิกสฺส	๙๔/๕๒
อเจตสิโก (ธมฺโม)	๙๒/๕๑
อตฺตวาทุปาทานํ	๖๙/๒๗๖
อตฺตานํ	๔๕๒/๒๖๑
อตฺถปฏิสมฺภิทาย	๒๑๔/๕๓๑
อทินฺนํ	๒๗/๒๙๑
อนารมฺมโณ (ธมฺโม)	๑/๑
อนิจฺจโต	๒๙/๑๔
อนิยโต (ธมฺโม)	๓๒๙/๕๙๑
อนิยฺยานิโก (ธมฺโม)	๓๐๐/๕๗๗
อนุปาทานิโย (ธมฺโม)	๑๑๖/๓๓๙
อนุปฺปนฺนํ	๓๑๘/๕๘๗
อนฺเต	๒๕๙/๑๔๓
อโนตฺตปฺปํ	๑/๓๔๑
อปฺปีติโก (ธมฺโม)	๑๔๒/๔๗๖
อรโณ (ธมฺโม)	๓๔๖/๖๐๑
อรหนฺตฆาตกมฺมสฺส	๓๓๑/๒๙๓
อรูปมิสฺสเก	๒๐๔/๕๒๓
อรูปาวจโร (ธมฺโม)	๒๖๕/๕๕๙
อวเสสา	๑๐๐/๓๓๒
อวิตกฺโก (ธมฺโม)	๑๐๒/๔๕๑
อสมฺโมหนฺเตน	๑๑๑/๖๒
อหิริกํ	๑๑/๓๔๗
อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ	๖/๓
(อา)	
อากิญฺจญฺญายตนํ	๔๔๗/๒๕๘
อาตาเปติ	๔๕๒/๒๖๑
อาทิยติ	๒๗/๒๙๑
อามสนํ	๙๗/๓๓๐
อามสนฺตสฺส	๓๓๑/๕๙๓
อารมฺมณมฺปิ	๑๘๖/๕๑๑
อารมฺมเณ	๕/๓
อารมฺมเณปิ	๑๗๐/๔๙๗
(อุ)	
อุทฺธจฺจปจฺจนียมฺปิ	๓๕/๔๑๑
อุทฺธริตพฺโพ	๓๕/๔๑๑
อุปาทา ธมฺมํ	๓๗๐/๒๑๐

ปทานุกฺกโม	ปุพฺเพ/องฺเก
อุปาทานวิปฺปยุตฺโต (ธมฺโม)	๔๕/๓๐๐
อุปาทานสมฺปยุตฺโต (ธมฺโม)	๔๕/๒๙๙
อุปาทานิโย (ธมฺโม)	๔๔/๒๙๙
อุปาทาโน (ธมฺโม)	๑/๒๗๖
อุปาทินฺโน (ธมฺโม)	๔๑๖/๒๔๑
อุปฺปาเทติ	๓๓/๑๖
อุเปกฺขา	๑๗๗/๕๐๓
อุเปกฺขาสหคโต (ธมฺโม)	๑๘๔/๕๐๘
อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ	๑๗๔/๙๕

(เอ)

เอกาคาริกํ	๒๗/๒๙๑

(ก)

กโรติ	๒๑/๒๙๑
กาตพฺพํ	๑๑๑/๖๒
กามาวจโร (ธมฺโม)	๑๙๔/๕๑๖
กามุปาทานํ	๑/๒๗๖
กายวิญฺญาณํ	๑๖/๘
กายวิญฺญาณธาตุ	๑๘๘/๕๑๒
กายวิญฺญาณสหคตํ	๑๖/๘
กายสมฺปทา	๓๙๘/๒๒๙

ปทานุกฺกโม	ปุพฺเพ/องฺเก
การเณน	๓๑/๒๙๓
กิริยํ	๑๕๖/๔๘๘
กิริยมโนวิญฺญาณธาตุยา	๑๕๖/๔๘๘
กิเลสวิปฺปยุตฺโต (ธมฺโม)	๗๓/๓๘๐
กิเลโส (ธมฺโม)	๑/๓๔๑

(ค)

คณนาปิ	๓๙๒/๒๒๕
คณฺหาติ	๑๓๓/๑๖
คเณตพฺพํ	๓๘๘/๒๒๑
คนฺธสมฺปทา	๓๙๘/๒๓๐
คนฺธายตนํ	๔๔๖/๒๕๗
คมนา	๗๔/๔๐
ครุการมฺมณา	๗๔/๕๖
คามฆาตํ	๒๗/๒๙๑

(ฆ)

ฆฏนา	๓๐๔/๑๖๗
ฆฏนาธิปติปิ	๑๐๖/๓๓๕
ฆฏนานนฺตรมฺปิ	๗๙/๓๘๓
ฆฏนารมฺมณาปิ	๗๗/๓๘๒
ฆฏนูปนิสฺสยาปิ	๑๐๐/๔๕๐
ฆฏนูปนิสฺสเยปิ	๑๐๙/๓๓๗
ฆฏเน	๑๐๕/๓๓๕

ปทานุกฺกโม	ปุพฺเพ/องฺเก
(จ)	
จกฺขุวิญฺญาณนฺ	๑๖/๘
จกฺขุสมฺปทา	๓๙๘/๒๒๙
จตุตฺถสฺส (ฌานสฺส)	๒๑๑/๕๒๙
จิตฺตนฺ (ธมฺมนฺ)	๒๘/๑๓
จิตฺตวิปฺปยุตฺโต (ธมฺโม)	๑๔๔/๘๐
จิตฺตสมุฏฺฐาโน (ธมฺโม)	๑๘๖/๑๐๑
จิตฺตสมฺปยุตฺตกา (ขนฺธา)	๑๔๕/๘๐
จิตฺตสมฺปยุตฺโต (ธมฺโม)	๑๔๔/๘๐
จิตฺตสหภุ (ธมฺโม)	๒๓๙/๑๓๓
จิตฺโต (ธมฺโม)	๕๐/๒๔
เจตสิโก (ธมฺโม)	๙๒/๕๑
(ฉ)	
ฉฑฺเฑตพฺพนฺ	๔/๒๗๘
ฉนฺทราโค	๙๙/๔๔๙
(ช)	
ชิวฺหาวิญฺญาณสฺส	๓๙๕/๒๒๗
ชีวิตา	๓๓๕/๕๙๕
(ฐ)	
ฐเปตพฺพา	๙๓/๔๔๕
(ต)	
ตติยนฺ (ฌานนฺ)	๒๑๔/๕๓๑
(ถ)	
ถีนนฺ	๑/๓๔๑
(ท)	
ทสฺสเนน	๑/๓๙๑
ทสฺสิโต	๘๓/๓๒๒
ทสฺเสตพฺโพ	๘๓/๓๒๒
ทิฏฺฐุปาทานนฺ	๑/๒๗๖
ทุกฺขินฺทฺริยญฺจ	๑๗๔/๙๕
ทุติยคมนสทิสา	๑๙๐/๕๑๕
ทุติยสฺส (ฌานสฺส)	๑๒๒/๔๖๖
โทสมูลกนฺ	๗/๓๔๔
(ธ)	
ธมฺมปฏิสมฺภิทาย	๕๑๔/๕๓๒
(น)	
นกามาวจโร (ธมฺโม)	๑๙๔/๕๑๗

ปทานุกฺกโม	ปุพฺเพ/องฺเก
นรูปาวจโร (ธมฺโม)	๒๒๖/๕๓๗
นสุขสหคโต	๑๖๘/๔๙๕
นเหตุปฏิหา	๑๕/๓๔๙
นอรูปาวจโร (ธมฺโม)	๒๖๕/๕๕๙
นอุเปกฺขาสหคโต (ธมฺโม)	๑๗๗/๕๐๓
นานํ	๗๒/๓๙
นานาขณิกา	๓๖/๑๗
นานาปทาเยว	๓๒๒/๕๘๙
นิกฺขิตฺตปทานิ	๔๖๔/๒๗๐
นิคมฆาตํ	๒๗/๒๙๑
นินฺนานา	๑๐๖/๔๕๕
นินฺนานากรณํ	๗๒/๓๙
นิยตมิจฺฉาทิฏฐิยา	๓๓๔/๕๙๕
นิยโต (ธมฺโม)	๓๒๙/๕๙๑
นิยาเมตพฺพํ	๑๔๙/๘๒
นิยฺยานิโก (ธมฺโม)	๓๐๐/๕๗๗
นิรุตฺติปฏิสมฺภิทาย	๓๑๘/๕๘๗
นิลฺโลปํ	๒๗/๒๙๑
โนกิเลโส (ธมฺโม)	๑/๓๔๑
โนจิตฺตสมุฏฐาโน (ธมฺโม)	๑๘๖/๑๐๑
โนจิตฺตสหภุ (ธมฺโม)	๒๗๘/๑๕๓
โนจิตฺตสหภู (ธมฺโม)	๒๓๙/๑๓๓
โนจิตฺโต (ธมฺโม)	๕๐/๒๔
โนอุปาทา (ธมฺโม)	๓๗๐/๒๑๐
โนอุปาทาโน (ธมฺโม)	๑/๒๗๖

ปทานุกฺกโม	ปุพฺเพ/องฺเก
(ป)	
ปญฺจวิญฺญาณมฺปิ	๑๑๑/๖๒
ปญฺจายตนญฺจ	๑๓/๒๘๒
ปญฺหา	๑๑๑/๖๒
ปฏิฆาตตฺถาย	๓๓๕/๕๙๕
ปฏิภาณปฏิสมฺภิทาย	๓๑๘/๕๘๗
ปฐมคมนสทิสํ	๗๒/๓๙
ปฐมสฺส (ฌานสฺส)	๔๖๑/๒๖๘
ปทา	๓๖๒/๒๐๖
ปรทารํ	๑๐๑/๔๕๑
ปรนฺเตน	๙๙/๔๔๙
ปรปริคฺคเห	๙๙/๔๔๙
ปรภณฺเฑ	๙๙/๔๔๙
ปริตาเปติ	๔๕๒/๒๖๑
ปริปนฺเถ	๒๗/๒๙๑
ปริปุณฺณํ	๖๗/๓๑๓
ปริปุณฺณานิ	๔๖๔/๒๗๐
ปริยาปนฺโน (ธมฺโม)	๒๙๙/๕๗๖
ปริยิฏฐิมูลกํ	๔๕๒/๒๖๑
ปริหีเน	๖๗/๓๑๓
ปวตฺติปฏิสนฺธิยา	๑๑๑/๖๒
ปวตฺติปฏิสนฺธิโย	๑๘๔/๕๐๘
ปวตฺติเยว	๑๔๗/๔๘๐
ปวตฺเต	๑๖๙/๔๙๗
ปเวเสตพฺพํ	๓๓๗/๑๘๗

ปทานุกฺกโม	ปุพฺเพ/องฺเก
ปสฺสติ	๒๙/๑๔
ปสฺสิตฺวา	๑๗๖/๕๐๒
ปากฏิกา	๑๙๙/๕๑๙
ปิสุณํ	๒๗/๒๙๑
ปีติ	๑๔๔/๔๗๘
ปีติสหคโต (ธมฺโม)	๑๖๗/๔๙๕
ปุจฺฉิตพฺพํ	๑๒๗/๗๐
ปุริมคมนสทิสา	๗๖/๔๑
ปูเรตพฺพํ	๑๔๙/๘๒
ปูเรตุกาเมน	๗๖/๔๑
ปูเรตฺวา	๑๒๖/๖๙
(ผ)	
ผรุสํ	๒๗/๒๙๑
(พ)	
พาหิโร (ธมฺโม)	๓๗๘/๑๗๖
(ภ)	
ภาวนาย	๓๕/๔๑๑
ภินฺทติ	๓๓/๑๖
ภินฺทิตฺวา	๓๓๕/๕๙๕
(ม)	
มาตรํ	๓๓๕/๕๙๕
มาตุฆาตกมฺมสฺส	๓๓๖/๕๙๖
มิจฺฉตฺตนิยตา (ขนฺธา)	๓๓๗/๕๙๓
มิจฺฉาทิฏฺฐิ	๓๓๔/๕๙๕
มิสฺสเก	๒๔๓/๕๔๕
โมหมูลํ	๑๔๙/๘๒
(ร)	
รสสมฺปทา	๓๙๘/๒๓๐
รเส	๓๙๕/๒๒๗
รุหิรุปฺปาทกมฺมสฺส	๓๓๑/๕๙๓
รูปมิสฺสเก	๒๐๔/๕๒๓
รูปาวจโร	๒๒๖/๕๓๗
(ล)	
ลพฺภติ	๒๔๓/๑๓๖
ลิขิตปทา	๑๒๖/๔๖๙
เลขํ	๑๒๔/๔๖๗
โลกุตฺตรํ	๑๐๐/๓๓๒
(ว)	
วณฺณสมฺปทำ	๓๙๘/๒๒๙
วิตกฺโก	๑๐๒/๔๕๑
วิปากมโนธาตุยา	๔๔๙/๒๖๐
วิปากมโนวิญฺญาณธาตุ	๔๔๙/๒๖๐
วิภชนฺเตน	๑๑/๒๘๐

ปทานุกฺกโม	ปุพฺเพ/องฺเก
วิภชิตพฺพา	๓๖๒/๒๐๖
วิภาโคปิ	๑๐๑/๔๕๑
วิมติ	๑๗๖/๔๐๒
วุฏฺฐหนฺตสฺส	๑๘๗/๔๑๑
วุฏฺฐานํ	๒๑๔/๑๑๘
โวโรเปติ	๓๓๖/๕๙๖
โวโรเปตฺวา	๓๓๕/๕๙๕
(ส)	
สกภณฺฑนฺทราโคปิ	๑๐๑/๔๕๑
สกภณฺเฑ	๙๙/๔๔๙
สงฺกิลิฏฺโฐ (ธมฺโม)	๔๐/๓๖๓
สงฺกิเลสิโก (ธมฺโม)	๓๙/๓๖๒
สงฺขาเร	๒๑๔/๕๓๑
สงฺฆํ	๓๓/๑๖
สงฺฆเภทกมฺมสฺส	๓๓๕/๕๙๕
สนฺธึ	๒๗/๒๙๑
สพฺพฏฺฐาเน	๓๖๐/๒๐๕
สมาปชฺชนฺติ	๓๑๘/๕๘๗
สมฺผํ	๒๗/๒๙๑
สเมติ	๑๖๖/๔๙๔
สอุตฺตรทุกํ	๙๙/๖๐๐
สีลพฺพตุปาทานํ	๑/๒๗๖
สุขึ	๓๓/๑๖
(ห)	
หนติ	๓๓/๑๖
เหฏฺฐา	๙๙/๓๓๒

อภิธมฺมปิฏเก ปฏฺฐานปาลิยา จตุตฺถภาเค

ลกฺขิตพฺพปทานํ อนุกฺกมณิกา

ปทานุกฺกโม	ปุพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปุพฺเพ/องฺเก
(อ)		อเหตุกํ จิตฺตํ ปฏิจฺจ	๕๓/๒๖
อเจตสิกา อธิปติ	๑๒๔/๖๘	อเหตุกปฏิสนฺธิกฺขเณ จิตฺตํ ปฏิจฺจ	๑๐๐/๕๕
อเจตสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ	๙๒/๔๑	**(อา)**	
อชฺฌตฺติกญฺจ พาหิรญฺจ ธมฺมํ ปฏิจฺจ	๓๒๐/๑๗๗	อาหารา กฏตฺตารูปานํ	๒๒๓/๑๒๔
อชฺฌตฺติโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ	๓๑๘/๑๗๕	**(อิ)**	
อนิยตํ สทฺธึ	๓๓๖/๕๙๕	อินฺทฺริยา กฏตฺตารูปานํ	๒๒๔/๑๒๕
อนิยตา อธิปติ	๓๓๓/๕๙๔	อินฺทฺริยา สมฺปยุตฺตกานํ ขนฺธานํ	๒๒๕/๑๒๖
อปฺปีติกา ขนฺธา	๑๔๗/๔๘๐	อิมสฺส โนจิตฺตสมุฏฺฐานสฺส	๒๒๙/๑๑๗
อปฺปีติกา เหตู	๑๔๙/๔๘๒	**(อุ)**	
อปฺปีติกา อธิปติ	๑๕๔/๔๘๖	อุเปกฺขาสหคตา เหตู	๑๘๖/๕๑๐
อรูปาวจรํ สทฺธึ	๒๘๕/๕๗๐	**(เอ)**	
อรูปาวจรา เจตนา	๒๘๘/๕๗๒	เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปจฺจยา	๖๑/๓๒
อรูปาวจรา เหตู	๒๗๙/๕๖๖		
อรูปาวจรา อธิปติ	๒๖๙/๕๖๐		
อสงฺกิลิฏฺฐา เจตนา	๕๒/๓๗๕		
อสงฺกิลิฏฺฐา เหตู	๕๑/๓๖๙		

ปทานุกฺกโม	ปุพฺเพ/องฺเก
เอกำ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ ปฏิจฺจ	๕๐/๒๔
เอโก ขนฺโธ จิตฺตญฺจ	๕๐/๒๔
(ก)	
กามาวจรำ สทฺธำ	๒๑๓/๕๓๐
กามาวจรา ขนฺธา	๑๙๔/๕๑๗
กามาวจรา อธิปติ	๑๙๙/๕๑๙
กิเลสา เหตู	๑๖/๓๔๙
กิเลสา อธิปติ	๑๙/๓๕๑
กิเลเส อารพฺภ	๗๖/๓๘๑
(ข)	
ขนฺเธ ครุำ กตฺวา เจตสิกา	๑๒๓/๖๗
ขนฺเธ ครุำ กตฺวา อสฺสาเทติ	๑๒๔/๖๘
ขนฺเธ อารพฺภ เจตสิกา	๑๒๐/๖๕
(จ)	
จกฺขายตนำ จกฺขุวิญฺญาณสหคตานำ	๘๒/๔๖
จกฺขายตนำ ปจฺจยา	๓๘๗/๒๒๑
จิตฺตำ กฏตฺตารูปานำ	๑๓๓/๑๗๔
จิตฺตำ ธมฺมำ ปจฺจยา	๖๕/๓๔
จิตฺตำ ธมฺมำ ปฏิจฺจ	๕๐/๒๔
จิตฺตำ ธมฺมำ สำสฏฺโจ	๖๙/๓๖
จิตฺตำ ปฏิจฺจ กฏตฺตารูปำ	๑๙๔/๑๐๕
จิตฺตสมุฏฺฐานำ ธมฺมำ สำสฏฺโจ	๒๙๖/๑๖๓
จิตฺตสมุฏฺฐาโน ธมฺโม	๒๙๖/๑๖๓
จิตฺตสมฺปยุตฺตำ ธมฺมำ สำสฏฺโจ	๑๖๒/๘๙
จิตฺตสมฺปยุตฺตา อธิปติ	๑๖๕/๙๒
จิตฺตสำสฏฺจสมุฏฺฐาโน ธมฺโม	๒๗๘/๑๕๓
จิตฺตสหภุำ เอกำ ขนฺธำ ปฏิจฺจ	๒๓๙/๑๓๓
จิตฺตสหภู ธมฺโม อุปฺปชฺชติ	๒๓๙/๑๓๓
เจตนา กฏตฺตารูปานำ	๓๖/๑๘
เจตนา วิปากานำ ขนฺธานำ	๓๖/๑๗
เจตสิกำ ธมฺมำ ปจฺจยา	๑๐๖/๕๘
เจตสิกา เจตนา	๑๓๑/๗๒
เจตสิโก ธมฺโม อุปฺปชฺชติ	๙๒/๕๑
(ท)	
ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา อธิปติ	๗๓/๔๓๔

ปทานุกฺกโม	ปุพฺเพ/องฺเก
ทสฺสเนน ปหาตพฺพา เจตนา	๒๔/๔๐๖
ทสฺสเนน ปหาตพฺพา อธิปติ	๑๖/๔๐๐
(น)	
นกามาวจรา ขนฺธา	๑๙๔/๕๑๗
นกามาวจรา อธิปติ	๑๙๙/๕๑๙
นรูปาวจรา ขนฺธา	๒๓๗/๕๔๓
นรูปาวจรา เหตู	๒๔๕/๕๔๗
นิพฺพานํ ครุ๋ กตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺติ	๓๙๖/๒๒๘
นิยตา ขนฺธา	๓๓๑/๕๙๒
นิยตา เจตนา	๓๓๘/๕๙๗
นิยฺยานิกา เจตนา	๓๒๑/๕๘๘
นิยฺยานิกา อธิปติ	๓๐๓/๕๗๘
โนกิเลสา เจตนา	๒๗/๓๕๖
โนกิเลสา เหตู	๑๖/๓๔๙
โนกิเลสา อธิปติ	๑๙/๓๕๑
โนจิตฺตา ขนฺธา	๖๒/๓๓
โนจิตฺตา เจตนา	๓๐/๔๔
(ป)	
ปุริมา ปุริมา กิเลสา	๒๐/๓๕๒
ปุริมา ปุริมา นอรูปาวจรา	๒๘๔/๕๖๙
ปุริมา ปุริมา โนกิเลสา	๒๑/๓๕๓
ปุริมา ปุริมา สรณา	๓๕๔/๖๐๖
ปุริมา ปุริมา อนิยตา	๓๓๔/๕๙๔
ปุริมา ปุริมา อนิยฺยานิกา	๓๑๗/๕๘๖
ปุริมา ปุริมา อรูปาวจรา	๒๓๓/๕๖๙
(พ)	
พาหิรํ กฏฺตฺตา จ รูปํ	๓๑๘/๑๗๖
พาหิรํ กฏฺตฺตารูปํ	๓๒๐/๑๗๗
พาหิรํ เอกํ ขนฺธํ ปฏิจฺจ	๓๑๙/๑๗๖
พาหิรํ เอกํ ขนฺธญฺจ จิตฺตญฺจ	๓๒๐/๑๗๗
พาหิโร ธมฺโม อุปฺปชฺชติ	๓๑๘/๑๗๖
(ภ)	
โภชนํ เสนาสนํ	๓๓/๑๖
(ร)	
รูปาวจรา ขนฺธา	๒๒๗/๕๓๗

ปทานุกฺกโม	ปุพฺเพ/องฺเก
รูปาวจรา เจตนา	๒๕๕/๕๕๔
รูปาวจรา อธิปติ	๒๓๑/๕๓๙
(ว)	
วตฺถุ กิเลสานํ	๒๕/๓๕๕
วตฺถุ เจตสิกานํ ขนฺธานํ	๑๒๙/๗๑
วิปากมโนธาตุ	๔๔๙/๒๖๐
(ส)	
สงฺกิลิฏฺฐา เจตนา	๖๒/๓๗๔
สงฺกิลิฏฺฐา อธิปติ	๕๔/๓๗๑
สงฺกิเลสิกา จ เหตู	๗๕/๓๘๑
สรณา เจตนา	๓๕๙/๖๐๙
สรณา อธิปติ	๓๕๒/๖๐๕
สวิตกฺกา ขนฺธา	๑๐๓/๔๕๒
สวิตกฺกา เหตู	๑๑๖/๔๖๑
สวิตกฺกา อธิปติ	๑๒๐/๔๖๓
สารมฺมณํ ธมฺมํ ปจฺจยา	๑๓/๖
สารมฺมณา เจตนา	๓๖/๑๗
สารมฺมโณ ธมฺโม อุปฺปชฺชติ	๑/๑
เสนาสนํ กิเลสานํ	๒๔/๓๕๔
เสนาสนํ จิตฺตํ อุปนิสฺสาย ทานํ เทติ	๑๒๘/๗๐

คณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ*

๑.	สมเด็จพระพุฒาจารย์	วัดสระเกศ	ประธานกรรมการ
๒.	พระพรหมมุนี	วัดบวรนิเวศวิหาร	รองประธานกรรมการ
๓.	พระพรหมเวที	วัดไตรมิตรวิทยาราม	รองประธานกรรมการ
๔.	พระพรหมเมธาจารย์	วัดบุรณศิริมาตยาราม	กรรมการ
๕.	พระพรหมโมลี	วัดพิชยญาติการาม	กรรมการ
๖.	พระวิสุทธิวงศาจารย์	วัดปากน้ำ	กรรมการ
๗.	พระธรรมกิตติวงศ์	วัดราชโอรสาราม	กรรมการ
๘.	พระธรรมเจดีย์	วัดกัลยาณมิตร	กรรมการ
๙.	พระธรรมปัญญาภรณ์	วัดปากน้ำ	กรรมการ
๑๐.	พระธรรมคุณาภรณ์	วัดสามพระยา	กรรมการ
๑๑.	พระธรรมไตรโลกาจารย์	วัดราชประดิษฐ์ฯ	กรรมการ
๑๒.	พระธรรมรัตนดิลก	วัดสุทัศนเทพวราราม	กรรมการ
๑๓.	พระเทพปริยัติสุธี	วัดบพิตรพิมุข	กรรมการ
๑๔.	พระเทพปริยัติเมธี	วัดชลประทานรังสฤษฎ์	กรรมการ
๑๕.	พระเทพเวที	วัดอนงคาราม	กรรมการ
๑๖.	พระเทพปริยัติมุนี	วัดทองนพคุณ	กรรมการ
๑๗.	พระเทพมุนี	วัดไตรมิตรวิทยาราม	กรรมการ
๑๘.	พระเทพรัตนโมลี	วัดหงส์รัตนาราม	กรรมการ
๑๙.	พระเทพเมธี	วัดอรุณราชวราราม	กรรมการ
๒๐.	พระเทพโสภณ	วัดราชบุรณะ	กรรมการ

---

* **มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๒๗/๒๕๔๘** มติที่ ๕๐๙/๒๕๔๘ เรื่อง ขอความเห็นชอบรายนามคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย เพื่อร่วมงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี และ **มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๖/๒๕๔๙** มติที่ ๓๕๗/๒๕๔๙ เรื่อง แต่งตั้งกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ แทนกรรมการที่พ้นจากตำแหน่ง

๒๑.	พระราชวชิราภรณ์	วัดพระเชตุพนฯ		กรรมการ
๒๒.	พระราชวชิรโมลี	วัดสวนพลู		กรรมการ
๒๓.	พระราชปริยัติวิลก	วัดประยุรวงศาวาส		กรรมการ
๒๔.	พระราชเมธี	วัดราชนัดดาราม		กรรมการ
๒๕.	พระราชโมลี	วัดจักรวรรดิราชาวาส		กรรมการ
๒๖.	พระราชวรมุนี	วัดดุสิดาราม		กรรมการ
๒๗.	พระราชวิสุทธิโมลี	วัดมหาธาตุฯ		กรรมการ
๒๘.	พระราชวรเมธี	วัดเทพธิดาราม		กรรมการ
๒๙.	พระราชสุธี	วัดเทวราชกุญชร		กรรมการและเลขานุการ
๓๐.	พระราชกิตติโสภณ	วัดเบญจมบพิตรฯ		กรรมการ
๓๑.	พระราชปฏิภาณโสภณ	วัดราชโอรสาราม		กรรมการ
๓๒.	พระศรีวิสุทธิมุนี	วัดสุทัศนเทพวราราม		กรรมการ
๓๓.	พระศรีรัชมงคลเมธี	วัดอาวุธวิกสิตาราม		กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๔.	พระปริยัติกวี	วัดปากน้ำ		กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๕.	พระเมธีวราลงกรณ์	วัดชนะสงคราม		กรรมการ
๓๖.	พระศรีวิสุทธาภรณ์	วัดบรมนิวาส		กรรมการ
๓๗.	พระมหานายก	วัดบวรนิเวศวิหาร		กรรมการ
๓๘.	พระอมรโมลี	วัดปทุมวนาราม		กรรมการ
๓๙.	พระมหาไฉน จิตฺตสุทฺโธ	ป.ธ. ๙	วัดบวรนิเวศวิหาร	กรรมการ
๔๐.	พระมหารังษี เขมวีโร	ป.ธ. ๙	วัดพระศรีมหาธาตุ	กรรมการ
๔๑.	พระมหาวินัย ถิรวินโย	ป.ธ. ๙	วัดราชาธิวาสวิหาร	กรรมการ
๔๒.	นายวิชัย ธรรมเจริญ	ป.ธ. ๙		กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๓.	นายบุญสืบ อินสาร	ป.ธ. ๙		กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๔.	นายบุญเชิด กิตติธรางกูร	ป.ธ. ๙		กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๕.	นายแก้ว ชิดตะขบ	ป.ธ. ๙		กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะอนุกรรมการประจำศูนย์ประสานงานกลาง พิจารณาตรวจต้นฉบับพระไตรปิฎกฯ*

๑.	พระธรรมกิตติวงศ์	วัดราชโอรสาราม	ประธานอนุกรรมการ
๒.	พระเทพมุนี	วัดไตรมิตรวิทยาราม	อนุกรรมการ
๓.	พระราชวชิราภรณ์	วัดพระเชตุพนฯ	อนุกรรมการ
๔.	พระราชวชิรโมลี	วัดสวนพลู	อนุกรรมการ
๕.	พระราชโมลี	วัดจักรวรรดิราชาวาส	อนุกรรมการ
๖.	พระราชกิตติโสภณ	วัดเบญจมบพิตรฯ	อนุกรรมการ
๗.	พระศรีวิสุทธิมุนี	วัดสุทัศนเทพวราราม	อนุกรรมการ
๘.	พระศรีวิสุทธาภรณ์	วัดบรมนิวาส	อนุกรรมการ
๙.	พระมหานายก	วัดบวรนิเวศวิหาร	อนุกรรมการ
๑๐.	พระอมรโมลี	วัดปทุมวนาราม	อนุกรรมการ
๑๑.	พระมหารังษี เขมวีโร	ป.ธ. ๙ วัดพระศรีมหาธาตุ	อนุกรรมการ
๑๒.	พระมหาวินัย ถิรวินโย	ป.ธ. ๙ วัดราชาธิวาสวิหาร	อนุกรรมการ
๑๓.	พระมหาไฉน จิตฺตสุทฺโธ	ป.ธ. ๙ วัดบวรนิเวศวิหาร	อนุกรรมการ

---

* **มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่** ๑๗/๒๕๔๕ มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระวินัยปิฎก*

๑.	พระพรหมเมธาจารย์	วัดบุรณศิริมาตยาราม	ที่ปรึกษา
๒.	พระธรรมคุณาภรณ์	วัดสามพระยา	ประธานคณะทำงาน
๓.	พระธรรมปริยัติเวที	วัดพระปฐมเจดีย์	รองประธานคณะทำงาน
๔.	พระธรรมรัตนดิลก	วัดสุทัศนเทพวราราม	รองประธานคณะทำงาน
๕.	พระเทพปริยัติสุธี	วัดบพิตรพิมุข	รองประธานคณะทำงาน
๖.	พระเทพปริยัติเมธี	วัดชลประทานรังสฤษฎ์	รองประธานคณะทำงาน
๗.	พระเทพปริยัติมุนี	วัดทองนพคุณ	คณะทำงาน
๘.	พระราชเมธี	วัดราชนัดดาราม	คณะทำงาน
๙.	พระราชวรมุนี	วัดดุสิดาราม	คณะทำงาน
๑๐.	พระราชวิสุทธิโมลี	วัดมหาธาตุฯ	คณะทำงาน
๑๑.	พระราชวรเมธี	วัดเทพธิดาราม	คณะทำงาน
๑๒.	พระราชวิสุทธิดิลก	วัดสามพระยา	คณะทำงาน
๑๓.	พระเมธีธรรมานันท์	วัดไร่ขิง	คณะทำงาน
๑๔.	พระเมธีปริยัติวิบูล	วัดสามพระยา	คณะทำงาน
๑๕.	พระเมธีวราลงกรณ์	วัดชนะสงคราม	คณะทำงาน
๑๖.	พระสุธีรัตนาภรณ์	วัดสุทัศนเทพวราราม	คณะทำงาน
๑๗.	พระศรีปริยัติโมลี	วัดราชนัดดาราม	คณะทำงาน
๑๘.	พระกิตติสารเมธี	วัดดาวดึงษาราม	คณะทำงานและเลขานุการ

---

* **มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๕** มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

๑๙. พระมหาอิทธิยาวุธ ธีรวโร ป.ธ. ๙ วัดสามพระยา คณะทำงาน
และผู้ช่วยเลขานุการ

๒๐. พระมหาวัชระ จิตวณฺโณ ป.ธ. ๙ วัดสามพระยา คณะทำงาน
และผู้ช่วยเลขานุการ

๒๑. พระมหาชลอ ปิยาจาโร ป.ธ. ๙ วัดชนะสงคราม คณะทำงาน

๒๒. พระมหาปราโมทย์ วิริยธมฺโม ป.ธ. ๙ วัดดุสิดาราม คณะทำงาน

๒๓. พระมหาอุดม สารเมธี ป.ธ. ๙ วัดทองนพคุณ คณะทำงาน

๒๔. นายประสิทธิ์ แสงทับ นักวิชาการภาษาโบราณ ๘ คณะทำงาน

๒๕. นายสำรวย นักการเรียน นักวรรณศิลป์ ๗ คณะทำงาน

คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระสุตตันตปิฎก*

๑.	พระวิสุทธิวงศาจารย์			วัดปากน้ำ	ประธานคณะทำงาน
๒.	พระธรรมปัญญาภรณ์			วัดปากน้ำ	รองประธานคณะทำงาน
๓.	พระราชวิริยาลังการ			วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๔.	พระราชสุตาภรณ์			วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๕.	พระปริยัติกวี			วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๖.	พระปิฎกโกศล			วัดปากน้ำ	คณะทำงานและเลขานุการ
๗.	พระวิเชียรกวี			วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๘.	พระมหามนตรี	ขนฺติสาโร	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๙.	พระมหาประนอม	กิตฺติปญฺโญ	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๐.	พระมหาสมจินต์	สมฺมาปญฺโญ	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๑.	พระมหาบุญชู	กิตฺติโชติโก	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๒.	พระมหาจรัญ	วิจารณเมธี	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๓.	พระมหาทองดี	ปญฺญาวชิโร	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๔.	พระมหาเสนาะ	กิตฺติเสโน	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๕.	พระมหาครรชิต	สุชิตคนฺโธ	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๖.	พระมหาวัฒน์พร	อภิวฑฺฒโน	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๗.	พระมหาชำนาญ	มหาชาโน	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๘.	พระมหาหวน	ยสาโส	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๙.	พระมหาสมาน	มโนพนฺโธ	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน

---

* **มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๕** มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระอภิธรรมปิฎก*

๑.	พระพรหมโมลี	วัดพิชยญาติการาม	ประธานคณะทำงาน
๒.	พระธรรมเจดีย์	วัดกัลยาณมิตร	รองประธานคณะทำงาน
๓.	พระเทพเวที	วัดอนงคาราม	รองประธานคณะทำงาน
๔.	พระธรรมไตรโลกาจารย์	วัดราชประดิษฐ์ฯ	คณะทำงาน
๕.	พระเทพรัตนโมลี	วัดหงส์รัตนาราม	คณะทำงาน
๖.	พระเทพโสภณ	วัดราชบุรณะ	คณะทำงาน
๗.	พระเทพเมธี	วัดอรุณราชวราราม	คณะทำงาน
๘.	พระราชปริยัติวิลก	วัดประยุรวงศาวาส	คณะทำงาน
๙.	พระราชเวที	วัดพระเชตุพนฯ	คณะทำงาน
๑๐.	พระราชปฏิภาณโสภณ	วัดราชโอรสาราม	คณะทำงานและเลขานุการ
๑๑.	พระราชสิทธิมุนี	วัดมหาธาตุฯ	คณะทำงาน
๑๒.	พระสุธีธรรมนุวัตร	วัดพระเชตุพนฯ	คณะทำงาน
๑๓.	พระศรีวิสุทธิโกศล	วัดเพชรสมุทร	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๔.	พระวิสุทธิธีรพงศ์	วัดพิชยญาติการาม	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๕.	พระศรีศาสนวงศ์	วัดอรุณราชวราราม	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๖.	พระมหาบุญเทียม ญาณินฺโท ป.ธ. ๘	วัดพิชยญาติการาม	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๗.	พระมหาสมลักษณ์ คนฺธสาโร ป.ธ. ๘	วัดท่ามะโอ	คณะทำงาน
๑๘.	พระมหาประนอม ธมฺมาลงฺกาโร ป.ธ. ๖	วัดจากแดง	คณะทำงาน
๑๙.	พระครูธรรมธรสุมนต์ นนฺทิโก	วัดจากแดง	คณะทำงาน
๒๐.	นายนิมิตร โพธิพัฒน์		คณะทำงาน
๒๑.	ผศ. เวทย์ บรรณกรกุล		คณะทำงาน

---

* **มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๕** มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

พระไตรปิฎกฉบับเฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี
พุทธศักราช ๒๕๔๙

เจ้าของ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ผู้จัดทำ คณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์
คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระวินัยปิฎก
คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระสุตตันตปิฎก
คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระอภิธรรมปิฎก
คณะอนุกรรมการประจำศูนย์ประสานงานกลาง

ที่ปรึกษา
พระพรหมสุธี วัดสระเกศ
พระธรรมกิตติเมธี วัดสัมพันธวงศาราม
พระธรรมวรเมธี วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

บรรณาธิการ พระราชสุธี (โสภณ โสภณจิตฺโต ป.ธ. ๙)

คณะบรรณาธิการ/ประสานงาน
พระศรีรัชมงคลเมธี (ประนต กิตฺติวฑฺฒโน ป.ธ. ๙)
พระปริยัติกวี (สุบิน ธีรวโส ป.ธ. ๙)
นายวิชัย ธรรมเจริญ ป.ธ. ๙
นายบุญสืบ อินสาร ป.ธ. ๙
นายบุญเชิด กิตติธรางกูร ป.ธ. ๙
นายแก้ว ชิดตะขบ ป.ธ. ๙

พิมพ์ที่ บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)
๖๕/๑๖ ถนนชัยพฤกษ์ เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๗๐
โทร. ๐-๒๔๒๒-๙๐๐๐
โทรสาร ๐-๒๔๓๓-๒๗๔๒, ๐-๒๔๓๔-๑๓๘๕